

Erilaisia polkuja pitkin ammattiin

Yhteistyöllä uudenlaista ohjausosaamista erilaisissa
oppimisympäristöissä

**Erilaisia polkuja pitkin ammattiin -
Yhteistyöllä uudenlaista ohjausosaamista erilaisissa
oppimisympäristöissä**

Ritva Vartiainen • Jonna Löf • Solja Upola •
Päivi Holopainen • Jari Koivumaa (toim.)

Erilaisia polkuja pitkin ammattiin - Yhteistyöllä uudenlaista ohjausosaamista erilaisissa oppimisympäristöissä

Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 6/2020

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-349-2 (nid.)

ISSN 2489-2629 (painettu)

ISBN 978-952-316-350-8 (pdf)

ISSN 2489-2637 (verkkojulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 6/2020

Rahoittajat: Euroopan sosiaalirahasto,
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Vipuvoimaa
EU:lta 2014–2020, Lapin koulutuskeskus REDU,
Lapin ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto

Toimittajat: Ritva Vartiainen, Jonna Löf,
Solja Upola, Päivi Holopainen, Jari Koivumaa

Kansikuva: Focus Flow Oy

Taitto: Videcam Oy | Arto Huhta

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000

www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni

Lapin korkeakoulukonserni LUC
on yliopiston ja ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä.
Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto
ja Lapin ammattikorkeakoulu.

www.luc.fi

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla.

Solja Upola

MIKÄ ON RYHMÄN MERKITYS OPISKELIJALLE? 63

Riitta Kaaretkoski ja Juha Suomalainen

**YHTEISTYÖLLÄ TULEVAA PUUSEPPÄÄ OPETTAMASSA –
MITEN INTEGROIDA YHTEISET TUTKINNON OSAT
AMMATILLISIIN OPINTOIHIN? . . . . .** .71

Riitta Karusaari

**HENKILÖKOHTAISTAMINEN KOULUTUKSEN
JÄRJESTÄJÄN NÄKÖKULMASTA . . . . .** .77

DIGI JA DIGIOHJAUS

Ritva Vartiainen

**OPISKELIJAN TARINA DIGI JA DIGIOHJAUS
-OPPIMISYMPÄRISTÖSTÄ . . . . .** .85

Tuomas Oinas

**AIKUISOPISKELIJAN JA OHJAAJAN YHTEINEN MATKA
DIGIOPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ . . . . .** .89

Tuomas Oinas ja Johanna Riskilä

**POIKKEUSOLOT JA ETÄOPETUS –
NOPEA SIIRTYMINEN UUTEEN NORMAALIIN . . . . .** .93

Nelly Korteniemi

JOS MINÄKIN NYT FLIPPAAN 97

Tanja Rautiainen

**POLKU, VIIDAKKO VAI AFRIKAN TÄHTI? DIGIOHJAUksen
YHTEISKEHITTÄMISTÄ JA OPPIMISMUOTOILUA . . . . .** 103

Jari Koivumaa ja Jyrki Niskanen

**DIGITAALISTEN OPPIMISYMPÄRISTÖJEN
KEHITTÄMINEN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN REFORMI . . . . .** 107

TYÖPAIKAT

Ritva Vartiainen

OPISKELIJAN TARINA TYÖPAIKAT -OPPIMISYMPÄRISTÖSTÄ 113

Solja Upola

MILLAISTA OSAAMISTA TYÖELÄMÄN PROJEKTIT EDELLYTTÄVÄT OPETTAJALTA?	117

Solja Upola

ERILAISET OPISKELIJAT PROJEKTEISSA	123

Ari Romakkaniemi ja Oula Jumisko

TYÖSSÄ OPIEN RAKENNUSTEKNIIKAN ALALLA	131

Ari Romakkaniemi

OPPILAITOSTEN YHTEISTYÖMAHDOLLISUUDET RAKENNUSTEKNIIKAN ALALLA	139

KANSAINVÄLISYYS

Ismo Molkoselkä

OPISKELIJAN TARINA KANSAINVÄLISYYS -OPPIMISYMPÄRISTÖSTÄ	145

Ismo Molkoselkä

LAPILLA ON LOISTAVA TULEVAISUUS.	149

Tiina Karisaari

TURVALLINEN LIIKKUVUUS	155

Mari Putaansuu ja Sanna Juotasniemi

OSAAJIA KANSAINVÄLISEEN TYÖELÄMÄÄN	159

MATKALLA YRITTÄJÄKSI

Anne Liedes

OPISKELIJAN TARINA MATKALLA YRITTÄJÄKSI -OPPIMISYMPÄRISTÖSTÄ	167

Anne Liedes

YRITTÄJYYSPOLULLA HANKITAAN VALMIUKSIA YRITYSTOIMINTAAN	171

Taina Järvi

OMISTAJANVAIHDOSPOLKU YRITTÄJYYTEEN	177

Juhamatti Konttaniemi

KOLAHDUKSIA TIIMITYÖSTÄ JA -VALMENTAMISESTA 181

Anu Kylmänen ja Inkeri Kylämäki

POHJOISTA YHTEISTYÖTÄ VAATETUSALAN KOULUTUKSESSA 185

KORKEAKOULUTUS

Jonna Löf

**OPISKELIJAN TARINA KORKEAKOULUTUS
-OPPIMISYMPÄRISTÖSTÄ 193**

Päivi Holopainen, Jonna Löf ja Janette Tolppi

KORKEAKOULUVALMIUDET SUJUJIA SIIRTymiÄ VARMISTAMASSA 197

Jonna Löf ja Jaana Koivuranta

**MATKA LIIKETALouden VÄYLÄOPINNOISTA
LIIKETOIMINNAN ASIAntUNTijAKSI 205**

Tuija Syväjärvi

VÄYLÄOPINTOJEN KAUTTA RESTONOMIOPINToiHIN 211

Maarit Iivari, Sari Kähkönen ja Sanna Lähteinen

**OPINTOPOLUT SOSIAALIALALLA LÄHIHOITAJA-, SOSIONOMI-
JA SOSIAALITYÖN KOULUTUKSissa 215**

Sirpa Torvinen ja Maisa Mielikäinen

**VÄYLÄOPISKELU TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIIKAN
KOULUTUKSESSA 221**

Jonna Löf

**AMMATILLISET VÄYLÄOPINNOT OSANA
KORKEAKOULUTUKSEN POLKUA 227**

Jonna Löf ja Helena Aho

**AVOIMET KORKEAKOULUOPINNOT SUJUJiEN
SIIRTymiEN MAHDOLLISTAJANA 237**

ERI KOULUASTEIDEN TOIMINNALLINEN YHTEISTYÖ

Helena Kangastie ja Antti Koski

KUMPPANUUDESTA TOIMINNALLISEEN YHTEISTYÖHÖN 245

Jari Koivumaa

OSAAMISPERUSTEISUUS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA 255

Helena Kangastie

**OSAAMISPERUSTAISUUS AMMATTIKORKEAKOULUSSA –
CASE LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU 261**

Jonna Löf, Ritva Vartiainen ja Päivi Holopainen

**OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN SUJUVIA
SIIRTYMIÄ VAHVISTAMASSA 271**

Jonna Löf, Helena Aho ja Ritva Vartiainen

**OHJAUSYHTEISTYÖSTÄ TUKEA OPISKELIJAN POLULLE
KOHTI KORKEAKOULUA 281**

Päivi Holopainen ja Katri Kuusela

**TÄYDENNYSKOULUTUKSELLA UUTTA OHJAUSOSAAMISTA
RAKENTAMASSA 289**

Ritva Vartiainen, Jonna Löf ja Päivi Holopainen

LAPPILAISTA TIMANTTIA HIOMASSA 297

KIRJOITTAJIEN ESITTELY 303

Esipuhe

Yhteiskunnan muutokset, työelämän uudenlaiset osaamisvaatimukset ja koulutuspolitiikan uudistukset luovat kehitymisvaatimuksia koulutuksen suuntaan. Tulevaisuuden työtehtävät edellyttävät monialaista osaamista ja jatkuvaa uuden oppimista. Työelämän muutokset haastavat oppilaitokset tiivistämään yhteistyötään elinkeinoelämän kanssa. Samalla myös oppilaitosten välisen yhteistyön tiivistämiselle on olemassa selkeä tarve. Koulutus- ja kehittämistarpeiden monialaisuudessa oppilaitosten tulee pystyä tarjoamaan laaja-alaisia koulutuskokonaisuuksia. Niitä tuottaessa oppilaitosten välinen yhteistyö tuo samalla uusia mahdollisuuksia ja sisältöjä lappilaiselle koulutuskumppanuudelle. Tämä kumppanuus on mahdollistanut ja luonut edellytyksiä myös Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeelle.

Yhteinen tahtotilamme on yhteistyössä ja kumppanuudessa vahvistaa opiskelijoidemme osaamisen kehittymistä ja henkilöstömme yhdessä tekemistä. Yhteistyön ja kumppanuuden keskiössä ovat koulutusaloittain tapahtuva yhteistyön tiivistäminen, koulutusväylien vahvistaminen ja jatkuvan oppimisen edistäminen. Tahtotilamme on vahvistaa lappilaisen ammatillisen koulutuksen vetovoimaa ja läpäisyä sekä asiakaslähtöisesti joustavoittaa sujuvia siirtymiä työelämään ja kouluasteelta toiselle. Tiiviimmät opintopolut ja joustavat väylät erilaisissa oppimisympäristöissä sekä yhteinen näkyvyys ja markkinointi nopeuttavat ja tehostavat sujuvia siirtymiä. Asiakaslähtöisyys, osaamisperustaisuus sekä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat yhteistyömme lähtökohtana vahvistaessamme veto- ja pitovoimaa Lapin maakunnassa. Tavoitteenamme on vahvistaa yhteistyön synergiaetuja. Haluamme aidosti saattaa toimijat yhteen ja kohtauttaa siten, että he tuntisivat aidosti toisensa. Samalla toimijoiden aito kohtaaminen mahdollistaa opiskelijoillemme osaamisen hankkimisen ja asiakaslähtöisen ohjauksen jatkumon.

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hanke on antanut oman panoksensa osaamisperusteisen koulutuksen kehittämiseen sekä ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon Lapin maakunnassa. Hankkeen kehittämistyö on rakentunut vahvassa kumppanuudessa Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hanketoimijoiden kesken. Eri kouluasteiden yhteistyönä opiskelijoillemme on kehitetty yksilöllisesti rakentuvia osaamisen hankkimisen polkuja ja joustavia väyliä kouluttautua erilaisissa oppimisympäristöissä. Ohjaushenkilöstön täydennyskoulutuksella on haettu uutta ohjausosaamista ja etsitty

asiakaslähtöisiä ohjauksen toimintatapoja ammatillisen koulutuksen reformin hengessä. Eri kouluasteiden jaettu asiantuntijuus ja vahva yhteistyö niin koulutuksen järjestäjien sisällä kuin välillä on lappilaista kumppanuutta ja työtä maakunnan hyväksi.

Saija Niemelä-Pentti

Johtaja

Rovaniemen koulutuskuntayhtymä

Riitta Rissanen

Rehtori

Lapin ammattikorkeakoulu

Antti Syväjärvi

Rehtori

Lapin yliopisto

Lukijalle

Tämä artikkelijulkaisu kokoaa yhteen Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen aikana toteutettuja kehittämistyön tuloksia, joita rakennettiin vahvassa kumppanuudessa Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hanketoimijoiden kesken. Julkaisun toivotaan olevan myös opas, joka johdattelee opiskelijoiden yksilöllisten polkujen ohjaustyöhön erilaisissa oppimisympäristöissä. Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Hankkeen taustalla oli osaamisperusteisen koulutuksen kehittäminen ja ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpano Lapin maakunnassa. EPPA-hankkeen keskeisenä tavoitteena oli tehostaa ammatillisen koulutuksen läpäisyä, sujuvoittaa siirtymiä jatko-opintoihin tai koulutuksesta työelämään sekä vahvistaa toiminnallista kumppanuutta eri kouluasteiden välillä.

Osaamisperusteisuus oli jo lähtökohdiltaan hanketoimijoiden toiminnallista kumppanuutta yhdistävä asia, joka vahvistui yhdessä tekemällä. Julkaisun artikkeleiden kirjoittamiseen osallistui opiskelijoita yksin ja yhdessä ohjaajansa kanssa. Artikkeleita kirjoittivat opettajat, ohjauksen ammattilaiset ja eri kouluasteiden asiantuntijat ja johdon edustajat. Artikkelien aiheet syntyivät yhteisessä dialogissa, joka oli moniäänistä ja eri osapuolia kunnioittavaa vuoropuhelua opiskelijoiden ohjaustilanteissa ja yhteisissä kokoontumisissa eri kouluasteiden asiantuntijaryhmissä. Hankkeessa toteutettuun täydennyskoulutukseen osallistujat ja kouluttajat toivat lisää näkökulmia kirjoitettavaksi artikkelien sisältöihin. Hankkeen ohjausryhmä ohjasi, tuki ja kehitti hankkeen toteutusta.

Julkaisu koostuu seitsemästä teemallisesta kokonaisuudesta. Kuusi ensimmäistä teemaa, Ohjattu osaaminen, Digi ja digiohjaus, Työpaikat, Kansainväliset oppimisympäristöt, Matkalla yrittäjäksi ja Korkeakoulutus, tarkastelevat erilaisia oppimisympäristöjä. Jokainen oppimisympäristöteema alkaa opiskelijan kuvauksella osaamisen hankkimisesta kyseisessä oppimisympäristössä. Opiskelijan kuvaus on myös autenttinen kokemus saadusta ohjauksesta. Julkaisun seitsemäs teema, Eri kouluasteiden yhteistyö, asettaa oppimisympäristöt laajempaan osaamisperusteisuuden viitekehykseen.

Ohjattu osaaminen -teemaan liittyvät artikkelit kokoavat yhteen aiheita, jotka pätevät kaikissa tarkasteltavissa oppimisympäristöissä. Jari Koivumaa kokoaa yhteen opiskelijoiden kokemuksia osaamisperustaisen koulutuksen aikaisista valinnoista ar-

tikkelissaan *Erilaisia polkuja pitkin merkonomien ammatteihin – opiskelijoiden kokemuksia*. Ritva Vartiainen tarkastelee artikkelissaan *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaukseen tukena* läpi koulutuksen kattavaa kokonaisuudesta ohjauksen prosessia. Päivi Holopainen yhdistää tulevaisuusohjauksen ohjauksen prosessiin artikkelissaan *Miksi tulevaisuuteen kannattaa ohjata?* Jonna Löf, Päivi Holopainen ja Ritva Vartiainen kuvaavat tulevaisuusohjauksen toteuttamista artikkelissaan *Kokemuksia tulevaisuusohjauksesta*. Solja Upola tarkastelee yhteisöllistä oppimista artikkelissaan *Mikä on ryhmän merkitys opiskelijalle?* Riitta Kaaretkoski ja Juha Suomalainen tarkastelevat artikkelissaan *Yhteistyöllä tulevaa puuseppää opettamassa – miten integroida yhteiset tutkinnon osat ammatillisiin opintoihin?* henkilökohtaistamisen pedagogisia ratkaisuja. Teema päättyy Riitta Karusaaren artikkeliin *Henkilökohtaistaminen koulutuksen järjestäjän näkökulmasta*.

Digi ja digiohjaus -teema tarkastelee digitaalisten oppimisympäristöjen pedagogiikkaa ja didaktisia ratkaisuja osaamisperustaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Tuomas Oinas ja Johanna Riskilä tarkastelevat artikkelissaan *Poikkeusolot ja etäopetus – nopea siirtyminen uuteen normaaliin* verkko-oppimisympäristöä ja digiohjausta poikkeusoloissa. Artikkelissaan *Jos minäkin nyt flippaan* Nelly Korteniemi kuvaa kokemuksiaan käänteisen oppimisen toteuttamisesta opettajan työssä. Tanja Rautiaisen artikkeli *Polku, viidakko vai Afrikan tähti? Digiohjauksen yhteiskehittämistä ja oppimismuotoilua* tuo digipedagogiikkaan oppimismuotoilun ja yhteisen kehittämisen näkökulman. Teeman päätteeksi Jari Koivumaa ja Jyrki Niskasén yhteisartikkeli *Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja ammatillisen koulutuksen reformi* tarkastelee digipedagogiikan kehittämistyötä ja kehittämistyön haasteita.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä työelämä oppimisympäristönä on saanut entistä vankemman aseman ammatillisessa koulutuksessa. Osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa työpaikalla tapahtuva oppiminen ja osaamisen hankkiminen aidoissa työelämän oppimisympäristöissä ovat keskiössä. Työpaikat -teemaan liittyvät artikkelit kokoavat yhteen työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja ohjatun harjoittelun pedagogisia ratkaisuja ja osaamisperustaisen ohjauksen käytänteitä. Solja Upola tarkastelee artikkelissaan *Millaista osaamista työelämän projektit edellyttävät opettajalta?* työelämäorientoitunutta projektioppimista yhtenä pedagogisena vaihtoehtona osaamisperustaisessa koulutuksessa. Hän määrittelee artikkelissaan muun muassa, millaista osaamista se vaatii ohjaavalta opettajalta. Toinen Solja Upolan artikkeli *Erilaiset opiskelijat projekteissa* kuvaa erilaisten opiskelijoiden rooleja ja miten niitä voi huomioida ohjauksessa yhteisöllisen projektioppimisen prosessissa. Ari Romakkaniemen ja Oula Jumiskon yhteisartikkeli *Työssä oppien rakennustekniikan alalla* tarkastelee osaamisperustaisen, työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja ohjatun harjoittelun käytänteitä ja kehittämishaasteita. Ari Romakkaniemen artikkeli *Oppilaitosten yhteistyömahdollisuudet rakennustekniikan alalla* tuo esille eri koulustaidosten yhteistyötä sujuvien siirtymien mahdollistamiseksi.

Työelämä elää voimakasta kansainvälistymisen aikaa. Työ on muuttumassa monipaikkaiseksi, liikkuvaksi ja hajautetuksi työksi. Työssä hyödynnetään mobiiliteknologiaa ja tehdään etätöitä. Työ verkottuu ja toimiminen kansainvälisissä ja

kansallisissa monikulttuurisissa tiimeissä ja työyhteisöissä alkaa olla arkipäivää. Kansainväliset oppimisympäristöt -teema tarkastelee kansainvälisyyttä eri kouluasteiden näkökulmista. Ismo Molkoselän artikkeli *Lapilla on loistava tulevaisuus* kuvaa ammatillisen toisen asteen näkökulmaa. Artikkelitarkastelee ammatillisten opettajien ja ohjaajien ohjausosaamista ja sen kehittämisen haasteita kansainvälisiksi muutuneissa toimintaympäristöissä. Tiina Karisaaren artikkeli *Turvallinen kv-liikkuvuus* tarkastelee opiskelijoiden liikkuvuuteen liittyviä turvallisuuskysymyksiä. Mari Putaansuu ja Sanna Juotasniemi tarkastelevat kansainvälisyyttä ammattikorkeakoulun näkökulmasta artikkelissaan *Osaajia kansainväliseen työelämään*.

Matkalla yrittäjäksi -teema avaa monimuotoista yrittäjyyttä ja mahdollisuuksia yrittäjyyteen osaamisperustaisessa koulutuksessa. Anne Liedeksen artikkeli *Yrittäjyyspolulla hankitaan valmiuksia yritystoimintaan*, tarkastelee toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia hankkia osaamista yrittäjyyteen sekä käytävissä olevia pedagogisia ratkaisuja ohjauksen välineenä. Taina Järvi tarkastelee toisen asteen ammatillisen opiskelijan mahdollisuuksia saada valmiuksia yrittäjävaihdokseen perustutkintokoulutuksen aikana artikkelissaan *Omistajanvaihdospolku yrittäjyyteen*. Juhamatti Konttaniemi pohtii artikkelissaan *Kolahduksia tiimityöstä ja -valmentamisesta* ohjauksen roolia ryhmän ja tiimin toiminnallisessa oppimisessa. Anu Kylmäsen ja Inkeri Kylämäen artikkeli *Pohjoista yhteistyötä vaatetusalan koulutuksessa* on kaksiosainen. Anu Kylmäsen osuus artikkelista tarkastelee eri kouluasteiden yhteistyötä, jossa tutkimus, suunnittelu ja käytännön taidot yhdistetään yhdessä tekemiseksi. Inkeri Kylämäen osuudessa tarkastellaan osaamisen hankkimista sekä perustutkinto-opiskelijan että yliopisto-opiskelijan roolista.

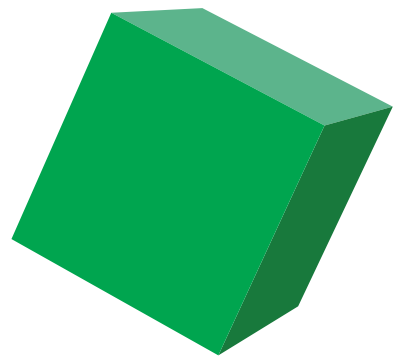
Korkeakoulutus -teeman artikkeleissa käsitellään sujuvia siirtymiä ja siirtymiin liittyviä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteitä osaamisperusteisessa koulutuksessa toiselta asteelta korkea-asteelle siirryttäessä. Päivi Holopainen, Jonna Löf ja Janette Tolppi käsittelevät yhteisartikkelissaan *Korkeakouluvalmiudet sujuvia siirtymiä varmistamassa* osaamisen hankkimisen valmiuksia siirryttäessä toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja yliopistoon. Jonna Löf ja Jaana Koivuranta kuvaavat artikkelissaan *Matka liiketalouden väyläopinnoista liiketoiminnan asiantuntijaksi* toisen asteen perustutkintoa opiskelevan polkua ammattikorkeakoulututkintoon. Tuija Syväjärvi jakaa kokemuksiaan *Väyläopintojen kautta restonomiopintoihin* -artikkelissaan restonomiopiskelijoiden polusta. Maarit Iivari, Sari Kähkönen ja Sanna Lähteinen tarkastelevat sosiaalialan sujuvia siirtymiä artikkelissaan *Opintopolut sosiaalialalla lähihoitaja-, sosionomi- ja sosiaalityön koulutuksissa*. Sirpa Torvisen ja Maisa Mielikäisen yhteisartikkeli *Väyläopiskelu tieto- ja viestintätekniikan koulutuksessa* esittelee tieto- ja viestintätekniikan näkökulman sujuviin siirtymiin. Jonna Löf kokoaa Lapin ammattikorkeakoulun väyläopinnot ja niiden kehittämistyön tuloksia artikkelissaan *Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua*. Teeman päättää Helena Ahon ja Jonna Löfin yhteisartikkeli *Avoimet korkeakouluopinnot sujuvien siirtymien mahdollistajana*.

Eri kouluasteiden yhteistyö -teema asettaa oppimisympäristöt laajempaan osaamisperusteisuuden viitekehykseen. Helena Kangastie ja Antti Koski tarkastelevat koulutus-

organisaatioiden kumppanuutta ja toiminnallista yhteistyötä yhteisartikkelissaan *Kumppanuudesta toiminnalliseen yhteistyöhön*. Jari Koivumaa lähestyy osaamisperusteisuutta toisen asteen ammatillisen koulutuksen näkökulmasta artikkelissaan *Osaamisperusteisuus ammatillisessa koulutuksessa*. Ammattikorkeakoulun osaamisperusteisuutta avaa Helena Kangastie artikkelissaan *Osaamisperustaisuus ammattikorkeakoulussa – Case Lapin ammattikorkeakoulu*. Jonna Löf, Ritva Vartiainen ja Päivi Holopainen tarkastelevat osaamisen tunnistamista ja tunnustamista artikkelissaan *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sujuvia siirtymiä vahvistamassa*. Jonna Löfin, Helena Ahon ja Ritva Vartiaisen artikkeli *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua* avaa näkökulmaa eri kouluasteiden ohjausyhteistyölle. Päivi Holopaisen ja Katri Kuuselan artikkeli *Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa* kuvaa hankkeessa toteutettua yliopistotason täydennyskoulutusta.

Julkaisu päättyy Ritva Vartiaisen, Jonna Löfin ja Päivi Holopaisen artikkeliin *Lappilaista timanttia hiomassa*. Artikkelissa esitellään Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen aikana tehdyn kehittämistyön tuloksia. Se on kuvaus lähes kolmen vuoden hankematkasta, joka on edennyt saumattomassa yhteistyössä.

Nyt julkaisu kutsuu lukijaansa. Sitä ennen lämmin kiitos kaikille julkaisun kirjoittajille! Toivon, että julkaisu saa lukijansa innostumaan aiheesta ja edistämään omalta osaltaan osaamisperusteisen ammatillisen koulutuksen kehittämistä reformin hengessä. Myös sujuvat siirtymät ovat mahdollisia – meille itse kullekin.

EPPA

Erilaisia polkuja
pitkin ammattiin

A 3D graphic consisting of several stacked, colorful rectangular blocks. From top to bottom, the blocks are: a dark green cube, a red block with a notch on top, a blue block with a notch on top, a pink block with a notch on top, a large orange block, and a yellow block. The blocks are arranged in a staggered, stepped fashion. The background is a solid green color.

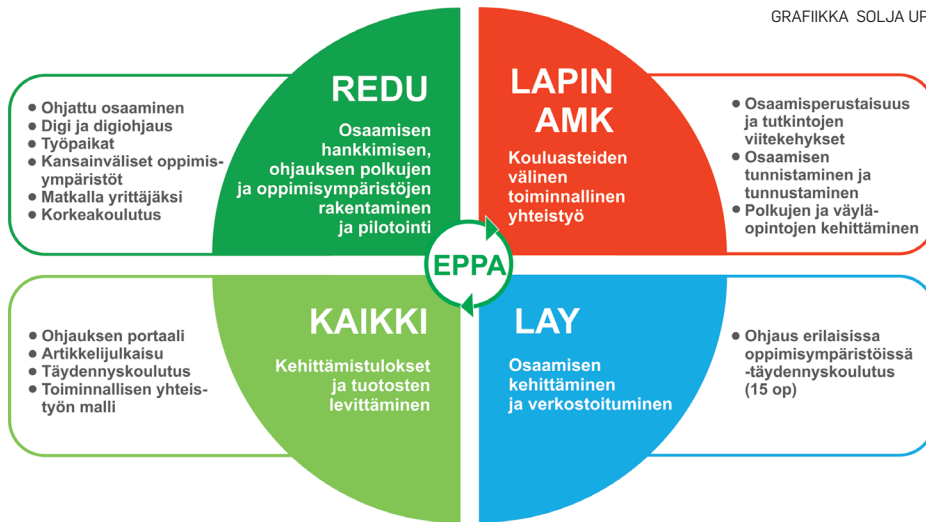
Kohti ohjaushenkilöstön uutta
ohjausosaamista
erilaisissa oppimisympäristöissä

Kohti ohjaushenkilöstön uutta ohjausosaamista erilaisissa oppimisympäristöissä

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hanke johdatti tekijöitensä tutkimaan asiakaslähtöisyyttä ja osaamisperusteisuutta - ”*Rakenna oma reittisi tulevaisuuteen – askel kerrallaan, yhdessä eteenpäin*”. Kyseessä oli ajatus siitä, että ammattiin oppiminen on aidosti osaamisperustaista ja opiskelijan yksilöllisiä valintoja tukevaa. Yksilöllinen polku erilaisissa oppimisympäristöissä ei kuitenkaan ole yksin tekemistä – se on yhdessä tekemistä ja yhdessä kulkemista kohti tulevaa. EPPAn rakentamat polut olivat yksilöllisiä opiskelijoiden polkuja, joille oli yhteistä ohjaus ja osaamisen hankkiminen erilaisissa oppimisympäristöissä.

EPPAn kehittämistyö rakentui vahvassa kumppanuudessa Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hanketoimijoiden kesken. Eri kouluasteiden yhteistyönä kehitimme opiskelijoille yksilöllisesti rakentuvia osaamisen hankkimisen polkuja erilaisissa oppimisympäristöissä samalla edistäen asiakaslähtöisiä ohjauksen toimintatapoja ammatillisen koulutuksen reformin hengessä. EPPA antoi kolmen vuoden ajan oman panoksensa osaamisperusteisen koulutuksen kehittämiseen sekä ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon Lapin maakunnassa Tavoitteenamme oli tehostaa ammatillisen koulutuksen läpäisyä, sujuvoittaa siirtymiä jatko-opintoihin tai koulutuksesta työelämään sekä vahvistaa toiminnallista kumppanuutta eri kouluasteiden välillä.

Jokaisella hanketoimijalla oli oma vastuualueensa, mutta kehittämistyö oli vahvaa kumppanuutta, yhdessä tekemistä ja yhteisesti jaettua vastuuta kustakin hankkeen osa-alueesta. Hankkeen kehittämistyötä ohjanneet keskeiset käsitteet valikoituivat toimijoiden yhteisessä dialogissa, joka oli tavoitteellista, pitkäjänteistä ja konkreettisia tuloksia aikaansaavaa. Seuraava kuvio kokoaa yhteen hanketoimijoiden vastuualueet ja keskeiset käsitteet (kuvio 1).

Kuvio 1 EPPA-hankkeen toimijat, vastualueet ja keskeiset käsitteet

Lapin koulutuskeskus REDU vastasi osaamisen hankkimisen ja ohjauksen polkujen rakentamisesta kuudessa erilaisessa oppimisympäristössä, joissa pilottiopiskelijoiden kanssa kuljettiin yksilöllisten valintojen polkuja:

- Ohjattu osaaminen – ”Omaa polkua rakentaen”
- Digi ja digiohjaus – ”Tulevaisuus diginä -parasta ikinä”
- Työpaikat – ”Opi tekemällä, kokemalla ja oivaltamalla”
- Kansainväliset oppimisympäristöt – ”The World Is One Step Away”
- Matkalla yrittäjäksi – ”Haaveissa yrittäjäys”
- Korkeakoulutus – ”Nopeammin, Pitemmälle, Korkeammalle”

Kuva 1 EPPA-hankkeen esitteitä

Lapin yliopiston vastuulla oli täydennyskoulutuksen toteuttaminen eri kouluasteiden ja työpaikkojen ohjaushenkilöstölle. Koulutuksessa kehitettiin osallistujien ohjausosaamista sekä mahdollistettiin osallistujien verkostoituminen. Lapin ammattikorkeakoulun vastuulla oli rakentaa kouluasteiden välistä toiminnallista yhteistyötä, jonka keskiössä oli osaamisperustaisuus, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä erilaiset mahdollisuudet tehdä korkeakouluopintoja ammatillisen perustutkinnon aikana. (Löf, Holopainen & Vartiainen 2019). Hankkeen kehittämistuloksina oppimisympäristöjen erityispiirteistä ja ohjauksen menetelmistä rakentuivat täydennyskoulutuksen sisällöt, eri kouluasteiden toiminnallisen yhteistyön mallinnus, ohjauksen portaali ja tämä artikkelijulkaisu (kuvio 1).

HOKS- JA URAOHJAUSPROSESSI OSAAMISEN HANKKIMISEN KESKIÖSSÄ

Opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) laaditaan jokaiselle ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalle (L 531/2017). HOKS on käytännön työväline opiskelijalle, opettajille ja ohjaajille oppilaitoksessa ja työpaikoilla. Se huomioi opiskelijan elämäntilanteen ja aiemmin hankittu osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan. Henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa määritellään opiskelijan tarvitseman osaamisen hankkimisen tavat ja sisällöt ja valitaan niiden kannalta mielekkäät oppimisympäristöt ja osaamisen osoittamisen tavat. HOKS huomioi opiskelijan tarpeet ja osaamisen hankkimisen tavoitteet vuorovaikutuksessa omaohjaajan, huoltajan, työpaikkaohjaajan ja muiden oppilaitoksen ohjaajien kanssa (Opetushallitus 2020; Karusaari 2020, 27–28.)

Osana HOKS-prosessia opiskelija suunnittelee myös uraansa. Työuran lisäksi suunnitteluun kuuluvat myös jatkokoulutusvaihtoehtojen miettiminen, työelämään siirtyminen ja oman osaamisen esittelemisen taidot. Yhdistimme opiskelijapilotoinneissa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) ja uraohjauksen (Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, pakolliset osaamistavoitteet) ohjauksen lähtökohdaksi. Tavoitteena oli kokonaisvaltaisempi ohjauksen prosessi, joka huomioi opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja resurssit, antaa opiskelijoille lisää tietoa erilaisista osaamisen hankkimisen mahdollisuuksista ja kehittää heidän valmiuksiin tehdä itseään koskevia valintoja ja päätöksiä. HOKS- ja uraohjausprosessissa ohjasimme opiskelijoita katsomaan pitemmälle tulevaisuuteen. Opiskelijat kartoittivat henkilökohtaisia vahvuuksiaan ja tulevaisuuden unelmiaan sekä mahdollisia urapolkujaan (ks. julkaisun artikkeli *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena*).

TULEVAISUUSOHJAUS HOKS- JA URAOHJAUSPROSESSIA VAHVISTAMASSA

Yhdistimme tulevaisuusohjauksen ja sen menetelmät vahvistamaan opiskelijan HOKS- ja uraohjausprosessia. Lähtökohdana oli ajatus nähdä ohjattavan tulevaisuus

avoimena ja erilaisia mahdollisuuksia sisältävänä. Ohjauksen keskeinen viesti opiskelijalle oli ajatus siitä, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa omilla teoillaan ja valinnoillaan olemalla aktiivinen toimija. Ymmärrys omista valinnoista ja tulevaisuudesta muodostuvat aktiivisen tekemisen ja kokeilemisen kautta. (Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019; Ahvenainen 2013, 7–10).

Tulevaisuusohjauksessa hyödynsimme Turun yliopiston tulevaisuustutkimuksen aineistoa tulevaisuusohjauksesta ja sen menetelmistä (ks. Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019; Osata 2020). Hanketoimijat kehittivät ja testasivat uusia menetelmiä opiskelijaryhmien kanssa. Tulevaisuusohjauksen ja sen menetelmien käyttäminen osana HOKS- ja uraohjauksen prosessia toi uutta merkitystä ja mielekkyyttä ohjaustyötä tekeville ohjaajille, erityisesti omaohjaajina toimiville ammatillisille opettajille, joiden vastuulla HOKS- ja uraohjausprosessi pääsääntöisesti on. Tulevaisuuden pohdinta yksilön vahvuuksien, todennäköisyyksien, mahdollisuuksien ja toiveiden viitekehyyksessä toi syvempää merkitystä myös itse ohjaukselle – siinä oli mahdollisuus olla aidosti ja kokonaisvaltaisemmin ohjaamassa ja tukemassa opiskelijoita kohti henkilökohtaista tulevaisuutta. (Opetushallitus 2020; Karusaari 2020, 27–28.)

MIELEKÄSTÄ OPPIMISYMPÄRISTÖÄ RAKENTAMASSA

Opiskelijalle oppimista edistävä, mielekäs oppimisympäristö on kehittyvä ja joustava kokonaisuus, joka tarjoaa oppimistavoitteita tukevia virikkeitä, menetelmiä, välineitä, vuorovaikutusmahdollisuuksia, ohjausta ja tukea (Rasinkangas 2004, 32). Käsitteen käyttöön liittyy ajatus oppijan aktiivisesta oppimisesta. Samoin ongelmalähtöisyys, vuorovaikutuksessa oppiminen ja oppimisen kokonaisvaltainen oppimisprosessi liitetään mielekkääseen oppimisympäristöön (Helakorpi, Aarnio & Majuri 2010, 125). Erilaisissa oppimisympäristöissä opiskelija pyritään saamaan mahdollisimman suoraan vuorovaikutukseen opittavan asian kanssa (Hietamäki 2017, 28).

Perinteinen opettajan rooli muuttuu tiedon jakajasta organisaattoriksi, tukihenkilöksi, oppimisympäristön suunnittelijaksi ja ohjaajaksi (Helakorpi ym. 2010, 126). Omaohjaajan lisäksi opiskelijoiden ohjauksen tukena on erilaisia tukihenkilöiden, mentoreiden ja asiantuntijoiden verkostoja. Mielekkäässä oppimisympäristössä toimijoiden ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista yhteistyötä opiskelijan osaamisen hankkimisen tueksi. Ohjauksella edistetään opiskelijoiden opiskeluvaihtoehtojen kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan opiskelijaa elämään, koulutukseen ja uravalintoihin liittyvissä päätöksissä. (Opetushallitus 2014, 5.)

Mielekkään oppimisympäristön määritelmät olivat lähtökohtana EPPAn pilottiopiskelijoiden ohjaukselle. Pilotoinnin yhteydessä nostimme esille oppimisympäristöistä nousevia ohjauksen erityispiirteitä. HOKS- ja uraohjausprosessin eri vaiheissa määrittelimme asiakaslähtöiselle ohjaukselle tavoitetilan sekä konkreettisia ohjauksen toimenpiteitä. Nimesimme ohjausprosessin kannalta merkittäviä tapahtumia ja määritimme ohjaukseen osallistuvien prosessin omistajuutta. Pilotoinnista opitut kokemukset ohjasivat täydennyskoulutuksen sisältöjen rakentamista. (Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019; Ahvenainen 2013, 7–10).

Kuva 2 Mielekkään oppimisympäristön hahmottelua

OHJAUS ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ – OHJAUKSEN UUDISTAMISTA TÄYDENNYSKOULUTUKSELLA

EPPAn yksi keskeinen kehittämistehtävä oli rakentaa uudenlaista merkitystä opiskelijan ohjaukselle ammatillisen koulutuksen reformin hengessä. Toteutimme yliopistotasoisena *Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä* -täydennyskoulutuksen (15 opintopistettä), joka suunnattiin ammatillisen koulutuksen opettajille ja muulle ohjaushenkilöstölle sekä työelämän toimijoille. Täydennyskoulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastasivat eri kouluasteiden asiantuntijoista kootut työryhmät. Koulutuksen järjestäjänä oli Lapin yliopiston Koulutus- ja kehittämisspalvelut.

Täydennyskoulutuksen tavoitteena oli kehittää opettajien ja muun ohjaushenkilöstön sekä työelämän toimijoiden ohjausvalmiuksia ja pedagogisia taitoja ohjata opiskelijoita erilaisissa oppimisympäristöissä. Koulutuksessa perehdyttiin opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Yhtenä tärkeänä lähtökohdiana oli tulevaisuusohjauksen näkökulma. Muita tärkeitä teemoja olivat ohjausvalmiuksien lisääminen henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) tekemiseen sekä yhteistyöhön eri nivelvaiheissa eri kouluasteiden ja työelämän kesken. Koulutuksessa perehdyttiin kuuden erilaisen oppimisympäristön (ks. kuvio 1) ohjauksen erityispiirteisiin valinnaisilla oppimisympäristökohtaisilla opintojaksoilla sekä syvennettiin ohjausosaamista eri teemoista koostuvissa webinaareissa (ks. julkaisun artikkeli *Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa*).

ERI KOULUASTEIDEN KUMPPANUUS JA TOIMINNALLINEN YHTEISTYÖ SUJUVIA SIIRTYMIÄ TUKEMASSA

Kumppanuusyhteistyön perustana on luottamus. Yhteistyö kehittyy kumppanuudeksi, kun luottamus vahvistuu sekä intressit ja tavoitteet ovat riittävän yhteisiä. Yhteistyö kehittyy yhdessä tekemällä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Samalla mahdollistuu tiedon ja osaamisen jakaminen. Kumppanuus ei synny hetkessä, vaan se vaatii prosessin kehittyäkseen. Kumppanuus voi olla ihmisten tai organisaatioiden välistä, tai näitä molempia. Kumppanuus voi olla yhteistä keskustelua, yhteisten tapahtumien järjestämistä, tilakumppanuutta, yhteissuunnittelua, palvelukumppanuutta tai se voi rajautua jollekin tietylle alueelle tai tiettyyn teemaan. Yhteisille kohtaamisille pitää olla paikkansa ja rakenteensa. (Maijanen & Haikara 2014.)

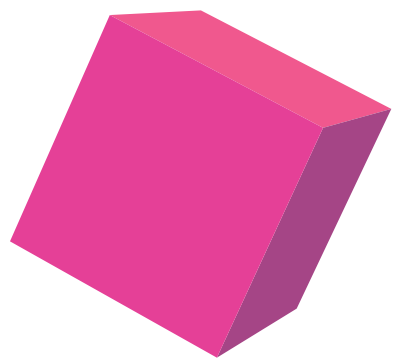
Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä. Koulutuksen järjestäjiä veloitetaan edistämään jatkuvaa oppimista ja tekemään yhteistyötä alueen työ- ja elinkeinoelämän, mutta myös toistensa kanssa. Lisäksi korkeakoulujen tulossopimuksissa (2017–2020) on sovittu, että korkeakoulut lisäävät yhteistyötä toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi ja yksilöllisten opintopolkujen rakentamiseksi. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöllä on eri toimijoiden ja koko yhteiskunnan kannalta erilaisia tavoitteita ja hyötyjä siirtymien sujuvoittamiseksi. Yksilön kannalta yhteistyö parantaa opiskelijan yleisiä korkeakouluvalmiuksia ja sujuvoittaa siirtymää ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen ja työelämään. Työ- ja elinkeinoelämän kannalta yhteistyö tukee monipuolisesti osaavan työvoiman saatavuutta ja luo ammatillista koulutusta ja korkeakoulutusta yhdisteleviä osaamisen täydentämisen mahdollisuuksia. Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen järjestäjille yhteistyö kehittää eri kouluasteiden ja työelämän väliseen yhteistyöhön perustuvaa toimintakulttuuria, lisää opettajien ja muun henkilökunnan tuntemusta eri kouluasteista ja tukee opiskelijoiden ohjausta. (OKM 2019, 10–11, 39–41.)

EPPA-hanke on omalta osaltaan pyrkinyt tavoitteellisesti vahvistamaan ammatillisen toisen asteen koulutuksen sekä korkeakoulujen välistä yhteistyötä Lapissa. Yhteistyön tavoitteena on ollut kehittää opiskelijan sujuvia siirtymiä kouluasteelta toiselle, sujuvoittaa nivelvaiheen prosesseja, joustavoittaa opintopolkua ja vahvistaa edellytyksiä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen toiselta asteelta korkeakouluun siirryttäessä. Yhteistyötä on ollut tekemässä suuri joukko eri kouluasteiden asiantuntijoita. Yhteistyön keskiössä ovat olleet opiskelijat. (Löf 2020; ks. julkaisun artikkeli *Lappilaista timanttia hiomassa*.)

LÄHTEET

- Ahvenainen, M. 2013. Henkilökohtainen tulevaisuus. Koulutusvalinnat kuntoon -hankkeen julkaisu. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/wp-content/uploads/2018/08/Ahvenainen.pdf>.
- Helakorpi, S., Aarnio, H. & Majuri, M. 2010. Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. Haettu 4.5.2020 osoitteesta <https://www.theseus.fi/handle/10024/96136>.
- Hietämäki, U. 2017. Motivointi oppimisen peruspilarina – Luokanopettajien käsityksiä motivoinnin vaikutuksesta oppimisessa. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Karusaari, R. 2020. Asiakaslähtöisyys osaamisperustaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Lapin yliopisto.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. L531/2017. Haettu 5.5.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.
- Löf, J. 2020. Vastuullista yhteistyötä ja sujuvia siirtymiä. LUMEN – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 1/2020. Haettu 13.5.2020 osoitteesta <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2020/02/04/vastuullista-yhteistyota-ja-sujuvia-siirtymia/>.
- Löf, J., Holopainen, P. & Vartiainen, R. 2019. Rakenna oma reittisi tulevaisuuteen – askel kerrallaan, yhdessä eteenpäin. Opinto-ohjaaja, Suomen opinto-ohjaajien ammatti- ja järjestölehti 4/2019.
- Maijanen, H. & Haikara, P. 2014. Kumppanuuskäsikirja – näkökulmia monitoimijaisen yhteistyön kehittämiseen. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 8:2014.
- OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 24.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.
- Opetushallitus 2014. Hyvän ohjauksen kriteerit. Opetushallituksen informaatioaineistot 2014:1. Haettu 5.5.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/hyvan-ohjauksen-kriteerit>.
- Opetushallitus 2020. Henkilökohtaistaminen. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>.
- Osata 2020. Osata – osaamispolkuja tulevaisuuteen -hankkeen verkkosivusto. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://osata.fi/>.
- Rasinkangas, A. 2004. Matka ongelmalähtöiseen oppimiskulttuuriin. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja. A: 2/2004.
- Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019. Tulevaisuusohjauksen verkkosivusto. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/>.

OHJATTU
OSAAMINEN

A 3D graphic featuring several stacked rectangular blocks of different colors and sizes. From top to bottom, the stack consists of a green block, a red block, a blue block, and a pink block. Below these, there are two orange blocks and one yellow block. The blocks are arranged in a way that suggests a path or a structure being built. The background is a solid pink color.

Omaa polkua rakentaen

Opiskelijan tarina Ohjattu osaaminen -oppimisympäristöstä

Ammatillisen koulutuksen uudistuksilla on haluttu tukea siirtymiä uuteen ammattiin. Yhtäältä työelämän muutoksen myötä vanhoja ammatteja katoaa ja tämän myötä siirtymistä tulee monille myös välttämättömyyksiä. Toisaalta moni haluaa vaihtaa alaa myös oman elämänsä mielekkyyden näkökulmasta. Työssään ei enää välttämättä jaksata tai elämään haluaa uusia haasteita. Puualan perustutkinnon opiskelijaryhmä koostuu nykyään pääosin aikuisista alanvaihtajista. Ikäjakauma on jo vuosia ollut hyvin laaja, 16–55 vuotta, painottuen 20–30-vuotiaisiin. Monella uudella opiskelijalla on jo tullessaan ollut ajatuksena päästä tekemään luovaa työtä, jossa työn tuloksen näkee konkreettisesti. Myös ajatuksia yrittäjyydestä ja yrittäjänä itsensä työllistämisestä on ollut useammalla aikuisopiskelijalla. Viimeisten vuosien aikana muutama valmistunut on perustanut yrityksen heti opintojen päätyttyä.

Seuraavassa kuvaan kahta puualan perustutkinto-opiskelijaa, jotka ovat alanvaihtajia. Tapaukset kuvaavat hyvin sitä, kuinka erilaisilla taustoilla ammatilliseen koulutukseen tullaan. Opettajan on nämä taustat tunnettava ja tiedostettava omassa pedagogiikassaan. Opiskelijan tausta vaikuttaa siihen, mitä osaamista häneltä jo heti opintojen alussa tunnustetaan ja tutkintoon tunnustetaan.

JAKOB JA JANI – AKATEEMISUUDESTA JA YRITTÄJYYDESTÄ PUUALAN PERUSTUTKINTOON

Jakob on saksalainen lakimies ja asunut Suomessa pari vuotta. Hän on tehnyt toimistotöitä ja toiminut myös matkailun parissa. Hän on harrastanut puutöitä ja ala on kiinnostanut aiemminkin. Hänelle on tärkeää työn merkityksellisyys ja konkreettisuus. Näistä syistä hän hakeutui opiskelemaan puusepänalaa. Jakobilla on ajatuksena hyödyntää oppimaansa yksilöllisten, matkailualaan liittyvien tuotteiden valmistuksessa, etenkin luksusmatkailussa. Jakobin toimintaa ohjaa päämäärätietoisuus ja kokemukset matkailualasta. Hän on erittäin kiinnostunut perinteisestä puusepäntyöstä ja käsillä tekemisestä. Hän on itseohjautuva ja aktiivinen tiedonhakija.

Hän tarvitsee hieman ohjausta vain opetussuunnitelman tavoitteiden täyttämiseksi ja tutkinnonosien sisältöjen avaamiseen. HOKS-keskustelut ovat hänelle tärkeitä uraohjauksen kannalta, koska hänellä on niin suuri kiinnostus moneen alan osa-alueeseen. Jakob onkin jo aloittanut yhteistyön paikallisen puualan yrittäjän kanssa työskentelemällä välillä kiireapulaisena matkailurakentamiseen liittyvien puusepäntöiden parissa.

Jani on rovaniemeläinen sähköalan yrittäjä ja hän on tehnyt alan töitä parikymmentä vuotta. Myös Jani on harrastanut puutöitä, ja kun sähköala ei enää tuntunut motivoivalta, hän päätti hakea opiskelemaan puusepänalaa. Janin visio on työllistää itsensä myös puualalla yrittäjänä yhdistämällä sähköalan osaamistaan puusepänalaa. Jani haluaisi tehdä lappilaisesta puusta puuta arvostavalle asiakkaalle käyttöesineitä alkaen raaka-ainelähteeltä eli metsästä ja puun kaadosta valmiiksi tuotteeksi. Myös Jani on tyypillinen alanvaihtaja, jolla on vahva motivaatio ja näkemys oman tulevaisuuden suhteen. Hänelle on uraohjauksen kautta tärkeää tuoda esille tutkinnon laaja-alaiset mahdollisuudet.

KUVA HENNA JOKINEN

Kuva 1 Puualan perustutkinnon opiskelijat Jani ja Jakob

AIKUISOPISKELIJOIDEN ERITYISYYSPIIRTEET

Jakob ja Jani ovat molemmat motivoituneita ja innostuneita perustutkinto-opiskelijoita. Aikuisopiskelijoiden osalta on usein juuri näin. He ovat tuoneet opintoihin omat taustansa ja kokemuksensa kehittämät vahvuudet. Taustat on huomioitu osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa. HOKS-keskusteluissa heille on tunnistettu

ja tunnustettu osaamista aikaisemmasta työurasta ja opinnoistaan. Keskusteluissa on myös katsottu, että millä tutkinnon osa-alueilla heillä on osaamisvajetta. Sen jälkeen opiskelussa keskitytään vahvistamaan juuri tätä osaamisvajetta. Alanvaihtajille puutteet voivat liittyä juuri tulevan ammatin substanssiin. Tosin joukossa on myös opiskelijoita, joilla on jo kokemusta siitä työstä, johon he ovat kouluttautuneet. Osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa Jakobin ja Janin erityisosaaminen on huomioitu.

Jakobin osaamisesta voisi vielä nostaa esiin hänen kulttuuritaustansa merkityksen. Kulttuuritausta on vaikuttanut siihen, millä tavalla hän on suorittanut puualan perustutkinto-opintojaan. Saksalainen kulttuuritausta on ollut vahvuus. Hän on tuonut tekemiseensä sikäläisen puusepäntekemisen historiallisen ulottuvuuden ja erityispiirteet. Tämä on rikastuttanut myös muiden yhtä aikaa tutkintoa suorittaneiden opiskelijoiden opintoja ja syventänyt opettajankin näkemystä siitä miten saksalaisen kulttuuri voi näkyä puusepän työssä.

Janilla korostuu erityisesti hänen yrittäjäystaustansa. Jani on erittäin päämäärätietoinen ja itseohjautuva opiskelija, joka valitsee alalta itseään kiinnostavat osa-alueet. Toisaalta tämä itseohjautuvuus ja innostus alaan vaatii enemmän ohjaajan panostusta uraohjaukseen, jotta alan pakollisten tutkinnon osien vaatimukset pystytään myös täyttämään. Janin kanssa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinta on ollut aidosti hyvin henkilökohtaista. Yhdessä on katsottu, millaisissa oppimisympäristössä hän voi valitsemissaan tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset saavuttaa ja mitä tutkinnon osia on tarkoituksenmukaista valita.

LOPUKSI

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut tukea Jakobin ja Janin kaltaisten opiskelijoiden tarpeita. Jokaiselle opiskelijalla laaditaan oma henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jonka puitteissa opinnot etenevät. Suunnitelmassa tunnistetaan ja tunnustetaan aikaisempi osaaminen ja sitä räätälöidään asiakaslähtöisesti opiskelijan tilanne huomioiden. Suunnitelman laadinnassa arvioidaan, kuinka paljon opiskelija tarvitsee oppilaitosmuotoista työsaliohjausta ja milloin opiskelija olisi valmis työelämäjaksoille. Näiden suhteen eri opiskelijoiden tilanteet voivat poiketa toisistaan paljonkin. Oman tutkinnon perusteiden mukaisen osaamisensa itse kukin näyttää lopulta samojen osaamistavoitteiden ja arvioinnin kriteerien perusteella. Opintopolut, jotka ammattiosaamiseen johtavat, voivat kuitenkin poiketa toisistaan varsin paljon. Näin erityisesti juuri sellaisilla opiskelijoilla, joilla jo ennestään on paljon osaamista ja elämäkokemusta.

Uudistunut ammatillinen koulutus mahdollistaa joustavat alanvaihdot. Opintoihin tullaan yhtä useammin jatkuvan haun kautta. Portti siirtyä ammatillisen koulutuksen kautta uuteen ammattiin on jatkuvasti avoin. Tämä portti on auki kaikille iästä ja koulutustaustasta riippumatta. Portista voi astua sisään niin peruskoulunsa juuri päättänyt kuin pitkän akateemisen työuran tehnyt osaamisensa kehittäjä. Tästä Jakob ja Jani ovat erinomaisia esimerkkejä.

Erilaisia polkuja pitkin merkonomin ammatteihin – opiskelijoiden kokemuksia

Osaamisperusteisen ammatillisten koulutuksen tärkein ohjauksen työväline on henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Siinä opiskelija ohjaajan tukemana rakentaa oman oppimispolkunsu ammattiin. Artikkelissani kuvaan viiden ohjaamani liiketoiminnan opiskelijan – *Matin, Maisan, Miisan, Maijan ja Mikon* (HUOM! nimet eivät ole opiskelijoiden oikeita nimiä) – kokemuksia tutkinnon osa valinnoistaan ja oppimisympäristöistään (ks. Liiketoiminnan perustutkinto 9.4.2020). Ohjaajana tavoitteeni on, että opiskelija voi rakentaa tutkintonsa ennakoimansa työuran näkökulmasta mahdollisimman mielekkäistä opinnoista (esim. Pursiainen 2016, 87–92). Kuten ammatillisen koulutuksen reformissa, myös kuvauksissani painottuu erityisesti työpaikkojen rooli osaamisen hankkimisen oppimisympäristönä. Samalla korostuu opiskelijoiden kyky itseohjautumiseen ja oman oppimisensa säätelyyn (Nokelainen 2019, 6–11).

OPISKELIJOIDEN VALINTOJA JA KOKEMUKSIA LIIKETOIMINNAN OPINNOISTA

Ammatillisten opintojen lisäksi lukio-opintoja opiskeleva Matti on opiskellut liiketoiminnan pakollisten tutkinnon osien Asiakaspalvelun, Tuloksellisen toiminnan ja Työyhteisössä toimimisen jälkeen valinnaisia tutkinnon osia Asiakkuuksien hoitaminen, Markkinointiviestintä ja sisällön tuotanto sekä Palvelumuotoilu. Hän on toteuttanut pakollisten tutkinnon osien työelämässä oppimiset oppisopimuksella. Tulevalle luvuudelle opiskelija suunnittelee kansainvälistä harjoittelua Espanjaan. Harjoittelu toteutuisi kansainvälisessä ERASMUS+ -projektissa, jossa opiskelija on suorittanut markkinointiviestinnän opintojaan loppuvuodesta 2018 lähtien. Projektissa on mukana viisi eri maata. Opiskelija on jo suunnitellut projektille some-viestintää. Kansainvälinen harjoittelu toteutuisi espanjalaisessa organisaatiossa, joka vastaa hankkeen tulosten levittämisestä. Espanjassa hankkeen tulosten levittämisen yhteydessä annetaan näyttö Markkinointiviestinnästä ja sisällöntuotannosta.

Matti kuvaa kokemuksiaan seuraavasti:

Tällä hetkellä opinnoissani olemme käyneet läpi asiakaspalvelua suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kurssit ovat menneet hyvin ja auttaneet minua kehittymään asiakaspalvelussa kaikilla mainitsemillani kielillä. Opinnoissa on ollut myös mahdollisuus kehittyä sosiaalisen median kanavien kehittämisessä, ja ammattilaisiakin on käynyt pitämässä luentoja siitä. Itseä juuri nämä ovat kiinnostaneet paljon ja olen saanut mahdollisuuden lähteä ulkomaille tekemään TOP-jakson juurikin tähän liittyen, joka on antanut lisää motivaatiota opintoihin ja näissä asioissa kehittymiseen. Myös muita mahdollisuuksia on ollut opintopisteiden keräämiseksi, jos on ollut motivaatiota osallistua kyseisiin projekteihin. Oppiminen on ollut sujuvaa. Opettajat ovat olleet hyviä ja auttaneet aina, jos on ollut jotain mitä ei ole ymmärtänyt tai tarvinnut lisää tietoa jostakin asiasta.

Ammattilukiolainen Maisa on suorittanut tutkinnon osien työelämässä oppimiset kahdessa eri yrityksessä samassa kauppakeskuksessa koulutus sopimuksilla. Valinnaisina tutkinnon osina hän suorittaa Asiakkuuksien hoitamisen ja Palvelumuotoilun. Maisa on osallistunut myös Taitajat 2020 -kisojen yrittäjyysslajin karsintoihin ja tavoittelee vielä suoritusta Yritystoiminnan suunnittelu tutkinnon osasta. Hän on menestynyt opinnoissaan erinomaisesti. Tavoitteena on kolmoistutkinto, toisinaan ammattillisen perustutkinnon todistuksen ja ylioppilastodistuksen lisäksi hän tavoittelee todistusta myös lukio-opinnoista.

Maisa kokee kolmoistutkinnon tuottavan sopivasti vaihtelua opintoihin:

Olen oppinut menneiden kurssien aikana paljon, miten erilaisia ihmisiä pitää ja voidaan palvella heidän tarpeiden mukaan. Opintoihimme on kuulunut myös muutama työssäoppimisen jakso eli osa opiskelusta tapahtuu oikealla työpaikalla. Olen tehnyt ja saanut kiitettävät arvostelut jo viidestä eri kurssista työssäoppimisessa. Työssäoppimisjaksoni ovat siitä myös hyviä, sillä niissä oppii hyvin tulevaisuutta varten monia eri taitoja esimerkiksi kassan käyttöä, erilaista asiakaspalvelua, monia eri työpaikka ”käytäntöjä/tapoja” ja muutenkin eri töitä. Opintojen ohella käyn myös lukiota. Lukiojaksot ovat olleet aina noin kahden kuukauden mittaisia. Kolmoistutkinto on ollut hyvä siitä, että maisemat vaihtuvat hyvin väliajoin ja jaksaa opiskella aina ahkerasti.

Miisa tavoittelee kaksoistutkintoa. Valinnaisina tutkinnon osina hän on opiskellut Asiakkuuksien hoitoa sekä Markkinointiviestintää ja sisällöntuotantoa. Miisalla on ollut opinnoissaan keskimääräistä enemmän haasteita. Tämän vuoksi hän on osallistunut myös erityisen tuen toimenpiteisiin. Haasteista huolimatta opiskelijalla on motivaatiota suorittaa sekä ammattillinen perustutkinto että ylioppilaskirjoitukset.

Opiskelija on ollut tyytyväinen oppilaitosten erityisjärjestelyihin, joilla on pyritty tukemaan hänen opintojaan.

Miisa kuvaa kokemuksiaan seuraavasti:

Aloitin kaksoistutkintoni vuonna 2018 syksyllä, en tuntenut opiskeluryhmääni vielä, mutta nopeasti tutustuin muihin opiskelijoihin ja sain itselleni kavereita. Ensimmäisenä vuotena, syksyn aikana kävin hyvin koulussa ja sain aikaiseksi tehdä tehtävät. Ensimmäisenä vuotena, kun menimme ensimmäistä kertaa lukioon, minulle tuli paljon rästejä ja en päässyt osasta kursseista läpi. Sain kuitenkin tehtyä uusintakokeita ja puuttuvat tehtävät, niin sain suoritettua kursseja. Myös ammatillisesta minulle oli jäänyt rästitehtäviä, mutta suurimman osan niistä sain hoidettua ensimmäisen vuoden aikana. Haasteiden vuoksi sovimme yhteisen koulupalaverin lukion opon, psykologin, äidin ja ammattikoulun omaohjaajan kanssa. Yritämme nyt löytää minulle hyvän ratkaisun, jotta saan suoritettua opintoni ajoissa. Minua kuitenkin kiinnostaa tämä ala ja päästä ylioppilaaksi, joten minulta löytyy motivaatiota.

Maija on tullut ryhmään jatkuvan haun kautta hieman muita myöhemmin. Opiskelija aloitti peruskoulun jälkeen opintonsa lukio-opinnoilla, mutta halusi niiden ohella opiskella myös ammatillisia opintoja. Jatkuvan haun hakuprosessin kautta hänestä tulikin Lapin koulutuskeskus REDUn ammattilukio-opiskelija. Maija on suorittanut kaikki näyttönsä samassa yrityksessä ja menestynyt niissä. Hänelle on solmittu työsopimus yritykseen. Valinnaisen tutkinnon osan osaamista hän on hankkinut yrityksessä oppisopimuksella.

Maija kokee oppineensa yrityksessä paljon käytännön työelämästä:

Aloitin ammattilukiossa opiskelun 2018 joulukuun aikaan. Olin muista hieman jäljessä, mutta sain hyvin nopeaa tehtävissä kiinni. Ensimmäinen työssäoppimiseni oli 2019 kesäkuussa, jolloin menin toppiin yritykseen. Työssäoppimisen jälkeen he tarjosivat minulle työpaikkaa sieltä ja suostuin, sillä itsekin tykästyin työpaikkaan ja työkavereihin. Nyt sesonkiaikaan olen nähnyt omin silmin, kuinka hurjasti asiakasmäärät vaihtelevat vuodenajan mukaan. Kesäkuun topissani oli harvoin vilkasta tai kiirettä, mutta nyt voin varautua aina kiireisiin viikonloppuihin. Sesonkiaikaan myös asiakaspalveluenglantini on parantunut paljon. Työpaikassa olen oppinut kassankäytön ja rennon asiakaspalvelun. Koko ammattilukion aikana olen oppinut paljon esim. asiakkuuksista ja erilaisista ”kauppalaskuista”. Opin tarkastelemaan yritysten kilpailijoita ja opin mitä tarkoittavat PEST ja SWOT-analyysit ja mitä niiden avulla saa selville yrityksestä.

Mikko on jättänyt lukio-opinnot pois ja keskittyy ainoastaan ammatillisiin opintoihin. Valinnaisina tutkinnon osina hän on opiskellut Markkinointiviestintää ja sisällön-

tuotantoa sekä myyntiä. Kaikki työelämässä oppimisen jaksonsa opiskelija on suorittanut oppisopimuksella. Mikko kokee lukio-opintojen poisjättämisen oikeaksi valinnaksi, ja hän on oppinut arvostamaan merkonomien tutkintoa.

Mikon kokemuksiin on vaikuttaneet sekä osaamisen hankkimisen tavat että hyvä palaute työelämässä oppimisen jaksoilta:

Opinnoissani merkonomiksi tulemistani olen oppinut yhtä sun toista. Koulussa on ollut hyvä meininki ja suurin osa opettajista ovat olleet hauskoja ja opettavaisia kaiken suhteen. Olen kehittynyt erityisesti asiakaspalvelun ja myynnin perustaidoissa. Koulutukseni aikana olen joutunut käymään myös useita kertoja työssäoppimisessa. Olen sopinut itselle aina palkallisen työssäoppimisjakson ja olen myös saanut erittäin hyvää palautetta asiakaspalvelutaidoistani ja myös työmoraalistani. Koulupaikkana Jokiväylä on kuitenkin erittäin rento ja mukava, mutta täällä oppii todella paljon asioita käytännön kautta ja opetukset tunneilla ovat suoritettu mallikkaasti opettajien toimesta. Olen ollut erittäin tyytyväinen jälkikäteen, että valitsin merkonomikoulutuksen, koska tämä tuntuu ehdottomasti omalta. Lukio ei tuntunut omalta enkä kokenut sitä tarpeelliseksi itselleni, koska tykkään enemmän oppia käytännössä, enkä istua aina penkillä ja kirjoittaa paperille jotain ja olla hiljaa.

ERILAISET OPPIMISYMPÄRISTÖT

Osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan osaaminen arvioidaan tutkinnon osa kerrallaan näytöllä. Näyttöä varten osaaminen voidaan hankkia eri tavoin. Perinteisen oppilaitosympäristön ja työpaikan ohella opiskelija voi kehittää osaamistaan myös muissa oppimisympäristöissä. Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeessa on kehitetty opettajien ja koulutusorganisaation kykyä oppimisen ohjaukseen oppilaitosympäristön ja työpaikan ohella digitaalisiin oppimisympäristöihin, kansainvälisiin oppimisympäristöihin, omaan yritykseen sekä korkea-asteen opintoihin. Oppilaitosympäristössä ohjausosaamista opettajille on pyritty kehittämään erityisesti projektioppimisen ohjaukseen.

Opiskelijoiden kuvauksissa korostuu työpaikalla oppimisen merkitys. Myös kansainväliset oppimisympäristöt, digitaalinen opiskelu ja projektioppiminen ovat esillä. Tärkein opiskelijoiden oppimisympäristöjään koskeva viesti liittyy niiden mielekkyyteen. Positiiviset oppimiskokemukset eri ympäristöissä sitouttavat opiskelijaa opintoihinsa ja opinnot etenevät. Ohjaajan haasteena on tunnistaa, missä kukin opiskelija on oman oppimisprosessinsa kanssa menossa, ja millaista ohjausta ja tukea milloinkin tarvitaan tai ei tarvita.

LÄHTEET

- Liiketoiminnan tutkinnon perusteet 9.4.2020. Haettu 1.5.2020 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/385077/reformi/rakenne>.
- Nokelainen, P. 2019. Kohti itseohjautuvaa oppimista ammatillisessa koulutuksessa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2019, 4–13.
- Pursiainen, S. 2016. Uudistuva opettajuus ja yksilölliset opintopolut ammatillisessa koulutuksessa. Tampere: Sirpa Pursiainen ja FACE training center.

A 3D graphic featuring a stack of colorful blocks on a pink background. The stack consists of a green cube on top of a red cube, which is on top of a blue cube, which is on top of a pink cube. To the right of the pink cube is an orange cube. Below the pink cube is a large orange block. To the right of the large orange block is a yellow cube. The text "Omaa polkua rakentaen" is written in white on the pink background.

Omaa polkua rakentaen

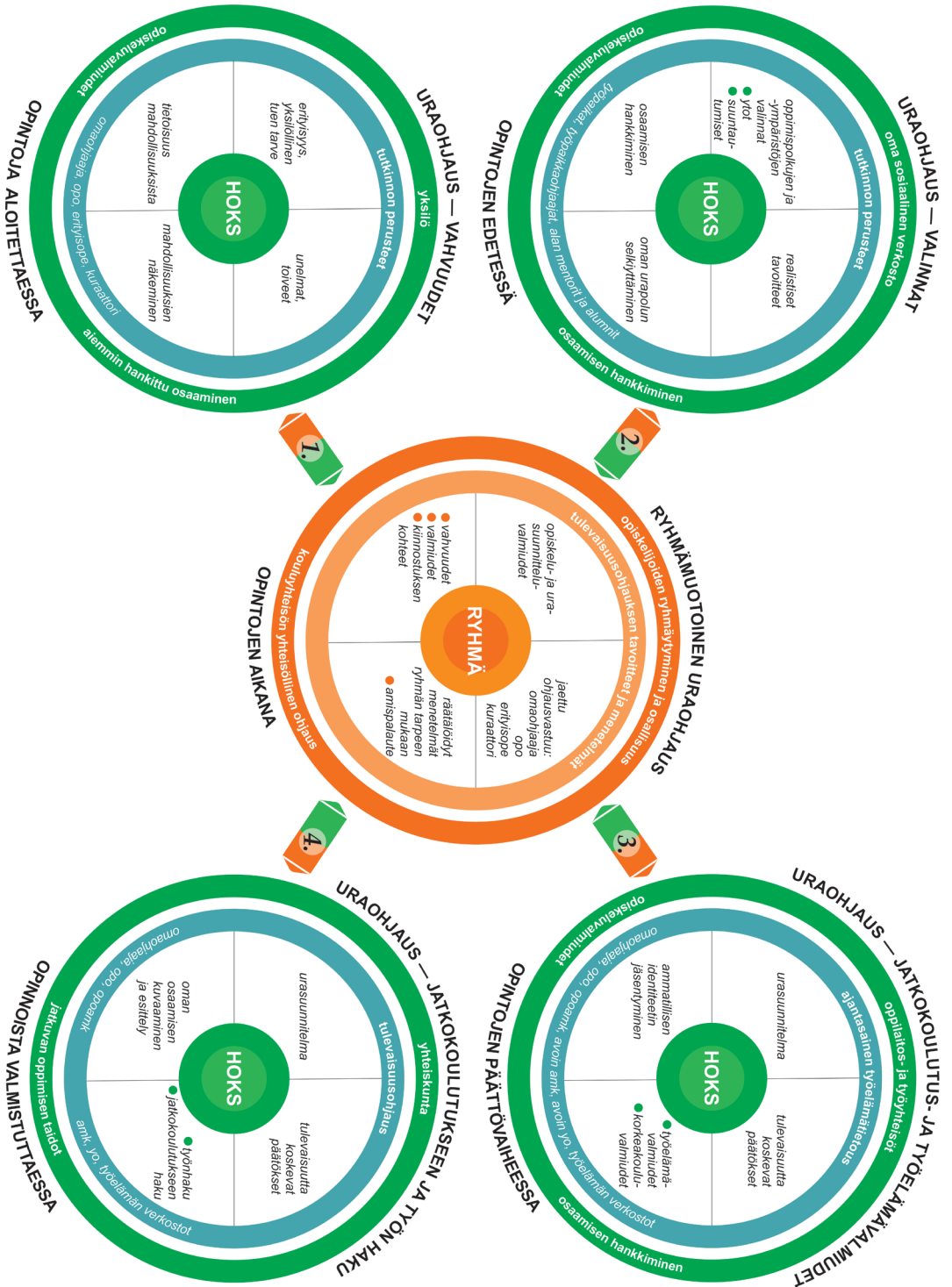

HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) laaditaan jokaiselle ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalle (L 531/2017). Siihen sisällytetään myös urasuunnitelma, jolla edistetään opiskelijan työllistymistä tai jatko-opintoihin sijoittumista. HOKS- ja uraohjaus on käytännön työväline opiskelijalle, opettajille ja ohjaajille oppilaitoksessa ja työpaikoilla (Opetushallitus 2020b; Karusaari 2020, 28.) Lakisääteisen asiakirjan ja työvälineen lisäksi HOKS- ja uraohjaus voidaan nähdä myös dynaamisena prosessina, joka tuottaa opiskelijalle ammatillisen kehittymisen näköaloja ja konkreettisia suunnitelmia niistä tavoitteista ja toimenpiteistä, joilla hän pystyy ylläpitämään ja laajentamaan osaamistaan (Hannula 2017, 27–28).

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen HOKS- ja uraohjausprosessin mallin lähtökohtana olivat pilottiopiskelijoiden ja heitä ohjanneiden opettajien ohjauskokemukset erilaisissa oppimisympäristössä. Mallin kehittämiseen vastasivat hanketoimijat ja kehittämiseen osallistuivat eri kouluasteiden asiantuntijaryhmät. Hankkeen aikana toteutettu yliopistotason täydennyskoulutus, *Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä*, vahvisti mallinnuksen sisältöjä. HOKS- ja uraohjausprosessin malli kattaa opiskelijan ohjausprosessin ammatillisessa koulutuksessa työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseen asti. HOKS noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja uraohjaus perustuu ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa asetettuihin pakollisiin osaamistavoitteisiin (ks. Opetushallitus 2020a).

Kuvaan seuraavaksi yksilön ja ryhmän näkökulmasta HOKS- ja uraohjausprosessin vaihe kerrallaan. HOKS on yksilön suunnitelma, mutta ryhmässä tapahtuvan ohjauksen liittäminen osaksi prosessia mahdollistaa kokonaisvaltaisemman ohjauksen tulevaisuusohjausta ja sen menetelmiä hyödyntämällä (Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019; Osata 2020). Ryhmämuotoiseen uraohjaukseen palataan säännöllisesti koko opintopolun ajan ohjattavan ryhmän tarpeiden mukaisesti (Ks. kuvio 1).

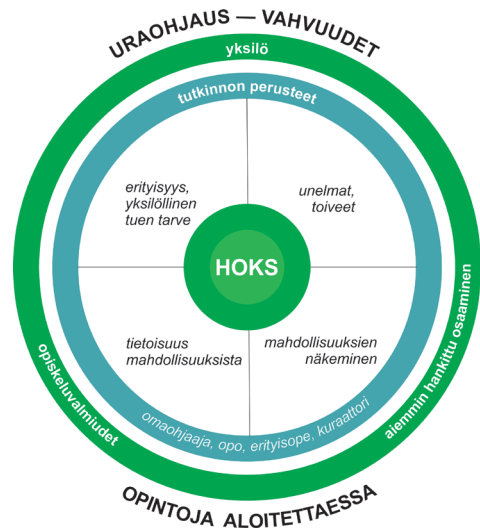
Kuvio 1 HOKS- ja uraohjausprosessin malli

OPINTOJEN ALKUVAIHEEN OHJAUS KARTOITTA A OHJATTAVAN VAHVUUKSIA

Opintojen alkuvaiheessa ohjauksen viitekehys on *tutkinnon perusteet* ja niissä ilmaistut ammattitaitovaatimukset. Ohjaukseen osallistuvat opiskelijan *omaohjaaja* (opettaja), *opintojen ohjaaja*, *erityisopettaja* ja *kuraattori*. Omaohjaajalla on ohjauksessa keskeinen rooli. Hän on ammattialansa substanssiosaaja, ja siten paras asiantuntija kertomaan ohjattavalle niistä mahdollisuuksista, joita alan opinnot voivat tarjota (Väljærvi 2018, 24–25; ks. kuvio 2).

Yksilön ohjausprosessin lähtökohtana on yksilön – opiskelijan – kokonaisvaltainen kohtaaminen. Ohjausprosessissa huomioidaan hänen elämäntilanteensa, valmiudet opiskella, aiemmin hankittu osaaminen suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin, tarvittavan osaamisen hankkiminen sekä osaamisen hankkimisen tavat ja sopivat oppimisympäristöt (Alftan, Levo-Aaltonen, Rantanen, Raudasoja & Salo 2018). HOKS on yksilöllinen ja erityinen, ja se huomioi ohjattavan ohjauksen ja tuen tarpeen. Opintoja aloitettaessa ensimmäinen HOKS sisältää tarvittaessa määritelmän myös erityisestä tuesta. Erityinen tuki on pedagogista tukea, joka perustuu opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin opiskella (L 513/2017; Opetushallitus 2018). Koulutuksen järjestäjällä on käytössään lukemisen ja kirjoittamisen sekä matematiikan testejä, joiden avulla tuen tarvetta selvitetään.

Opintojen alusta lähtien tapahtuva opintojen suunnittelu auttaa opiskelijaa kiinnittymään opintoihin ja vahvistaa hyvää kokemusta opiskelusta. Perusteellinen perehtyminen tutkinnon perusteisiin, opiskeluun ja tarvittavan osaamisen hankkimiseen yhdessä omaohjaajan kanssa selkiyttää opiskelijalle omien henkilökohtaisten *unelmien ja toiveiden* vastaavuutta suhteessa opiskeltavaan tutkintoon. Samalla se antaa tietoa mahdollisuuksista, mitä tutkinto hänelle voi tarjota. *Mahdollisuuksien* näkeminen auttaa opiskelijaa arvioimaan, miten ne vastaavat hänen kiinnostuksen kohteitaan, arvojaan, uskomuksiaan sekä taitojaan ja vahvuuksiaan (Kasurinen 2018, 87–88; ks. kuvio 2.)

Kuvio 2 Opintoja aloitettaessa – Uraohjaus – vahvuudet

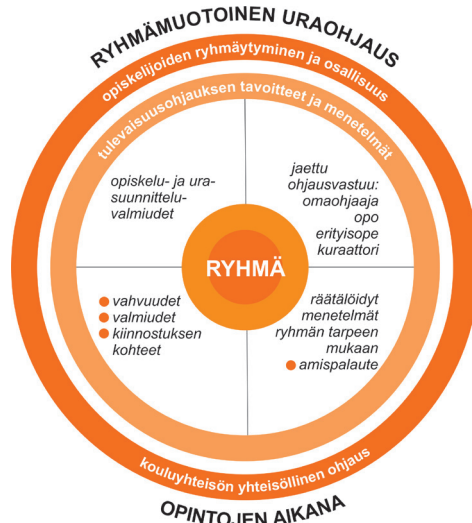
RYHMÄMUOTOISEEN URAOHJAUKSEEN SISÄLTYY TULEVAISUUSOHJAUS

HOKS- ja uraohjausprosessin mallissa kuvatus ryhmämuotoisen uraohjauksen (ks. kuvio 3) tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden sosiaalisia valmiuksia toimia itsenäisesti ryhmissä ja hyödynittää niitä etuja, joita hyvät ryhmät tarjoavat (Maunu 2016, 8; ks. myös Halonen 2018). Sosiaalisen luottamuksen ilmapiiressä toimiva ryhmä vahvistaa jäsentensä valmiuksia toimia toistensa kanssa ja ilmaista itseään. Opiskelijat tiivistävät oma-aloitteisemmin yhteistyötään ja rohkaistuvat esittämään myös ryhmän näkemyksistä poikkeavia mielipiteitä. Työskentely tehostuu ja työrauha paranee – opiskelijat alkavat kannustaa ja ohjata enemmän myös toisiaan. Opiskelijoiden on helpompi keskittyä opiskeluun, kun sen jäsenten ei tarvitse jännittää, vetäytyä tai suojautua toisiltaan – viihtyvyys ja sitoutuminen omaan ryhmään lisääntyvät ja sitä kautta opintomenestys ja opintojen läpäisy vahvistuvat (Maunu 2016, 51–58; vrt. Ahola, Saikkonen & Valkoja-Lähteenmäki 2015.)

Ryhmässä toimimista voi harjoitella osana HOKS- ja uraohjausprosessia. Ryhmässä tapahtuva uraohjaus *ryhmyttää* opiskelijat toisiinsa ja vahvistaa *osallisuuden* kokemusta. Kouluyhteisön keskeisiä *yhteisöllisen*, ryhmässä tapahtuvan, ohjauksen toimijoita ovat *oma ohjaaja, opintojen ohjaaja, erityisopettaja ja kuraattori*. Jaettu ohjausvastuu on etukäteen yhdessä sopimista ohjauksen sisällöistä kunkin ohjaajan asiantuntijuutta hyödyntäen. Ohjattavan ryhmän räätälöidyt *menetelmät* sovitaan ohjaajien yhteistyönä kunkin ryhmän tarpeen mukaan (Ks. kuvio 3).

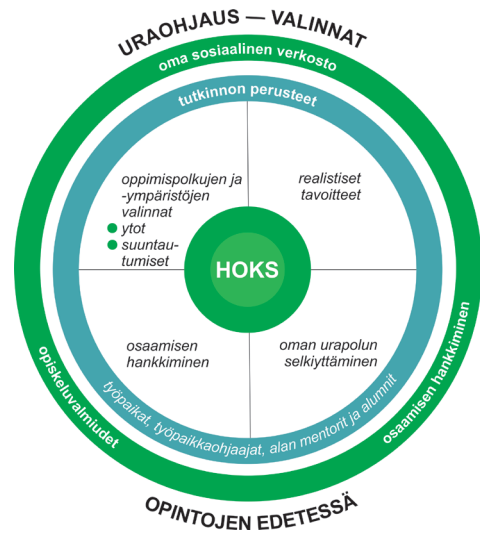
EPPA hyödynsi ryhmämuotoisessa uraohjauksessa Turun yliopiston tulevaisuustutkimuksen aineistoa tulevaisuusohjauksesta ja sen menetelmistä (Ks. Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019; Osata 2020). Ryhmässä tapahtuvan tulevaisuusohjauksen tavoitteet vahvistivat HOKS-prosessissa asetettuja tavoitteita ja kehittivät *opiskelu- ja urasuunnitteluvaimiuksia* yhdessä ryhmän jäsenten kanssa pohtimalla (ks. kuvio 3). Tulevaisuusohjaus ja siinä käytettävät menetelmät on mahdollista yhdistää sisällöllisesti tutkimuksen perusteiden pakollisiin osaamistavoitteisiin (Opetushallitus 2020a):

- opiskelija tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan (Ks. kuvio 2. Opintoja aloitettaessa – Uraohjaus – vahvuudet)
- opiskelija tekee tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja (Ks. kuvio 4. Opintojen edetessä – Uraohjaus – valinnat)

Kuvio 3 Ryhmämuotoinen uraohjaus opintojen aikana

- opiskelija hankkii tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta (Ks. kuvio 5. Opintojen päättövaiheessa – Uraohjaus – jatkokoulutus- ja työelämävalmiudet)
- opiskelija valmistautuu tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn (Ks. kuvio 6. Opinnoista valmistuttaessa – Uraohjaus – jatkokoulutukseen ja työnhaku).

Kuvio 4 Opintojen edetessä – Uraohjaus – valinnat

OPINTOJEN EDETESSÄ URAPOLKU SELKIYTYY

Opintojen edetessä HOKS-keskustelujen keskiössä ovat opintojen etenemisen seuranta, tavoitteiden asettaminen ammatillisen osaamisen kehittymiselle sekä *oman urapolun selkiyttäminen*. Opiskelija hankkii osaamista vuoropuhelussa *oman sosiaalisen verkostonsa* kanssa ja osallistumalla erilaisten yhteisöjen, kuten oppilaitos-, verkko- ja työpaikkayhteisöjen, toimintaan (Kumpulainen & Mikkola 2015, 20). *Työpaikoilla* tapahtuva oppiminen tuo vuoropuheluun mukaan *työpaikkaohjaajat* koulutus- ja oppisopimusjaksoilla. Keskeisessä roolissa ohjauksessa on edelleen omaohjaaja, joka tukee opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa hänen vahvuuksiaan tukemalla. Opintojen edetessä myös *opiskeluvalmiudet* kehittyvät. *Alan mentoreiden ja alumnien* osaamista voidaan hyödyntää opiskelijan urapolun selkiyttämisessä (Alftan ym. 2017; ks. kuvio 4).

Tavoitteiden realistisuus korostuu, kun opiskelija tekee valintoja sellaisista *yhteisten tutkinnon osien ja suuntautumisvaihtoehtojen* opinnoista, jotka tukevat hänen mahdollisuuttaan rakentaa yksilöllinen polku *työelämään tai jatko-opintoihin*. Valinnoista päätettäessä tieto *erilaisista oppimisympäristöistä* auttaa opiskelijaa opintopolkujen suunnittelussa ja opintojen suuntaamisessa valitulla urapolulla. EPPAn pilottiopiskelijoiden ja heitä ohjanneiden opettajien ohjaukokemukset nostivat esille oikea-aikaisen ohjauksen ja tiedon saannin tärkeyden. Oikea-aikainen tieto tarjolla olevista mahdollisuuksista on varhaista informaatiota esimerkiksi jatko-opinnoista ja niissä tarvittavista valmiuksista (Alftan ym. 2017). Ryhmämuotoinen uraohjaus (ks. kuvio 3) voi toimia oivallisesti oikea-aikaisen tiedon antajana erilaisten ryhmän kanssa tehtävien tutustumiskäyntien tai erilaisia digitaalisia palveluja hyödynnettäessä. Ryhmän tarpeen mukaan voidaan esitellä jatkokoulutusta, osaamisen hankkimisen tapoja, erilaisia oppimisympäristöjä ja valinnaisia opintoja. Tämä lisää myös

opintoihin sitoutumista ja vähentää turhia keskeyttämisä (Alftan ym. 2017; myös Ahola ym. 2015, 67; ks. kuvio 4).

OPINTOJEN PÄÄTTÖ- VAIHEESSA AMMATILLINEN IDENTITEETTI ALKAA JÄSENTYÄ

Opintojen päättövaiheessa HOKS- ja uraohjausprosessin keskiössä on työelämään siirtyminen tai jatkokoulutukseen hakeutuminen. Opiskelijan *työelämävalmiudet* ja ajantasainen *työelämä-tietous* on vahvistunut *työyhteisöissä* ja työelämän verkostoissa erilaisissa osaamisen hankkimisen prosesseissa. Ammatillisen kasvu on ollut tiedollista, taidollista ja persoonallista kehittymistä kohti oman alan asiantuntijuutta. *Ammatillisen identiteetin* jäsentymisessä omaohjaajalla, ammattiopettajilla, työelämällä ja muilla opiskelijoilla on keskeinen rooli (Opetushallitus 2014; Alftan ym. 2017; ks. kuvio 5.) Osa opiskelijoista suuntaa jatko-opintoihin, jolloin tarvittavista *korkeakouluvalmiuksista* saadaan tietoa eri kouluasteiden opintojen ohjauksessa, jossa keskeisinä ohjaajina ovat *omaohjaaja, opintojen ohjaajat toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa sekä avoimen ammattikorkeakoulun ja avoimen yliopiston ohjaustoimijat*. Onnistuneen ohjauksen edellytyksenä on toimijoiden ajantasainen tieto ammatillisista tutkinnoista, henkilökohtaistamisen mahdollisuuksista ja yksilöllisten koulutuspolkujen rakentamisesta (Alftan ym. 2017).

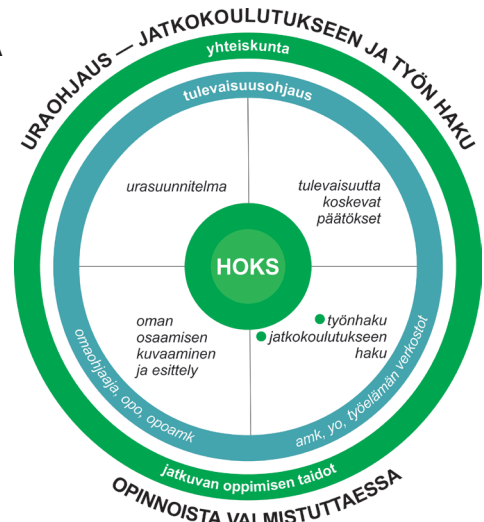
Koulutuksen aikana saatu palaute osaamisen kehittämisestä, niin opettajilta kuin työpaikkojen työpaikkaohjaajiltakin, on opiskelijalle merkityksellistä. Saatu palaute on tärkeää käydä kootusti läpi, jolloin se tukee seuraavien vaiheiden suunnittelua, ohjaa ja tukee tavoitteiden saavuttamista ja kehittää edellytyksiä itsearviointiin. Kehittävä arviointi ja palautetiedon läpikäyminen auttaa opiskelijaa muodostamaan omaa toimintaansa tukevia käsityksiä omasta kyvykkyydestään ja osaamisestaan. Itsetuntemuksen lisäksi opiskelija kasvaa tietoisemmaksi eri vaihtoehdoista. Samalla opiskelijan urasuunnitelma etenee ja hän on valmiimpi *tulevaisuutta koskeviin päätöksiin* (ks. kuvio 5).

Kuvio 5 Opintojen päättövaiheessa – Uraohjaus – jatkokoulutus- ja työelämävalmiudet

OPINNOISTA VALMISTUTTAESSA ESITELLÄÄN OMAA OSAAMISTA

Opinnoista valmistuttaessa *tulevaisuutta koskevat päätökset ja urasuunnitelma* valmistavat opiskelijaa työelämään tai jatko-opintoihin siirryttäessä (ks. kuvio 6). HOKS- ja uraohjauksen keskiössä ovat *oman osaamisen kuvaaminen ja esittely*. Siirtymää tukeva ohjaus keskittyy *työnhakuun tai jatkokoulutukseen hakuun*. Opinnoista valmistuttaessa keskeisiä ohjauksen toimijoita ovat *omaohjaaja* ja eri kouluasteiden *opintojen ohjaajat*. Myös ryhmämuotoisella ohjauksella (ks. kuvio 3) on paikkansa ja sen avulla voidaan vahvistaa luottamusta ja kannustaa tulevaan (Mäkelä 2018). Läpi koulutuksen toteutettu HOKS- ja uraohjausprosessi luo valmiudet *jatkuvan oppimisen taitojen* kehittymiselle ja sujuville siirtymille *yhteiskunnassa* – olivatpa ne sitten siirtymiä työuralla tai siirtymiä jatkokoulutukseen ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa (Opetus ja kulttuuriministeriö 2019, 39–44). Seuraava kuvio (ks. kuvio 6) kuvaa opinnoista valmistuttaessa -prosessia.

Kuvio 6 Opinnoista valmistuttaessa – Uraohjaus – jatkokoulutukseen ja työnhaku

LOPUKSI

EPPAn HOKS- ja uraohjausprosessin malli suunniteltiin opettajille ja ohjaajille tukemaan opiskelijoiden sujuvia siirtymiä työelämään tai kouluasteelta toiselle. Ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteena on huomioida opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita puuttuvan osaamisen hankkimisessa. Asiakaslähtöisyyden näkökulmasta opiskelijaa tuetaan myös hänelle sopivien valintojen tekemisessä. Opettajat ja ohjaajat tukevat opiskelijoita valmentamalla ja tukemalla heitä heidän omien vahvuuksiensa löytämisessä ja kehittämisessä (Alftan ym. 2018). Opiskelijalle koulutus on ammatillisuuteen kasvamisen prosessi, joka on kytköksissä opiskelijan tuntemuksiin johonkin kuulumisesta tai kuulumattomuudesta. Osaamisen tunnistamisen, hankkimisen ja tunnustamisen ohella opiskelijat käsittelevät kokemuksiaan itsensä tunnistamisesta ja tunnustetuksi tulemisesta siinä yhteisössä, josta itsensä ammatillisessa koulutuksessa löytävät (Vieno, Helander & Saari 2017). Erityisesti nuorilla opiskelijoilla ryhmään kuulumisen ja siinä hyväksytyksi tulemisen kokemus voi olla ratkaiseva tekijä opintoihin kiinnittymisessä ja niissä edistymisessä (Maunu, Anttila, Kiilakoski, Ronkainen, Lundbom & Souto 2016). Yhtä tärkeää on suunnata tulevaisuuteen ja oppia tunnistamaan eri vaihtoehtoja ja toimimaan halutun, toivotun tai mahdollisen tulevaisuuden saavuttamiseksi.

LÄHTEET

- Ahola, S., Saikkonen, L. & Valkoja-Lähteenmäki, L. 2015. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma. Arviointiraportti. OPH. Haettu 22.4.2020 osoitteesta http://www.lapaisy.fi/wp-content/uploads/2015/11/Lapaisyutkimus_nettiin.pdf.
- Alftan, A., Levo-Aaltonen, S., Rantanen, O., Raudasoja, A. & Salo, A. 2018. Uraohjauksen valmennusohjelma. HAMK Unlimited Journal 11.1.2018. Haettu 20.04.2020 osoitteesta <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/uraohjauksen-valmennusohjelma>.
- Halonen, L. 2018. Tukea, kannustusta ja ymmärrystä” – Merkityksellisiä kohtaamisia ammatillisen opiskelijan opintopolulla. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Haettu 22.4.2020 osoitteesta https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20181414/urn_nbn_fi_uef-20181414.pdf.
- Hannula, H. 2017. Opiskelijaa koskevat tiedot henkilökohtaistamisprosessin välineenä erityisesti henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman näkökulmasta. Poluttamo – oma digipolku oppimiseen -hanke. Suomen avoimien tietojärjestelmien keskus COSS ry.
- Karusaari, R. 2020. Asiakaslähtöisyys osaamisperustaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kasurinen, H. 2018. Toivokeskeisyys ohjauksessa. Teoksessa J. Pirttiniemi, H. Kasurinen, J. Kettunen, E. Merimaa & R. Vuorinen (toim.) OPO 2 – Opinto-ohjaajan käsikirja. Helsinki: OPH. Oppaat ja käsikirjat 2018:1.
- Kumpulainen, K. & Mikkola, A. 2015. Oppiminen ja koulutus digitaalisella aikakaudella. Teoksessa M. Kuuskorpi (toim.) Digitaalinen oppiminen ja oppimisympäristöt. Kaarina julkaisu 2015:1. Haettu 27.4.2020 osoitteesta http://digi-ope.com/tablet/wpcontent/uploads/2015/03/Digit_oppiminen_netti.pdf.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. L531/2017.
- Maunu, A. 2016. Yhteisöjen aika – Ryhmäilmiö -malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa. EHYT Katsauksia 1/2016.
- Maunu, A., Anttila, A.-H., Kiilakoski, T., Ronkainen, J., Lundbom, P. & Souto, A.-M. 2016. Nuorisotutkimusseuran lausunto hallituksen esityksestä laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Haettu 28.4.2020 osoitteesta http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/Lausunnot%20ja%20kannaotot/nts_lausunto_he_laiksi_ammattillisesta_koulutuksesta_19122016.pdf
- Mäkelä, E. (toim.) 2018. Opettajatutorin käsikirja. LAMK Korkeakoulu ja työelämä ESR -hanke 2016-2018. Haettu 21.4.2020 osoitteesta <https://www.lamk.fi/sites/default/files/2018-06/Opettajatutorin%20ok%20C3%A4sikirja.pdf>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi -Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 27.4.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.

- Opetushallitus 2014. Näkökulmia henkilökohtaistamiseen. Oppaat ja käsikirjat 2014:7. Haettu 27.4.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/161129_nakokulmia_henkilokohtaistamiseen.pdf.
- Opetushallitus 2018. Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opas. Haettu 21.4.2020 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4637898>.
- Opetushallitus 2020a. Tutkinnon perusteet. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Yhteiskunta ja työelämäosaaminen. Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, Pakolliset osaamistavoitteet. Haettu 21.4.2020 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/rakenne>.
- Opetushallitus 2020b. Henkilökohtaistaminen. Haettu 14.4.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>.
- Osata 2020. Osata – osaamispolkujen tulevaisuuteen -hankkeen verkkosivusto. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://osata.fi/>.
- Tulevaisuuden tutkimuskeskus 2019. Tulevaisuusohjauksen verkkosivusto. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/>.
- Vieno, A., Helander, J. & Saari, J. 2017. Osaamisperustaisuudesta osaamisidentiteettiin. HAMK Unlimited Journal 29.12.2017. Haettu 21.4.2020 osoitteesta <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/osaamisperusteisuudesta-osaamisidentiteettiin/#.XqBjknNxc2w>.
- Väljärvi, J. 2018. Ohjaus sivistyksen tehtävänä. Teoksessa J. Pirttiniemi, H. Kasurinen, J. Kettunen, E. Merimaa & R. Vuorinen (toim.) OPO 2 – Opinto-ohjaajan käsikirja. Helsinki: OPH. Oppaat ja käsikirjat 2018:1.

A 3D graphic featuring a stack of colorful blocks on a pink background. The stack consists of a green cube on top of a red cube, which is on top of a blue cube, which is on top of a pink cube. To the right of the pink cube is an orange cube. In the foreground, there is a large orange block and a yellow block. The text "Omaa polkua rakentaen" is written in white on the pink background.

Omaa polkua rakentaen

Miksi tulevaisuuteen kannattaa ohjata?

Maailman muutos on jatkuvaa ja nopeaa, ja työelämä muuttuu sen mukana. Digitalisaatio, teknologistuminen ja globalisaatio muuttavat työn tekemisen tapoja – töitä häviää ja uusia syntyy. Monet ammattiin valmistuneista joutuvat työuransa aikana hankkimaan lisäkoulutusta, suuntaamaan osaamistaan uudelleen tai jopa hankkimaan täysin uuden ammatin, ehkä useammankin. Hyvin harva myöskään päätyy opiskelujen jälkeen suoraan ammattiin, jossa pysyy eläkeikänsä saakka. Moni nuorista tulee myös päättämään tulevaisuudessa työhön, jota ei vielä ole olemassa. Työtehtävät muuttuvat ja muokkaantuvat, työnantajat vaihtuvat ja oman osaamisen kehittämiseksi on jatkuva tarve. Tällöin muutosketteryys, tulevaisuuden lukutaito ja tulevaisuususkon ovat tärkeitä ominaisuuksia tulevaisuuden työelämään valmistautuvalle nuorelle.

Tulevaisuudentutkijoiden mukaan nuoria tulee valmentaa kohtaamaan tulevaisuus. Tulevaisuus ei tule ulkopuolelta annettuna, vaan nuoren on tärkeää oppia näkemään laajemmin vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, joihin hän voi omilla valinnoillaan vaikuttaa. Tulevaisuuslukutaidon avulla hän ymmärtää, millaisista asioista tulevaisuus voi muodostua ja millaiset asiat voivat tulevaisuutta muuttaa. Pohtimalla avoimin mielin erilaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, hän myös osaa tehdä nykyhetkessä parempia tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä. Myös nuoren usko tulevaisuuteen on yksi erittäin keskeinen henkilökohtaisen hyvinvoinnin rakennustekijä. (Mäkelä 2018.)

Tulevaisuudentutkija Markku Wileniuksen mukaan pahinta on, jos nuoret alkavat pelätä maailman muuttumista ja käpertyvät muutosten keskellä sisäänpäin. Se ruokkii helposti epätoivoa ja vihamielistä suhtautumista kaikkeen ulkopuoliseen. Jos nuorella on aktiivinen asenne tulevaisuutta kohtaan, hänellä on myös paremmat taidot selviytyä vaikeistakin tilanteista. Nuoren on tärkeää ymmärtää, että erilaisia vaihtoehtoja tulevaisuuteen on aidosti olemassa ja hän voi omalla panoksellaan olla osa positiivista ratkaisua. Nuoret tarvitsevat yhä enemmän ennakointi- ja muutoskykyä ympäröivän maailman muuttuessa ympärillä entistä nopeammin. Tulevaisuuslukutaidon avulla, nuori kykenee hahmottamaan paremmin, mitä hän voi itse maailmassa tehdä, mihin osallistua, missä hänen kyvyillään on eniten käyttöä ja mitä hän haluaa itsessään kehittää. (Kallunki 2018.)

Nuorten tulevaisuuslukutaitoa voidaan kehittää tulevaisuusohjauksen menetelmien avulla. Jo EPPA-hankkeemme alkumetreiltä lähtien, otimme kehittämiseen vahvasti mukaan tulevaisuusohjauksen näkökulman. Oli kyseessä sitten yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän ohjaustilanne tai aiheena uraohjaus tai henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman teko, halusimme kehittää niitä tulevaisuusohjauksen periaatteiden mukaisesti. Tavoitteenamme oli, että tulevaisuusohjauksen periaatteita hyödyntämällä, pystyisimme tukemaan ammatillisen toisen asteen opiskelijoita oman tulevaisuuslukutaidon ja tulevaisuususkon kehittämisessä ja tulevaisuuden suunnittelussa myös opintoja pidemmälle – omalle työuralle (ks. myös julkaisun artikkeli *Kokemuksia tulevaisuusohjauksesta*).

TULEVAISUUSOHJAUS OPISKELIJAN OHJAUKSESSA

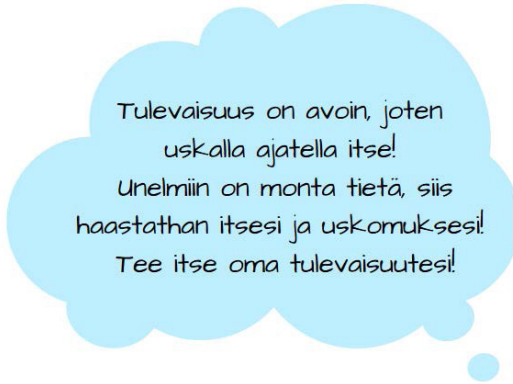
Tulevaisuusohjauksessa yhdistyy pitkän aikavälin tulevaisuusajattelu sekä kokonaisvaltainen opinto- ja uraohjaus. Tulevaisuus nähdään avoimena ja moninaisia mahdollisuuksia sisältävänä. Tulevaisuusohjauksessa tulevaisuutta hahmotetaan laajempina kokonaisuuksina – ei vain yhtenä lineaarisena jatkumona askeleesta toiseen. On siis olennaista pohtia useita erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia ja myös monia vaihtoehtoisia polkuja niihin pääsemiseksi. (Tulevaisuusohjaus a.)

Erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja pohtimalla, voidaan tukea opiskelijaa hänen oman tulevaisuutensa osalta tärkeiden ja mielekkäiden valintojen tekemisessä pidemmällä aikavälillä. Tärkeää on myös positiivisen tulevaisuususkon herättäminen ja oman aktiivisen toimijuuden ymmärtäminen halutun tulevaisuuden tekemisessä. Tulevaisuususkon pohjalla on ymmärrys omista vahvuuksista, osaamisesta ja unelmista. Sen sijaan, että opiskelijalle tarjottaisiin valmiita ratkaisuja, tuetaan opiskelijaa omannäköisen tulevaisuuden löytämisessä ja tekemisessä. Tulevaisuusohjauksen avulla opiskelijan ymmärrys omista valinnoista ja tulevaisuudesta muodostuukin aktiivisen tekemisen ja kokeilemisen kautta. (Tulevaisuusohjaus a.)

Vaikka tulevaisuusajattelu on ihmiselle luontaista, sitä voi myös opetella. Tulevaisuusohjauksen avulla opiskelija pystyy paremmin jäsentämään tulevaisuutta koskevia odotuksiaan sekä varautumaan erilaisiin tapahtumaketjuihin. Tulevaisuusohjauksessa sovelletaan tulevaisuudentutkimuksen ja ryhmäohjauksen menetelmiä, huomioiden myös yksilöllinen näkökulma. Erilaisten tehtävien avulla kehitetään opiskelijan reflektointitaitoja ja itseymmärrystä, jotka ovatkin tärkeitä taitoja oman tulevaisuuden suunnittelussa ja siirryttäessä jatko-opintoihin tai työelämään. Samalla opiskelijalla kehittyy myös kyky nähdä itsensä tulevaisuudessa, osana laajempaa yhteisöä ja ympäristöä ja hän osaa tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ympäristöönsä. (Tulevaisuusohjaus a.)

Tulevaisuusohjaus tukee myös jatkuvan oppimisen taitojen kehittymistä, jolloin yksilön osaamisen hankkimista ei nähdä sidoksissa vain tiettyihin koulutuksiin, todistuksiin ja oppiarvoihin. Osaamista hankitaan myös vapaa-ajalla, verkostoissa muiden kanssa ja omien kiinnostuksen kohteiden parissa koko elämän ajan. Yhä digitaalisemmaksi ja automatisoidummaksi muuttuvassa työelämässä taitoina

korostuvat myös inhimillisyys ja inhimilliset taidot: luovuus, kriittinen ajattelu, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, empatia sekä tunne- ja tilannetaidot. (Opetushallitus 2019.) Tulevaisuusohjauksessa nämä tulevaisuuden työelämätaidot ovat keskiössä.

Kuva 1 Tulevaisuusajattelma

TULEVAISUUSOHJAUSTA OPINTOJEN ERI VAIHEISSA

Tulevaisuusohjauksen menetelmiä voi hyödyntää kaikissa vaiheissa ammatillisten opintojen aikana osana opiskelijan ohjaustilanteita. Tulevaisuusohjauksessa käytettäviä ja allakin mainittuja menetelmiä löytyy esimerkiksi sivuilta <https://tulevaisuusohjaus.fi/tyokalut> ja <https://osata.fi/sampo/>. Tulevaisuusohjauksen menetelmien käyttö eri ammatillisen opintojen vaiheissa linkittyy vahvasti tämän julkaisun artikkelissa *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena* esiteltyyn malliin.

Opintojen alussa pohditaan opiskelijan kanssa hänen omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteita, opiskeluvalmiuksia, kehittämiskohteita ja unelmia. Tulevaisuusohjauksen menetelminä näissä pohdinnoissa voidaan hyödyntää esimerkiksi omien vahvuuksien ja ammatillisen osaamisen tunnistamista, tulevaisuusäänestystä tai väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta. Myös oman osaamisen ja innostuksen kohteita oman tulevaisuuden työn näkökulmasta on tärkeää pohtia. (Ks. Ahvenainen, Heikkilä, Jokinen, Miettinen, Ollila, Pietikäinen & Vuorisalo 2017; OSATA a.)

Opintojen aikana opiskelija hankkii ammatillista osaamista koulussa ja työelämässä, tekee valintoja opiskelu- ja urapolullaan ja määrittelee tulevaisuuden työelämälleen realistisia tavoitteita. Hänen ammatillinen identiteettinsä jäsentyy ja tulevaisuuden vaihtoehdot täsmentyvät. Tulevaisuusohjauksen menetelmistä voi opintojen aikana hyödyntää taito- ja osaamisbingoa, tulevaisuuskarttaa, tulevaisuuden osaamisyhdistelmiä tai määritellä unelmatyöpäivää vuonna 2030 ja pohtia esimerkiksi omaa osaamisidentiteettiä ja rooleja. (Ks. Ahvenainen ym. 2017; OSATA a; OSATA b.)

Opintojen loppuvaiheessa on tärkeää oppia kuvaamaan omaa osaamistaan ja vahvistaa ajantasaista työelämäntietoutta ja -valmiuksia. Tärkeää on myös tehdä viimeistään tässä vaiheessa omaa tulevaisuutta koskevia päätöksiä, koskivat ne sitten työpaikan hakemista tai hakeutumista jatko-opintoihin. Tulevaisuusohjauksen menetelmien avulla voi pohtia tulevaisuuden ammattiminää, tehdä unelmakarttaa ammatillisesta tulevaisuudesta tai pohtia työnantajien odotuksia työntekijältä ja eri työtehtävien osaamisvaatimuksia nyt ja tulevaisuudessa. (Ks. Ahvenainen ym. 2017; OSATA c.) Opiskelijoiden tulevaisuusajattelua voi edistää HOKS- ja uraohjauksessa, mutta myös osana muuta opetusta. Esimerkiksi toimintaympäristön muutoksia, megatrendejä, trendejä ja heikkoja signaaleja voi käsitellä oman ammattialan opinnoissa. Mahdollista on myös järjestää koko päivänkin kestävä tulevaisuusleiri, Future Camp, jonka aikana opiskelijat voivat perehtyä tulevaisuuden ilmiöihin ja pohtia tulevaisuutta erilaisilla työskentelypisteillä. (Tulevaisuusohjaus b.)

KUVAT PÄIVI HOLOPAINEN

Kuva 2 Tulevaisuusohjaus-leiri

Kun nuoret oppivat seuraamaan tulevaisuuden työelämän jatkuvaa muuttumista, he ovat myös valmiimpia kehittämään omaa osaamistaan tulevaisuudessa muutoksen mukana. Mitä enemmän opiskelija on saanut opintojensa aikana tukea tulevaisuus- ja muutuskäyvyyden kehittämiseen, sitä parempi on hänen tulevaisuususkonsa ja tulevaisuuden tekijän asenne. Hänellä on aktiivinen ote omaan elämään, kykyä havaita ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia, taitoa nähdä asioita uudella tavalla sekä toiveikkautta omaa tulevaisuuttaan kohtaan.

LÄHTEET

- Ahvenainen, M., Heikkilä, K., Jokinen, L., Miettinen, S., Ollila, J., Pietikäinen, N. & Vuorisalo, K. 2017. Tulevaisuus – paljon mahdollista! Tulevaisuusohjauksen työkirja. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Versio 2.0. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/tyokalut/tyokirja/>.
- Kallunki, E. 2018. Tulevaisuudentutkija: Pahinta on, jos nuoret alkavat pelätä maailman muuttumista – nuoret tarvitsevat taitoa lukea tulevaisuutta. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10044837>.
- Mäkelä, K. 2018. Tutkijat: Nuoria täytyy valmentaa kohtaamaan tulevaisuus – ”Moni päätyy työhön, jota ei ole vielä olemassa”. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10164649>.
- Opetushallitus 2019. Osaamisen ennakkointifoorumi –Osaamiskorttipakka. Haettu 25.5.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaamiskortit_verkkoversio_1.pdf.
- OSATA a. Oma osaaminen ja vahvuudet. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://osata.fi/materiaalit/sampo-osaaminen/>.
- OSATA b. Ammatillista koulutusta koskevat valinnat. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://osata.fi/materiaalit/sampo-koulutus/>.
- OSATA c. Urasuunnittelu. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://osata.fi/materiaalit/sampo-urasuunnittelu/>.
- Tulevaisuusohjaus a. Mitä on tulevaisuusohjaus? Haettu 14.4.2020 osoitteesta: <https://tulevaisuusohjaus.fi/mita-on-tulevaisuusohjaus/>.
- Tulevaisuusohjaus b. Opiskelijoille: Future Camp. Haettu 14.4.2020 osoitteesta: <https://tulevaisuusohjaus.fi/koulutuspalvelut/future-camp/>.

A 3D graphic featuring several stacked rectangular blocks of different colors and sizes. From top to bottom, the stack consists of a green block, a red block, a blue block, and a pink block. Below these, there are two orange blocks of different sizes, and a yellow block at the bottom right. The background is a solid pink color.

Omaa polkua rakentaen

Kokemuksia tulevaisuusohjauksesta

Millainen on tulevaisuuden työelämä? Miten ohjata nuorta tekemään itselleen mielekkäitä ja kestäviä valintoja? Kuinka toiminnallisia menetelmiä voidaan käyttää osana ohjaustyötä ja opetusta? Miten voidaan vahvistaa sekä opiskelijan että ohjaajan tulevaisuuslukutaitoa? Näitä teemoja käsiteltiin Turun *Yliopiston Tulevaisuus paljon mahdollista!* – *Tulevaisuusohjauksen menetelmät ja työkalut* (12 op) opetus- ja ohjaustyötä tekeville järjestämässä koulutuksessa, johon osallistuimme hankkiaksemme osaamista ja tietoa EPPA-hankkeen kehittämistyöhön (ks. lisää Turun yliopisto 2019). Koulutus koostui neljästä opintojaksosta (3 op), jotka muodostivat tulevaisuusohjauksen kokonaisuuden. Koulutus sisälsi verkko-opiskelua Moodle-alustalla itsenäisesti ja ryhmissä, asiantuntijaluentoja, lähikoulutuspäiviä, Future camp -demopäivän sekä koulukohtaisen kokeilun tai tehtävän.

Tulevaisuusohjauksekokeilumme oli osa EPPA-hankkeen toisen asteen ammatillisen koulutuksen pilottiopiskelijoiden HOKS- ja uraohjausprosessia, jonka aikana pilottiopiskelijat valitsivat henkilökohtaisia polkujaan erilaisissa oppimisympäristöissä yhteistyössä omaohjaajiensa ja muun ohjaushenkilöstön kanssa. Tulevaisuusohjauksen ja sen menetelmien käyttäminen osana HOKS- ja uraohjauksen prosessia luo uutta merkitystä ja mielekkyyttä ohjaustoiminnalle ja ohjaustyötä tekeville ohjaajille, erityisesti ammatillisille opettajille, joiden vastuulla opiskelijan HOKS- ja uraohjausprosessit pääsääntöisesti ovat. Tulevaisuuden pohdinta yksilön vahvuuksien, todennäköisyyksien, mahdollisuuksien ja toiveiden viitekehyksessä tuottaa uutta ja syvempää merkitystä itse ohjaukselle – siinä on mahdollisuus olla aidosti ja kokonaisvaltaisemmin ohjaamassa ja tukemassa ohjattavaa kohti henkilökohtaista tulevaa.

Opiskelijat aloittavat opintonsa yhdessä oman ja muiden ohjaajien (opetuksesta vastaava tiimi, opintojen ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, opo jne.) kanssa, jotka tiedottavat, perehdyttävät, valmistelevat, opettavat ja ryhmäyttävät sekä toivottavat opiskelijat tervetulleeksi. Opettajien ja muun ohjaushenkilöstön ohjaustilanteissa antama tieto, tuki ja ohjaus muuttuvat parhaimmillaan opiskelijan resurssiksi edetä opinnoissaan. Ohjaajien yhteistyönä etenevä ohjaus luo opiskelijalle myös turvallisuutta ja kokemuksen osallisuudesta sekä sitouttaa ja motivoi tuleviin opintoihin. Tulevaisuusajattelu ja -ohjaus sekä sen menetelmät ovat osa ohjaajien yhteistyönä

etenevää ohjausta, ja ne voidaan liittää opiskelijan henkilökohtaiseen HOKS- ja uraohjausprosessiin. Opintojen alussa laadittava opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma aloittaa osaamismatkan kohti henkilökohtaista tulevaa (ks. julkaisun artikkelit *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena* ja *Miksi tulevaisuuteen kannattaa ohjata?*).

TULEVAISUUSOHJAUSKOKEILUT

Tulevaisuusohjauskokeilussa tavoitteenamme oli liittää tulevaisuusohjauksen erilaisia menetelmiä osaksi toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijan HOKS- ja uraohjausprosessia. Samalla tavoitteena oli luoda käytänteitä opiskelijan ohjaus- ja tukihenkilöstön yhdessä tehtävälle ohjaukselle, jossa jokainen toimija (omaohjaaja, opo, erityisopettaja, kuraattori) ottaisi oman paikkansa opiskelijan tulevaisuusorientoituneessa HOKS- ja uraohjausprosessissa.

Osana hankkeemme pilottiopiskelijoiden poluttamista eri oppimisympäristöissä osallistuimme koulutus- ja työelämämessuille ja toteutimme toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kanssa muutaman tulevaisuuspujan. Tulevaisuus-työpajojen toteuttamisessa olivat mukana Päivi Holopainen, Jonna Löf ja Ritva Vartiainen sekä ryhmien opettajat. Työpajat haluttiin pitää tarkoituksella samalla konseptilla kahdelle erityyppiselle ryhmälle. Ryhmiksi valikoituivat ammatilliseen koulutuksen valmentavan koulutuksen (VALMA) opiskelijat sekä ammatillisen koulutuksen jälkeen mahdollisesti Korkeakoulutus-polulle suuntaavat opiskelijat ammatilukion ryhmästä. Saimme siten vertailutietoa siitä, miten testaamamme eri menetelmät sopivat erilaisille kohderyhmille. Kokeilussamme testasimme muutamaa erilaista tulevaisuusohjauksen menetelmää ja pyrimme löytämään niille oikean paikan ja oikean kohderyhmän HOKS- ja uraohjaus -prosessissa. Pitämässämme työpajoissa tavoitteena oli nuorten tulevaisuusajattelun herättely ja tulevaisuustietouden lisääminen sekä orientaatio oman ammatillisen tulevaisuusminän muodostamiseen osana HOKS-prosessia ja uraohjausta.

Toteutus 1: StartUppia uralle! - tulevaisuuden koulutus- ja työuria Lapissa

Osallistuimme EPPA-hankkeen asiantuntijoiden kanssa *StartUppia Uralle* - työelämä- ja koulutusmessuille (kuva 1). Meillä oli siellä ständi (kuva 2), jossa kerroimme EPPA-hankkeesta ja jututimme kävijöitä tulevaisuudesta sekä opiskelu- ja urasuunnitelmista. Ständillä kävijöillä oli mahdollista osallistua myös kahteen tulevaisuusohjauksen toimintapisteeseen; *piirrä oma unelma-ammattisi ja tulevaisuusäänestys*.

Piirrä oma unelma-ammattisi -pisteellä osallistujat saivat piirtää seinässä olevalle paperille oman unelma-ammattinsa. Tavoitteena oli tuoda näkyväksi osallistujan unelma tai haave tulevaisuuden tai tämän hetken työtehtävästä. Tässä yhteydessä jututimme osallistujia opiskeluun, omiin suunnitelmiin ja työhön liittyvissä kysymyksissä.

Kuva 1 Työelämä- ja koulutusmessut -esite

Osalla piirros kuvasi tulevaa unelmaa ja työtehtävää, osa osallistujista oli tällä hetkellä jo töissä unelma-ammattissaan.

Tulevaisuusäänestys-toimintapisteellä osallistujat saivat laputtaa punaisella tai vihreällä post-it-lapulla mielipiteensä erilaisiin tulevaisuusväittämiin. Vihreä lappu tarkoitti sitä, että vastaaja oli samaa mieltä väittämän kanssa ja punainen lappu, että hän

KUVAT JONNA LÖF

Kuva 2 EPPA-standi

oli eri mieltä. Tehtävä mukaili *Tulevaisuusäänestys-* ja *Väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta -tehtäviä* (ks. lisää tehtävistä osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/tyokalut/>). Tällä kertaa kokeilimme toteuttaa tehtävän kokoamalla väittämät seinälle lapuilla. Tehtävän tavoitteena oli herätellä osallistujia ajattelemaan omaa ja yleistä tulevaisuutta, omia tuntemuksia ja intuitioita.

Toimintapisteet saivat messuilla hyvän vastaanoton. Monet vierailijat kävivät vastaanmassa erityisesti tulevaisuusväittämiin, sillä se oli hyvin kevyesti toteutettu. Väitteisiin kertyi pääasiassa vihreitä lappuja, joten suhtautuminen tulevaisuuteen oli osallistujilla pääsääntöisesti positiivista. Oli hienoa huomata, että kaikki vastanneet suhtautuivat avoimesti uusiin asioihin. Tämän kokemuksen perusteella osa väittämistä olisi voinut olla myös negatiivissävytteisiä, jolloin osallistujat olisivat joutuneet miettimään väittämiä myös erilaisista näkökulmista käsin. Menetelmä toimi mielestämme erinomaisesti näin messujen yhteydessä ja seinälle toteutettuna.

”Piirustelupiste” ei vetänyt kovinkaan montaa innokasta piirtäjää paikalle, ellei heitä sinne ohjattu. Monilla oli myös jonkinlainen kynnyks tarttua kynään ja unelma-ammatin piirtäminen nähtiin vaikeaksi. Toisaalta ne, jotka kynään tarttuivat, innostuivat piirtelemään pidemmäksikin aikaa.

Toteutus 2: ammatilukioryhmä

Vierailimme EPPA-hankkeen pilot-tiryhmän tunnilla. Ryhmässä on noin 20 ammatilukiolaista opiskelijaa (merkonomi). Alussa johdattelimme opiskelijoita tulevaisuusohjaukseen: Miksi ja miten tulevaisuutta kannattaa pohtia? Sen jälkeen teimme kaksi tulevaisuusohjauksen harjoitetta: *Kompassi*-harjoituksen ja *Väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta* (kuva 3).

Kompassi-harjoituksessa piirsimme kompassin ja akselit väittämiseen taululle. Akselit olivat: yksilöllä on merkittävästä vaikutusvaltaa – yksilöllä ei ole lainkaan vaikutusvaltaa; on yksi tietty polku - on lukuisia vaihtoehtoisia polkuja. Pyysimme opiskelijoita miettimään ensi hetken itsekseen ja sitten asettumaan lattialle kuvitellussa kompassissa kohtaan, jossa kokee itse olevansa. Sen jälkeen keskustelimme yhdessä, miten osallistujat suhtautuvat tulevaisuuteen, voiko tulevaisuuteen vaikuttaa ja onko tulevaisuudessa vaihtoehtoja. Ammatilukiolaisten ryhmässä kaikki opiskelijat ryhmittivät alueelle: yksilöllä on merkittävästi vaikutusvaltaa ja on lukuisia

KUVA SOLJA UPOLA

Kuva 3 Vierailu ammatilukiolaisryhmän tunnilla

vaihtoehtoisia polkuja. Keskustelimme heidän kanssaan tästä valinnasta, mutta keskustelu isossa ryhmässä ei vielä edennyt luontevasti.

Väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta -harjoitteessa jaoin opiskelijoille tulostetut versiot väittämistä, joita jokainen kommentoi kertomalla oman arvionsa ja näkemyksensä tulevaisuudesta. Tämän jälkeen ryhmä jaettiin kolmeen osaan ja keskustelimme pienryhmissä väittämistä ja niistä heränneistä ajatuksista. Tämä harjoite herätti ryhmissä jo paljon enemmän keskustelua tulevaisuudesta ja selkeästi pienempi ryhmäkoko helpotti omien mielipiteiden esilletuomisessa.

Lopuksi keräsimme palautetta osallistujilta ja ryhmän opettajalta. Palautteen mukaan tulevaisuusohjaus oli ”mukavaa ja kivaa”. Ammatilukiolaiset kokivat, että tulevaisuutta kannattaa pohtia ja miettiä jo hyvissä ajoin tai ainakin välillä, ”jotta ei tule niin kiire silloin kun valintoja täytyy tehdä”. Tulevaisuutta pohtimalla ”on selkeämpi kuva omasta tulevaisuudesta.” Suuri osa vastaajista koki, että tulevaisuuden pohtiminen ei ole hankalaa, koska heillä ”on selkeät suunnitelmat.” Osa sen sijaan koki, että pohtiminen on hankalaa, jopa ”jotenkin ahdistavaa”, koska ”ei tiedä, mitä tapahtuu”, ”ei ole selkeää kuvaa vielä, mitä haluaa tehdä” tai ”ei voi tietää työllistymismahdollisuuksia, kun kaikki voi vielä muuttua.” Kysymykseen ”Onko tulevaisuutta helppo pohtia?” suuri osa ammatilukiolaista vastasi ”ei ole”. Ne vastaajista, jotka kokivat pohtimisen helpoksi, olivat puhuneet tulevaisuudesta muiden kanssa, miettineet avoimesti asiaa tai ”kaikki oli selvää” – ”jo pienestä olen tiennyt mihin alalle haluan.”

Toteutus 3: valmentavan koulutuksen (VALMA) ryhmä

Vierailimme Lapin koulutuskeskus REDUn VALMA-ryhmässä. Ryhmän opiskelijat (9) olivat mukana EPPA-hankkeessa pilottiryhmänä. Kyseessä oli opiskelijaryhmä, joka oli aloittanut valmentavan koulutuksen opintonsa elokuussa 2018. Alussa johdatelimme tulevaisuusohjaukseen: miksi ja miten tulevaisuutta kannattaa pohtia? Sen jälkeen teimme kolme tulevaisuusohjauksen harjoitetta; *Kompassi*-harjoitus, *Väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta* ja *Taitobingo*.

Kompassi-harjoituksessa pyysimme opiskelijoita ensi miettimään hetken itsekseen akseleita ja sitten asettumaan salin lattialle tehdyssä kompassissa kohtaan, jossa kokee itse olevansa. Tämän jälkeen keskustelimme yhdessä, miten osallistujat suhtautuvat tulevaisuuteen, voiko tulevaisuuteen vaikuttaa ja onko tulevaisuudessa vaihtoehtoja.

Väittämiä henkilökohtaisesta tulevaisuudesta -harjoitteessa jaoin opiskelijoille tulostetut versiot väittämistä. Näihin jokainen osallistuja laitoi oman arvionsa ja näkemyksensä tulevaisuudesta. Tämän jälkeen keskustelimme ryhmässä vastauksista ja esiin heränneistä ajatuksista.

Kolmantena harjoitteena teimme Taitobingon. Alustimme ensin tehtävää ja sen tavoitteita. Sen jälkeen opiskelijoille jaettiin taitobingolomakkeet. Opiskelijat valitsivat taidoista 3–5 osaamista, jotka hänellä jo on ja yhden taidon, jonka haluaisi saada tai koki tarvitsevansa. Omakohtaisen pohdinnan jälkeen kävimme yhdessä läpi jokaisen vastaukset ja keskustelimme aiheesta.

Erityisesti taitobingotehtävän läpikäyminen opiskelija kerrallaan synnytti lämminhenkistä keskustelua. Nuoret kertoivat mielellään vahvuuksistaan ja

kehittämiskohteistaan. Paikalla oli monta luovaa, joustavaa, yhteistyökykyistä, kuuntelevaa, rehellistä, uteliasta ja nöyrää nuorta. Usea nuori toivoi tarvitsevansa erityisesti rohkeutta.

LOPUKSI

Oli antoisaa käydä keskustelua tulevaisuudesta erilaisten ja erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kanssa. Selkeästi oli havaittavissa, että tulevaisuusajattelun herättämisellä on paikkansa koulussa osana opiskelua ja opintoja. Opiskelijaryhmien kanssa käydyt tulevaisuusohjauksen tilanteet ja keskustelut vahvistavat käsitystä siitä, että tulevaisuusohjaus ja sen menetelmät kannattaa ottaa käyttöön osana opiskelijoiden HOKS- ja uraohjausprosessia.

Samalla vahvistui käsitys siitä, että tulevaisuusohjauksen työkaluja valittaessa on tarkoin mietittävä, minkälaisia työkaluja ja tehtäviä käyttää. On tärkeää miettiä, missä ryhmäprosessin vaiheessa kukin opiskelijaryhmä on. Turvalliseksi koetussa ryhmässä yksilöt rohkaistuvat kertomaan vapaammin omista toiveistaan ja suunnitelmistaan. Tämä tapahtui VALMA-opiskelijoiden kanssa – oli selkeästi havaittavissa, että ryhmä oli harjaantunut vuorovaikutuksessaan eikä jännittänyt ryhmätilanteessa. Ammattilukiolaisten ryhmä vuorovaikutti varovaisemmin ja seurasi herkemmin toistensa reaktioita tehtäviä purettaessa. Tulevaisuusohjauksen työkalut näyttivät toimivan myös massojen kanssa. Messuille työkalut toivat hyvän lisän ständille ja siinä annettavalle ohjaukselle. Tehtävät johdattelivat oivasti keskusteluun jokaisen kävijän kohdalla heidän omista koulutus- ja työsuunnitelmistaan.

Tulevaisuusohjauskokeilun tuloksia ja kokemuksiamme olemme hyödyntäneet HOKS- ja uraohjausprosessin kehittämistyössä. Kokeilun avulla saimme lisää tietoa siitä, millaiset menetelmät ja työkalut toimivat erilaisten opiskelijaryhmien kanssa. Olemme levittäneet EPPA-hankkeen kautta tietoa ja hyväksi koettuja työkaluja opettajien, opintojen ohjaajien, erityisopettajien ja kuraattorien käyttöön yhteistyössä tehtävän ohjauksen välineiksi. Kokemuksia on hyödynnetty myös osana hankkeessa toteutettavaa opettajien ja ohjaajien täydennyskoulutusta.

LÄHTEET

Turun yliopisto 2019. Tulevaisuusohjaus – Työkaluja ja tehtäviä erilaisia tulevaisuuksia varten. Verkkomateriaali. Haettu 13.5.2020 osoitteesta <https://tulevaisuusohjaus.fi/>.

A 3D graphic featuring a stack of six rectangular blocks of different colors and sizes. From top to bottom, the blocks are: a small green cube, a medium red cube, a small blue cube, a medium pink cube, a large orange cube, and a small yellow cube. The blocks are arranged in a stepped fashion, with the orange cube being the largest and the yellow cube being the smallest. The background is a solid, vibrant pink color. The text "Omaa polkua rakentaen" is written in white, sans-serif font, positioned to the right of the middle blocks.

Omaa polkua rakentaen

Mikä on ryhmän merkitys opiskelijalle?

Ammatillisessa koulutuksessa opetuksen ja oppimisen päämääränä on ammatillisen osaamisen saavuttaminen ja ammattilaiseksi kasvaminen. Tavoitteena on myös kasvattaa sosiaalisesti sopiva, joustavan ja nopeasti uutta omaksuvan, positiivisen asenteen omaava työntekijä erilaisiin työyhteisöihin. Ammatillinen osaaminen muodostuu ammatin edellyttämistä tiedoista ja taidoista ja niiden soveltamisesta käytännön työtehtäviin. Tämän lisäksi opetuksen odotetaan tuottavan yhä enemmän generisiä taitoja, kuten tiedon ja prosessien hallintaa, kriittistä ajattelua, ryhmätyö- ja tiedonhakutaitoja sekä uuden tiedon omaksumisen ja luomisen kykyä. (Ks. esim. Tynjälä ym. 2016.) Ammatilliselta opettajalta edellytetään substanssiosaamisen lisäksi työelämän käytäntöjen tuntemusta, verkosto-osaamista, vahvoja oppilaanohjauksen ja ryhmätyöskentelyn johtamisen taitoja. Tässä artikkelissa keskityn ryhmän merkitykseen opiskelijan oppimisprosessissa, erityisesti työelämässä tapahtuvassa yhteisöllisessä projektioppimisessa.

OPISKELIJA OSANA RYHMÄÄ

Henkilökohtaistaminen tarkoittaa sitä, että jokaiselle ammatillisen koulutuksen opiskelijalle suunnitellaan ja toteutetaan hänen tarpeitaan vastaava opintopolku (HOKS). Henkilökohtaistamisessa tunnistetaan ja tunnustetaan opiskelijan aiempi osaaminen ja suunnitellaan, miten ja mitä uutta osaamista hän hankkii, miten osaaminen osoitetaan sekä mitä ohjausta, tukea tai mahdollisia erityisen tuen toimia opiskelija tarvitsee hänen elämäntilanteensa huomioiden. (Opetushallitus 2020.) Yksilöllisyyden, oman osaamisen hankkimisen ja henkilökohtaisten oppimispolkujen korostuessa ei opiskelijan kuuluminen osaksi ryhmää saisi jäädä vähemmälle huomiolle. Ryhmään kuuluminen on ihmisen sosiaalisia perustarpeita. Ryhmän merkitys korostuu opiskelijan oppimisprosessissa. Kun opiskelija tuntee olevansa osa ryhmää ja ryhmän ilmapiiirin turvalliseksi ja sallivaksi, kokee opiskelija ryhmässä mukana olemisen tukevan hänen oppimistaan, motivoitumistaan ja koulussa viihtymistään. Vertaiset toimivat peilinä omien kokemusten reflektoinnille; opiskelijat jakavat ryhmässä yhteisiä oppimiskokemuksiaan ja odotuksiaan tulevaisuudelta ja näin tekevät näkyväksi kollektiivista

hiljaista tietoa, mitä ei opetussuunnitelmiin ole välttämättä kirjattu. Siten erilaisilla ryhmämuotoisilla uraohjauksilla on tärkeä paikkansa osana yksittäisen opiskelijan HOKS-prosessia.

OPISKELIJAN TOIMIJUUS YHTEISÖLLISESSÄ OPPIMISPROSESSISSA

Yhteisöllisessä oppimisessa tehdään ryhmässä yhdessä töitä ja opitaan. Yhä enemmän oppimista tapahtuu oppilaitoksen ulkopuolella autenttisissa työelämän oppimisympäristöissä. Tämä voi haastaa yhteisöllisen oppimisen käytäntöjä, jos yksittäinen opiskelija on yksin työpaikalla hankkimassa sitä osaamista, jota hänen tulee hankkia. Työelämäorientoituneessa projektioppimisessa, joka on yhteisöllisen oppimisen menetelmä, menee koko opiskelijaryhmä yhdessä opettajan kanssa työelämän oppimisympäristöihin tekemään ja oppimaan.

Opiskelijat ovat itse määritelleet ominaisuuksia, jotka kuuluvat toimijuuteen yhteisöllisen oppimisen prosessissa. Kysely on osa tutkimusaineistoa määritettäessä työelämäorientoituneen projektioppimisen pedagogista mallia (ks. Upola 2019). Opiskelijoiden mukaan opiskelijaryhmän yhteistoiminnassa korostuu opiskelijoiden sosiaaliset taidot tulla toimeen erilaisten ihmisten ja persoonallisuuksien kanssa, mikä osaltaan harjaannuttaa pitkäjänteisyyttä ja sietokykyä. Opiskelijat voivat joutua tekemään konkreettisia töitä yhdessä itselle vieraampien opiskelijoiden kanssa. Projektissa voi olla paljon erilaisia työtehtäviä, jolloin ilmapiirissä ilmenee toisten auttamista ja avuliaisuutta. Opiskelijat kokevat saavansa yhdessä enemmän aikaiseksi, kuin mihin kukaan yksittäinen opiskelija yksin yltäisi. Vastuullisuus projektin rajallisia aikatauluja kohtaan vaatii työn organisointia, johtamistaitoja ja usein myös kompromisseja. Opiskelijoiden mukaan yhteistoiminnallinen oppiminen vahvistaa heidän yhteisöllisyyden tunnettaan eli luokkahankeä. Eräs opiskelija (K1722) kuvaa kokemustaan projektioppimisesta:

”Täytyy osata ottaa vastaan kritiikkiä. Itsevarmuus näkyy positiivisesti projekteissa, tai yleensäkin työssä. Olen itse aika epävarma ja se usein näkyy omissa töissäni, mutta ei ryhmätyössä, koska siinä tehdään kuitenkin yhdessä, aivan niin kuin näissä projekteissa mitä olemme koululla tehneet. Kukaan ei mielestäni saanut mitään ”paha” kritiikkiä projekteissa.” (Upola 2019, 164).

Kuten lainauksessa tulee esille, negatiivisia tunteita, kuten stressiä, pelkoa ja epävarmuutta siedetään ryhmässä paremmin kuin yksin suoritettaessa. Yhteisöllisessä oppimisessa ja sallivassa ilmapiirissä opiskelija voi rohkaistua osallistumaan häntä haastaviin työtehtäviin. Opiskelija on aktiivinen toimija. Tämä omalta osaltaan motivoi ja sitouttaa häntä ryhmään. Opiskelijan sitoutumisen nähdään useissa tutkimuksissa ilmenevän halukkuutena tehdä parhaansa, sitoutumisena ryhmän tavoitteisiin ja arvoihin sekä haluna pysyä ryhmän jäsenenä. Sitoutunut opiskelija ei ajattele ainoastaan omaa etuaan, vaan myös ryhmän yhteisellä tavoitteella on hänelle merkitystä.

(Ks. Rauhala ym. 2013; Heinilä 2009; Upola 2019.) Seuraavassa opiskelija (o812) kuvaa yhteisöllisyyden ilmenemistä oppimisprosessissa:

”...Lisäksi opin ryhmätyötä paljon, en odota muiden tekevän vaan teen itse. Tämä tarkoittaa myös sitä, että autan toista aina kun on mahdollista, vaikka en aina niin tekisikään mutta jatkossa siitä löydän myös parannettavaa. Projekti oli kaiken kaikkiaan hyvin opettavainen.” (Upola 2019, 166).

Ryhmän jäsenten vuorovaikutuksen tuloksena syntyy syvällisempää ja moniulotteisempaa tietoa kuin yksittäisen opiskelijan työskentelyn seurauksena. Yhteisöllinen oppimiskäsitys painottaa oppimisen sosiaalista luonnetta, vuorovaikutusta ja osallistumista yhteiseen tiedon rakentamiseen. Opiskelijalla tulee olla osaamisen hankkimisen prosessissaan salliva ja innostava yhteisö, jossa on mahdollista myös epäonnistua ja korjata toimintaa tekemällä uudestaan. (Ks. Hakkarainen ym. 2012; Lonka 2014; Upola 2019.) Yhteisöllisessä oppimisessa jokainen opiskelija toteuttaa myös henkilökohtaista oppimisprosessiaan ja hänen aktiivinen toimijuutensa korostuu (ks. Student Centered Learning (SCL), Lee & Hannafin 2016). Myös palaute on usein välitöntä, reaaliaikaista ja kannustavaa, mikä tuo onnistumisen tunteen osaamisen hankkimiseen.

HETEROGEEENISEN RYHMÄN OHJAAMINEN

Opettajalta vaaditaan vahvaa pedagogista osaamista luotsatessaan yhteisöllistä oppimista sellaisen opiskelijaryhmän kanssa, jossa osaaminen on monitasoista tai opiskelijaryhmän ryhmäytymisprosessi on alkuvaiheessa, eivätkä opiskelijat vielä tunne toisiaan. Vaihtelevat, oppilaitoksen ulkopuolella olevat autenttiset työ- ja oppimisympäristöt koetaan usein innostavina, mutta toisinaan opiskelija voi kokea ne hallitsemattomina.

Ryhmässä tapahtuvassa oppimisessa voi ilmetä erilaisia haasteita. Opiskelijan sosiaaliset kyvyt voivat olla rajoittuneita, jolloin opiskelijoiden välinen vuorovaikutus ei ole niin sujuvaa. Neurobiologisesti aivot kypsyvät vasta aikuisiän kynnyksellä ja sosiaalista kanssakäymistä ja vuorovaikutusta säätelevä aivojen etuosa kehittyy viimeisenä (Nyyssölä 2012, 5). Opiskelijalla voi ilmetä yhteisöllistä oppimisprosessia häiritsevää käyttäytymistä hänen ollessaan 15–19-vuotiaana ammatillisen koulutuksen vaiheessa. Opettajien kokemuksen mukaan ryhmätyöskentelyyn vaikuttavat opiskelijoiden erilaiset persoonallisuudenpiirteet ja elämönhallinnan taidot. Ohjaustilanteet, ohjaussuhteen muodostaminen ja ryhmässä työskentely voivat olla haasteellisia osalle opiskelijoista. Opiskelijalla voi olla käyttäytymispiirteistöä, joka tulee huomioida ryhmätyöskentelyssä. Käyttäytymiseen ja tarkkaavaisuuteen vaikuttavat ominaisuudet, rajoitteet ja hidasteet tulee huomioida yhteisöllisessä oppimisprosessissa. Sosiaaliseen kommunikointiin liittyvät eri tekijät on otettava huomioon ohjaamalla opiskelija hänelle sopiviin työtehtäviin ja työpariksi persoonaltaan sopivalle opiskelijalle. Opiskelija, jolla on erityisiä tuen tarpeita, ohjataan yksilöllisesti juuri hänelle sopiviin

työtehtäviin. Samoin nopeasti etenevälle tulee tarjota riittävän haastavia, häntä motivoivia työtehtäviä. Opettajan tulee kyetä herkästi tunnistamaan ja arvioimaan opiskelijan kognitiivisia, motivationaalisia, emotionaalisia ja sosiaalisia yksilöllisiä ominaisuuksia. (Ks. Sajaniemi & Krause 2012; Nyyssölä 2012; Sointu 2014; Sandberg 2016; Upola 2019.)

Opettaja voi johtaa ryhmän toimintaa yhteisöllisessä oppimisprosessissa kannustamalla opiskelijoita toimeliaisuuteen ja yhdessä tekemiseen, jolloin korostuu yrittämäinen ja myönteinen asenne (ks. myös Lackéus 2016). On tärkeää tunnistaa opiskelijan taitoja ja vahvuuksia, jolloin hän pääsee hyödyntämään erityisosaamistaan. Keskeisenä tekijänä onnistuneessa oppimiskokemuksessa pidetään positiivista vaativuutta, jossa opettaja haastaa ja tukee opiskelijoitaan yhteisöllisesti tiimioppimaan, ylittämään itsensä ja menemään epämukavuusalueelle, tekemään työnsä laadukkaasti ja saavuttamaan asetetut tavoitteet. Vaaditaan sinnikkyyttä, aloittekykyä, joustavuutta ja rohkeutta. Onnistumisen kokemukset oppimisprosessissa vaikuttavat opiskelijan itseluottamukseen, mikä korreloi positiivisesti motivoitumiseen, periksiantamattomuuteen, sitoutumiseen ja suoriutumiseen. (Soveltaen Rauhala ym. 2013, 74–84; Upola 2019.)

JATKUVA OPPIMINEN JA TYÖELÄMÄTAIDOT

Ammatillisella koulutuksella on keskeinen rooli työmarkkinoiden osaamispääoman tuottajana. Opetuksessa tulee kiinnittää huomiota opiskelijoiden yhteisöllisyyttä edistävien taitojen kehittämiseen, koska sosiaalisilla taidoilla voi osaltaan vaikuttaa työllistymiseen. Koulutuksella on suuri merkitys elämäntietämyksen kannalta, joten erilaisin pedagogisin menetelmin voidaan harjaannuttaa myös opiskelijan elinikäisen oppimisen taitoja. Jos opiskelu- ja elämäntietämykset ovat puutteelliset, voi se johtaa ammattikoulutuksesta karsiutumiseen tai opintojen keskeytymiseen. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi johtaa heikkoon ja epävarmaan työmarkkina-asemaan, kasautuvaan huono-osaisuuteen ja heikkenevään elämäntietämykseen myös aikuisuudessa. Syrjäytymisen uhka tulee tiedostaa ja ymmärtää se sekä yhteiskunnallisena että yksilön kokonaisvaltaisesti vaikuttavana prosessina, huono-osaisuuden syvenevänä jatkumona, jossa ilmenee erilaisten riskien ketjuuntumista yksilön elämäntietämyksessä. (Ks. Suikkanen ym. 2002, 2006; Upola 2019; ks. myös Tyndall ym. 2018.) Jatkuvan oppimisen taitoja tarvitaan siinä tulevaisuudessa, johon opiskelija koulutetaan. Nopea tekninen kehitys tuo ammatteja, joita emme tiedä vielä olevan olemassa. Opiskelijalta edellytetään itseohjautuvuutta ja aktiivista toimijuutta, jota koulutuksen aikainen HOKS- ja uraohjaus yksilöllisesti tukee.

Opettajan on hyvä reflektoida omaa ohjaustyötään, vertaisarvioida kollegoiden kanssa ja kehittää uusia, toimivia ryhmätyömenetelmiä ja ryhmäytämisen toteuttamistapoja. Yhteisöllisen oppimisen erilaiset menetelmät tukevat myös opettajan ura- ja tulevaisuusohjaustyötä osana opiskelijan HOKS-prosessia. Opiskelija kokee olevansa osa ryhmää ja ryhmä on hänen tukenaan. Parhaimmillaan jaettu asiantuntijuus ja yhteistoiminnallinen työskentely luovat oppimisen iloa ja positiivista sosiaalista kanssakäymistä.

Itse- ja ryhmäreflektio on tärkeä osa oppimisprosessia, jossa tehdään osaamista näkyväksi ja opitaan sanallistamaan omaa osaamista. Voidaan olettaa, että yhteisöllisessä oppimisessä koko ryhmä hyötyy yksilöiden erilaisista taidoista ja tiedoista niin, että opiskelun mielekkyys ja siihen sitoutuminen vahvistuu ja myös oppimistulokset paranevat. Opiskelija on valmiimpi työelämään.

LÄHTEET

- Billett, S. 2002. Workplace pedagogic practices: co-operation and learning. *British Journal of Educational Studies*, 50 (4), 457–483.
- Hakkarainen, K., Lallimo, J. & Toikka, S. 2012. Asiantuntijuus, kollektiivinen luovuus ja jaetut tietokäytännöt. *Aikuiskasvatus* 32, 246–256.
- Heinilä, H. 2009. Emotionaalisuus tutkivan oppimisen prosessissa. Teoksessa H. Heinilä, P. Kalli & K. Ranne (toim.) *Tutkiva oppiminen ja pedagoginen asiantuntijuus*. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, 80–98.
- Lackeus, M. 2016. Value Creation as Educational Practice - Towards a new Educational Philosophy grounded in Entrepreneurship? Thesis for the degree of Doctor of engineering. Gothenburg: Chalmers University of technology.
- Lee, E. & Hannafin, M. J. 2016. A design framework for enhancing engagement in student-centered learning: own it, learn it, and share it. *Association for Educational Communications and Technology 2016*. Published online: 07 January 2016, 1–28.
- Lonka, K. 2014. *Oivaltava oppiminen*. Helsinki: Otava.
- Nyysölä, K. 2012. Oppimislähtöinen kognitio- ja neurotieteellinen tutkimus koulutuspoliittisesta näkökulmasta. Teoksessa T. Kujala, C. M. Krause, N. Sajaniemi, M. Silvén, T. Jaakkola & K. Nyysölä (toim.) *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti*. Opetushallituksen julkaisuja. *Muistiot 2012:1*, 5–7.
- Opetushallitus 2020. HOKS. Löydettävissä osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>.
- Rauhala, I., Leppänen, M. & Heikkilä, A. 2013. *Pääasia. Organisaation psykologinen pääoma*. Helsinki: Talentum.
- Sajaniemi, N. & Krause, C. M. 2012. Oppimisen palapelit. Teoksessa T. Kujala, C. M. Krause, N. Sajaniemi, M. Silvén, T. Jaakkola & K. Nyysölä (toim.) *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti*. Opetushallituksen julkaisuja. *Muistiot 2012:1*, 8–21.
- Sandberg, E. 2016. *ADHD perheessä: Opetus-, sosiaali- ja terveystoimen tukimuodot ja niiden koettu vaikutus*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Sointu, E. T. 2014. *Multi-informant assessment of behavioral and emotional strengths*. University of Eastern Finland. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Suikkanen, A., Linnakangas, R. & Martti, S. 2002. Työllisyyden muutos ja koulutuksen merkitys. *Aikuiskasvatus* 2/2002, 114–123.

- Suikkanen, A., Martti, S. & Huilaja, H. 2006. Nuorten aikuisten elämäntilanne ja sosiaaliset valinnat. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Suikkanen (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–120.
- Tyndall, I., Waldeck, D., Riva, P., Wesselmann, E. D. & Pancani, L. 2018. Psychological flexibility and ostracism: Experiential avoidance rather than cognitive fusion moderates distress from perceived ostracism over time. *Journal of Contextual Behavioral Science*. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2018.02.001>.
- Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiainen, E. & Rasku-Puttonen, H. 2016. Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy. *European Journal of Teacher Education* 39(3), 368–387.
- Upola, S. 2019. Työelämäorientoitunut projektioppiminen ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopiston julkaisuja 385. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

A 3D graphic featuring several stacked and offset rectangular blocks in various colors: green, red, blue, pink, orange, and yellow. The blocks are arranged in a way that suggests a path or a structure being built. The background is a solid pink color.

Omaa polkua rakentaen

Yhteistyöllä tulevaa puuseppää opettamassa – miten integroida yhteiset tutkinnon osat ammatillisiin opintoihin?

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeeseen osallistuneet pilottiopiskelijat hankkivat osaamista kuudessa eri oppimisympäristössä (Ohjattu Osaaminen, Digi ja digiohjaus, Työpaikat, Kansainväliset oppimisympäristöt, Matkalla yrittäjäksi, Korkeakoulutus). Ohjattaessa opiskelijoita heidän yksilöllisillä poluillaan usein nousi esille tarve integroida yhteisten tutkinnon osien opintoja ammatillisten opintojen yhteyteen. Tämä artikkeli on kuvaus integroinnista, joka toteutettiin yhteistyössä puuteollisuuden perustutkinnon opiskelijoiden ja opettajien kanssa.

KOKEILUN KÄYTÄNTEITÄ JA TOIMINTATAPOJA

Tavoitteena tässä työskentelyssä oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida, miten yhteiset tutkinnon osat ovat integroitavissa ammatillisiin aineisiin. Lisäksi tavoitteena oli kehittää ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien opintojen dokumentointia osaksi osaamisen arviointia. Tarkoituksena oli lisätä opiskelijan osaamisen syvyyttä käyttäen integrointia tätä vaikutusta tehostamaan. Pyrkimys oli kuvata konkreettisia toimia ja kokemuksia integroinnista painottaen motivointia sekä verkko-oppimisympäristön hyödyntämistä.

Kokeiluun osallistuneet opiskelijat olivat puuteollisuuden perustutkinnon opiskelijoita. Suurin osa heistä oli opinnoissaan alussa, mutta mukana oli myös aiemmin aloittaneita opiskelijoita. Integrointia tehtiin yhteisten tutkinnon osien pakollisiin matematiikan, fysiikan ja äidinkielen opintoihin. Integroinnin perustana oli verkko-oppimisympäristö Moodlen ammatillinen työtila. Opettajat tekivät yhteissuunnittelua aluksi tutustumalla Moodlen ammatillisiin tehtäviin. He vaihtoivat ajatuksia sähköpostitse sekä tapasivat yhteissuunnittelupalaverissa.

Tuotosten dokumentointipaikkana toimi Moodle-ympäristö. Opiskelijat oppivat nopeasti käyttämään kyseistä oppimisympäristöä. Äidinkielen opinnoissa hyödyn-

nettiin ammatillisen opinnon materiaalia erilaisissa tehtävissä. Rinnalla toimi äidinkielen oma Moodle-työtila. Opiskelijat eivät kokeneet raskaaksi kahden työtilan käyttöä. Moodlella on monia hyödyllisiä työkaluja, yksi niistä on oman opiskelun etenemisen seuraaminen. Tämän opiskelijat ottivat heti käyttöön. Oman oppimispolun etenemisen seuranta on helpottunut, kun Moodleen palautusten myötä tulee näkyväksi suoritettujen tuotosten osuus kokonaisuudesta. Toiminto lisää tietämystä omista tehdyistä töistä sekä selkeyttää oman opiskelun hallintaa. Useille opiskelijoille tämänkaltainen kokonaisuuden hahmottamisen tuki on ollut paikallaan.

INTEGROINNIN AINEKOHTAISIA ESIMERKKEJÄ

Fysiikan sisällön integrointia tehtiin tiheyden määrittämisessä opiskelijoiden itse sahaamalla kappaleilla. Laskettiin tiheysarvoja sekä käsiteltiin virhearviointia. Pakollisen matematiikan osalta integrointia tehtiin geometrian opiskelussa. Kappaleiden tilavuuksia ja mittakaavaa laskettaessa hyödynnettiin opiskelijoiden omia töitä. Opiskelijat mittasivat itse valmistamansa työn ja laativat siitä mittakaavakertoimen. Mittakaavakertoimen avulla piirrettiin kuva esineestä. Tätä kuvaa voisi hyödyntää esimerkiksi tuotteen markkinoinnissa.

Matematiikan ja fysiikan sisältöjä on helposti lisättävissä samaan Moodleen ja ne nivoutuvat yhteen. Puutuotevalmistuksessa toimiminen -tutkinnon osassa, joita kohdeopiskelijat suorittavat, kuuluu selkeästi arvioinnin kriteereihin matemaattinen sisältö: Opiskelija soveltaa matematiikkaa tehtävän edellyttämällä tavalla ja tekee alan laskutoimituksia.

Äidinkielen sisällöllistä integraatiota on tehty eri pakollisen opinnon sisältöihin. Opiskelija on harjoitellut tiedonhakua ammatillisista tietolähteistä puun kasvuun ja rakenteeseen sekä eri puulajeihin liittyen. Samalla on harjoiteltu lähdekritiikkiä sekä hankittu osaamista sekä ammatilliseen että yhteisten tutkinnon osien opintoihin. Referointiharjoituksena opiskelijat tiivistivät yhden puulajin ominaisuuksista informaatiotekstin. Tiedonhaun sekä lähteiden käytön tehtävät tallennettiin ammatilliseen Moodleen työtilaan. Itse referaattitehtävä oli äidinkielellinen sisältö.

Kirjallisen viestinnän tehtävissä on hyödynnetty ammattialan kirjoitettuja tekstejä, esimerkiksi käyttöturvallisuustiedotteen laatiminen sekä asiakasviestinnän tekstit. Asiakasviestinnän tekstejä opettajat suunnittelivat yhdessä. Kielenhuollon harjoitukseen on YTO-opettaja saanut valmista tekstiä sekä ammattisanoja Moodleen työtilasta. Kirjallisia tehtäviä, kuten työseloste ja raportti, on tehty niistä työtehtävistä, mitä kukanenkin on sillä hetkellä työhallissa tekemässä.

Oman työskentelyn asiattyinen sanoittaminen niin suullisesti kuin kirjallisesti on ollut sisältönä usein tunneilla. Huonekaluliitoksia harjoitellessa opiskelijat näyttivät osaamistaan selostamalla työhallissa eri laitteiden toimintaperiaatteita ja käyttötarkoituksia sekä laatimalla liitoksen valmistamisesta kirjallisen työn, jossa on itse otettuja kuvia mukana. Nämä tehtävät ovat olleet osa puheviestinnän sekä kirjallisen viestinnän sisältöä.

INTEGROINNISSA VOITTAVAT KAIKKI – INTEGROINNISSA KOETTUJA HYÖTYJÄ

Integroinnissa voittavat kaikki: opiskelija, ammatillinen opettaja ja yhteisten tutkin-
nosien opettaja. Integroinnin myötä opiskelija huomaa todella tarvitsevansa taitoja
ammatin opiskelussa sekä työelämässä. Teoreettinen tieto konkretisoituu välittömästi,
kun asioita saa heti kokeilla käytännössä. Opiskelijat, joille teorian tiedon opiskelu
luokkatilassa on haastavaa, hyötyvät integroinnista erityisesti.

Yhteisten tutkinnon osien opinto ei integroitaessa jää irralliseksi osaksi, vaan se
tulee osaksi oman ammattitaidon kehittymistä. Tavoitteena on saada opiskelija
ymmärtämään, että YTO-opinto on luonteva osa tutkintoa. Näin ollen opiskelija on
helpommin motivoitavissa opiskeltavaan asiaan. Erityisesti ammatillisten opintojen
alussa nuori opiskelija ei aina ymmärrä opiskelevansa itseään varten. He eivät tee
tehtäviään ja tuotoksiaan opettajalle. Tässä integrointi on oleellisen tärkeää.

YTO-opettajan keksimät kuvitteelliset tehtävät eivät motivoi samalla tavalla kuin
selkeä ammatillinen sisältö. Ei hyödytä opettajia eikä opiskelijoita, jos puhutaan
ilmaisuilla *sitten myöhemmin työelämässä tai muistele, kun teit tiettyä työtä*. Sopivan
haastava konkreettinen tehtävä oikeaan aikaan on ideaali tilanne. Tähän ei aina pysty,
mutta sitä tavoitellaan.

AMMATTIIN LIITTYVÄT TEHTÄVÄT – KEHITTÄMISKOHTEET KÄYTÄNTÖÖN

Keskustelimme, miten ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien oppimistehtävät
sekä opiskelumateriaalit on parasta käytännössä saada opiskelijoiden ulottuville.
Pohdimme ja arvioimme, tuleeko yhdestä Moodlen työtilasta liian suuri, jos se sisäl-
tää niin ammatillisten kuin YTOjen opiskeltavia sisältöjä. Kokeilussa ammatillisen
opinnon työtilasta hyödynsimme materiaalia sekä toteutimme joitakin yhteisiä
tehtävänpalautuksia. Kehittämiskohteeksi jäi yhdistää joitakin pakollisia YTO-sisäl-
töjä/kokonaisuuksia ammatillisen tutkinnon osan verkko-oppimisympäristöön.
Tämä tehostaa osaamisen dokumentointia ja tätä kautta auttaa arvioinnissa.

Yhteissuunnittelussa aika on avainasemassa. Oleellisen tärkeää on, että opettajilla on
aikaa tehdä suunnittelutyötä. Kiireessä yhteistyö jää pintapuoliseksi. Integroinnissa
on yritettävä ajatella ”out of the box”. Tämä vaatii oman aikansa sekä pientä riskinot-
toa totuttuun opetusmenetelmään ja tehtävänantoihin. Yhteistyössä on oltava valmis
jakamaan sekä muokkaamaan omia materiaaleja, jotta niistä saadaan kehitettyä
integroitavia sisältöjä. Monet tekevät sisällön integrointia yksin, mutta kaikkien kol-
men tekijän win-win-win -tilanteeseen tarvitsemme toisia opettajia.

Tärkeää on, että opettaja saa opettaa koko pakollisen kokonaisuuden opiskeltavaa
kokonaisuutta, esimerkiksi *Matematiikka ja matematiikan soveltaminen 4 osp* sekä
Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä suomi pakollinen 4 osp. Kun koko pakollinen
kokonaisuus on yhdellä opettajalla, on mahdollista hyödyntää juuri sen hetkinen
ammatillinen oppiminen yhteisten tutkinnon osien oppisisältöön.

Opetus voi toimia näin pajatyypisesti, kun ryhmäkoko pysyy maltillisena. Kyseisen opiskelijaryhmän kohdalla pystyimme integroinnin kautta suorittamaan keskeneräisiä opintojen osia valmiiksi sekä opiskella rinnan opinnot eri osia. Opiskelun tällä tavalla mahdollisti myös se, että samassa YTO-opetuksessa oli vain saman alan opiskelijoita. Alakohtaiset opetusryhmät ovat oleellisen tärkeitä, jos integraatio tahdotaan tuoda käytännön tasolle ja työpajoihin/saleihin.

Yhteisopettajuus puualan koulutuksessa on arkipäivää ja se on mahdollista YTO-opintojen kanssa. Kun pajalla on kaksi opettajaa läsnä, voi toinen opettaja poistua hallista teorialuokkaan tunnille tai yhteisten tutkinnon osien opettaja tulee pitämään integroitua tuntia työsalin. Missään vaiheessa opiskelijat, jotka eivät opiskele yhteisen tutkinnon osan opintoa, eivät jää vaille ohjausta.

Tahtotilana on saada tuotettua lisää integroitua oppimistehtäviä sekä osaamisen näyttämisen keinoja. Kun yhteissuunnittelu saadaan toimivaksi käytännöksi, se on tehokas työväline tulevien ammattilaisten ohjaamisessa. Integroinnin laajentamiseksi muihin kuin esimerkkiaineeseen näkyy esteitä enemmän mahdollisuuksia.

Omaa polkua rakentaen

Henkilökohtaistaminen koulutuksen järjestäjän näkökulmasta

Henkilökohtaistaminen kuvataan vuorovaikutteiseksi prosessiksi. Tätä kuvataan usein opiskelijan oman osaamisen ja sen kehittymistarpeiden ja opettajan ohjaamisen asiantuntijuuden yhdistelmänä. Useat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että tähän vuorovaikutteiseen prosessiin on liitettävä työelämän asiantuntijuus sekä työpaikan tavoitteet ja tarpeet. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmalla luodaan yhteisiä merkityksiä eri osapuolten kesken. Tästä kokonaisuudesta muodostuu koulutuksen järjestäjän keskeinen tehtävä ja tavoite.

KOULUTUKSEN ALKUVAIHEESSA

Ammatillisessa koulutuksessa keskeistä on asiakaslähtöisyys ja osaamisperusteisuus. Johdon edustajat mieltävät henkilökohtaistamisen ja asiakaslähtöisyyden toistensa edellytyksinä. Heidän käsitystensä mukaan asiakaslähtöisyys tarkoittaa ohjaavaa ja henkilökohtaisesti opiskelijaa auttavaa toimintaa. Opiskelijaa auttavalla ja ohjaavalla pedagogiikalla tarkoitetaan muun muassa koulutuksen alkuvaiheessa opiskelijoiden tavoitteiden ja tarpeiden eri osapuolten kesken yhdessä tapahtuvaa osaamisen tunnistamista.

Nykyisessä ammatillisessa koulutuksessa haku koulutuksiin on jatkuvaa ja lisäksi yhteishaut koulutuksiin toteutuvat vuosittain. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla selkeät menettelyt koulutuksen aloitukseen. Henkilökohtaistaminen alkaa jo hakuvaiheessa ja hieman aiemminkin. Opettajien mukaan jatkuvassa haussa opiskelijoille pitäisi koulutuksen järjestäjillä olla ennakoon määritellyt yhteiset aloitusajankohdat, jolloin uudet opiskelijat voitaisiin perehdyttää yhteisiin asioihin koulutuksen alkaessa. Opettajien mielestä ajoittamatonta aloitusmahdollisuutta pidetään toimimattomana. Työelämän edustajat puolestaan pitävät tärkeänä, että koulutusten aloittaminen ja henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan aloittaminen olisi joustavaa. Työelämän edustajien mukaan opettajilla täytyy olla työelämälähtöisiä vaihtoehtoja yksilöllisten opintopolkujen laatimiseen. (Karusaari 2020.)

Koulutuksen toteuttamistapojen on oltava joustavia ja monipuolisia. Opiskelija- ja tilannekohtaisia oppimistratkaisuja on tehtävä. Eri opiskelijoille tulee valita kullekin omiin oppimistapoihin ja omiin tavoitteisiin sopivia erilaisia oppimistratkaisuja ja erilaisia oppimisympäristöjä. (Collin 2007; Lahdenkauppi 2016; Lucas 2016; Perunka 2015; Uusiautti 2016.)

OSAAMISEN HANKKIMINEN

Koulutuksen järjestäjällä katsotaan olevan vielä parannettavaa työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa, jotta opiskelijoiden osaamisen tavoitteiden ja työpaikkojen tavoitteet olisivat yhteensopivia. Sekä opettajat että työelämän edustajat pitävät yhteistä keskustelua osaamisen tavoitteista työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa merkityksellisenä. Työelämän edustajat kertovat, että yhä edelleen opiskelijat tulevat työpaikalle valmiiden kirjallisten suunnitelmien kanssa ilman, että työpaikan edustajilla olisi ollut minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia tavoitteisiin, aikatauluihin tai työpaikalla tehtävien työtehtävien ja työtehtäväkokonaisuuksien sisältöjen suunnitteluun. (Karusaari 2020.)

Työelämän edustajat pitävät opiskelijoiden henkilökohtaisesti suunniteltuja yksilöllisiä opintopolkuja jäykkinä ja joustamattomina. Ennakkoon suunnitellut lähiopetusjaksot oppilaitoksessa ja niiden sisällöt eivät aina sovi opiskelijoiden osaamisen kehittymiseen. Samaa kertovat myös opiskelijat, joiden kokemusten mukaan oppilaitosten lähiopetukset toisinaan jopa viivyttävät heitä opinnoissa etenemisessä. Opiskelijoita edellytetään osallistuvan lähiopetukseen, vaikka heillä olisi jo kyseinen osaaminen hankittuna työpaikalta. Työelämän edustajien mielestä yksilöllisyys ja joustavuus mahdollistavat nopeamman valmistumisen ja työllistymisen, mikä onkin koulutuksen järjestäjälle tavoitteellista. (Karusaari 2020.)

OHJAUS

Henkilökohtaistaminen sisältää opiskelijan ohjauksen ja tuen suunnittelun, jossa huomioidaan opiskelijan ja työpaikan tarpeet. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava, että ohjauspalvelut ovat monikanavaisia, yksilöllisiä ja selkeitä, jotta kaikki eri osapuolet tietävät, miten ohjaus- ja tukipalveluja toteutetaan ja ketkä niitä toteuttavat. Opiskelijoiden mielestä ohjaus- ja tukipalveluista pitäisi tiedottaa enemmän.

Opiskelijoilla on vastuu omien kehittymisen tarpeidensa tunnistamisesta mutta he eivät voi määritellä oppimisen tavoitteita ilman ohjausta. Oppiminen rakentuu ensisijaisesti kuitenkin opiskelijoiden oman aktiivisuuden varaan. Opiskelijoiden on oltava tietoisia omista toimintavalmiuksista ja omista mahdollisuuksistaan. (ks. mm. Emery ym. 2001; Happo 2015; Karjalainen 2010; Kilja 2018). Opiskelijoiden vaikuttamis mahdollisuuksia edistetään (ks. mm. Jauhola & Kortelainen 2018), koska opiskelijoiden on todettu ottavan vastuuta omasta oppimisprosessistaan saadessaan myös suunnitella sitä itse (ks. myös Sturing ym. 2011; Wesselin ym. 2010). Opiskelijoiden kuunteleminen

ja opiskelijakeskeisen työskentelyn autenttisuus edistävät opiskelijoiden sitoutumista omiin oppimistilanteisiin (ks. mm. Aarnio 2010; Crouch 2006).

Opiskelijat kokevat tuen ja ohjauksen puutteen epäkohtana ja he odottavat opettajilta enemmän ohjausta (ks. mm. Wesselink ym. 2010). Koulutuksen järjestäjien on varmistettava sekä opiskelijoiden että työpaikkojen tarvitsema ohjaus ja tuki. Ohjauksen ja tuen varmistamiseksi on huolehdittava ohjausosaamisesta ja koulutuksen järjestäjän toimintatavoista, jotka sisältävät myös toimijoiden ajankäytön ohjausta varten. Koulutuksen järjestäjän on selkeytettävä mitä, miten ja kuka ohjaus- ja tukipalveluja toteuttaa. Ohjaukseen, tukeen ja erityiseen tukeen tulisi olla suunnitelma ja selkeät toimintatavat. (Ks. mm. Käyhkö & Melkas 2019; Santala 2001.)

OSAAMISEN ARVIOINTI

Opiskelijoiden näyttöön laaditaan näyttösuunnitelma osana henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa. Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opiskelija ja työelämän edustaja on perehdytetty ammattitaitovaatimuksiin ja arvioinnin kriteereihin ennen näyttöä. Perehdytys on järkevää toteuttaa jo työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelu- ja sopimusvaiheessa. Näytön ja arviointitilaisuuden ajankohdat, kestot ja sisällölliset tavoitteet sovitaan opiskelijoiden ja työelämän edustajien kanssa yhteistyössä. (Karusaari 2020.)

Henkilökohtaistamisessa näytön ja osaamisen arvioinnin suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistä suunnittelua ja suunnitelmien päivittämistä. Roolit, vastuut ja toimintatavat tarvitsevat tarkennusta. Näyttösuunnitelmat osana opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa pitäisi tarkistaa vielä ennen näytön toteutumista. Työelämän edustajat kokevat näyttöjen ajankohtien ja keston sopimista konkreettisena ja tarpeellisena asiana. (Karusaari 2020.)

Tietojen ja taitojen kehittyminen on integroitu oppimisen prosesseihin. Ammatillisessa osaamisessa teoreettisen ja käytännöllisen osaamisen erottelu on keinotekoista ja usein haasteellista. (Ks. mm. Brockmann ym. 2008; Misbah ym. 2019; Niemi & Jahnukainen 2018; Wesselink ym. 2007.)

LOPUKSI

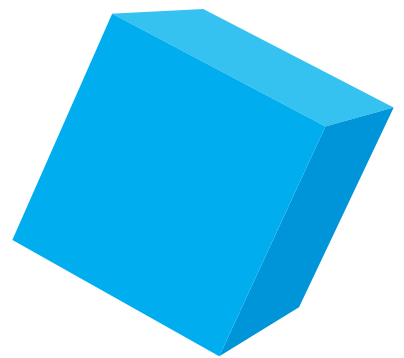
Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on opiskelijan oppimiseen ja osaamisen hankkimiseen sekä niiden seurantaan hyvä työväline. Koulutuksen järjestäjän asiakaslähtöisyydessä painottuvat opiskelijoiden henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmien laatiminen ja päivittäminen. Opiskelijoiden on saatava itse vaikuttaa suunnitelmien sisältöön ja heidän kanssaan on sovittava, miten suunnitelmaa päivitetään yhdessä työelämän kanssa. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan on oltava koulutuksen järjestäjällä toimintaohje tai menetelytapa, miten se toteutetaan jatkuvan haun ja yhteishaun menettelyissä opiskelijoiden aloittaessa koulutuksissa eri aikoina ja miten toiminta palvelee työelämän tarpeita.

LÄHTEET

- Aarnio, H. 2010. Oppijakeskeiset oppimisprosessit. Teoksessa S. Helakorpi, H. Aarnio & M. Majuri. Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 179–204.
- Brockmann, M., Clarke, L., Méhaut, P. & Winch, C. 2008. Competence-based vocational education and training (VET): the cases of England and France in a European perspective. ResearchGate. *Vocations and Learning* 1 (3), 227–244.
- Collin, K. 2007. Työssä oppiminen. Teoksessa K. Collin & S. Paloniemi *Aikuiskasvatustieteenä ja toimintakenttänä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 123–154.
- Crouch, M. 2006. Contextuality and cultural texts: a case study of workplace learning in call centres. Sydney: University of technology. <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/13665620610692999> (Luettu 3.10.2017.)
- Emery, C., Kramer, T. & Tian, R. 2001. Customers vs. products: adopting an effective approach to business students. *Quality Assurance in Education* 9 (2), 110–115. <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/09684880110389681>. (Luettu 5.10.2017.)
- Happo, I., Honkanen, E., Kepanen, P., Koukkari, M., Raudasoja, A., Grekula, M. & Holappa, S. 2015. Osaamisperusteisuus ammatillisessa erityisopettajankoulutuksessa. Teoksessa M. Hirvonen (toim.) *Yhdessä toimien ja erilaisuutta arvostaen*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 203.
- Karjalainen, M. 2010. Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Karusaari, R. 2020. Asiakaslähtöisyys osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Kilja, P. 2018. Opintojen henkilökohtaistaminen aikuisoppijoiden kokemana. Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus näyttötutkintomestari-koulutuksen kontekstissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Käyhkö, J. & Melkas, H. 2019. Erityisen tuen toimintaprosessit oppisopimuskoulutuksessa. *Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö*. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1, 64–85.
- Lahdenkauppi, M. 2016. Ammattipedagogisen osaamisen työelämälähtöinen arviointi ammatillisessa opettajankoulutuksessa: Toimintatutkimus HAMK ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Tampereen yliopisto.
- Lucas, B. 2016. What if the further education and skills sector realised the full potential of vocational pedagogy? The University of Winchester. <http://collections.crest.ac.uk/14275/>. (Luettu 30.9.2017.)
- Misbah, Z., Gulikers, J. & Mulder, M. 2019. Competence and knowledge development in competence-based vocational education in Indonesia. *Springer. Learning Environments Research* 22 (2), 253–274.
- Niemi, A.-M. & Jahnukainen, M. 2018. Tuen tarve, työelämäpainotteisuus ja itsenäisyyden vaatimus ammatillisen koulutuksen kontekstissa. *Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö*. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1, 9–25.

- Perunka, S. 2015. ”Tässä on hyvä syy ammatillisesti keskustella”. Ohjaavien opettajien käsityksiä opetusharjoittelun ohjauksesta ammatillisessa opettajankoulutuksessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Santala, H. 2001. Työssäoppimisyhteistyö – sisältö, kokemuksia ja käytäntöjä. Teoksessa M. Rökköläinen & I. Uusitalo (toim.) Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisessa oppilaitoksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 49–72.
- Sturing, L., Biemans, H., Mulder, M. & de Bruijn, E. 2011. Evaluation of the model for comprehensive competence-based vocational education in the Netherlands. The Nature of Study Programmes in Vocational Education. The Netherlands: Wageningen University.
- Uusiautti, S. 2016. Success at work requires hope and the ability to engage in an optimistic attitude. *European Journal of Workplace Innovation* 2 (2), 41–64.
- Wesselink, R., Biemans, Harm J.A., Mulder, M. & van den Elsen, E. R. 2007. Competence-based VET as seen by Dutch researchers. *European journal of vocational training* 40, 38–51.
- Wesselink, R., de Jong, C. & Biemans, Harm J. A. 2010. Aspects of Competence-Based Education as Footholds to Improve the Connectivity between Learning in School and in the Workplace. *Vocations and Learning* 3, 19–38. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12186-009-9027-4>. (Luettu 16.9.2017.)

DIGI JA
DIGIOHJAUS

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

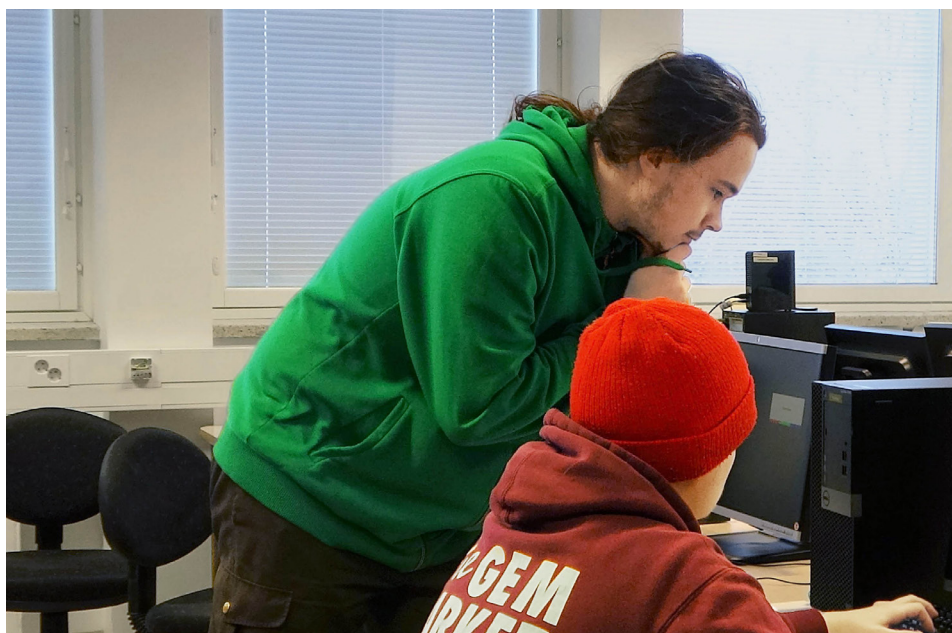
Opiskelijan tarina Digi ja digiohjaus -oppimisympäristöstä

”Haen, opettelen, opastan – annan tukea hakeville. Tämä tarkoittaa, että haen tietoa ja opettelen asian ensin itse. Sitten voin opastaa ja antaa digitukea niille, jotka sitä hakevat. Digitutorina olen syventänyt osaamistani osana tieto- ja viestintäteknikan perustutkintoa” kertoo datanomiksi keväällä 2020 valmistunut Teemu kokemuksistaan digitutorina. Seuraavassa Teemu tarkentaa näkemyksiään digitutorina toimimisesta Lapin koulutuskeskus REDUn Jokiväylän toimintayksikössä.

Minulla oli takana vuosi IB-lukioon valmistavia opintoja ennen kuin siirryin opiskelemaan REDUlle tieto- ja viestintäteknikan perustutkintoa. Vaihtaminen ammatillisen koulutuksen puolelle vaikutti ihan hyvältä vaihtoehdolta – miksikäs ei, muistan ajatelleeni. Vuosi opintoja lukiossa tarkoitti ammatilliselle puolelle siirryttäessä myös sitä, että osaamisen tunnustamisen myötä minulla oli vähemmän tehtävää ja vähemmän stressiä.

Meillä REDUssa viikko digitutorina kuuluu jokaisen tieto- ja viestintäteknikka opiskelevan opintoihin osana ammatillisia opintoja ja se vastaa *Palvelujen käyttöön-otto ja tuki* tutkinnon osan yhtä ammattitaitovaatimusta eli *koulutusta, opastusta ja neuvontaa*. Digitutortoimintaa tehdään aidosti ja oikeasti oppilaitoksen sisällä – jokainen meistä toimii opiskelijapareittain digitutortotehtävässä. Minusta digitutortoiminta kuulosti hyvin hyödylliseltä omaa urasuunnitelmaa ajatellen.

Pidän opettamisesta tosi paljon ja tässä digitutortoiminnassa oli keskeistä se, että voi opettaa ja ohjata opettajia ja muuta henkilökuntaa ja myös muita opiskelijoita. Sain hyvää kokemusta opettamisesta ja ohjaamisesta. Opettämisen ja ohjauksen lisäksi olen kehittänyt tiedonhaussa, mikä on hyvä asia. Haen ensin itse tietoa, opiskelen asian, teen ohjeita ja luentoja. Sitten ohjaan ja opetan, välillä kuin tavallisella oppitunnilla. Sellainen tilannekin tuli koettua, että huomasin opettavani kakkosluokkalaisille samoja asioita kuin itse olin opetellut vastaavalla opintojen kakkosvuodella. Opetustilanne oli kaikin puolin mukava.

Kuva 1 Digitutor Teemu ohjaustyössä

Olen miettinyt itseäni ohjaajana. Olen miettinyt, miten osaisin opastaa muita. Olen saanut hyvää palautetta ohjattavilta. Puhun selkeästi ja rauhallisesti, jotta toinen ymmärtää ja puhun sellaisella kielellä, mitä hän ymmärtää. Ammattisanaston sijasta voi aina käyttää asiakasystävällistä sanastoa.

Opiskelijoiden opetus ja ohjaustilanteet voivat olla esimerkiksi vieressä opastamista oppitunneilla. Kun tulee kysymyksiä, autetaan. Näissä tilanteissa molemmat oppivat. Minä opin katsomaan tilannetta ohjaajan näkökulmasta ja opin lisää myös opetettavasta asiasta. Toiselle ohjeistaessa avartuu omakin osaaminen.

Syksyllä 2019 digitutortoiminta laajeni digitukitoiminnaksi, joka on oppilaitoksen sisällä olevaa digitukipalvelua eli työpaikalla tapahtuvaa oppimista oppilaitoksessa. Käytännössä on kuitenkin niin, että oppilaitoksen sisäinen digituki vastaa työelämän digitukea – meillä koulussa on samanlaiset tarpeet kuin työelämässäkin. Tämä oli tutkinnon viimeinen työpaikalla tapahtuva oppiminen ja sen yhteydessä tein osaamisen näytön. Keskeistä näytössä oli asiakaspalveluosaamisen dokumentointi.

Digitukitoiminnan aikana otimme käyttöön Spiceworks -palvelupyynnöjärjestelmän, meillä oli käytössä tietokoneet, oma palvelupuhelin ja oma sähköposti. Palvelupyynnöt on tullut vaihtelevasti. Opettajien ja opiskelijoiden sekä muun henkilökunnan toivotaan ottavan aktiivisesti yhteyttä – se kannattaa. Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto-opiskelijat opettajansa kanssa ohjaavat digipalvelujen osaamiseen ja käyttöönottoon.

MITÄ ON HYVÄ OHJAUS DIGIOPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ?

Opiskelijoita ohjattaessa hyvä ohjaus on sitä, että on rentoa hyvää meininkiä, jossa puhutaan samaa kieltä ja heitetään hyvää huumoria. Ei olla niin vakavia. Hyvän kommunikoinnin pitää olla monipuolista, joku oppii tarkoista ohjeista, toinen taas videolta ja kolmas kaverilta. Kukaan ei hyödy valmiista vastauksesta vaan siitä, miten hän päätyy vastaukseen.

Haluan, että ohjattavat hyötyvät niistä asioista, mitä opetan ja ohjaan. Minulla on kokemusta myös opettamista ja ohjaamisesta peruskoulusta. Ykkösluokkalaisia opetin kirjoittamaan tietokoneella, opetin sovelluksia nelosluokkalaisille. Oppilaat kyselivät, että ”milloin taas tuut meitä opettamaan”. Se tuntui mukavalta.

Verkko-opinnoissa pärjää, jos on oma-aloitteinen, osaa hakea tietoa ja osaa soveltaa sitä tietoa. Jos tarvitsee ohjausta ja neuvoja, voi ottaa yhteyttä opettajaan. Tietoa voi jakaa myös kavereiden kesken. Opettaja ei ole se ainoa, joka tietää. Opettajan tehtävä on ohjata, valmentaa ja näyttää suuntaa niihin tavoitteisiin, mihin ammattitaitovaihtimusten mukaan pyritään. Opettaja opastaa opiskelijoita tiedon lähteille. Opettaja on siellä missä apua tarvitaan, mutta aluksi pitää itse yrittää löytää vastaus.

Olen tehnyt itselleni urasuunnitelman, joka ohjaa tulevaisuuteen. Aion ensiksi töihin ja sen jälkeen opiskелеmaan ammattikorkeakouluun ohjelmointia. Opettajaksi ryhtymistä en unohda – se on varteenotettava vaihtoehto tulevaisuuden polulla.

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

Aikuisopiskelijan ja ohjaajan yhteinen matka digioppimisympäristöissä

Seuraavassa kerron toisen asteen ammatillista tutkintoa opiskelevan haastattelemani aikuisopiskelijan ja omiin kokemuksiini perustuen siitä, miten tutkintoon kuuluvat yhteiset tutkinnon osat voidaan opiskella digioppimisympäristöjä hyödyntäen. Vaikka opiskelija haluaa pysyä nimettömänä, on tärkeä tuoda esille hänen kokemuksensa – miten osaamisen hankkimisen prosessi etenee digioppimisympäristöjä hyödyntäen.

Haastattelemani opiskelija on perheellinen ja elämää kokenut liiketoiminnan perustutkintoa opiskeleva aikuinen, jonka aiemmat opinnot olivat jääneet kesken. Opiskelijan tavoite on päästä mahdollisimman nopeasti ja joustavasti työelämään. Ohjaajana huomioin opiskelijan henkilökohtaisen elämäntilanteen ja oppimisvalmiudet. Opintopolun suunnittelimme yhdessä opiskelijan kanssa osana opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadintaa. Otimme tavoitteeksi tehdä kaikki yhteiset tutkinnon osat ja osan ammatillisista tutkinnon osista digivälineitä ja -menetelmiä hyödyntäen.

Alussa perehdyimme käytettävissä oleviin digioppimisympäristöihin ja erilaisiin työvälineohjelmiin sekä kävimme läpi niiden tehokasta hyödyntämistä yhteisten tutkinnon osien suorittamisessa. Oppimismateriaalialustoja käytetään oppimateriaalikanavana ja tietolähteinä sekä omien tuotosten tekemisen työkaluna. Aluksi meillä oli ongelmia oppimisalustojen kanssa. Esimerkiksi kotiolojen verkkonopeudessa oli haasteita, mutta selaimen vaihto auttoi tähän ongelmaan. Motivoinnin luomisessa ja ylläpitämisessä pidän tärkeänä nopeaa palautteen antamista. Tällä tavoin opiskelija siirtyy jouhevasti opintopolussaan seuraavalle askelmalle. Vuorovaikutuskanavana käytimme oppimisalustan chat-kanavaa, sähköpostia ja WhatsApp-sovellusta.

Pilottioiskelijan motivaatio verkko-opintojen suorittamiseen oli erinomainen. Aikuisena opiskelijana hänen vahvana päämääränään on tutkinnon suorittaminen mahdollisimman joustavasti. Sovitimme ja rytmitimme verkko-opinnot opiskelijan arkielämän mukaan. Tämä vaati tarkkaa suunnitelmaa arjen ajankäytössä, jotta verkko-opinnot etenivät suunnitelmiamme mukaisesti. Teimme yhteisten opintojen aikataulun

tiiviksi huomioiden kuitenkin ammatillisten opintojen etenemisen ja tavoitteet. Tiivis aikataulu vaati opiskelijalta sitoutumista ja itseohjautuvuutta.

Motivoitunut pilottiopiskelija koki verkko-opinnot mielekkääksi oppimiseksi, kun digioppimisympäristö ja tarvittavat työvälineohjelmistot olivat hallinnassa ja toimivat suhteellisen hyvin myös kotona. Verkko-opintojen edetessä pidimme oppilaitoksessa välillä ns. 'EPPA-ohjaustunteja', jolloin kävimme läpi mahdollisia eteen tulleita ongelmakohtia verkkotehtävistä tai käytetyissä työvälineohjelmista. EPPA-ohjaustunnit olivatkin yksi tärkeä osa verkko-opintojen ohjauksessa, opiskelijan aktivoimisessa ja motivoimisessa. Tällöin oli myös mahdollista käydä niitä tehtäviä ja harjoituksia lävitse, joihin tarvittiin perinteisempää lähiopetusta.

Kokemukset digioppimisympäristöjen hyödyntämisestä ovat pääosin erittäin myönteiset. Monille nuorille on haasteellista toimia ja tehdä tehtäviä digioppimisympäristöissä. Useat heistä tarvitsevat tukea eli läsnäoloa, jotta tehtävät tulevat suoritetuksi digioppimisympäristöissä. Aikuiset opiskelijat ovat yleensä itsenäisempiä, määrätietoisempia ja motivoituneempia, kuten oli haastattelemani pilottiopiskelija. He ovat elämäkokemuksensa myötä oppineet käyttämään opiskeluajan tehokkaasti, työskentelivät he lähiopetuksessa koulussa tai verkko-oppimisalustoilla.

Digioppimisympäristön työkaluina käytimme oppimisalustoina aluksi Optimaa ja myöhemmin Moodlea. Työkaluohjelmina olivat oppimisalustojen omat sovellukset sekä yleiset Microsoft Office -työkaluohjelmistot. Oppimistehtävien antamisessa hyödynsin eri hankkeissa tehtyjä materiaaleja omien aineistojeni lisäksi. Digisti opiskelu muodostui luontevaksi osaksi opiskelijan tutkinnon perusteiden mukaista osaamisen hankintaa ja opintojen henkilökohtaistamista. Samalla opiskelija kehitti digitaitojaan tulevaisuuden yhteiskunnan osaamistarpeita varten.

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

Poikkeusolot ja etäopetus – nopea siirtyminen uuteen normaaliin

Digi ja digiohjaus -oppimisympäristö oli yksi Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen kehittämiskohteena olleista oppimisympäristöistä. Oppimisympäristön asiantuntijaopettajan ohjaamana hankkeen pilottiopiskelijoiden kokemukset opiskelusta verkko-oppimisympäristöstä sekä siellä saamastaan ohjauksesta nostettiin osaksi hankkeen *Ohjaus eri oppimisympäristöissä* -täydennyskoulutuksen sisältöjä. Loppuvuodesta 2019 järjestetyn täydennyskoulutuksen aikana kouluttajat ja koulutukseen osallistuneet keskustelivat digipedagogiikasta ja verkko-opetuksen hyväksi havaituista käytänteistä. Koulutuksen päätteeksi osallistujat suunnittelijat omia tulevia kehittämistehtäviään tietämättä, että vain muutaman kuukauden päästä he kaikki joutuisivat tositoimiin verkko-opetuksen ollessa käytännössä ainoa tapa opettaa. Tässä artikkelissa kerrotaan Lapin koulutuskeskus REDUn opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia etäopetukseen siirtymisestä.

Lapin koulutuskeskus REDUssa etäopetukseen siirryttiin vauhdilla 18.3.2020 ja monella opettajalla ei ollut mitään etäopetusmateriaalia valmiina. Valmistautumiseen jäi käytännössä aikaa vain yksi päivä. Lapin eAmis -hankkeen (Ks. <https://www.redu.fi/hankesivut/eAmis/Etusivu>) tekemässä kyselyssä haluttiin kartoittaa poikkeusolojen aikaista digiympäristöjen käyttämistä ja kokemuksia etäopetuksesta. Kyselyyn osallistui 50 opettajaa ja 238 opiskelijaa. Kyselyn mukaan 52 prosenttia opettajista oli opettanut aikaisemmin etänä, mutta kukaan ei ollut opettanut pelkästään etänä. Opiskelijoista puolestaan vain 32 prosenttia oli ollut aikaisemmin mukana etäopetuksessa.

Opettajat kokivat positiivisena asiana opiskelijoiden asenteen olleen pääosin myönteinen etäopetukseen, ja he olivat olleet hyvin läsnä tunneilla. Muun muassa aiemmin lähiopetuksesta poissaolleet opiskelijat olivat nyt aktivoituneet ja osallistuivat mielellään etäopetukseen. Opettajat kokivat myös työskentelyrauhan parantuneen, kun asioihin pystyi keskittymään paremmin. Esimerkiksi aamukiireet vähenivät työmatka-ajojen loppumisen vuoksi. Lisäksi positiivisena koettiin oman digiosaamisen lisääntyminen ja käytettyjen digioppimisympäristöjen hyvä toimivuus.

Opettajat kokivat ongelmallisena opiskelijoiden laitteiden tai nettiyhteyksien pätkimiset. Osalla opiskelijoista olikin käytössään ainoastaan älypuhelin, joka toi ongelmia käytettävien digioppimisympäristöjen kanssa. Lisäksi negatiivisena asiana koettiin opiskelijoiden tekevän aivan jotain muuta kuin opiskelevan menossa olevaa aihetta. Myös kotiolot aiheuttivat muuta häiriötä etäopetukseen. Apua koettiin tarvittavan muun muassa sovellusten käytössä (Teams, Moodle), jotta niistä saataisiin etäopetuksessa enemmän hyötyä. Huomioitavaa on, että toiset opiskelijat kokivat haasteellisina asioita, jotka taas toiset opiskelijat kokivat helpottavan omaa opiskeluaan, kuten esimerkiksi vaatimukset itsenäiseen työskentelyyn.

Kaiken kaikkiaan moni opettaja haluaisi jatkossa jatkaa opettamista osittain etänä. Etäopetusta voisi hyödyntää etenkin teoriaosissa sekä silloin, kun opiskelijat ovat ympäri Lappia. Etäopetuksessa käytettävien materiaalien tekemiseen toivotaan enemmän resurssia. Moni opettaja kertoi, että etäopetusjaksolla on ollut erittäin kuormittavaa, kun kaikki materiaali on täytynyt muuttaa etäopetukseen sopivaksi. Nyt tehtyjä materiaaleja voi hyödyntää jatkossa ja olisi tärkeää päästä suunnittelemaan niitä yhdessä oman tiimin kanssa. Digioppimisympäristöjä voidaan jatkossa hyödyntää myös opiskelijoiden työelämäjaksoilla, jolloin osa tapaamisista voidaan järjestää etäyhteyksin.

Kyselyn mukaan opiskelijoiden motivaatiossa oli paljon vaihtelua. Toiset kokivat tehtäviä olevan aivan liikaa, toisten mielestä tehtäviä oli taas liian vähän. Tämä selittynee toimialojen erilaisuudella, sillä toisilla aloilla vaaditaan paljon käsillä tekemisen taitoja. Lisäksi osa tehtävistä koettiin yksitoikkoisiksi tai niitä ei välttämättä tullut tehtyä valvonnan ja läsnäolon seurannan puuttumisen takia. Etäopetustunneille liittyminen koettiin kuitenkin helpoksi ja joillakin opiskelijoilla poissaolot vähenivät etäopetuksen myötä.

Opiskelijoista noin kolme neljäsosaa koki saaneensa riittävästi ohjausta. Opettajat olivat soittaneet ja ohjeistaneet sekä ohjeita oli ollut helppo kysyä eri digivälineitä käyttäen. Opiskelijat kokivat, että etäopetuksessa tauot ja oppituntien selkeä rytmitys ovat yhtä tärkeitä kuin lähiopetuksessa. Opiskelijoiden mukaan useilla opettajilla unohtui taukojen pitäminen. Sekä opettajat että opiskelijat toivoivat lisää ohjausta uusien sovellusten käyttöön.

LOPUKSI

Mikäli pandemian tulo olisi tiedetty etukäteen, olisi opiskelijoille ehditty opettaa etäopiskelun edellyttämiä tietoja ja taitoja. Samalla opettajilla olisi ollut mahdollisuus päivittää tietoteknistä ja pedagogista osaamistaan. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan siirtyminen etäopetukseen tapahtui yhdellä rysäyksellä. Pääsääntöisesti kaikki onnistui yllättävän hyvin. Kehittämisen varaa toki on. Tietokoneiden saatavuuden turvaaminen on akuutein huoli. Jotta jatkossa voitaisiin järjestää tehokasta ja mielekästä etäopetusta, sekä opettajien että opiskelijoiden laitteiden ja yhteyksien täytyy olla kunnossa.

Opettajien etäopetusosaamisen laaja hajonta saattaa asettaa oppilaat eriarvoiseen asemaan. Jokainen opettaja on joutunut kehittämään omat ratkaisunsa. Osa niistä toimii paremmin, osa huonommin. Jos etäopetus otetaan osaksi normaalia toimintaa, opiskelijat eivät saa olla erilaisessa asemassa toisiinsa nähden.

Etäopetus on hyvä työväline ja sitä voitaisiin käyttää jatkossa niiltä osin kuin se soveltuu opetukseen. Etäopetuksen oppimistulokset riippuvat siitä, miten luovasti kukin opettaja voi hyödyntää tietotekniikan mahdollisuuksia. Siksi on kiireesti tunnistettava, dokumentoitava ja levitettävä etäopetuksen parhaat käytännöt. Aineistosta ei pitäisi olla pulaa. Ammatillisessa opetuksessa on paljon sellaisia osa-alueita, jotka voi oppia vain käytännössä itse tekemällä. Moni kyselyyn vastanneista opiskelijoista kertoikin kaipaavansa kouluun opiskelemaan juuri ammatillisia aineita.

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

Jos minäkin nyt flippaan

Aloitin opettajaurani sijaisena syksyllä 2019, ja nyt viimeisen vuoden aikana iso osa työstäni on ollut monimuotoryhmien opetusta. Monimuotoinen opiskelu on hyvin laajasti käytetty käsite; eri koulutuksissa se voidaan käsittää muutamasta lähiopetuspäivästä kuukaudessa, lähes kokonaan verkossa toteutettavaan koulutukseen. Opetus on iltaisin ja opiskelijat ovat ympäri Suomea, osa jopa ulkomailla. Opetuksessa Lapin ammattikorkeakoulu käyttää Adobe Connectia. Opetusympäristö oli minulle alussa täysin uusi ja oppiminen tapahtui opettaessa. Sovellus sinällään ei ollut ongelma vaan etäopettamisen mallit. Siirtyminen etäopetukseen oli niin vauhdikas, että liikkeelle lähdin parin opettajakollegan kanssa käytyjen keskustelujen pohjilta. Vauhdikas liikkeellelähtö, pienoinen epävarmuus uudessa ympäristössä ja halu kehittyä saivat minut nappaamaan etäopetuksen oman opetukseni kehittämisen keskiöön. Opiskelin *Ohjaaminen erilaisissa oppimisympäristöissä* -täydennyskoulutuskokonaisuutta ja samaan aikaan myös palvelumuotoilun perusopintoja. Halusin hyödyntää näitä molempia opintoja oman opetukseni kehittämisessä.

PALVELUMUOTOILU OSANA KEHITTÄMISTEHTÄVÄÄ

Lähdin kehittämään oma opetustani Desing Councilin Double Diamond -suunnittelu-mallilla. Siinä lähdetään liikkeelle ilmiön mahdollisimman laajalla hahmottamisella, kiteytetään ongelma, kehitetään ratkaisu ja toteutetaan se. (Design Council). Muotoilun hyödyntäminen opetuksen suunnittelussa ja oppimisen tukemisessa edellyttää opettajilta empatiakykyä ja sen pohtimista, millaisia tehtäviä ja ohjaamista kannattaa käyttää, jotta oppimiskokemukset ovat hyviä. Oppimisen muotoilu on opetus- ja oppimisaktiiviteettien jaksottamista, jakamista ja toteuttamista. Jaksotukset pitävät sisällään sisällöt, yhteistoiminnalliset työskentelytavat sekä sovellukset, joiden kanssa ne jaetaan sekä verkossa että kasvokkain. (Timonen, Mäkelä & Lukkarinen 2019, 92–93.)

Palvelumuotoilussa asiakas on kehittämisen keskiössä. Opetuksessa opiskelija on asiakas ja opettaja palveluntarjoaja. Lähdin kehittämistehtävässä liikkeelle tuntitehtävällä, jossa opiskelijat saivat antaa palautetta opinnoista. Tästä tuntitehtävästä kehittyi pitkä lista onnistumisia ja haasteita, jotka liittyvät monimuodon opintojen toteutukseen. Koska nyt oli kysymys minun opetukseni kehittämisestä, tiivistin listaa niin, että täsmennettyyn tai kehityshaasteeseen valikoituivat vain ne asiat, joihin

pystyin itse suoraan vaikuttamaan kehittämällä omia toimintamalleja, suunnittelua ja toteutusta. (Design Council.)

KEHITTÄMISHAASTE

- a. luentojen tauot lyhyitä ja huonosti sijoitettuja
- b. ei maratonluentoja, aiheen vaihto illan aikana
- c. tehtävät tulee liian myöhään suhteessa palautusaikaan
- d. etukäteismateriaalit eivät ole saatavilla ennen oppitunteja
- e. Moodlen organisointi, opettajat pitäisi kouluttaa käyttöön
- f. opettajien valmistautuminen luentoon, saatavissa ja löydettävissä olevat materiaalit
- g. opettajien motivaatio
- h. liian yksipuoliset menetelmät AC-tunneilla, voisi käyttää erilaisia menetelmiä
- i. ryhmätöistä huolimatta olisi hyvä, että kaikille tulisi kaikki mahdollinen tieto, miten tieto jaetaan ajallisesti tehokkaasti, kaikki kerätty tieto saataisiin kaikille
- j. oppimistehtävien palautteen saanti suppeaa ja kestää kauan
- k. palautteita ei tule palautetuista tehtävistä
- l. tehtävien anto hieman ympäröityä, voisi olla hieman suoraviivaisuutta ja selkeyttä
- m. ryhmätöiden tekeminen ja pitkät projektit
- n. ryhmien jäsenet eivät ole sitoutuneet ryhmiin
- o. vaikea aikatauluttaa

FLIPPED LEARNING

Ohjaaminen erilaisissa oppimisympäristöissä -täydennyskoulutukseen kuului Erkko Soinnun pitämä webinaari flipped learning -menetelmästä. (Sointu 2019). Webinaaria kuunnellessa ymmärsin, että flippaus voisi ratkaista lähes kaikki täsmennettyyn kehityssuunnitelmaan nostamani haasteet. Flippauksessa on lyhykäisyydessään kyse siitä, että opiskelija tutustuu ennen luentoja annettuun perusmateriaaliin itsenäisesti ja ohjausaika käytetään tiedon soveltamiseen (Toivola, Peura & Humaloja 2017, 20). Jo pelkästään tämä toimintamallin muutos helpottaa töissä olevien opiskelijoiden ajanhallintaa ja pitkistä luennoista päästäisiin eroon. Mielestäni materiaalien etukäteen jakaminen pitää sisällään myös tehtävät ja kurssin toteuttaminen vaatii Moodlen rakenteen entistä parempaa suunnittelua. Näillä ennakkootoksilla päätin kokeilla flippausta.

Kokeilin flippausta keväällä 2020 Kansainvälistymisen suunnittelu ja toteutus (5 opintopistettä) -opintojaksolla. Opetusryhmässä oli 40 opiskelijaa ja opetustunteja oli lukujärjestykseen merkitty yhdeksän iltana, yhteensä noin 20 tuntia. Ajallisesti tunnit jakaantuvat seitsemälle viikolle, joiden välissä oli itseopiskeluviikko. Flipped learning antaa mahdollisuuden yksilölliseen kehittymiseen. Itseopiskeluvaiheessa opiskelijoille pitää tarjota paljon erilaista materiaalia, jotta opiskelijat voivat edetä omaan suuntaansa. Opiskelija voi itse valita itsenäisen opiskelutahtinsa ja

ohjaustilanteissa työskentelyä parannetaan laadukkaalla vuorovaikutuksella. Kään- teisessä oppimisessa oppilaan vapaus valita painotuksia ja oppimisen suuntaa voi johtaa siihen, että opettaja ei välttämättä pysty tiedollisesti tukemaan oppilasta ja silloin opettajasta tulee kanssaoppija. (Toivola ym. 2017, 44–47, 20.)

Flippauksen suunnittelussa tukeuduin Akseli Huhtasen suunnittelemiin malleihin. Hänen esittämänsä moduulirakenteet puhtaasti verkossa tapahtuvalle opetukselle ja hybridikurssille, jossa verkko-opetusta ja kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta sekoitetaan, ovat hyvin samankaltaisia. Verkkokurssitoteutuksena tämä vastaa reaali- aikaista verkkokurssia eli opetusta kuitenkin on. (Huhtanen 2019, 11–13.)

Käytin flippauksen perusalustana Moodlea. Suunnittelin Moodlen rakenteen ja kokosin sisällöt ennen kurssin alkua. Tässä suunnittelutyössä hyödynsin Lapin korkeakoulukonsernin eOppimispalveluita. Opetus toteutettiin Adobe Connectissa ja ryhmätyöt tehtiin Teamsissa.

MODUULIRAKENNE TOTEUTUSMALLINA

Huhtasen mallin mukaisesti jaoin kurssin kolmeen itsenäiseen sisältömoduuliin, jotka toteutettiin samalla rakenteella. Työskentelyssä yritin tukea yhteisöllistä oppi- mista Toivola ym. (2017) mukaisesti. Ennen kurssin aloittamista kokosin Moodleen moduuliotsikoilla perussisältöjä, artikkeleja, videoita ja kirjavihjeitä, joiden avulla opiskelijat voivat opiskella perussisällöt itsenäisesti. Jokaisessa moduulissa aloitimme opinnot kevyellä teorialla, jota lähestyttiin ongelmalähtöisesti. Esimerkiksi kohde- markkinoiniin liittyvässä moduulissa pohdimme, miksi Suomen sisällä voi olla vaikea popularisoida sellaisia perinneruokia kuten rössypottu, klimppisoppa tai kuivaliha- keitto. Tällä kulttuurieroihin puretuvalla ongelmallähtöisellä pääsimme käsiksi asiakaselä- mykseen ja siihen vaikuttaviin elementteihin, jotka pitää huomioida myös kansain- välistymisessä. (Toivola ym. 2017, 52–60.)

Moduuli eteni tästä ryhmätyöskentelyyn. Yhdeksän ryhmää työsti materiaalia moduulin sisältöaiheeseen ja teki siitä Moodleen dokumentin, josta pääsi linkkien kautta tiedon alkulähteille. Ryhmätyöskentelyä tehtiin lukujärjestykseen merkittyinä aikoina, jolloin myös ryhmätyöskentelyn ohjaaminen oli mahdollista. Ryhmät tekivät sisällöstään pari monivalintatehtävää, joista kokosin Moodle-tentin kurssin lop- puun. Tällä tarkastettiin se, että sisältöihin myös tutustuttiin. Moduulin lopussa ryh- mät opettivat oman sisältöalueensa tunnilla, ja minä nostin esiin näkökulmia muiden ryhmien keräämistä sisällöistä keskustelun aikaansaamiseksi. Jokainen ryhmä opetti kerran kurssin aikana. Loppupalautteessa opiskelijoiden esityksiä toivottiin enem- män, mutta sitä rajoitti käytössä ollut aika. Sisältöpaketteihin ja ennakoon kerättyyn materiaaliin opiskelijat tutustuivat itsenäisesti, kun se heidän aikatauluhihinsa sopi. (Toivola ym. 2017, 52–60.)

TIEDÄN NYT KANNATTAAKO FLIPATA

Flippaus sai opiskelijoilta pääsääntöisesti positiivista palautetta. Rytmityksen muutos niin, että ryhmätyöt tehtiin lukujärjestykseen merkittynä aikana, sai kiitosta ja ohjaus koettiin riittäväksi. Työskentelytapa otettiin vastaan mukavana vaihteluna ja mielenkiintoisena tapana oppia. Tehtävänantoihin toivottiin tarkennuksia niin, että niissä näkyisi, mitä vastauksia haetaan. Tentin kysymyksenasetteluista tuli huomautettavaa. Osa kaipasi luento-opetusta ja yhtenä ehdotuksena oli, että ryhmät olisivat nauhoitaneet keräämänsä tiedon, jotta aineistot olisi voinut kuunnella.

Alussa määrittelemäni kehityshaasteeseen flippaus vastasi hyvin. Moodlen rakenne ja kurssin sisällöt olivat valmiina ennen kurssin alkua. Aihealueisiin liittyvät ryhmätehtävät olivat melko suppeita ja ne oli mahdollista tehdä lukujärjestykseen merkittynä aikoina. Lukujärjestykseen merkityillä tunneilla oli lyhyt luento, ongelmalähtöinen aiheen motivointi ja ryhmätyöskentelyä, jonka ryhmät saivat rytmittää itse. Kaikki työstetty tieto kerättiin Moodlen kansioihin ja minä kommentoin ne heti, sillä jo kurssin rytmitys vaati sen. Laadin palautteen niin, että se aukaisi aihetta ja tarvittaessa lisäksi sisältöjä aukaisevia linkkejä.

Koska ryhmätyöskentely tapahtui tunneilla, olivat opiskelijat jo varanneet ajan kalentereistaan eikä lisäsäätöjä tarvinnut. Ryhmätyöskentelyn ongelmat liittyivät usein ajanhallintaan. Ryhmäohjauksessa pystyin helpommin pitämään kaikki työskentelyssä mukana ja pystyin myös vaikuttamaan ryhmätyöskentelyn käytäntöihin. Tehtävänannoista olen joutunut keskustelemaan aiemminkin. Hämmennystä ei herätä itse tehtävänanto vaan se, että opettajan vaatimuksia ei tunnisteta.

Palvelumuotoilun ja double diamodin hyödyntäminen sujui hyvin ja sen ansiosta tämän kehittämistehtävän idea pysyi hyvin mielessä. Lähtökohtahan oli opiskelijapalaute, ei kehittäminen kehittämisen riemusta.

Omasta mielestäni flippaus oli hyvä kokemus. Näin pitkälle rakennettu kurssi aiheutti välillä paineita siitä, että rakenteen sai myös toteutettua. Ehkä näin selkeitä suunnitelmia tulee tehtyä harvemmin sen vuoksi, että suunnitelma aiheuttaa odotuksia ja niiden pettäminen negatiivista palautetta. Tein suunnittelun ja rakenteen kanssa niin paljon töitä, että kurssin aikana tuli olo, ettei minulla ollut oikein mitään hommaa.

Työskentely etäopetusympäristöissä lisääntyy varmasti. Esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulussa kokeillaan nyt muutamissa koulutuksissa yhden hakukohteen käyttöä. Tämä tarkoittaa sitä, että hakijan ei tarvitse vielä hakuvaiheessa päättää, miten opintonsa suorittaa. Hän hakeutuu yhteen koulutukseen ja opinnoissa voi valita osallistuuko esimerkiksi päiväopiskeluun tai tekeekö opintoja mieluummin verkon välityksellä. Vaihtoehtoina ovat lähiopetus, etäopetus tai hybriditoteutus. Viimeistellesäni tehtäväni elämme korona-aikaa ja kaikki opetus on nyt verkossa. Nämä kaksi asiaa vauhdittavat etäopetuksen yleistymistä. Koronan aiheuttama pakotettu etäopetus antaa mahdollisuuden testailla uusia juttuja, sillä vauhdikas verkkoon siirtyminen toimii hyvänä anteeksipyyntönä, jos sattuu, ettei kaikki suju ihan suunnitelmien mukaan.

LÄHTEET

- Ahlsten, E., Kajander, T. & Kosenius, A.-K. 2016. Opetuksen kääntämisen mahdollisuudet. Teaching in Life Sciences: Current practices and development. Haettu kevät 2020 osoitteesta https://blogs.helsinki.fi/teaching-in-life-sciences/files/2016/07/Opetuksen_kaantamisen_mahdollisuudet_52-60.pdf.
- Design Council: What is the framework for innovation? Design Council's evolved Double Diamond. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <https://www.designcouncil.org.uk/news-opinion/what-framework-innovation-design-councils-evolved-double-diamond>.
- Huhtanen, A. 2019. Verkko-oppimisen muotoilukirja. Käytännön työkaluja laadukkaaseen verkko-oppimisen muotoiluun. Haettu osoitteesta <https://fitech.io/app/uploads/2019/09/Verkko-oppimisen-muotoilukirja-v-1.4.1-web.pdf>.
- Koivisto, M. 2007. Mitä on palvelumuotoilu? Muotoilun hyödyntäminen palvelujen suunnittelussa. Haettu osoitteesta http://www.kulmat.fi/images/tiedostot/Artikkelit/Lopputyo_TaM_MikkoKoivisto_2007.pdf.
- Kokko, A. 2018. Miksi ope ei flippaa? Käänteisen opetuksen ja oppimisen haasteita. Pro gradu -tutkielma. Haettu kevät 2020 osoitteesta https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/146457/Kokko_Anu_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Sointu, E. 2019. Flipped learning -webinaari osoitteessa <https://www.youtube.com/watch?v=wjs6aXHOTcI&feature=youtu.be>.
- Timonen, P., Mäkelä, H. & Lukkarinen, S. (toim.) 2019. Kampuksella digittää. Poimintoja verkko-oppimisen kehittämisestä. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 80. Haettu osoitteesta: <https://www.humak.fi/julkaisut/kampuksella-digittaa-poimintoja-verkko-oppimisen-kehittamisesta/>.
- Toivola, M., Peura, P. & Humaloja, M. 2017. Flipped Learning. Käänteinen oppiminen. Helsinki: Edita.

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

Polku, viidakko vai Afrikan tähti? Digiohjauksen yhteiskehittä- mistä ja oppimismuotoilua

Verkkopohjainen opetus ja ohjaus on väistämättä arkeamme, eikä ainoastaan pitkien välimatkojen vaan niiden joustavuuden ja valinnanvapauden, viimeiseksi koronavirusen vuoksi. Digiohjaus muodostaa osan laajempaa oppimisen digitaalista ekosysteemiä. Oppimisen ekosysteemin käsitettä ovat avanneet muun muassa Virolainen ym. (2019) Ammattikasvatuksen aikakauskirjassa julkaistussa pääkirjoituksessa. Se, minkälaista toiminta tässä monimutkaisessa ja organisisessa kokonaisuudessa on, edellyttää toimijoiden kehittämissyhteistyötä, jota voidaan kutsua myös oppimismuotoiluksi. Tässä artikkelissa käsitellään verkkovälinein tapahtuvan digiohjauksen mahdollisuuksia ja haasteita. Miten toteuttaa verkko-ohjausta osana eheää ja osallistavaa oppimisprosessia? Miten vuorovaikutus ja yhteistoiminnallisuus verkkovälinein mahdollistuu?

Oppimisen polusta puhutaan usein, niin myös EPPA-hankkeessa. Polku voi kuitenkin olla täynnä risteyskiviä, kantoja ja kuoppia. Useista syistä johtuen, opiskelu ja opetus voi näyttäytyä oppijalle ristiriitaisten tavoitteiden, vaatimusten, odotuksien ja oletuksien sekä alati toisistaan eroavien opiskelumenetelmien ja -välineiden viidakkona. Vauhdilla muuttuvan yhteiskuntamme asettamat paineet opiskelua, opetusta ja ohjausta kohtaan, muun muassa taloudellisten ja sosiaalisten mittareiden kautta mitattuna, on kovaa. Aiempaa heterogeenisemmät opiskelijat edellyttävät yhä yksilöidämpää ohjausta ja tukea, jotta yhteiskunnalliset tavoitteet täyttyvät. Ei ihme, jos toimijat kokevat välillä pelaavansa Afrikan tähteä.

Teknologian mahdollistaessa entistä monimuotoisemmat ratkaisut, eheän toimintakokonaisuuden merkitys opetus-opiskelu -oppimisprosessissa korostuu. Neuvot hyvästä ennakkosuunnittelusta kariutuvat yllättäviin tilanteisiin ja tarpeisiin, joissa ennakointia ei ole tehty tai sitä ei olisi voinutkaan tehdä. Tästä huolimatta, yhtenäisyyttä, tasalaatuisuutta ja toimivuutta voidaan kuitenkin ylläpitää digitietojen, -taitojen ja asenteiden jatkuvalla kehittämisellä. Opettajien ja oppijoiden digiosaamisen varmistaminen on tärkeää kaikilla kouluasteilla aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Uusissa oppimistilanteissa emme saa olettaa diginatiivien osaavan

vaan varmistaa esimerkiksi perehdytyksin, että käytetyt menetelmät ja välineet eivät muodostu kenenkään oppimisen esteeksi.

YHTEISKEHITTÄMINEN – KUMPPANUUTTA JA OPPIMISMUOTOILUA

Digitaalisen ekosysteemin käsitteen määrittelyssä on useita eri näkökulmia. Ekosysteemin muotoilulla voidaan vaikuttaa siihen millaista toimintaa se tuottaa. On tärkeää pohtia erilaisia valintoja ja ratkaisuja ja sitä, mitä tavoitellaan (Virolainen ym., 2019). Kokonaisvaltainen, toiminnan ennakoiva suunnittelu on avainasemassa. Tämä ei ole mahdollista yksin vaan edellyttää opiskelijoiden, opettajien ja oppimista tukevien tukipalveluiden vuoropuhelua avoimessa kumppanuuden hengessä. Tätä vuoropuhelua voidaan edistää johtamisen avulla ja organisaation toimintakulttuuriin kohdennettavilla muutospyrkimyksillä. Iso vastuu yhteistoiminnan toteutumisesta on kuitenkin jokaisella yksilöllä itsellään.

Etäratkaisut tulisi nähdä mahdollisuutena. Valintaa tulee miettiä huolella kaikkien osapuolten näkökulmasta. Tulee hyväksyä myös se, että ratkaisut vaihtelevat oppimistilanteittain ja opiskelijaryhmittäin. Mikäli etätoteutuksessa ei tunnisteta sen tarjoamia mahdollisuuksia, voi paras ratkaisu ollakin se, että opetus- ja ohjaus toteutetaan ilman verkkovälineitä tai sovelluksia. Valintoihin vaikuttaa myös opettajan tai ohjaajan oma arvio sen hetkisistä digitaidoistaan.

Etä- ja verkko-opetuksen ja ohjauksen osaaminen ei ole loikka vaan ennen kaikkea liikkeessä pysymistä, pieniä askelia. Liikkeessä pysyy parhaiten käyttämällä digivälineitä arjessa, niin työssä kuin vapaa-aikana. Tätä kautta työvälineiden käyttöön syntyy rutiinia ja kyky ottaa uusia välineitä käyttöön kehittyy. Kokeilemalla ja tutustumalla laitteisiin, järjestelmiin ja ohjelmistoihin ymmärrys ratkaisujen suunnittelussa kasvaa. Yhteissuunnittelu toisten opettajien, ohjaajien sekä opiskelijoiden ja työelämän asiantuntijoiden kanssa on sujuvampaa, kun osapuolet tunnistavat verkkopohjaisessa toiminnassa mahdollisuuksia ja eri toimijoiden olemassa olevan osaamistason. Yksilön näkökulmasta kaikkea ei tarvitsekaan hallita. Yhdessä toisia kunnioittaen ja kuunnellen syntyy entistä toimivampia ja mielekkäämpiä ratkaisuja. Digiohjaukseen on toteutettu kehittämishankkeita, joissa koottu osaaminen on erittäin arvokasta kaikille käytännön toimijoille. Esimerkiksi kansallisessa eAMK-hankkeessa on tehty ja kuvattu digiohjaukspolkua ja ohjauksen sovelluskokeiluja. Näihin voit tutustua osoitteessa <https://www.eamk.fi/fi/digipedagogiikka/sovelluskokeilu/>. Hankkeessa on määritelty myös digiohjauksen laatukriteerit, jotka toimivat apuna kehittämistyössä ja itsearviointinissa. Digiohjauksen laatukriteerit, niihin liittyvät huoneentaulut ja itsearviointityökalu löytyvät osoitteesta <https://www.eamk.fi/fi/digipedagogiikka/digiohjaukspolku/digiohjauksen-laatukriteerit/>. Toisena kehittämishankkeena on syytä mainita Digiohjausta kaikille!, jonka blogi tarjoaa lisää käytännön toteutuskuvauksia erilaisista ohjausratkaisuista. Blogi löytyy osoitteesta <https://digiohjaustakaikille.blogspot.com/>.

Oppimismuotoilun käsite ei ole toimintatapana tai toimialana täysin vakiintunut. Sitä kuitenkin leimaa käyttäjälähtöisyys tai oppijakeskeisyys, iteratiivinen luonne ja

kehityssyklit, yhteiskehittäminen ja prosessiluontoisuus. Ennalta määritellyn oppisällön sijaan tavoitellaan laadukasta prosessia. (Wikipedia, Oppimismuotoilu). Yhtä ainoaa ja varmasti toimivaa ohjaustratkaisua ei ole. Ilman syklisesti eteneviä kokeiluja ei ole olemassa edes mahdollisia ratkaisuja. Yhteinen oppimismuotoilu on tapa yhdistää digiohjauksen osaamista ja kokemuksia sekä kehittää erityisesti ohjausprosessin kokonaisuutta. Opettajien yhteisen työskentelyn lisäksi on oppimismuotoilussa huomioitava ekosysteemin kokonaisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kokeiluihin ja kehittämistyöhön kannattaa osallistaa loppukäyttäjien lisäksi kaikki oppijan osaamisen eteen työskentelevät osapuolet, unohtamatta tukipalveluita kuten opiskelijapalveluita, etä- ja verkko-oppimisen tukipalveluita, it-palveluita, kirjastoa sekä hyvinvointi- ja liikuntapalveluita. Lopuksi, miten meni? Hyvin tai huonosti, kaikesta tapahtuneesta kannattaa ottaa avoimesti palaute vastaan ja tehdä uusia kokeiluita.

Digiohjauksen vinkit

- pidä digitaalisen liikkeenä käyttämällä digivälineitä arjessa
- näe etäratkaisu mahdollisuutena ja tunnista olemassa oleva osaaminen
- emme opi yksin, suunnittele ja muotoile myös ohjaustoiminta yhdessä.

LÄHTEET

Digiohjausta kaikille! -hankkeen blogi <https://digiohjaustakaikille.blogspot.com/>. [luettu 1.6.2020]

eAMK-hanke, Digiohjauksen laatukriteerit. <https://www.eamk.fi/fi/digipedagogiikka/digiohjauspolku/digiohjauksen-laatukriteerit/> [luettu 1.6.2020]

eAMK-hanke, Digiohjauksen sovelluskokeilut. <https://www.eamk.fi/fi/digipedagogiikka/sovelluskokeilu/>. [luettu 1.6.2020]

Virolainen, M., Heikkinen, H., Siklander, P., & Laitinen-Väänänen, S. 2019. Mitä ovat oppimisen ekosysteemit? Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 21(4), 4–25. <https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikakauskirja-4.19-A-Paakirjoitus.pdf>.

<https://www.eamk.fi/fi/digipolytys/digitaalisessa-oppimisen-ekosysteemissa-online-kaikki-oppimisen-kulmakivet-ja-uudet-trendit/>. [luettu 1.6.2020]

Wikipedia, Oppimismuotoilu <https://fi.wikipedia.org/wiki/Oppimismuotoilu>. [luettu 1.6.2020]

A 3D graphic consisting of several stacked and offset rectangular blocks in various colors: green, red, blue, pink, orange, and yellow. The blocks are arranged in a way that suggests a staircase or a series of steps, with some blocks overlapping others. The background is a solid blue color.

Tulevaisuus diginä — parasta ikinä!

Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja ammatillisen koulutuksen reformi

Tietoverkkojen, älypuhelimien, tablettien, sovellusten ja vuorovaikutusalustojen myötä digitaalisuus on astunut osaksi kansalaisten elämää. Yhä useammille arki soljuu WhatsAppin, Teamsin ja Googlen tarjoamien sovellusten tukemana. Pankkiasiat ja yhteydenpito viranomaisiin hoidetaan digitaalisesti. Televisio, radio ja erilaiset pelit löytyvät digialustoilta. Viimeistään 2000-luvulla syntyneille digitaalisten laitteiden ja sovellusten käyttö on ollut luonteva osa arkea koko heidän elämänsä ajan.

DIGITAALISAATIOTA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN REFORMISSA EDISTÄVIÄ HANKKEITA

Digitaaliset oppimisympäristöt ovat kiinteä osa ammatillista koulutusta. Usein nuoret ovat niissä enemmän kotonaan kuin viime vuosituhannella kasvaneet opettajat. 20 vuotta sitten ammattikoulun opettajan kysymyksen ”voisiko Kalle kertoa, että miten tämä laite toimii” tavoite oli useimmiten selvittää, onko Kalle oppinut sen, mitä opettaja on hänelle opettanut. 2000-luvun digimaailmassa asetelma on muuttunut. Opettaja esittää laitteen käyttöä koskevan kysymyksen opiskelijalle usein siksi, että opiskelija osaa ja hallitsee digitaaliset laitteet ja niiden käytön ongelmat paremmin kuin opettaja.

Lapin koulutuskeskus REDUssa digitaalisia oppimisympäristöjä ja digiohjausta on kehitetty erilaisten ammatillisten koulutuksen reformia tukevien hankkeiden voimin. Opetushallituksen rahoittamassa *Opiskelijat, ohjaajat ja opettajat digitutoreina* (OOODI) -hankkeessa on aloitettu digitutor-toiminta. Digitutorit tukevat opettajia ja työpaikkaohjaajia digilaitteiden käytössä ja tukea tarjotaan myös toisille opiskelijoille. Tukena ovat toimineet erityisesti Tieto- ja viestintäteknikan opiskelijat. Samalla he ovat kehittäneet ammatillista osaamistaan. OOODI-hanketta on koordinoanut Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia. Lapin koulutuskeskuksen ohella kumppaneina ovat

olleet Satakunnan koulutuskuntayhtymä, SASKY koulutuskuntayhtymä ja Saimaan ammattiopisto Sampo (ks. OOODI 2020.) Digitutor-toiminnan kehittämistä jatketaan vuosina 2020–2022 uudessa *Työelämää ja teknologiaa* -hankkeessa kymmenen ammatillisen koulutuksen järjestäjän voimin. Digitutor-toiminta tukee opettajia heidän teknisten digitaitojen kehittämisessä. Ongelma ratkaistaan digitutorien tukemana ja opettajan tekniset digitaidot hieman taas kehittyvät. (Työelämä ja teknologia 2020.)

Viime vuosikymmenellä Gradian koordinoimia digitutor-toimintaa kehittäviä hankkeita on edeltänyt useita Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia digiosaimisen kehittämishankkeita, joilla ammatillisen koulutuksen reformia ennakoitiin, ja joissa myös REDU oli mukana. Hankkeissa kehitettiin erityisesti opettajien valmiuksia sijoittaa digitalisaatio osaksi ammatillisen koulutuksen osaamisperusteista reformia ja muuttuvaa työelämää. Näihin hankkeisiin lukeutuivat muun muassa Koulutuskeskus Salpauksen koordinoimat *Työ tekijäänsä opettaa* ja *Työ tekijäänsä kiittää* sekä Vaasan ammattiopiston koordinoima *Digitop* -hankkeet. Nämä osoittivat opettajille, että parhaimmillaan digitalisaatio edistää henkilökohtaisten oppimispolkujen rakentamista ja parantaa osaamisen arvioinnin laatua. Digitaalisessa oppimisympäristössä itse kukin voi hankkia puuttuvaa osaamista juuri hänelle sopivana ajankohtana. Digitaalisesti tuotettua työn tekemistä kuvaavaa teksti-, video- ja kuvamateriaalia voidaan käyttää opiskelijan osaamisen arvioinnin tukena näytössä. Opiksi hankkeista muodostuivat myös mahdollisuudet hyödyntää WhatsAppin ja Facebookin kaltaisia sovelluksia opetus- ja ohjaustyössä. (Ks. *Työ tekijäänsä opettaa 2020.*)

DIGIPEDAGOGIIKAN KEHITTÄMINEN EPPA-HANKKEESSA

Ammatillisen koulutuksen uudistamista tukevaa kehittämistyötä on Lapin koulutuskeskus REDUssa jatkettu muun muassa Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeessa. REDU myös koordinoi hanketta. Osatoteuttajina hankkeessa ovat olleet Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto. Hankkeen tavoitteena on ollut edistää opettajien kykyä laadukkaaseen henkilökohtaiseen ohjaukseen niissä erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa opiskelijat ammatillista osaamista hankkivat.

Yksi EPPA-hankkeen kehittämiskohteista ovat olleet digitaaliset oppimisympäristöt ja niissä tapahtuva ohjaus. Hankkeessa opettajien osaamista on haluttu avartaa näkemään, millaisia mahdollisuuksia digitalisaatio tarjoaa osaamisperusteiselle ammatilliselle koulutukselle yhtäältä opiskelijoiden ohjauksen ja toisaalta osaamisen arvioinnin näkökulmasta.

Ensimmäisessä digiohjauksen kehittämisen vaiheessa on seurattu, miten opettajat ja opiskelijat kokevat digitaaliset oppimisympäristöt ja millaista pedagogiikkaa niissä harjoitetaan. Pilottiopiskelijaryhmät ovat tuottaneet näkemyksiä siitä, miten digitaalisuutta sovelletaan heidän henkilökohtaisten osaamisen kehittämisen suunnitelmien toteuttamisessa. Kysymys on ollut muun muassa sen arvioinnissa, että millaista osaamista voidaan digitaalisissa oppimisympäristöissä – esimerkiksi verkko-opinnoissa – hankkia ja millaisen osaamisen hankkimiseen puhtaasti digitaalinen oppimis-

ympäristö ei taivu. Lapin koulutuskeskus REDU on vastannut tämän vaiheen toteutumisesta.

Toisessa digiohjauksen kehittämisen vaiheessa on suunniteltu ja toteutettu ammatillisen koulutuksen ohjaajille tarkoitettu täydennyskoulutus, jossa on hyödynnetty pilottiopiskelijoihin saatuja kokemuksia. Lapin yliopisto on vastannut täydennyskoulutuksen suunnittelusta. Koulutuspäivien tavoitteena on ollut, että niihin osallistunut osaa suunnitella ja toteuttaa oppilaitoksensa ja kohderyhmänsä tarpeita vastaavaa ohjausta digivälineillä, osaa valita ja soveltaa tarkoituksenmukaisia ohjausmenetelmiä ja -välineitä, tunnistaa menetelmä- ja välinevalinnoissa huomioitavia tietoturva-seikkoja sekä osaa arvioida ohjauksen toteutumista. Digioppimisympäristöjen täydennyskoulutukseen osallistui yhteensä 27 koulutuksen ammattilaista.

Ammattiin ei tietenkään opiskella pelkästään digitaalisessa oppimisympäristössä. EPPA-hankkeessa lähtökohtana on ollut, että digitaaliset oppimisympäristöt ovat yksi oppimisympäristö muiden joukossa. Samalla digi läikkyi luontevasti osaksi muita oppimisympäristöjä kuten työpaikkoja, kansainvälistä harjoittelua, oppilaitoksen tarjoamia oppimisympäristöjä ja opiskelijan omaa arkea. Oppimisen näkökulmasta tehokkaimmillaan digitaalisuus on epäilemättä juuri silloin kun sitä sovelletaan erilaisiin tilanteisiin esimerkiksi ongelmien ratkaisemisen välineenä. Autoasentaja voi etsiä videon, jossa opetetaan jarrupalojen asentaminen tietyn merkkiseen autoon, lähihoitaja voi tarkistaa hyvän hoidon periaatteet ja merkonomi kerrata Finlexistä arvonlisäverolain. Myös omat muista ympäristöistä irralliset verkkokurssit ovat sallittuja digitaalisia oppimisympäristöjä.

KEHITTÄMISTYÖN HAASTEITA

Yksi kehittämistyön opetus hankkeissa on ollut, että digitaalisia oppimisympäristöjä kehitettäessä toimenpiteitä ei kannata suunnata pelkästään opettajiin tai opiskelijoihin. Digitaalisuus on yhteisöllinen prosessi, jossa kaikki käyttäjäryhmät ovat jonkin osa-alueen asiantuntijoita. Myös digilaitteiden ongelmat – niin tekniset kuin käyttämisen tapoihin liittyvät – ratkaistaan käyttäjien kesken yhdessä. Opiskelijoilla on osaamista, jota ei koulumaailmassa vielä täysimääräisesti hyödynnetä. Vastuu opiskelijoiden ohjaamisesta myös digitaalisessa ympäristössä on kuitenkin edelleen opettajalla. Digitaalisessa oppimisympäristössä oppijat ja ohjaajat toimivat yhteisöllisesti. Haasteena digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämisessä on saada kaikki oppilaitoksen toimijat työelämä mukaan luettuna oppimisympäristöjen kehittämisen prosessiin. Toimijoiden on arvostettava toisiaan ja saatava tuoda omat näkemyksensä ja tietotaitonsa toistensa tietoisuuteen sekä työelämän oppimisympäristöjen kehittämisen prosesseihin.

Kehittämistyön haasteena on saada kehittämisen kohteet liittämään toimintansa siihen kontekstiin, josta käsin kehittämistä tehdään. EPPA-hankkeessa kontekstina on ollut ammatillisen koulutuksen reformiin liittyvä opintojen henkilökohtaistaminen ja erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen osaamisen hankkimisessa. Digiosaamistaan kehittävät opettajat näkevät kuitenkin helposti digitaalisten oppimis-

ympäristöjen kehittämisen erilaisina teknisinä taitoina ja ”kikka kolmosina”, joita he voivat soveltaa omilla oppitunneillaan ja ohjauksessaan. Digiohjauksen kehittäminen nähdään helposti pelkästään teknisten alustojen toiminnan opetteluksi. Kysymyksiä siitä, että mitä digitalisaatio tarkoittaa esimerkiksi opintojen henkilökohtaistamisen, osaamisperusteisuuden, työelämäyhteyksien, asiakaspalvelun, muiden oppimisympäristöjen tai opiskelijan arjessa oppimisen näkökulmasta ei välttämättä esitetä siinä laajuudessa kuin ehkä pitäisi.

LOPUKSI

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen loppusuoralla keväällä 2020 digitaaliset oppimisympäristöt nousivat nopeasti arvoon arvaamattomaan. COVID-19 pandemian vuoksi oppilaitokset eri puolilla maailmaa sulki ovensa ja opiskelijoiden ohjaus siirrettiin luokkaympäristöistä verkkoon. Pandemian myötä laajasti eri puolilla maailmaa siirryttiin koteihin etätöihin maailmanlaajuisen internetin erilaisten digitaalisten alustojen varaan. Keväällä 2020 jokaisella kouluasteella kaikissa oppilaitoksissa opetus oli siirrettävä digitaalisiin ympäristöihin.

Viimeistään COVID-19 pandemia on pakottanut opettajat ja opiskelijoiden ohjaajat omaksumaan digiohjauksen periaatteet. Koulumaailmassa Teams, Meets, Worksheets, Skype, WhatsApp ja monet muut alustat ovat tulleet ohjaajille tutuiksi nopeammin, tehokkaammin ja laajemmin kuin minkään täydennyskoulutuksen avulla koskaan olisi ollut mahdollista. Myös digiloikan toteuttamisessa paras konsultti taitaa olla pakko.

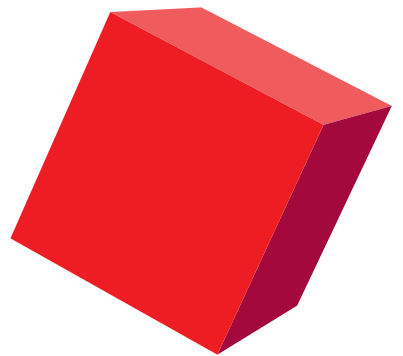
LÄHTEET

Työ tekijäänsä opettaa. 2020. Haettu 27.4.2020 osoitteesta <https://tyotekijaansaopettaa.wordpress.com/>.

Työelämä ja teknologia. 2020. Haettu 7.5.2020 osoitteesta <https://blogit.gradia.fi/tyte/>.

OOODI. 2020. Haettu 27.4.2020 osoitteesta <https://blogit.gradia.fi/oodi/wp-content/uploads/sites/21/2018/10/OOODi-%E2%80%93-Opiskelijat-ohjaajat-ja-opettajat-yhdess%C3%A4.pdf>.

TYÖPAIKAT

Opi tekemällä, kokemalla ja
oivaltamalla

Opiskelijan tarina Työpaikat-oppimisympäristöstä

Tämä tarina perustuu keväällä 2020 elintarvikealan perustutkinnosta valmistuneen, Essamin, haastatteluun. Tarinassa kuvataan Essamin matkaa ammattiosajaksi. Essamille työpaikalla tapahtuva oppiminen on ollut osaamisen hankkimisen ydintä - ”*Opi tekemällä, kokemalla ja oivaltamalla*”, kuten EPPA – työpaikalla tapahtuvan oppimisen polkuslogan toteaa.

Essam on tullut Suomeen ja Rovaniemelle Syyriasta vuonna 2014. Suomen kieltä ja kulttuuria taitamattomalle tulo talven ja lumen Lappiin oli valtava kokemus ja elämänmuutoksena vieläkin valtavampi. Essam oli aloittanut työn teon kotimaassaan jo hyvin nuorena ja siirtyminen opiskelijaksi uudessa kotimaassa vaati ensimmäiseksi opiskelutaitojen opettelemista. Opintojen alusta lähtien

Essamin suurimpana tavoitteena oli olla aktiivinen ja suunnata kohti tulevaa huolimatta eteen tulevista haasteista - ”*Ei kannata stressata, mennään rauhallisesti askel kerrallaan eteenpäin*”. Paikoilleen jääminen uudessa kotimaassa ja vieraassa kulttuurissa olisi merkinnyt hänelle lomaantumista. ”*Aktiivisuus ja työn tekeminen ovat tärkeitä arvoja elämässä*” - aviomiehenä ja kahden pienen pojan isänä Essam ymmärtää sen niin hyvin.

Oman ja perheen tulevaisuuden rakentaminen Rovaniemellä alkoi Rovala-Opiston maahanmuuttajakoulutuksessa, jossa hän opiskeli suomen kieltä ja kulttuuria, työelämätaitoja ja sai tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Rovala-Opiston jälkeen hän kävi keskustelun tulevaisuuden suunnasta paikallisen työvoimatoimiston ohjaajan kanssa. Essamin tavoitteena ja haaveena oli ammatillinen koulutus, ammatti ja työ.

KUVA RITVA VARTIAINEN

Kuva 1 Essam

VALMASTA PERUSTUTKINTOON

Seuraava askel kohti ammatillista koulutusta ja työelämää tarkoitti Essamille opintoja ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa (VALMA) Lapin koulutuskeskus REDUssa. VALMAssa hän sai valmiuksia ammatilliseen koulutukseen haakeutumisessa ja vahvisti edellytyksiään suorittaa ammatillinen perustutkinto.

Vastaanotto VALMAssa oli lämmin ja opettajat hänen kokemuksenaan ”tosi hyviä”. Kuitenkin ensimmäiset kuukaudet valmentavassa koulutuksessa olivat stressaavia – haastavaa oli uusi kieli, jota kaikki puhuivat niin nopeasti. Ryhmän muut opiskelijat selvisivät tehtävien teosta paljon nopeammin – Essam vain istui ja teki. Nyt hän kertoo tapahtumia hymyssä suin ja nauraa iloisesti päälle: ”*Minä halusin oppia ja minä opin, mutta töitä se vaati!*” Epätoivon hetkinä tuki tuli opettajilta – ”*Essam, älä stressaa, ota rauhallisesti – sinä kyllä selviät.*”

VALMAssa meni puoli vuotta, jonka jälkeen opinnot jatkuivat ammatillisena perustutkinto-opiskelijana elintarvikealalla. Opettajista ja ohjaajista hänellä on pelkkää hyvää sanottavaa. Essamin saama palaute itse työstä ja työn tekemisestä niin koulussa kuin työpaikoilla oli hyvää – ”*Essam; sinä osaat ja selviät hyvin, olet taitava työssäsi!*”

Essamin suomen kielitaito kehittyi määrätietoisella opiskelulla. Se vaati aktiivista, jatkuvaa lukemista ja television suomenkielisten ohjelmien seuraamista. Kotona keskusteltiin aikuisten kesken suomen kielellä. Kaikki yhteisten tutkinnonosien (YTO) opinnot valmistuivat hyvillä arvosanoilla. Essam on kiitollinen saamastaan ohjauksesta. Kutakin YTO-opintoa aloitettaessa ohjaava opettaja varmisti, että Essam ymmärsi suomenkielisen ohjeistuksen ja pääsi itsenäisesti tekemään kulloistakin tehtävää. Myös verkossa opintojen tekeminen onnistui hyvin opettajan ohjauksessa. Elintarvikealan ammatillisissa opinnoissa Essam sai opettajalta reseptit, joiden mukaan hän toimi ja hankki osaamista. Myös hänelle eksoottiset suomalaiset joulunajan herkut tulivat tutuiksi ja valmistuivat annettujen reseptien mukaan.

TYÖTÄ TEKEMÄLLÄ OPPII MYÖS SUOMEN KIELTÄ

Elintarvikealan perustutkintoa tehtäessä työpaikalla tapahtuva oppiminen oli Essamin opinnoissa keskeistä ja ajan myötä, osaamisen vahvistuessa, koulutusopimukset muuttuivat oppisopimukseksi. Viikkorutiini muotoutui arkea tukevaksi - kolme päivää koulussa ja kolme työssä. Elintarvikealalla työskentelevä joutuu varautumaan myös vuodenaikojen mukanaan tuomiin kiireaikoihin. Ajoittain työssä oli kova kiire, mutta Essam iloitsi, sillä hän tekee töitä sydämellään – ”*Perheellisenä kahden pienen pojan isänä haluan olla esikuvana kasvaville pojilleni. Haluan, että katsovat minua ylpeästi – meidän isä ei jää paikoilleen, hänellä on ammattitutkinto ja hän tekee työtä.*”

Tärkeää oli uskaltaa puhua ja kysyä suomen kielellä, vaikka ei kaikkia sanoja osaisikaan. Hankalistakin tilanteista selviää hyvin positiivisella asenteella ja huumorilla. Myös itselleen on uskallettava nauraa. Essam kertoi asiakaskohtamisesta kassalla, jossa hän kysyi asiakkaalta mahdollisen s-etukortin sijasta metsästyskorttia. Hauska

väärinkäsitys palkittiin henkilökunnan pikkujoulussa, jossa Essam palkittiin omalla metsästäjän kahvikupilla seuraavin saatesanoin:

*”Kaikkien metsästäjien sankari Essam
kerta osuuskauppalaisia ollaan, niin s-kortin merkitys on painettu pollaan
joskus korttiviidakko yllättää ja väärää korttia kysytään
Presson kassalla metsästäjäkortilla kahvin halvemmalla saa
vai luuletko että, nyt omistajaa koijataan”*

Valmistuminen ammattiosaajaksi on ollut kovan työn tulos. Tulevaisuus töiden suhteen näyttää hyvältä. Elintarvikealan opinnoissa Essam on tullut miettineeksi myös yrittäjäksi ryhtymistä. Haaveena on yrittäjyys ja oman yrityksen perustaminen. Liikeideakin on mietinnän alla.

Opi tekemällä, kokemalla ja
oivaltamalla

Millaista osaamista työelämän projektit edellyttävät opettajalta?

Erilaisia polkuja pitkin ammattiin (EPPA) -hankkeen yksi oppimisympäristö on työpaikat ja työelämässä tapahtuva oppiminen. Tässä artikkelissa tarkastelen työelämäorientoitunutta projektioppimista yhtenä pedagogisena vaihtoehtona osaamisen hankkimiselle ja määrittelen, millaista osaamista se edellyttää opettajalta. Artikkelin teoria pohjautuu väitöstutkimukseeni (Upola 2019) työelämäorientoituneesta projektioppimisesta ammatillisen koulutuksen kontekstissa. EPPA-hankkeessa toimin Työpaikat -oppimisympäristön vastuukouluttajana ja artikkelin aineistona on hyödynnetty täydennyskoulutuksessa yhdessä osallistujien kesken rakennettua SWOT-analyysii.

TYÖELÄMÄORIENTOITUNUT PROJEKTIOPPIMINEN

Työelämäorientoitunut projektioppiminen on yhteisöllisen ja toiminnallisen oppimisen menetelmä, jossa koko opiskelijaryhmä on työelämässä hankkimassa osaamista opettajan johdolla. Työelämäorientoituneen projektioppimisen prosessissa on kolme toimijaa — opiskelija, työelämän toimeksiantaja ja opettaja. Eri toimijoiden roolit määrittävät siten, että opiskelija oppii tekemällä konkreettisia ja aitoja työelämän tarjoamia työtehtäviä, kun taas työelämän toimeksiantaja määrittää projektin resurssit ja mahdollistaa osaamisen hankkimisen autenttisessa työelämän oppimisympäristössä. Opettajan tehtävänä on koordinoida projektin etenemistä, ohjata opiskelijoiden työnteoa ja vastata taustajärjestelyistä, joita projektin toteuttaminen vaatii.

Projektioppimista voi luonnehtia prosessimaiseksi. Projektin toteutusta voi edeltää viikkojenkin valmistelut oppilaitosympäristössä ja varsinainen työelämäympäristössä toimiminen, esimerkiksi tapahtuman visuaalisen ilmeen rakentaminen, voi kestää päivän tai kaksi. Työelämäorientoituneessa projektioppimisessa työtehtävät eivät ole rutiininomaisia. Keskeistä on ongelmien ratkaisemiseen perustuva oppimisprosessi (ks. Blumenfeld ym. 1991; Helle, Tynjälä & Olkinuora 2006). Projekteissa oppijat ratkovat todellisia ongelmia, kokoavat ja analysoivat tietoa, keskustelevat ideoista ja

toteutustavoista, tekevät johtopäätöksiä ja jakavat ryhmässä ideoitaan ja löydöksiään (ks. Helle ym. 2006). Aitojen työtehtävien tekeminen ja ongelmien ratkaiseminen edellyttää projektiryhmässä tiivistä yhteistoimintaa. Tehtävät koetaan usein motivoivina, sillä ne tarjoavat kullekin oppijalle mahdollisuuden oppia uutta, mikä vahvistaa hänen psykologista pääomaansa (ks. Helle ym. 2006; Reeve, Ryan, Deci & Jang 2008). Jokainen oppija nähdään kyvykkäänä yksilönä, jonka osaaminen kanavoidaan ryhmän tavoitteiden edistämiseen (ks. Rosso, Dekas & Wrzesniewski 2010). Opiskelija kokee, että hänen työpanoksellaan on merkitystä projektin onnistumiseksi.

TYÖELÄMÄORIENTOITUNEEN PROJEKTIOPPIMISEN MONET MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Työelämän tarjoamat projektit ovat käytännönläheisiä, niinpä opetus ja osaamisen hankkiminen tapahtuu usein siinä ympäristössä, johon opiskelija on ammatillisesti kouluttautumassa. EPPA-hankkeen täydennyskoulutukseen osallistuneet opettajat, jotka kaikki työskentelevät koulutus- ja ohjaustehtävissä nuorten kanssa, rakensivat täydennyskoulutuksen aikana yhteistä ymmärrystä työelämässä tapahtuvasta oppimisesta ja määrittelivät projektioppimiseen kuuluvia pedagogisia elementtejä *SWOT-analyysin* avulla ja omien työelämän projektikokemustensa pohjalta.

Opettajat nimesivät projektioppimisen *vahvuuksiksi* erilaiset yhteistyön mahdollisuudet työelämän toimijoiden kanssa. Jokainen opettaja voi kehittää itselleen luontevan tavan toimia erilaisissa projekteissa. Yhteisöllisyyttä korostavan osaamisen hankkimisen nähdään kehittävän sekä opiskelijoiden että opettajien sosiaalisia- ja tiimityötaitoja, kun he ratkaisevat jaettua asiantuntijuutta ja luovaa ongelmanratkaisua hyödyntämällä projektin vaatimia haastaviakin tehtäviä. Osa työtehtävistä on ennakoimattomia ja niistä suoriutuminen edellyttää soveltamisen taitoa, myös opettajilta ohjausprosessissaan.

Projektioppimisen *mahdollisuuksina* nähtiin uusien toimintatapojen kehittäminen oppilaitoksen ja työelämän kanssa yhteistyössä. Yhteissuunnittelulla voi vaikuttaa opetussuunnitelman toteuttamiseen ja oppilaitoksen työnteon kulttuuriin. Työntaajille projektit nähdään rekrytointimahdollisuuksina. Autenttisissa työympäristöissä oikeat työtehtävät, joita yhdessä ratkaistaan, sekä paine projektin onnistumisesta voivat saada aikaan myös hyväntahtoisen ilmapiirin vahvistumisen.

Työelämäorientoituneen projektioppimisen muotoja ja menetelmiä tulee kehittää, sillä muutosvastarinta voi olla voimakastakin ennen kuin pedagogiset käytännöt hioutuvat työyhteisössä. Kun oppimisprosessi vie yhä enemmän oppilaitoksesta työelämän oppimisympäristöihin, voivat opettajat kokea sen vaativan heiltä liikaa resursseja. Myös meneminen epämurkuvuusalueelle ja epäonnistumisen pelko voivat ahdistaa. Työelämäorientoituneet projektit edellyttävät opettajuuden muutosta, joka on jatkuvaa oman osaamisen päivittämistä. Parhaimmillaan teoria ja käytäntö yhdistyvät ja työelämän toimeksiantaja voi luottaa oppilaitokseen yhteistyökumppanina.

Heikkouksina mainittiin kielteinen asenne, jota voi ilmetä niin opettajilla kuin opiskelijoillakin. Myös työelämän toimeksiantajat voivat epäillä opiskelijoiden

osaamisen tasoa, tai ”kirjaviisaan” opettajan käytännön ammatillista osaamista, eikä heillä sen takia ole halukkuutta yhteistyöhön. Myös oppilaitoskulttuurissa voidaan erilaiset lyhyellä varoitussajalla tulevat ja nopeaa reagointia vaativat projektit kokea liikaa resursseja vaativina ja etukäteissuunnittelua horjuttavina. Samoin asenteessa voi näkyä pelko uudistua ja halu pitäytyä vanhassa, ”näin on aina tehty” -ajattelussa. Aitoa yhteisopettajuutta tulee käytännössä kehittää toimimalla yhdessä projekteissa. Tuolloin yhteistyö ei jää vain näennäiseksi ”yhteisopettajuudeksi”, jossa yhteisissä opintokokonaisuuksissa on useita opettajia, joista jokainen vastaa omasta kapeasta alueestaan. Myös opiskelijoiden sitoutuminen voi vaihdella.

Pahimpina *esteinä ja uhkina* työelämäorientoituneiden projektien toteutumiselle nähtiin olevan taloudelliset haasteet. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi ohjaus-
tuntiresurssien minimoimisena siten, ettei ole mahdollisuutta käyttää riittävästi aikaa etukäteissuunnitteluun ja -valmisteluihin, mitä menestyksenkäs projektin toteuttaminen vaatisi. Muita hidasteita ovat projektitoimijoiden sairastumiset ja opiskelijoiden puuttuminen, jolloin suunniteltu ryhmä tai opetuskokonaisuus ei toteudukaan.

OPETTAJAN OHJAUSKOMPETENSSI TYÖELÄMÄN PROJEKTEISSA

Työelämäorientoituneissa projektiopinnoissa opitaan ja onnistutaan yhteistyössä. Tutkimus (Upola 2019) osoittaa, että projektitoimijat saavat uutta intoa ja sisältöä työhönsä erilaisessa ja ainutkertaisessa projektissa. Projektit harjaannuttavat opiskelijan työelämävalmiuksia ja antavat hänelle kokemusta työelämän toimintakulttuurista. Tämä motivoi opiskelijaa opiskelemaan tavoitteiden mukaisesti sekä mahdollisesti käytännössä hankittu osaaminen vaikuttaa hänen alalle työllistymiseensä. Opettaja saa työelämän toimeksiantajasta tärkeän yhteistyökumppanin, jonka kanssa voi kehittää myös omaa ammatillista substanssiaan. Seuraavassa kuviossa (ks. kuvio 1) avaan opettajan kompetenssivaatimuksia työelämäorientoituneiden projektien ohjaamisessa.

Työelämäorientoituneissa projektioppimisessa, autenttisissa elinkeinoelämän oppimisympäristöissä, korostuu vahvasti työelämän tapakulttuuri, joka vaikuttaa myös opettajan rooliin. Opettaja on luovaa ongelmanratkaisua harjoittavan

Kuvio 1 Opettajan osaamisen tulokulmat

ryhmän toiminnassa fasilitaattori, mahdollistaja ja oppimiskumppani, joka hyödyntää omia verkostojaan ja vie ammatillisen käytännössä oppimisen oppilaitoksen ulkopuolelle.

Työelämäorientoituneiden projektien ohjaaminen edellyttää monipuolista osaamista. Opettaja on pedagogisesti kouluttautunut ammattialansa substanssin ammattilainen, taitava työnjohtaja sekä organisaattori. Opettajalta työelämäorientoituneen projektin ottaminen osaksi opetustaan vaatii rohkean heittäytymisen lisäksi kykyä suunnitella, kehittää ja itsereflektoida opetustaan. Hän aktiivisesti järjestää opiskelijoille uudenlaisia tilaisuuksia oppia ja hankkia osaamista käytännön työtehtävissä. Projektityöskentelyyn liittyy paljon käytännön tilanteissa huomioon otettavia ja hoidettavia asioita, jotka hioutuvat ja tulevat sujuvammiksi toistuvien projektintoteutusten myötä. (Upola 2019.)

Projektioppimisessa luontaista ovat innovatiiviset pedagogiset käytänteet, jolloin tyypillisesti opiskelijoiden toimijuustila lisääntyy. Opiskelijoiden välinen vuorovaikutus, yhteistyön ja yhteistoiminnallisuuden mahdollistuminen ovat keskiössä oppimisprosessissa. Opettaja edistää opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta ja hän ohjaa heitä vastuullisuuteen omasta toiminnastaan. Sosiokonstruktiivisen oppimisenäkemysmukaisesti opettaja on opiskelijoiden kanssa tasavertainen neuvottelija ja keskustelija, joka kannustaa opiskelijoita auttamaan ja neuvomaan toinen toisiaan jaetussa asiantuntijuudessa. (Ks. Rauste-von Wright ym. 2003, 162–177.) Johtamisen psykologian ja organisaatiokäyttämisen tulokulmissa korostuvat ihmissuhde- ja johtamistaidot, ilmapiirin huomioiminen, herkkyys havaita, tilannetaju, reiluus ja oikeudenmukaisuus (Upola 2019).

Opettajalta edellytetään erityispedagogista kompetenssia, jotta hän tunnistaa ryhmän toimintaan ja opiskelijan erilaisiin oppimistyyliin ja rooleihin liittyvät ominaispiirteet, ja osaa myös hyödyntää oppilaintuntemustaan ohjausprosessissa. Oppimisympäristöissä tulee huomioida oppimisen sosiaalinen luonne, tuki, ohjaus ja vuorovaikutussuhteet (ks. Sajaniemi & Krause 2012). Ammatillisessa koulutuksessa lähes jokaisessa ryhmässä on useita erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevia opiskelijoita (Suomen virallinen tilasto 2020). Opettajan tulee ohjata opiskelijoita yksilöllisesti myös haastaviin tehtäviin, jotka mahdollistavat opiskelijalle itsensä ylittämisen tunteen. Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on kehittää osaamisperusteista koulutusta, jossa oppimisympäristöt ja kontekstit laajentuvat ja integroituvat mielekkäällä tavalla opiskelijoiden henkilökohtaiseen elämämaailmaan ja ammatilliseen todellisuuteen (vrt. Barab & Roth 2006).

LOPUKSI

Työelämä tarjoaa mielekkäitä oppimisympäristöjä, joissa myös opettaja vahvistaa ammatillista pätevyyttään toimimalla yhteistyössä elinkeinoelämän toimeksiantajien kanssa. Verkostoissa toimiminen edistää oppilaitoksen sisäistä osaamisen kehittämistä ja se on luonteva tapa käytännössä muuttaa oppilaitoksen toimintakulttuuria yksilökeskeisestä suorittamisesta yhteisölliseen osaamisen kehittämiseen ja aitoon

integrointiin esimerkiksi ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien (YTO) kesken. Laajat, oppilaitoksen ulkopuolelta tulevat projektitoimeksiannot mahdollistavat useiden eri alojen osaamisen hyödyntämisen, mikäli opetushenkilökunnalla on halua ja resursseja yhteistyöhön. Jokainen projekti on erilainen ja kaikki toimijat oppivat, myös opettaja yhtenä projektitoimijana. Opettaja toteuttaa luovaa ongelmanratkaisua opetuksessa, kun hän joutuu soveltamaan opetussisältöjä ja keinoja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Opettajan kompetenssivaatimuksissa korostuvat substanssiosaaminen, verkosto-osaaminen ja työelämän käytänteiden tuntemus. Keskeistä on tutkinnon perusteiden hallinta, kuten miten projekti kytkeytyy opintoihin ja opiskelijan osaamisen hankkimisen prosessiin sekä opetussuunnitelma- ja oppilaitososaaminen, jotta voidaan ennakoida projektien sujuva sijoittaminen lukuvuoteen ja opetustarjontaan (katso kuvio 1). Nämä vaatimukset ovat relevantteja ammattialasta riippumatta ja siten työelämäorientoituneen projektioppimisen pedagoginen malli (ks. Upola 2019, 162–167) on sovellettavissa ammatillisten opintojen kontekstissa.

LÄHTEET

- Barab, S. & Roth, W.-M. 2006. Curriculum-based ecosystems: Supporting knowing from an ecological perspective. *Educational Researcher* 35 (5), 3–13.
- Blumenfeld, P. C., Soloway, E., Marx, R. W., Krajcik, J. S., Guzdial, M. & Palincsar, A. 1991. Motivating project-based learning: sustaining the doing, supporting the learning. *Educational Psychologist* 26, 369–398.
- Helle, L., Tynjälä, P. & Olkinuora, E. 2006. Project-based learning in post-secondary education – theory, practice and rubber sling shots. *Higher Education* 51 (2), 287–314.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. *Oppiminen ja koulutus*. Helsinki: WSOY.
- Reeve, J., Ryan, R., Deci, E. L. & Jang, H. 2008. Understanding and Promoting Autonomous Self-Regulation: A Self-Determination Theory Perspective. Teoksessa D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (toim.) *Motivation and Self-Regulated Learning. Theory, Research and Applications*. New York: Routledge, 223–244.
- Rosso, B. D., Dekas, K. H. & Wrzesniewski, A. 2010. On the meaning of work: A theoretical integration and review. *Research in Organizational Behavior* 30 (2010), 91–127.
- Sajaniemi, N. & Krause, C. M. 2012. Oppimisen palapelit. Teoksessa T. Kujala, C. M. Krause, N. Sajaniemi, M. Silvén, T. Jaakkola & K. Nyssölä (toim.) *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Opetushallituksen julkaisuja. Muistiot 2012:1*, 8–21.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Erityisopetus [verkkojulkaisu]*. ISSN=1799-1595. 2018, Liitetaulukko 10. *Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijat erityisopetuksen toteutuspaikan mukaan 2004–2017*. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.2.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/erop/2018/erop_2018_2019-06-19_tau_010_fi.html.
- Upola, S. 2019. Työelämäorientoitunut projektioppiminen ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Akateeminen väitöskirja. *Lapin yliopiston julkaisuja* 385. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

A 3D graphic consisting of several stacked rectangular blocks of different colors and sizes. From top to bottom, there is a small green cube, a medium pink rectangular block, a small blue cube, a medium magenta rectangular block, a large orange rectangular block, and a small yellow rectangular block. The blocks are arranged in a stepped, descending pattern from left to right. The background is a solid, vibrant red color.

Opi tekemällä, kokemalla ja
oivaltamalla

Erilaiset opiskelijat projekteissa

Työelämäorientoituneessa projektioppimisessa toimitaan oppilaitoksen ulkopuolella, jolloin oppimisympäristöt ovat vaihtelevia ja autenttisia. Työelämän edustaja on tarjonnut oppilaitokselle toimeksiannon, joka toteutetaan projektina ja opiskelijatyönä. Tällöin korostuu opiskelijoiden aktiivinen osallisuus, sillä opettaja on jakanut ja valtuuttanut heille huomattavan vastuun projektitoteutuksessa. Projektilla on selkeästi määritelty tavoite, johon opettaja kannustaa ja innostaa opiskelijoita. Hän rohkaisee opiskelijoita luoviin ongelmanratkaisuihin. Projektissa korostuu reilu työn organisointi ja opiskelijoiden työnjako on selkeä. (Ks. myös julkaisun artikkelit *Millaista osaamista työelämän projektit edellyttävät opettajalta?* ja *Mikä on ryhmän merkitys opiskelijalle?*).

OHJAAJA TUKEE OPISKELIJAN PROJEKTIOPPIMISPROSESSIA

Opettajan toiminnalla on vaikutusta projektityöskentelyn sosiaaliseen ilmapiiriin, hän antaa opiskelijalle psykologista ja emotionaalista tukea. Ryhmän vireystila vaihtelee ja opettaja huomioi siinä myös yksittäisen opiskelijan työsuoritusta muun muassa seuraamalla ryhmän motivaatiosoa sekä psyykkistä ja fyysistä kuormittuneisuutta ja puuttuu siihen tarvittaessa. Rajalliset aikataulut, laajojen kokonaisuuksien hallinta ja toteutuksen hektisyys voivat tuoda mukanaan myös ristiriitatilanteita, mutta ne tulee nähdä osana oppimisprosessia ja kehitysmahdollisuuksina. Konfliktien eli dissonanssitilanteiden ilmetessä ne ratkaistaan reaaliaikaisesti ja rakentavasti vaurantamatta projektin etenemistä. Tiimityöskentelyssä edellytetään joustavuutta. Motivoituneina ja sitoutuneina projektitoimijat ovat yhteistyöhalukkaita. Työskentely on sujuvampaa ja henkisesti vähemmän kuormittavaa, jos ryhmästä löytyy joustavuutta ja mukautumiskykyä. Joustavuuteen kuuluu kyky jatkaa työskentelyä, vaikka työpari vaihtuu tai tehtävät muuttuvat. Opiskelija kuvaa ohjaajan ominaisuusvaatimuksia projektioppimisessa (Upola 2019, 148) seuraavalla tavalla:

”Projektiohjainten ohjaajan olisi hyvä olla opiskelijoita innostava ja kannustava sekä opiskelijan työhön kehitysideoita antava. Jatkuvasti ohjaajan ei tarvitse ohjata vaan opiskelijoille on hyvä antaa myös vastuuta, jotta he voivat kehittää omia taitojaan toimimalla itsenäisesti. Kykyä toimia itsenäisesti tarvitaan myös työelämässä tietyissä tehtävissä. Minulle on tärkeää projektissa, että siinä kokonaisuuden järjestäjä ja vastuuhenkilö on reilu kaikkia projektiin osallistuneita kohtaan. Oli myös reilua, kun jotkut tekivät työnsä, ja menivät auttamaan muita sen jälkeen, eivätkä vain lähteneet.” (Ko806)

Eri projektitoimijoiden välillä vuorovaikutus on avointa ja reaaliaikaista, mitä projektin sujuva eteneminen edellyttää. Jaetun asiantuntijuuden mukaisesti opiskelijoiden monipuolinen osaaminen tukee projektin onnistunutta lopputulosta. Näin erilaisuutta ja opiskelijan erilaista osaamista arvostetaan ja sen voidaan katsoa olevan projektioppimisen vahvuus.

ERILAISET PERSOONAT VAIKUTTAVAT YHTEISÖLLISEEN PROJEKTIOPPIMISKOKEMUKSEEN

Työelämäorientoituneissa projekteissa korostuu yhteisöllinen oppiminen. Suurin osa opiskelijoista on innostunut ryhmässä toimimisesta, sillä yhdessä saadaan enemmän aikaiseksi ja opitaan toisilta. Opiskelijaryhmässä on erilaisia persoonia, jotka toisinaan voivat myös haastaa ryhmätyöskentelyä. Osalle opiskelijoista on vaikeampaa toimia ryhmässä ja tulla toimeen muiden kanssa. He haluavat mieluummin toimia itsenäisesti ja vastata yksin jostain työtehtäväkokonaisuudesta. Opiskelijoiden resilienssi- ja kykyisyys vaihtelee – kaikki eivät halua tai osaa olla joustavia. Suurimmat haasteet joustamattomuuden kohdalla kohdistuvatkin vuorovaikutussuhteisiin ja ryhmähäenkeen. Joustamaton opiskelija saattaa omalla käytöksellään vaikuttaa muiden ryhmäläisten motivaatioon ja siten myös yleiseen työskentelyilmapiiriin. Opiskelijoiden sosiaalinen taitavuus vaihtelee. Opiskelijalla voi olla esimerkiksi vahva näkemys, miten asiat hänen mielestään tulisi tehdä, eikä hän välttämättä halua ymmärtää muita tai heidän näkemyksiään saatikka tehdä kompromisseja. Osaa opiskelijoista puolestaan motivoi saada vaikutusvaltaa ryhmässä, myös sopeutuminen toisten tarpeisiin ja työskentelytapaan voi olla epämieluisaa.

Opiskelijoiden erilaiset tavat toimia ja oppia ryhmässä jaetussa asiantuntijuudessa vaatii opettajalta monipuolista ohjausosaamista. Käytännössä tämä tulee esille esimerkiksi muodostettaessa työpareja ja -ryhmiä. Työn tekeminen ja osaamisen hankkiminen ei ole niin sujuvaa tai mielekästä kaikkien kanssa. Yhteisöllistä oppimista suosivassa projektissa opiskelijalla tuleekin olla vapaus valita työparinsa ja osittain myös tehtävänsä projektin toteutuksessa, vaikkakin voi olla myös kehittävää tehdä yhdessä työtehtäviä itselle vieraampien ryhmäläisten kanssa. Olen pitkään projektioppimisprosessin tutkimusta tehneenä havainnoinut erilaisia rooleja, joita opiskelijassa tulee esille tämänkaltaisessa toiminnallisessa oppimisessa. Seuraavassa avaan näitä projektiopiskelijaprofileja työskentelyn kautta.

Olen jakanut projektiopiskelijan erilaiset persoonatyypit yhdeksään erilaiseen tiimirooliin soveltaen Belbinin (2007) tiimirooleja. Jokainen rooli sisältää sekä myönteisiä että kielteisiä puolia, mutta yhdessä ne muodostavat hyvän tiimikokonaisuuden. Yksittäinen opiskelija voi toimia myös useammassa roolissa ja ne ilmenevät opiskelijan käyttäytymisessä lukuisilla eri tavoilla vaihtelevissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; Lämsä & Hautala 2005, 137–138.) Seuraavassa avaam roolien sisällöt sekä kuvaan, millä tavalla opettaja voi ohjauksessaan ottaa huomioon opiskelijoiden erilaisia rooleja projektioppimisessa.

MONINAISET PROJEKTIOPIKSELIJAN ROOLIT

Ideoija on luova, mielikuvituskykyinen ja ratkaisee mielellään älykkyyttä vaativia, haastavia ongelmia. Hän jättää huomioimatta yksityiskohdat ja on työskentelytavoiltaan kiireinen. Tutkimustulosten mukaan ideoija-opiskelija tukee omalla toiminnallaan opettajan ohjaustyötä projektissa, koska hän on innostunut ja positiivisesti asennoitunut projektioppimiseen. Hän mielellään soveltaa luovaa ongelmanratkaisua ja haastavat oppimistehtävät motivoivat hänen oppimistaan. Hän on muiden arvostama osaaja, joka motivoi myös muita ja vahvistaa ryhmän projektiin sitoutumista. Opettajan on hyvä tunnistaa opiskelijaryhmästä ideoija-opiskelijatyypit ja oikealla tavalla tukea heidän oppimisprosessiaan, koska heillä on myönteinen vaikutus yhteisölliseen projektioppimiskokemukseen. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve, Ryan, Deci & Jang 2008.)

Resurssien etsijä on ekstrovertti, innostunut ja puhelias. Hän löytää mahdollisuuksia ja kontakteja, mutta opettajan tulee huomioida hänen ylioptimistinen suhtautumisensa ja tiedostaa, että opiskelija voi menettää kiinnostuksensa, kun alkuinnostus on ohi. Resurssien etsijä -opiskelijan ominaisuudet vahvistavat projektioppimisessa ilmenevää hyväntahtoisuutta ja empatiaa, koska opiskelija viihtyy ryhmässä ja hän saa mielihyvää toiminnan sosiaalisesta luonteesta. Hänen oppimistaan tukee projektin positiivinen ilmapiiri. Opettajan tulee ohjata resurssien etsijä -opiskelijaa häntä inspiroiviin oppimistehtäviin. Projektin toteutusta leimaa usein hektisyys, joten vaarana olevaa kiinnostuksen menettämistä hänellä ei yleensä ehdi tapahtua. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Koordinoija on luotettava ja hyvä ryhmänjohtaja. Hän selventää tavoitteita, edistää päätöksentekoa ja delegoi tehokkaasti. Opettajan on hyvä tiedostaa, että koordinoija-opiskelija voi olla joissain tilanteissa myös manipuloiva ja delegoida henkilökohtaiset työnsä muille. Koordinoija-opiskelija ottaa helposti opettajan luotto-opiskelijan roolin. Hänet voi laittaa hoitamaan asioita, kuten hankkimaan materiaaleja projektiin ja opettaja tietää voitavansa luottaa häneen. Hän ei tee vastoin sovittua ja jos on useita vaihtoehtoja, hän kysyy ja varmistaa ennen päätöksentekoa. Koordinoijalle voi antaa projektissa esihenkilötehtäviä, hän viihtyy siinä roolissa ja kokee tehtävän palkitsevana saadessaan ohjata muita. Itsereflektioissaan projektin päätteeksi he mainitsevat

toimineensa apuopettajina. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Haasteiden etsijä nauttii haasteista, hän on dynaaminen ja menestyy paineen alla työskennellessään. Opettajan haasteiden etsijä -opiskelijan ohjauksessa tulee ottaa huomioon myös roolin negatiivinen puoli, jolloin hän voi olla provosoiva, ärsyttävä, kärsimätön ja levoton sekä loukata muiden tunteita helposti. Haasteiden etsijä -opiskelijalle ohjaajan on hyvä löytää riittävän vaativa tehtävä, jossa asertiivinen haasteiden etsijä -opiskelija voi näyttää osaamistaan ja ylittää itsensä. Hän on toimeen tarttuva, tehokas ja hänen minäpystyvyytensä ilmenee vahvana tilanteissa, joissa hän voi osoittaa esimerkiksi rohkeuttaan ja joista hän saa osakseen ihailua ja arvostusta. Jos projektin tehtävät ovat liian helppoja, suorittavia ja monotonisia, haasteiden etsijä -opiskelija voi turhautua ja roolin negatiiviset ominaisuudet tulevat esille. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Tarkkaileva arvioija on kohtuudessa pysyvä, looginen ja tulevaisuuteen suuntautuva. Hän arvioi toimintaa täsmällisesti ja puolueettomasti. Opettajan on hyvä ohjaustyönsään tunnistaa, että tarkkaileva arvioija mahdollisesti ei osaa inspiroida ja motivoida muita sekä hän on usein liian kriittinen. Tarkkaileva arvioija -opiskelijaa kuvaa se, että hän kuuntelee tarkkaan ohjeita, kysyy ja varmistaa. Hän seuraa projektin etenemistä ja työskentelee tunnollisesti osana ryhmää oman sopivaksi katsomansa työpanoksen verran. Hän varmistele useinkin työn etenemisen aikatauluja ja muita käytännön asioita. Hän on rauhallinen ryhmätyöntekijä, joka joskus epäilyksillään ja kriittikillään antaa vaikutelman ryhmän toiminnan ulkopuolisesta tarkkailijasta ja siten voi ärsyttää muita. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Tiimityöskentelijä on taitava projektityöskentelytaidoissaan ja opettajan ohjaustarve on hänellä yleensä vähäinen. Opiskelija on sosiaalisesti taitavana luontevasti mukana yhteisöllisessä oppimisprosessissa, joka hyödyntää jaettua asiantuntijuutta. Häntä voi kuvata diplomaattiseksi, muita kuuntelevaksi, yhteistyökykyiseksi ja hän edistää ryhmän yhteishenkeä. Tiimityöskentelijä-opiskelija sopeutuu mieluummin kuin muuttaa olosuhteita. Hän hallitsee hyvin jatkuvan oppimisen taitoja ja se näkyy hänen toiminnassaan. Opiskelija on sisäisesti motivoitunut, itseohjautuva ja joustava. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Toteuttaja on itsekurin omaava, uskottava, konservatiivinen ja tehokas. Hän muuttaa ideat käytännön toiminnaksi. Opiskelija voi olla myös joustamaton ja harkinnassaan hidaskäyttöinen, yllättäen tulleisiin mahdollisuuksiin ja hän helposti vastustaa muutoksia. Kokemus osoittaa, että toteuttaja-opiskelija on ahkera ja luotettava projektin työntekijä, joka tekee, kuten on sovittu. Opettaja voi luottaa siihen, että toteuttaja-opiskelija ei ole pois projektista kuin ollessaan todella estynyt, kuten kovassa kuumeessa. Hän tulee paikalle puolikuntoisenakin, koska hän tuntee velvollisuutta projektia kohtaan. Opiskelija pystyy kurinalaiseen työskentelyyn ja hän on sitoutunut. Hän ei innostu luovista väli-ideoinneista, joita tulee vastaan projektin edetessä.

Ne keskeyttävät työnteon, eikä hän pidä projektin muutoksista. Hänen ensireaktionsa on suhtautua kielteisen torjuvasti suunnitelmien vaihtumiseen. Hänen tyyppillinen kommenttinsa on: ”Eikö voida tehdä niin kuin alun perin sovittiin?”. Tunnollisena hän kuitenkin tekee uusien ohjeiden mukaisesti, eikä käytä energiaansa vastustamiseen. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Loppuunsaattaja on täydellisyyttä tavoitteleva perfektionisti, joka etsii virheitä, tekee työt ennakoidusti ja pitää lupauksensa. Hän murehtii pikkuseikkojen paikkansa-pitävyyttä, ei halua delegoida ja on muiden mielestä pikkutarkka. Opettajan on hyvä ohjaustyössään huomioida loppuunsaattaja-opiskelijan halukkuus ottaa mielellään vastattavakseen jokin yksittäinen osa-alue projektitoteutuksesta. Opiskelija tekee sitä antaumuksellisesti ja hioo yksityiskohtia viimeiseen asti. Hänelle on luontaista yksintyöskenteleminen ja siten hänellä on mahdollisuus toteuttaa korkeaa laatutietoisuutta kenenkään sitä mahdollisesti huonontamatta. Loppuunsaattaja-opiskelija on loppukatselmuksessa se, joka korjaa toisten toteutuksia. Esimerkiksi hän voi käydä siirtämässä jotain yksittäistä elementtiä kaksi senttiä, jotta se olisi täydellinen, ennen kuin projektissa syntynyt lopputulos on valmis luovutettavaksi. Häntä ärsyttää suunnattomasti muiden ”hällä väliä” -asenne, liika suurpiirteisyys ja huono työnjälki. Opiskelijan huolellisuus toteutuksessa on hyvä nostaa esille ryhmäreflektiossa, koska se on tavoiteltava ominaisuus myös työelämässä. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

Asiantuntija on kapea-alainen, vaihtelevasti itseohjautuva, asialleen omistautunut ja hänellä on vaikeuksia hahmottaa kokonaisuuksia. Opettaja tiedostaa, että asiantuntija-opiskelija omaa syvällistä tietämystä ja taitoja joltain kapealta alueelta ja sen mukaisesti osaa ohjata hänet oikeanlaisiin hänen osaamistaan tukeviin tehtäviin. Asiantuntija-opiskelija on motivoitunut ja mielissään, jos projektissa löytyy hänelle oma työtehtävä, johon hän saa syventyä kenenkään häiritsemättä. Opettaja voi korostaa hänelle tehtävänannossaan, että juuri hän soveltuu parhaiten vastaamaan erikoistehtävästä. Opiskelija tietää taitonsa, hänen sitoutumiseensa ja työtehtävän valmiiksi saattamiseen voi luottaa. Asiantuntija-opiskelija jää viimeistelemään omaa työtään jopa yliajalle varmistaakseen, ettei kukaan toinen mene sitä jatkamaan. Hän kokee oman tehtävänsä tärkeäksi, eikä välttämättä ole niin kiinnostunut muiden työstä tai aikaansaannoksista. (Soveltaen Belbin 2007, 50–55; 21–23; Upola 2019; vrt. myös Rollinson & Broadfield 2002; Lämsä & Hautala 2005, 139; Reeve ym. 2008.)

LOPUKSI

Erilaiset tiimiroolit tulevat opiskelijoissa esille työelämäorientoituneen projektioppimisen vaihtelevissa ryhmätyöskentelytilanteissa. Opiskelijoiden kokemus yhteisöllisestä oppimisesta ja toiminnasta eri projektitoimijoiden kesken liittyy voimakkaasti psykologiseen voimaantumiseen. Oppimiskokemukseen liittyy tarkoituksellisuuden tunne, luottamus omaan osaamiseen, itsemääräämisoikeus ja vaikuttamisen

mahdollisuudet omiin työtehtäviin ja työn tekemisen tapoihin. Tämä lisää opiskelijan sisäistä motivaatiota eli halua toimia omasta vapaasta tahdostaan ja innostuksesta, eikä ulkoapäin pakotettuna ”teennäisen kollegiaalisuuden kulttuurissa” (Tynjälä 2006, 114). Sisäinen motivaatio kannustaa itseohjautuvuuteen, pitkäjänteiseen ja aktiiviseen toimintaan. Onnistuneet oppimiskokemukset kasvattavat opiskelijan itseluottamusta. Yhdessä tekeminen ja vastavuoroisuus vahvistavat yhteisöllisyyttä, joka on työyhteisön sosiaalista pääomaa.

LÄHTEET

- Belbin, R. M. 2007. *Team roles at Work*. First edition 1993. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Lämsä, A.-M. & Hautala, T. 2005. *Organisaatiokäyttäytymisen perusteet*. Helsinki: Edita.
- Manka, M.-L. 2011. *Työn ilo*. Helsinki: WSOY.
- Reeve, J., Ryan, R., Deci, E. L. & Jang, H. 2008. Understanding and Promoting Autonomous Self-Regulation: A Self-Determination Theory Perspective. Teoksessa D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (toim.) *Motivation and Self-Regulated Learning. Theory, Research and Applications*. New York: Routledge, 223–244.
- Rollinson, D. & Broadfield, A. 2002. *Organizational Behaviour and Analysis*. 2. painos. Harlow: Prentice Hall.
- Tynjälä, P. 2006. Opettajan asiantuntijuus ja työkulttuurit. Teoksessa A. R. Nummenmaa & J. Välijärvi (toim.) *Opettajan työ ja oppiminen*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 99–122.
- Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostainen, E. & Rasku-Puttonen, H. 2016. Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy. *European Journal of Teacher Education* 39 (3), 368–387.
- Upola, S. 2019. *Työelämäorientoitunut projektioppiminen ammatillisen koulutuksen kontekstissa*. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopiston julkaisuja 385. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

A 3D graphic featuring several stacked rectangular blocks of different colors and sizes. The blocks are arranged in a vertical stack on the left side of the frame, with a smaller yellow block positioned to the right. The colors include green, pink, blue, magenta, orange, and yellow. The background is a solid, vibrant red. The text 'Opi tekemällä, kokemalla ja oivaltamalla' is centered in the right half of the image.

Opi tekemällä, kokemalla ja
oivaltamalla

Työssä oppien rakennustekniikan alalla

Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja harjoittelut kuuluvat rakennustekniikan opiskelijoiden oppimisprosessiin sekä Lapin ammattikorkeakoulun rakennusinsinöörinkoulutuksessa että Lapin koulutuskeskus REDUn toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Oppiminen työpaikoilla on toteutettu näissä oppilaitoksissa eri tavoilla. Ammatillisissa opinnoissa työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen on käytössä oppi- ja koulutusoppimus, joka tapahtuu ohjatusti oppilaitoksen ja työnantajan toimesta. Ammattikorkeakouluopinnoissa työpaikalla oppiminen tapahtuu harjoittelujen kautta pääosin kesän vapaajakson aikana ja ilman työpaikalla tapahtuvaa ohjausta oppilaitoksen suunnasta. Molempiin toteutustapoihin liittyy omat haasteensa ja mahdollisuutensa.

TYÖPAIKALLA TAPAHTUVA OPPIMINEN LAPIN KOULUTUSKESKUS REDUSSA

Talonrakennusalan perustutkintokoulutuksessa noudatetaan osaamisperusteisuuden periaatteita. Tähän sisältyvät työelämälähtöisesti johdetut osaamistavoitteet, työelämälähtöiset oppimisympäristöt ja siellä tapahtuvat osaamisen osoittamisen tavat. Ytimenä osaamisperusteisuudessa on opiskelijan tai tutkinnonsuorittajan riippumattomuus osaamisen hankkimistavasta tai koulutuksen järjestämismuodosta. Osaamisen laajuus määritellään osaamispisteinä. Työpaikalla tapahtuva oppiminen, osaamisen näyttäminen ja laatu varmistetaan arvioinnilla. Toiminnan tehokkuutena pidetään koulutuksen järjestäjien tarjoamien palveluiden vastaavuutta opiskelijoiden ja työelämän tarpeisiin. (Goman & Räsänen 2018, 9.)

Talonrakennusalan perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä (osp), johon sisältyy ammatillisia (145 osp) ja yhteisiä tutkinnon osia (35 osp). Koulutukseen kuuluu osaamisen hankkiminen rakennusalan työpaikoissa käytännön työtehtävissä. Työpaikalla järjestettävä koulutus suunnitellaan opiskelijan henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman mukaan yhdessä omaohjaajan (koulutuksen edustaja), opiskelijan ja työelämän edustajan kanssa.

KOULUTUKSEN MUODOT

Työpaikalla järjestettävän koulutuksen muodot ovat oppi- tai koulutussopimus. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelija on palkallisessa työsuhteessa työnantajaan. Oppisopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjä ja työnantaja sopivat kirjallisesti oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä. Oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevalla sopimuksella ei voida poiketa siitä, mitä henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on suunniteltu. Oppisopimuskoulutuksena voidaan suorittaa koko tutkinto tai tutkinnon osia. Lyhyillä oppisopimuksilla mahdollisesta, että opiskelija voi olla opintojen aikana useamman kuin yhden työnantajan palveluksessa. Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija ei ole työsuhteessa, jolloin hän ei saa palkkaa. Koulutussopimukselle ei ole määritettyä minimiaikaa, jolloin opiskelija voi suorittaa tutkinnon osan/osia tai tutkinnon osia pienempiä kokonaisuuksia. (Opetushallitus 2020.)

YHTEISTYÖSSÄ OPISKELIJAA TUKIEN

Työpaikalla omaohjaaja, opiskelija ja työpaikan edustaja käyvät yhdessä lävitse työpaikan työtehtävät, joita opiskelijan on tarkoitus työpaikalla suorittaa sekä mitä tutkinnon osien sisällön mukaista osaamista työpaikalla hankitaan. Samalla sovitaan myös opettajan ohjauksen, vastuullinen työpaikkaohjaaja sekä muut tarvittavat käytännöt kuten aikataulut, ohjaus ja mahdolliset tukitoimet. Työpaikalta edellytetään riittävää tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeellisia työvälineitä sekä ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää henkilöstöä. Työpaikan työturvallisuus tulee olla lakien ja asetusten mukainen.

Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa näyttöinä. Arvioinnissa näyttöä peilataan valtakunnallisiin tutkinnonperusteissa oleviin kriteereihin ja ammattitaitovaatimuksiin. Arvioinnin tekevät koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa, työelämän edustaja ja opettaja. Arvioijilla tulee olla tutkintoon tai tutkinnon osaan riittävä ammattitaito, osaaminen ja perehtyneisyys arviointiin. (Opetushallitus 2020.)

Opettajan on hallittava oman substanssialan osaaminen ja työelämän todellisuus. Opetus- ja kasvatustehtävässä opettajan tulee tunnistaa ja huomioida opiskelijan yksilöllisyys ja ammatillinen kasvu. Opettajan on myös arvioitava omaa osaamistaan ja omia kehittymistavoitteitaan suhteessa ammatillisen koulutuksen vaatimukseen ja työelämään. Opettajan rooli korostuu esimerkiksi tilanteessa, jossa opiskelijan työpaikka ei kiinnitä riittävästi huomiota opiskelijan osaamisen systemaattiseen kehittämisen mahdollistamiseen. Työssä oppimassa ollessaan opiskelijan työtehtävät voivat olla kapeita ja rutiininomaisia. (Helakorpi, Aarnio & Majuri 2010, 101, 131–132.) Opiskelijoiden mukaan työtehtävät, missä he pääsevät tekemään samoja töitä ja lopulta jälkeä samoin kuin työpaikan ammatilliset, ovat hyviä. Huonoa heidän mielestään ovat heikosti suunnitellut työtehtävät, joissa heidän on tehtävä yksitoikkoisia, pitkäkestoisia apumiehen töitä. (Jumisko 2019). Kiireessä työpaikalla voidaan toimia

talouden ja tuotannon ehdoilla ja vastoin ammattietiikkaa; tehdä vääriä asioita. Jotta työssä opittaisiin, tarvittaisiin enemmän opettajien ja työpaikkaohjaajien laajempaa ja teoreettisempaa tarkastelunäkökulmaa. Opiskelijan taustaan ja ammatillisen koulutuksen prosessiin perehtynyt työpaikkaohjaaja on huomattavan tärkeä. Opiskelijat arvostavat työpaikoilla ammattilaisen kannustavaa ohjausta ja tukea. (Helakorpi ym. 2010, 101, 131–132.)

Työpaikkaohjaajien tuntemus koulutusjärjestelmästä ja ammatillisesta koulutuksesta vaihtelee. Niillä työpaikkaohjaajilla, joilla on koulutuskokemusta tai joilla on työpaikkaohjaajan koulutus, tietämys asiasta on parempi. Opettajat neuvovat ja ohjaavat työpaikkaohjaajia työpaikoilla, mikä vahvistaa ohjaajien osaamista ja edistää opiskelijoiden oppimista. Koulutuksen järjestäjien ja työpaikkojen tulisi tehdä enemmän yhteistyötä. Mitä paremmin opettajat tuntevat alueen työelämän toimintaa ja työnantajat koulutuksen järjestämistä, sitä enemmän edistetään asiakaslähtöistä, suunnitelmallista toimintaa. Kehittämisessä ja yhteisissä tilaisuuksissa tulisi olla mukana opiskelijoita, opettajia ja työpaikkaohjaajia. Osaamisen kehittymisen malleja ja välineitä tulisi kehittää yhdessä. Tällaisessa kehittämistyössä kaikkien osallistujien osaaminen vahvistuu. Vastuu yhteistyön kehittymisestä on koulutusorganisaatiolla. (Jumisko 2019.)

HARJOITTELUT LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Työelämäyhteistyön ja työelämälähtöisen koulutuksen järjestäminen on ammattikorkeakoulujen keskeinen perustehtävä ja tema liittyy vahvasti opetuksen sisältöjen ja opetusjärjestelyjen kehittämiseen. Viimeisimmän ammattikorkeakoulu-uudistuksen jälkeen Opetus ja kulttuuriministeriö (OKM 2018) selvitti ammattikorkeakoulujen työelämäyhteistyötä ja siihen oltiin yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä sekä sidosryhmien että opiskelijoiden keskuudessa (OKM 2018).

Rakennustekniikan koulutuksessa työelämään sijoittuvan harjoittelun ajoitus ja ajalliset vaatimukset ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana. Aiemmin ennen teoriaopintojen alkua suoritetusta pakollisesta alakohtaisesta ennakkoharjoittelusta on luovuttu. Toisaalta ammattikorkeakoulujen ja monimuoto-opetuksen myötä työssäkäynti opintojen aikana on lisääntynyt ja opiskelijat ovat sitä kautta saaneet hankittua lisää työkokemusta. Nykyisin kaikkiin tekniikan alan ammattikorkeakoulututkintoihin kuuluu 30 opintopisteen laajuinen opintojen aikainen harjoittelu (Saarikangas 2017). Rakennustekniikassa harjoittelu toteutetaan hyvin itsenäisesti ja opiskelijat hankkivat yleensä itse harjoittelupaikkansa.

Insinöörikoulutus ja harjoittelu

Insinöörikoulutukseen kuului 1980-luvulle saakka alakohtainen 12–24 kuukauden pituinen ennakkoharjoittelu, mikä tuli olla suoritettuna ennen teoriaopintojen aloittamista (Saarikangas 2017). Ennakkoharjoittelun aikana toimiala kävi opiskelijoille tutuksi ja jo ennen opintojen alkua heille alkoi muodostua ammatti-identiteettiä ja kertyä osaamista (TAMK 2013). Rakennustekniikassa työpaikalla tapahtuva oppiminen

keskittyy nykyisin lähinnä kesän aikana tehtävään palkalliseen harjoitteluun. Tämä on ollut pitkään alalla vallinnut käytäntö. Erityisesti Pohjois-Suomessa sekä infrarakentamisessa työmaaharjoittelun mahdollistavia projekteja toteutetaan pääosin vain sulan maan aikaan.

Nykyisin osa rakennustekniikan opiskelijoista tulee suoraan lukiosta, eikä heillä ole välttämättä minkäänlaista aiempaa tuntumaa työelämää tai rakennusalaan. Ammatilliselta toiselta asteelta tulevilla opiskelijoilla on aiempien opintojensa myötä enemmän kokemusta alalta. Opiskelijoiden erilaiset osaamispuhjat tuovat haasteita erityisesti ensimmäisen vuosikurssin opetukseen, mutta haastavaa se on myös harjoittelun ja harjoittelupaikkojen kannalta. Ennakkoharjoittelun poistuttua ja sitä myöten rakennusalan kokemuksen puuttuessa opiskelijoiden kesäajan harjoittelu on ensimmäisen ja jopa toisen lukuvuodenkin jälkeen vielä alaan tutustumista käytännön rakennustöissä eli niin sanotusti haalariharjoittelua.

Rakennusyritykset ovat ansiokkaasti pyrkineet palkkaamaan rakennusteknisen alan harjoittelijoita, jopa heikompien suhdanteiden aikana. Alan jatkuvuuden varmistaminen on koettu yrityksissä tärkeäksi, vaikka rakentaminen on ajoittain, etenkin talonrakentamisessa, hiljentynyt voimakkaasti suhdannevaihtelun vuoksi. Yritysten kiinnostus opiskelijoiden harjoitteluun kertoo siitä, että harjoittelun kautta tapahtuva työpaikalla oppiminen koetaan alan työnantajien puolella tärkeäksi. Suurimmat rakennusyritykset ovat luoneet omia opiskelijapolkujaan rakennustekniikan opiskelijoiden opintojen aikaiseen harjoitteluun. Taustalla on tietysti myös taka-ajatuksena kasvattaa yrityksille työvoimaa tarjoamalla valmistuneille pysyvää työsuhdetta.

TYÖPAIKALLA TAPAHTUVAN OPPIMISEN JA HARJOITTELUN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Rakennustekniikan oppimisprosessissa harjoittelukäytännöt ovat olleet jo pitkään samankaltaiset ja periaatteessa kohtuullisen toimivat. Ohjauksen puuttuessa ei kuitenkaan voida varmistua opiskelijoiden osaamisen riittävästä syventymisestä harjoittelun aikana. Harjoittelujaksojen pituudet ja harjoittelusta raportointi on tietysti määritelty, mutta harjoittelun laadullista sisältöä ei voida valvoa ohjauksen puuttuessa.

Opiskelijan harjoittelun sisältö vaikuttaa merkittävästi opiskelijan osaamisen kehittymiseen opintojen aikana. Harjoittelupaikan sekä valmistumisen jälkeen ensimmäisen työpaikan valinta vaikuttavat opintojen ohella merkittävästi siihen, kuinka monipuolisesti henkilön osaaminen kehittyy ja miten oppiminen jatkuu myös myöhemmin työuralla. Joidenkin opiskelijoiden ammatillinen osaaminen kyllä kehittyy hyvin harjoittelun aikana, kun taas toisten opiskelijoiden harjoittelun työnkuvat ja -tehtävät ovat sellaisia, etteivät ne juurikaan syvennä osaamista. Oma haasteensa on vielä siinä, että rakennustekniikasta ei myöskään valmistuta vain yhteen rajattuun tehtävään.

Rakennusliikkeiden osaamispoluissa luvataan opiskelijoille monipuolisia työtehtäviä. Opiskelijan omilla valinnoilla ja tavoitteilla on myös suuri merkitys, kuinka nuo tavoitteet toteutuvat. Mukavuudenhalu voi johtaa siihen, että opiskelija valitsee kesä

toisensa jälkeen saman tutun työympäristön ja toimii harjoittelujen ajan vain tietyn tyyppisissä projekteissa. Tällöin harjoitteluaikana työpaikalla tapahtuva oppiminen ei muodostu riittävän monipuoliseksi eikä opiskelijan osaaminen pääse kunnolla syventymään. Myöskin työnantaja voi haluta hyvää työtä tehneen harjoittelijan jatkavan samoissa tehtävissä. Oppilaitoksen pitäisikin pystyä varmistamaan, että opiskelijoiden harjoittelu on riittävän monipuolista. Tehtävien vaativuuden tulisi kasvaa opintojen edetessä ja harjoittelun tulisi antaa mahdollisimman paljon valmiuksia tuleviin työtehtäviin.

Pakolliseen ennakkoharjoitteluun ei liene enää mahdollisuutta palata, vaikka sille löytyykin laajaa kannatusta niin opetushenkilöstön kuin työelämän puolelta. Vaikka ennakkoon tehty harjoittelu toisaalta parantaisi tilannetta aloittavien opiskelijoiden osaamisen kohdalta, niin se ei vielä ratkaisisi kaikkia opintojen aikaisen harjoittelun haasteita. Nykyisen kaltainen harjoittelu tulee muilla keinoin saada paremmin osaksi oppimisprosessia pohtimalla toimenpiteitä, joilla tuetaan opiskelijoiden kehittymistä ja kasvamista ammattilaisiksi. Toimenpiteiden tulee keskittyä ohjauksen kehittämiseen sekä harjoittelun sisällön ja suunnitelmallisuuden parantamiseen.

Harjoittelujaksojen sijoittuminen opettajien vapaajaksolle vaatisi työpaikkaohjaamisen toteuttamiseksi merkittävästi lisäresursseja. Rakennustyömailla tapahtuva ohjaus vaatisi myös työnantajien suunnalta toimenpiteitä työturvallisuuden vuoksi muun muassa ohjaajien perehdyttämisessä ja kulkulupien myöntämisessä. Kevyempänä toimenpiteenä oppilaitos voisi keskittyä ohjaamaan opiskelijan harjoittelupaikan valintaa ja työtehtävien sisältöä keväällä ennen harjoittelua ja syksyllä harjoittelun jälkeen opiskelijan kanssa käytävien keskustelujen myötä. Keväällä pohdittaisiin tulevan harjoittelun luonnetta ja tehtäviä. Syksyn keskustelussa käytäisiin läpi menneen kesän kokemuksia ja voitaisiin samalla asettaa tavoitteita seuraavan kesän harjoitteluun. Vaikuttavuutta vielä parantaisi, jos keskusteluun saataisiin mukaan myös työnantajan edustaja tai tavoitteista ainakin tiedotettaisiin harjoittelupaikkaa. Henkilöresursseja keskustelujen toteuttamiseen vaadittaisiin arviolta enintään 25–30 prosenttia siitä määrästä, mitä työpaikalla tapahtuva ohjaaminen vaatisi.

Rakennusalan ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen insinööriopintojen työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa on eroavaisuuksia. Yhdessä voitaisiin miettiä ja hakea toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta hyviä käytänteitä, joita voidaan hyödyntää sekä insinööri- että toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Olisiko parantamisen varaa järjestelmällisyydessä, resurssien oikeassa kohdentamisessa ja kouluasteiden yhteisessä tekemisessä? Esimerkkinä voisi olla ammatillisen koulutuksen opiskelijan ja ammattikorkeakoulun opiskelijan yhteisesti järjestetty työpaikalla oppimisen mahdollisuus, jolloin ammatillisen koulutuksen opiskelija saa tietoa insinööriopinnoista ja AMK-opiskelija käytännön tehtävistä ja opiskelusta toisella asteella.

LÄHTEET

- Goman, J. & Räisänen, A. 2018. Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus. Haettu 27.4.2020 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160513/86_15_1_Osperusteisuus_politiikkatoimien-arviointi_KARVI_VNTEAS.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Helakorpi, S., Aarnio, H. & Majuri, M. 2010. Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Jumisko, O. 2019. Talonrakennusalan opiskelijoiden työelämässä hankittavan osaamisen kehittymisen tukeminen. Haettu 28.4.2020 osoitteesta <https://www.theseus.fi/handle/10024/191164>.
- Opetushallitus (OPH). 2020. Työelämässä oppiminen. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoelamassa-oppiminen>.
- Opetus ja kulttuuriministeriö (OKM). 2018. Ammattikorkeakoulu-uudistuksen arviointi – Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:32.
- Saarikangas, H. 2017. Hyvän insinöörikoulutuksen idea. Insinööriliitto ry.
- TAMK 2013. Insinöörikoulutusta 100 vuotta Suomessa. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja 2013.

Opi tekemällä, kokemalla ja
oivaltamalla

Oppilaitosten yhteistyömahdollisuudet rakennustekniikan alalla

EPPA-hankkeessa sujuvien siirtymien ja eri kouluasteiden välisen yhteistyön kehittämiseksi myös rakennustekniikassa REDUn ja Lapin AMKin yksiköiden välillä nähtiin tarve sekä erilaisten polkujen tunnettuuden ja käytön lisäämiseen, osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjen selkiinnyttämiseen, että käytännön yhteistoimintamuotojen kehittämiseen. Hankkeen aikana on selvitetty yhteistyön nykytilaa ja mahdollisuuksia oppilaitosten opetushenkilöstön kanssa. Pohdinnassa on ollut muun muassa, millaisia hyviä yhteistyömuotoja on olemassa ja voitaisiinko joitakin jo aiemmin käytettyjä sekä hyväksi havaittuja toimintamalleja ottaa uudelleen käyttöön. Tässä artikkelissa kuvaan millaisia yhteistyömuotoja rakennustekniikassa on ja miten ne tukevat ja edistävät opiskelijan siirtymää REDUsta Lapin ammattikorkeakouluun.

VÄYLÄOPINNOT, POLUT JA HANKITUN OSAAMISEN TUNNISTAMISEN KÄYTÄNNÖT

Sujuvammat siirtymät ammatilliselta toiselta asteelta Lapin AMKIin ovat olleet väyläopintojen kautta mahdollisia vuodesta 2017 lähtien. Väyläopintojen kautta Lapin ammattikorkeakoulun tekniikan aloilla on ollut vasta muutamia opiskelijoita vuosittain, mutta määrä on kasvanut vuosi vuodelta. EPPA-hankkeen alussa selvitin osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjä Lapin AMKin tekniikan koulutuksissa. Pääosin opinto-ohjaajille kohdistamani ja loppuvuodesta 2018 tekemäni haastattelut osoittivat, että osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt väyläopinnoissa vaihtelivat eri alojen koulutusten välillä. Opinto-ohjaajat kertoivat haastatteluissa kukin omien koulutustensa tilanteesta ja opettajien toimintatavoista.

Haastatteluiden mukaan väyläopintojen käytännöissä havaittiin olevan eroavaisuuksia. Eroavaisuuksia saattoi olla opinto-ohjaajien mukaan myös saman koulutuksen eri opettajien välillä. Haastavaa joiltakin osin oli myös aiemmin hankitun osaamisen erottaminen opintosuoritusten korvaavuuksista eikä selkeitä yhtenäisiä käytänteitä

ollut syntynyt hankitun osaamisen tunnustamisen (HOT) osalta. Vaikka Lapin AMKin ohjeistusten pääperiaatteet olivat opettajakunnalla hallussa, niin käytännön menettelyt olivat silti kirjavia. Väyläopinnot olivat myös vielä vieraita osalle opetushenkilöstöstä, eikä toimintaa ohjaavia käytänteitä ollut kaikissa koulutuksissa ehtinyt muodostua. Näitä käytäntöjä tulisikin kehittää kohti yhtenäisiä toimintamalleja ja saada toimintatavat jokaisen tietoon. EPPA-hankkeen aikana on lähdetty etsimään ratkaisuja tähän.

TAVOITTEENA YHTEISTYÖMUOTOJEN KEHITTÄMINEN

Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteistyön kehittämistä on pohdittu laajemminkin ja paikalliseen yhteistyöhön voidaan hakea suuntaviivoja myös muualta Suomesta. Opetusministeri asetti tammikuussa 2019 ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välisen yhteistyön kehittämistä valmistelevan työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja kuvata ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyön nykytilaa ja erilaisia toimintamalleja. Tehtävänä oli myös määritellä yhteistyön tavoitteita sekä tehdä ehdotuksia yhteistyön kehittämiseksi ja valtakunnallisiksi toimintamalleiksi. Työryhmän työn tuloksista voidaan poimia aiheita paikallisen yhteistyön kehittämiseen Rovaniemelläkin, sillä samansuuntaisia ideoita on noussut esille myös rakennustekniikan yhteistyössä REDUn ja Lapin AMKin välillä. (OKM 2019.)

Ministeriön tavoitteena on lisätä toisen asteen ja korkea-asteen koulutusten välistä yhteistyötä. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö velvoittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekemään yhteistyötä alueen työ- ja elinkeinoelämän, muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen ja lukiokoulutuksen järjestäjien kanssa. Korkeakoulujen tulossopimuksissa (2017–2020) on sovittu, että korkeakoulut lisäävät yhteistyötä toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi. (OKM 2019.) Paikallinen yhteistyön kehittäminen vastaa suoraan tähän vaatimukseen. Oppilaitoksilla olisi helpompaa lähteä liikkeelle pienimuotoisemmista kehittämistoimenpiteistä, joista ei aiheudu merkittäviä kustannusvaikutuksia. Tällaiset toimenpiteet voitaisiin toteuttaa pääosin jo olemassa olevilla resursseilla.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa on hyvin monipuolista ja tiivistä, mutta yliopistojen kanssa yhteistyö on ollut rajatumpaa. Yhteistyökumppaneina koulutuksen järjestäjillä painottuivat ammatillisten opettajakorkeakoulujen lisäksi maantieteellisesti lähinnä sijaitsevat ammattikorkeakoulut. Kyselyn mukaan tehokkaan yhteistyön esteitä ovat olleet muun muassa rahoitus, AMK-opintojen tarjonnan rajallisuus, henkilövaihdokset, asenteet, erilaiset työehtosopimukset ja toimintakulttuurit sekä oppilaitosten erilaiset strategiat ja kehittämisen tarpeet. (OKM 2019.)

PAIKALLINEN YHTEISTYÖ

Yhteistyön toimivuus riippuu usein ratkaisevasti opetushenkilöstön henkilösuhteista. Aiemmin Rovaniemellä tehdyistä yhteistyöprojekteista on saatu hyviä kokemuksia muun muassa lumirakentamisessa, rakennustekniikan oppimisympäristöprojektissa 2008 Rovaniemellä (Soukka 2008) sekä talotekniikan yhteistyömuodoissa muun muassa laboratorioiden osalta. Kuitenkin yhteistyön esteiksi OKM:n (2019) raportin mukaan nousevat erityisesti rahoitus ja siten myös paikalliset resurssit.

Rajallisten resurssien vuoksi yhteistyötä tulisi kehittää erityisesti pienimuotoisempaan ja kustannustehokkaampaan, jotta kynnyks yhteistyölle pysyy matalana. Isojen yhteistyöhankkeiden haasteina ovat rahoituksen järjestämisen lisäksi muut merkittävät vastuut, joita ei ole voitu ottaa vastaan. Laajempia yhteistyöprojekteja on luontevampaa lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan sen jälkeen, kun yhteistyöstä ja kanssakäymisestä on tullut jatkuvaa ja samalla osa normaalia toimintaa oppilaitoksissa. Pienimuotoisen yhteistyön sisällyttäminen opintosuunnitelmiin on myös helpommin järjestettävissä.

Kohtuullisilla kustannus- ja resurssivaikutuksilla toteutettavia yhteistoimintamuotoja olisivat ainakin:

1. AMK-opiskelijoiden osallistuminen REDUn projekteihin

- muun muassa avustavina työnjohtajina, turvallisuuskoordinaattoreina tai (työn)suunnittelijoina.
- Tehtäväkuvaan kuuluisi osaamisen mukaan työnjohdon rutiineihin kuuluvia tehtäviä kuten erilaisten tarkastusten tekeminen (laatu, turvallisuus), aikataulujen laadinta, laatusuunnitelmat tai perehdyttämiseen liittyvää dokumentaatiota.
- Voitaisiin sisällyttää AMK-opiskelijoiden projektiopintoihin (4 x 5 op). Tehtävät sopisivat erityisesti sellaisille AMK-opiskelijoille, joilla ei juurikaan työmaakokemusta tai omia työelämäyhteyksiä projektiopintoja varten. Vaativimmat tehtävät suunnattaisiin enemmän työ(maa)kokemusta omaaville opiskelijoille.

2. Resurssien yhteiskäyttö, olemassa oleva laitteisto ja kalusto sekä tilat

- Lapin AMKin rakennuslaboratorion yhteiskäyttö. Käyttö myös REDUn opinnoissa. Esimerkiksi AMK-opiskelijat voisivat toimia ohjaajina laboraatioissa tai esitellä laboraatioita REDUn opiskelijoille ja ao. tehtävien saatavien opintosuoritusten kohdistaminen AMK-opiskelijoilla pohdittava tapauskohtaisesti (infrarakennus, betonitekniikka tai vastaava).
- REDUn työmaakalustoon (mm. teline- ja nosturikalusto) tutustuminen sekä muun mittalaitteiston ja -laitteiden yhteiskäyttö ja/tai tutustuminen. Tämä soveltuu/sisältyy lähes kaikille rakentamisen ammattiopintojaksoille sekä myös maanmittaustekniikkaan.
- toisen asteen ja ammattikorkeakoulun tilojen ristiin käyttö, vaikka pelkästään vain hälventämään oppilaitosten raja-aitoja.

3. Opiskelijoiden tutustumiskäynnit

- REDUn opiskelijat seuraamassa opetusta, ns. kurkistamassa opintoihin. Tämä madaltaisi kynnystä väyläopintoihin tai tutkinnon jälkeiseen hakeutumiseen korkeakouluun ja avaisi ehkä ajatuksia tällaiseenkin mahdollisuuteen paremmin kuin pelkkä luennointi.
- AMK-opiskelijoiden osallistuminen REDUn projekteihin tai opetukseen. Tämä lisäisi ja laajentaisi ammattiosaamista sekä käsitystä erilaisten työmaatehtävien toteutuksesta.

4. Henkilökunnan tutustumiskäynnit

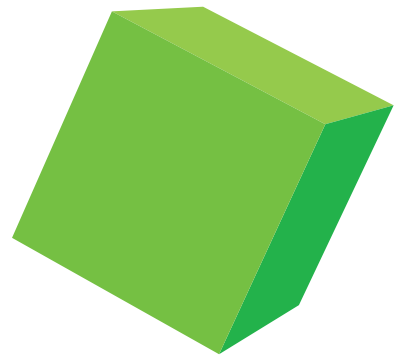
- tietämyksen lisääminen toisesta oppilaitoksesta ja koulutusten sisällöistä, tavoitteista, oppilasmääristä jne.
- säännölliset tapaamiset epävirallisen kanssakäymisen lisäksi. Esimerkiksi ”Rakennustekniikkapäivä/iltapäivä” kesäkuun alussa tai elokuun puolessavälissä, jossa agendalla mm. yhteistyömuodot sekä niiden toimivuus ja kehittäminen, koulutusten tilannekatsaukset ja näkymät.
- yhteistyön jatkuvuuden varmistaminen. Yhteistoiminta saisi olla kiinni yksittäisistä henkilösuhteista. Tässä olisi tärkeää minimoitaisiin mm. henkilöstömuutosten vaikutukset yhteistoimintaan, jos kanssakäyminen on riittävän laajaa ja säännöllistä.

Edellä mainituilla toimenpiteillä olisi todennäköisesti positiivinen vaikutus opiskelijan sujuviin siirtymiin, väyläopintoihin ja opintopolkuihin, osaamisperustaisuuden sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöihin. Yhteistyön laajentaminen on selvästi tarpeen, jotta käytänteet yhtenäistyvät ja eri toimijoille muodostuu yhtäläinen käsitys toimintamalleista molemmissa oppilaitoksissa, niin opetushenkilöstön kuin opiskelijoiden keskuudessa. Toisaalta toimenpiteet vaativat sitoutumista ja muitakin henkilöresursseja, koska opetushenkilöstön lisäksi toimintamallien jalkauttamisessa tulee olla mukana myös molempien oppilaitosten oppimis- ja ohjauspalvelut. Tällä varmistetaan toimintamallien yhtenevyys eri koulutus- ja osaamisalojen välillä.

LÄHTEET

- Opetus ja kulttuuriministeriö (OKM). 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26.
- Soukka, I. 2008. Oppimisympäristö elinkeinoelämän kanssa. Tierakennusmestari 2/2008. Haettu 15.5.2020 osoitteesta http://www.tierakennusmestari.com/lehdet/2008_2_Soukka.pdf.

KANSAINVÄLISYYS

The world is one step away

Opiskelijan tarina Kansainvälisyys -oppimisympäristöstä

Kansainväliset oppimisympäristöt ovat yksi monista ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöistä. Ammattiin opiskelevalla on opintojensa aikana mahdollisuus lähteä työelämässä oppimaan kotimaan ohella myös ulkomaille. Myös ulkomailla olevassa oppilaitoksessa opiskelu on mahdollista. Kansainvälinen vaihto suunnitellaan aina osaksi opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämisen suunnitelmaa (HOKS). Tavoite on, että vaihdossa opiskelija hankkii opiskelemaansa ammatin ja tutkinnon edellyttämää osaamista. Vaihdon aikana on mahdollista antaa myös näyttöjä. Kansainväliset oppimisympäristöt edistävät erityisesti kielitaidon sekä ongelmanratkaisutaidon kaltaisten elinikäisen oppimisen avaintaitojen kehittymistä. Kansainvälinen (kv-) vaihto monipuolistaa oppimisympäristöjen kokonaisuutta, joissa ammattitaitoa ammatillisten opintojen aikana kehitetään. Lapin koulutuskeskus REDUsta kansainvälistä vaihtomahdollisuutta ovat hyödyntäneet muiden muassa Niina Vuontisvaara ja Sari Pikkuhookana. Tämä tarina pohjautuu haastatteluun ja kuvaa Niinan ja Saran matkaa kv-vaihdossa.

KUVA ISMO MOLKOSELKÄ

Niina Vuontisvaara, 21 ja Sara Pikkuhookana, 20 ovat rovaniemeläisiä nuoria aikuisia. Heitä voisi kuvailla sanoilla ”täyspäisiä tulevaisuuteen luottavia lappilaisia”. He valmistuivat REDUn Pintakäsittelyalan perustutkinnosta vuonna 2019. Ystävykset hakeutuivat koulutukseen yhdessä ja jatkavat ammatillista kehittymistään työelämässä. Toisena opiskeluvuotenaan he hankkivat osaa-

Kuva 1 Niina ja Sara

mista kahden kuukauden ajan Berliinissä Saksassa. Harjoittelupaikkana toimi maa-
laus- ja sisustusalan pitkänlinjan perheyritys Dietmar Lutz Malermeister GmbH
(Ks. <http://maler-lutz.berlin/>).

Yritys tarjosi tutkinnon perusteiden mukaisen oppimisympäristön, vaikka annetut
tehtävät eivät lopulta tarjonneetkaan merkittävää uutta osaamista. Yritys huolehti
Niinasta ja Sarasta läpi koko harjoittelujakson, kuten tarjoamalla asunnon, työssä
tarvittavan suojavaatetuksen jne. Työpaikkaohjaus oli onnistunutta ja aktiivista. Sitä
he kumpikin pitivät tärkeänä. On aikamoinen harppaus lähteä 62 tuhannen asukkaan
Rovaniemeltä Berliiniin, joka on noin neljän miljoonan asukkaan suurkaupunki.
Täytyi opetella aivan uusia asioita ja turvallisuuteen piti kiinnittää erityistä huomio-
ta. Valmennuksella ennakoitiin mahdollisia tilanteita ja siinä onnistuttiin hyvin.
Vertaistuki oli tässäkin tärkeässä osassa. Yhteydenpito lähimmäisten kanssa oli päi-
vittäistä ja opettajan ohjausta oli helposti saatavilla. Opettajalla oli myös mahdolli-
suus vierailla heidän luonaan kv-jakson aikana.

Päätös lähteä ulkomaille oli suoraa seurausta ohjauksesta (hoksauksesta). Heille
kerrottiin mahdollisuudesta ja kannustettiin tarttumaan siihen. Haastattelussa tuli
esiin, että ilman näitä toimia liikkuvuus ei olisi toteutunut. Rohkaisua vaadittiin ja
vertaistuen merkitys korostui. Kaverin kanssa oli helpompi lähteä. Hyvä valmentau-
tuminen ja selkeä suunnitelma auttoivat. Monenlaisten lomakkeiden täyttäminen
koettiin haastavana ja siinä opettajan tuella oli merkitystä. Lomakkeisto koettiin
vaikeaselkoisena ja lomakkeita oli paljon. Lisäksi englanninkielinen koulutustermistö
aiheutti harmaita hiuksia. Rahoituksesta Sara ja Niina totesivat, että oppilaitoksen
tuki ja oma rahoitus kyllä riittää. Sitä ei tarvitsisi murehtia. Kelan rahoituksen haku
oli heidän mielestään hankalaa.

Niina kertoi hyötyneensä jaksosta usealla eri tavalla. Keskeisimmäksi nousi
arkiosaaminen, kuten sosiaaliset taidot. Rohkeutta karttui rutkasti ja minäkuva vah-
vistui. Sillä on ollut suora vaikutus asioiden haltuunotossa elämässä yleensä. Kieli-
osaamisen vahvistuminen ja erityisesti vieraan kielen käytön kynnyksen aleneminen
oli merkittävää. Samaa totesi Sara ja kertoi olleensa yllättynyt, kuinka hyvin englan-
nin kieli puhuttuna ja kirjoitettuna sujuikaan. Ennen liikkuvuutta, yksi suurimmista
epävarmuuksista liittyi juuri kieliosaamiseen arjen tilanteissa. Se osoittautui kuiten-
kin turhaksi ja kummasti se peruskoulussa hankittu osaaminen tuli näkyväksi. Niina
kertoi, että oli hauskaa huomata oman kielitaidon kehittyminen.

Liikkuvuuden jälkeen opintojen ammatillinen osaaminen hankittiin osittain oppi-
sopimuksella. Yhtenä syynä siihen Niina mainitsi rohkeuden tehdä valintoja koke-
muksen perusteella. Osaamisen hankkiminen liikkuvuuden aikana oli ammatillisesti
samantyyppistä kuin kotimaassa, muutamain poikkeuksin. Saksalaisessa työkuultuu-
rissa työ on tarkempaa ja tavoitteellisempaa. Puheeksi tuli työtilaisuuksien etsiminen
Suomen ulkopuolelta sesongin ulkopuolella. Sitä Niina ja Sara olivatkin miettineet,
eikä ulkomaille töihin lähtöä pidetty mitenkään poissuljettuna vaihtoehtona.
Kun kokemus liikkuvuudesta on, työn perässä liikkuminen toiseen maahan tuntuu
enemmänkin mahdollisuudelta. Kokemus oli avartava ja menttiin sellaisella asenteella,
ettei mitään voi menettää.

Ohjaus ennen liikkuvuusjaksoa, sen aikana ja liikkuvuuden jälkeen tapahtui oman opettajan, kv-ohjaajan ja kv-koordinaattorin toimesta. Opettaja ohjasi osaamisen hankkimista ja liikkuvuuteen kuuluvia asioita muut toimijat. Sara tuumaili myös jatko-opiskelua jossain vaiheessa ja hän koki, että vakituinen työ auttaisi tulevaisuuden suunnittelussa. Mottona hänellä on ”Ole rohkea!”. Niina haaveili kokoaikaisesta työstä ja perheen perustamisesta. Mottona hänellä oli: ”Avoin! Sosiaalinen ja Rohkea!”.

Voit kokea ja lukea Saran ja Niinan matkasta: <http://niinajasara.blogspot.com/>

The world is one step away

Lapilla on loistava tulevaisuus

Lapissa on noin 177 000 asukasta (Tilastokeskus 2020). Vuonna 2019 ulkomaalaisia matkailijoita, jotka käyttivät majoituspalveluita, oli 0,46 miljoonaa. Heistä noin 60 prosenttia vieraili Lapissa (Tilastokeskus 2020). Vuosittainen kasvu on mitattavissa useissa prosentteissa. Lapilla on luontonsa puolesta vahvoja vetovoimatekijöitä. Puhdas luonto, toimiva infra, pitkälle kehitetyt kattavat matkailupalvelut, turvallisuus, joulu ja niin edelleen. Lappi elää enenevässä määrin palveluista ja lähitulevaisuuden ennusteet osoittavat ylöspäin. Kehitys tarjoaa lappilaisille hyvät mahdollisuudet työllistyä ja rakentaa tulevaisuuttaan kotiseudullaan. Osaamisperustaisella ammatillisella koulutuksella on ennakoiva rooli kehittää toimintaansa tukemaan nuorten tulevaisuuden osaamistarpeita. Tehtävää on paljon ja osittain ollaan takamatkalla. Suoraan matkailupalveluihin keskittyvät koulutukset ovat innovatiivisia ja edustavat koko maan parhaimmistoa. Toisaalta monissa ammateissa, joissa perinteisesti ei ole kohdattu matkailijoita, on tultu uuden haasteen eteen. Monikulttuurisia taitoja tarvitaan yhä useammassa ammatissa. Seuraavassa esittelen havaintojani Lapin toimintaympäristön kansainväistymisestä ja pohdin, millä tavalla opettajien kansainvälisyysosaamista pitäisi vahvistaa.

Näkemykseni mukaan ammatillisten opettajien kansainvälisyyttä koskevalla ohjausosaamisella on merkittävä vaikutus siihen, miten lappilaiset opiskelijat muuttuvassa toimintaympäristössään ja tulevaisuuden työelämässä selviävät ja menestyvät. Omien havaintojen perusteella Lapin toimintaympäristön kansainvälistyminen laajentuu yhä uusille ammattialoille. Opettajan ohjausosaamisen kehittäminen varmistaa lappilaisten opiskelijoiden paremman sijoittumisen kotiseudun työmarkkinoille, joka osaltaan vahvistaa alueellista elinvoimaisuutta. Tulevaisuus edellyttää monikulttuurisia taitoja ja niiden kehittymisessä opettajalla on merkittävä rooli. EPPA-hankkeessa olen pohtinut näkökulmia kansainvälistymiseen.

Vaikka olemmekin ihan varmasti kärkimaita, mitä koulutuksen laatuun tulee, niin opittavaakin on. Viittaa tässä opettajien ohjaustaitojen ennakoivaan kehittämiseen. On selvästi havaittavissa, kuinka taidot pakkaavat kasautumaan harvoille, vaikka suomalainen koulutus on kuulu innovatiivisuudestaan ja rohkeudestaan. Opetus ja ohjaushenkilöstön tasalaatuinen osaaminen ei kansainvälistymistaitojen osalta toteudu ja liika erikoistuminen omaan kapeaan osaamisalueeseen estää havaitsemasta toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia. Lappi on tietysti kasvavan matkailun

vuoksi erityisalue. Turismin huippusesongin aikana voi olla vaikeaa olla kohtaamatta ulkomaista matkailijaa. Siis missähän ammatissa voisi väistää monikulttuurista kohtaamista? Mietitäänpä. –Bussikuski ei, ensihoitaja ei, kampaaja ei. No, kiinteistöhoitaja ei. Listaan tietenkin lisätään kaikki palveluntuottajat, joiden palveluita me itsekkin käytämme arjessa. Opetuksen ohjaustehtävässä toimivien olisi hyvä kehittää kansainvälistä osaamistaan. Se parantaisi koulutuksen laatua ja ennakoisi muutoksia. Kansainvälisyys on tullut vahvasti osaksi ammatillista koulutusta EU-jäsenyyden myötä. Ammatillista koulutusta on kansainvälistetty 1990-luvulta lähtien erityisesti juuri hankkeiden avulla. Erityisen merkityksellistä on varmasti opiskelijoiden kv-liikkuvuuden tukeminen.

KANSAINVÄLISTYMINEN ON KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ

Kansainvälisyys on myös kestävää kehitystä. Useissa ammateissa kohtaamiset muiden kulttuurien kanssa ovat jo arkipäivää. Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävä kehityksen näkökulmasta, meidän on tärkeä ymmärtää olevamme osa monikulttuurista Eurooppaa ja maailmaa. Mitä enemmän olemme vuorovaikutuksessa muiden kulttuureiden kanssa, sitä paremmin ymmärrämme ja hyväksymme erilaisuutta. Se lieventää eri kulttuurien välisiä jännitteitä ja saa meidät tuntemaan itsemme eurooppalaisiksi suomalaisiksi. EU:n tavoitteena on madaltaa kynnystä hakeutua euroalueella työn perässä eri maiden välillä. Liikkuvuuskokemukset tukevat tätä kehitystä. Opiskelu kansainvälisissä oppimisympäristöissä tulee olla arkipäiväistä, suunnitelmallista osaamisen hankkimista riippumatta siitä, tapahtuuko se kotimaan työelämäyhteydessä, ulkomailla, oppilaitoksessa tai muussa kv-yhteydessä. Sen tulee olla helposti saavutettavaa, mielekästä ja tunnistettavaa.

OPETTAJIEN ROOLI JA TEHTÄVÄT

Työelämä tarvitsee osaajia, joilla on ammatin ydinosaamisen lisäksi myös monikulttuurisia taitoja. Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman EPPA-hankkeen aikana haastattelimme muutamien toimialojen työelämän toimijoita. Heidän viestinsä oli selkeä. Uutta osaamista tarvitaan ja jos koulutus ei ehdi vastata tarpeeseen, työelämä perehdyttää uudet tekijät omalla koulutuksella. Tuota jäin pohtimaan. Millaisia pikaisia toimia voimme koulutuksessa tehdä tilanteen parantamiseksi? Onko tarpeellista käynnistää uudistuksia muutenkin alati muuttuvassa tilanteessa? Vai voidaanko jo olemassa olevilla prosesseilla ottaa paremmin käyttöön valmiita toimintamalleja vakan alta? Tässä on kahdenlaisia toimia, joilla voimme parantaa tilannetta. Ensimmäinen ja tärkein on henkilöstön osaamisen kehittäminen. Omaohjaajien (opettaja) kansainvälisyysosaamisessa on suuria eroja. Osalle se on arkipäiväistä toimintaa ohjauksessa. Suurelle osalle satunnaisia tapahtumia ohjauksessa ja liian monelle täysin vieras alue, jolla ei nähdä merkitystä opiskelijan ammatillisessa kehittymisessä. On aivan luonnollista, ettei kansainvälisyys nouse ohjauksessa näkyviin, ellei opettajalla ole osaamista tai edes omakohtaista kokemusta. Kansainvälisyys nähdään

helposti myös joidenkin tiettyjen ihmisten toimintana. Se osaltaan vieraannuttaa opettajia toiminnasta. Vaikka koulutuksen järjestäjällä olisikin tahtotila kehittää, se ei riitä, jos sitä ei selkeästi kiinnitetä toiminnan tasolle (opetukseen). Koulutuksen järjestäjällä tulee olla selkeä kansainvälistymisstrategia ja resurssit sen toteuttamiseen

Opettajien joukossa on myös kansainvälisyyden osaajia. Lapin koulutuskeskus REDUssa tämä on näkynyt esimerkiksi varsin laajana kv-hanketoimintana viime vuosituohannelta lähtien. Erityisesti Euroopan unionin rahoittamien hankkeiden avulla on tuettu opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuutta, erilaisia pedagogisia innovaatioita, kotikansainvälistymistä sekä yritysten kansainvälistymistä. Haasteena ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisessä ovat eri toimialojen väliset erot. Osa toimialoista on ollut kv-toiminnan kehittämisessä aloitteellisia ja aktiivisia. Osa on puolestaan jättäytynyt ”vapaaehtoisesti” sivuraiteelle. Tämä ei tietenkään ole hyvä asia. Tulevaisuudessa on pyrittävä siihen, että kansainvälisyys on arkea kaikilla toimialoilla. Tämä edellyttää erityisesti opettajien kv-ohjausosaamisen kehittämistä.

MILLAISIA KEINOJA OPETTAJIEN KANSAINVÄLISTYMISTAITOJEN KEHITTÄMISEEN ON OLEMASSA?

Voidaanko opettajan kansainvälisyysosaamista kehittää ilman erillistä koulutusta? Mielestäni kyllä. Lähtökohtaisesti ensimmäinen steppi on osallistaa opettajat liikkuvuuksiin jo kokemusta omaavien liikkujien kanssa. Tästä saatiin hyvää kokemusta myös EPPA-hankkeessa. Opettajien ja opiskelijoiden liikkuvuus saatiin käynnistettyä toimialalla, jossa liikkuvuudet ja kaikenlainen kansainvälinen toiminta oli hiljalleen kuihtunut. Kokemusta omaavan liikkujan tuella kaksi opiskelijaa saatiin kuitenkin aktivoitua ja he tekivät noin kuukauden mittaisen liikkuvuuden. Jakson loppuvaiheessa myös heidän opettajansa vierailivat työpaikalla. Malli tuotti tulosta heti ja yhteistyö käynnistyi. REDUun on saapunut ulkomaalaisia opiskelijoita sen jälkeen ja tutkinnon opettajat ovat ottaneet heidät vastaan loistavasti. Jälkeenpäin keskusteltuani, lähes kaikki ennakkokäsitykset ohjauksen vaikeuksista olivat väistyneet. Suurin kynnys näyttää liittyvän kieliosaamiseen tai omaan käsitykseen sen riittämättömydestä. Ammatillinen opettaja ei omaa samanlaista koulutustaustaa kuin luokanopettajat. Usein he hakeutuvat opettajiksi työuransa keskivaiheen jälkeen. Näin tietenkin täytyy olla, että heille on ehtinyt kehittyä vahva substanssiosaaminen omasta ammatista. Usein ura ei kuitenkaan suo mahdollisuutta kehittää monikulttuurisia taitoja. Tämä ei ole mitenkään suomalainen ilmiö. Sama on havaittavissa useissa koulutus-kulttuureissa. No, onko siinä kielitaito-osaamisessa perää? Ei näyttäisi olevan. Opettajat, jotka saavat mahdollisuuden liikkuvuusjaksoille, huomaavat pian taitojen riittävän hyvin. Kommentit ensikokemuksen jälkeen ovat helpottuneita. Kyllähän minä osaan. Sieltä ne sanat löytyivät ja ihan hyvin se kommunikointi onnistui. Minusta tässä on kysymys opettajan elinikäisestä oppimisesta. Opettajakin pitää altistaa oppimiselle.

Omien kokemusten jälkeen on helpompaa käynnistää kansainvälistymistoimia omassa tutkinnossa / osaamisalalla. Verkostoituminen vaikka Euroopan unionin ja

ETA-alueen muiden koulutuksenjärjestäjien kanssa avaa uuden pelikentän ja mahdollistaa oman osaamisen kehittämisen ja parantaa opetuksen laatua. Vierailut ja muiden maiden opetushenkilökunnan job shadowing -jaksot REDUun päin ovat myös osoittautuneet hyväksi ratkaisuksi. Ne mahdollistavat kotikansainvälistymisen. Aika pienellä vaivalla voimme sijoittaa vierailevia opettajia omiin oppimisympäristöihin, siis heidän omille tunneilleen. Tästä on hyviä kokemuksia. Tästä hyötyvät välittömästi myös opiskelijat. On ollut ilo havaita, kuinka ennakkoluulottomasti osa opettajista osallistaa vierailijoita tunneilleen. Johdon tason vierailut ovat myös tärkeitä, lähinnä verkostoitumisen vuoksi. Niistä ei kuitenkaan ole juurikaan hyötyä toiminnan tasolle. Olisi toivottavaa, että tulevaisuudessa opiskelijaliikkuvuuksissa saataisiin enemmän vierailuja oppimisympäristöihin. Meidän opiskelijamme voisivat kohdata paremmin vertaisiaan ja opettajat pääsisivät luontevasti sparraamaan kansainvälisyystaitoja.

Olisiko opettajien kouluttamisella saavutettavissa parempaa kv-osaamista? Varmasti on. Se kuitenkin edellyttää koulutuksenjärjestäjältä selkeää näkemystä ja satsausta tulevaisuuden tarpeisiin. Amisreformi on massiivinen uudistus. Osittain siksi kansainvälistymiskehitykselle ei ole riittänyt sen tarvitsemää huomiota. REDUlla on ollut käytössään koko 2000-luvun erinomaiset rahoitusvälineet mobilisoida suuria määriä opiskelijoita, mutta myös henkilöstöä liikkuvuuksiin. Meillä on käsillä mahdollisuuksien aika. Nyt vaaditaan rohkeutta hypätä boxin ulkopuolelle. Pois mukavuusalueelta mahdollisuuksien pariin. Omaohjaajalla on keskeinen rooli. Jos hän ei näe kansainvälistymistä tärkeänä tai häneltä puuttuu siitä osaamista, voi koko mahdollisuus jäädä käyttämättä.

OPISKELIJA HYÖTYY KANSAINVÄLISYYDESTÄ

Toteutuneissa liikkuvuuksissa kaikki opiskelijoiden palautteet ovat olleet positiivisia. Tämä on hyvä muistaa ohjauksessa. Koulutusuudistuksessa on nostettu vahvasti esiin opiskelijan oikeus hankkia osaamista missä tahansa ja milloin tahansa. Osaamisperustainen koulutus vain parantaa liikkuvuuksissa tai muussa kansainvälisessä yhteydessä hankittavan osaamisen mahdollisuuksia. Tilaisuuksia kansainvälistymistaitojen kehittämiseen on useita. Ilmeisin ja tunnetuin tapa on lähteä joksikin ajaksi toiseen maahan työharjoitteluun. Se on kaikille tuttua. On myös muita keinoja. Lapin alueella korkean matkailusesongin aikana on lukuisia työpaikkoja, joissa palveluita tuotetaan suoraan matkailijoille, kuten ravitsemus, majoitus, ohjelmapalvelut ja niin edelleen. Opiskelijoilla on mahdollisuus toimia hyvinkin aidoissa kansainvälisissä oppimisympäristöissä. Kuten artikkelin alussa jo mainitsin, rajapintoja löytyy vähän joka puolelta ja monissa ammateissa. Monikulttuurista kohtaamista tapahtuu nykyään ammateissa, joissa siihen ei ole totuttu. Lapissa on myös useita pienyrityksiä, joissa ei ole yhtään suomalaista. Se tarkoittaa kotikansainvälistymistä ilman liikkuvuutta. Myös maahanmuuttajataustaisten kotouttamisen yhteydessä tapahtuu sama ilmiö käänteisesti.

Opiskelu ulkomailla on tavoitteellista opiskelua, joka toteutuu muualla kuin kotimaassa. Liikkuvuuksia suositellaan opiskelun toisena tai kolmantena vuotena. Siinä vaiheessa toisen asteen opiskelutapa on ehtinyt tulla tutuksi ja se oma polkukin on paremmin jäsentynyt. Varsinkin suoraan perusopetuksesta saapuille se on paras ratkaisu. Tietysti myös omasta ammatista on karttunut ydinosaamista, joka mahdollistaa laadukkaamman harjoittelun. Ikää on hyvä olla vähintään 17 tai enemmän. Huolta-jatkin ovat myötämielisempiä lähettämään nuoriaan paremmin vasta toisena vuotena.

HOKS on se väline opintojen ohjauksessa, joka rakentaa opiskelijan polkua kohti tutkintoa. Sen avulla voidaan suunnitella, millaista osaamista liikkuvuuden aikana voidaan hankkia. Tietenkin sitä määrittelee työharjoittelupaikkojen tehtävien tarjonta ja siellä hankittavan puuttuvan osaamisen kattavuus. Lähtökohtaisesti tavoitteena on tutkinnonosan tai osien suorittaminen. Se voi olla myös yhteisiä tutkinnonosia, kuten esimerkiksi vieras kieli. Aina ammatillisen tutkinnon osan suorittaminen ei kuitenkaan ole mahdollista ja niissä tapauksissa voidaan käyttää REDUn paikallisesti tarjottavaa tutkinnon osaa *Kansainvälinen osaaja 15 osp*. Kyseessä on EPPA-hankkeessa rakennettu tutkinnon osa, joka tekee arkioppimistaitoja näkyväksi ja osaltaan varmistaa opintojen etenemisen.

Opiskelijapalautteissa ja keskusteluissa liikkuvuuksien jälkeen korostuu arkioppimistaitojen merkitys. Minäpystyvyyden vahvistuminen on yksi keskeisimpiä havaintoja. Maailma näyttäytyy rikkaampana ja enemmän mahdollisuuksia antavana ja tulevaisuuskuvasa on enemmän mahdollisuuksia. Kielitaidon karttuminen on vääjäämätöntä ja sen käytön kynnyks madaltuu selvästi. Useat myös pitävät hyvin realistisena mahdollisuutena hakeutua työmahdollisuuksien perässä ulkomaille, ainakin joksikin aikaa. Lisäksi voisi mainita seikan, joka helposti unohtuu: maininta ulkomailla työskentelystä näyttää hyvältä CV:ssä, ja on työnantajille merkki arjenhallintakyvystä ja rohkeudesta tarttua uusiin asioihin.

YHTEENVETO

REDUn kansainvälisyystoiminnassa on paljon hyvää ja toimivaa. Lähtökohtaisesti meillä on se osaaminen, jota tarvitsemme. Toimintatapojen, tiedon, resurssien ja verkostojen pirstaleisuuden vuoksi toiminta vaatii päivittämistä. EPPA-hankkeessa on haluttu kehittää opettajien kykyä ohjata opiskelijoita kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Tämän osaamisen pitäisi olla osa jokaisen ammatillisen koulutuksen opettajan ja ohjaajan työkalupakkia. Koulutuksenjärjestäjän profiloituminen kansainvälisenä osaajana lähettää työelämälle selkeän viestin tulevaisuusorientoituneesta toiminnasta. Opiskelijalle avautuu uusia mahdollisuuksia työmarkkinoilla ja uramahdollisuudet laajentuvat. Opettajan ohjausosaaminen ja myös ammatillinen osaaminen kehittyy ja siihen tulee uusia tuoreita näkökulmia.

LÄHTEET

Tilastokeskus 2020. http://www.tilastokeskus.fi/til/matk/2019/05/matk_2019_05_2019-06-28_tie_001_fi.htm.

The world is one step away

Turvallinen liikkuvuus

EPPA-hankkeen järjestämän täydennyskoulutuksen *Ohjaus eri oppimisympäristöissä* yksi sisältökokonaisuus oli Kansainväliset oppimisympäristöt. Osallistuin siihen kouluttajana ja aiheeni oli turvallisuus opiskelijan kansainvälisessä liikkuvuudessa. Aihe herätti kuulijoissa runsaasti keskustelua. Tässä artikkelissa kuvaan turvallista liikkuvuutta toisen asteen ammatillisen koulutuksen näkökulmasta.

Kansainvälisyys alkaa olla arkipäivää ammatillisissa oppilaitoksissa. Yhä useampi opiskelija osallistuu työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ulkomailla – useimmat Euroopassa, mutta osa myös muualla maailmassa. Työpaikalla järjestettävä koulutus ulkomailla on useiden nuorten kohdalla ensimmäinen ”omin päin” tehty ulkomaan matka, joka jännittää ja pelottaa. Oppilaitoksen tehtävä on rohkaista nuoria liikkuvuuteen ja samalla järjestää heille turvallinen ja antoisa kokemus matkasta.

Työturvallisuuslain (L 738/2002, §8) mukaan työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijöistään ja tämän huolenpitovelvoitteen voidaan ajatella koskevan myös opiskelijoitamme. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevan katsotaan kuuluvan oppilaitoksen työsuojelun piiriin käytännön työn opetuksessa. Työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa (koulutussopimus) opiskelija rinnastetaan vuokratyöläiseksi. Tämä tarkoittaa, että työsuojeluvastuu jakautuu oppilaitokselle ja työnantajalle yhdessä. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelija on työnantajan työsuojelun piirissä. Laki ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017 §80) sanoo, että opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Joka tapauksessa oppilaitoksella on vähintäänkin moraalinen ja eettinen velvollisuus huolehtia oman opiskelijansa turvallisuudesta. Vaikka ulkomaille lähtevä opiskelija olisi täysi-ikäinen tai jos alaikäinen opiskelija on saanut vanhemmiltaan luvan matkustaa, ei se poista oppilaitoksen velvollisuutta huolehtia opiskelijansa turvallisuudesta. Käytännössä opettajan tai ohjaajan on mahdotonta olla ulkomaan jaksolla mukana varmistamassa opiskelijan turvallisuutta – tämän vuoksi opiskelijalle annettavan opastuksen ja ohjauksen tulisi olla mahdollisimman kattavaa.

Kv-liikkuvuuden ajalle oppilaitos määrittelee opiskelijan ohjausvastuun. Ohjauksessa ovat mukana omaohjaaja kotimaassa, sovittu ohjaaja yhteistyöoppilaitoksessa, työnantaja sekä mahdollisesti muita ohjaajia tai opettajia. Opiskelijan kanssa on syytä sopia etukäteen yhteydenpito – millä välineillä yhteydenpito hoidetaan ja milloin. Kannattaa sopia esimerkiksi joka viikolle tietty aika, jolloin yhteyttä otetaan ja lisäksi

vara-aika, mikäli yhteydenotto ei kyseisenä aikana onnistu. Lisäksi sovitaan etukäteen toimenpiteet, mikäli yhteyttä opiskelijaan ei saada.

Matkustuskohteessa tai matkalla voi tapahtua (todennäköisesti ei tapahdu mitään!) käytännöllisesti katsoen lähes mitä tahansa; eksyminen, myöhästyminen, sairastuminen, auto-onnettomuus, työtapaturma, ryöstö, varkaus, passin/lompakon/kännykän hukkaaminen, rankkasade, hirmumyrsky, tulva, maanvyörymä, pahoinpitely, raiskaus, mielenosoitus, mellakka tai vaikkapa terrori-isku. Kaikkeen ei pysty varautumaan etukäteen, mutta opiskelija tulisi valmentaa siihen, että hän pystyy toimimaan missä tahansa tilanteessa. Toiminta voi yksinkertaisuudessaan olla se, että opiskelija ottaa yhteyttä ohjaajaansa ja kysyy miten toimia. Aina ei kaikkea tarvitse osata tai tietää itse, kunhan on tuttu ja turvallinen aikuinen, jolta voi kysyä neuvoa.

Vakuutusturva on hyvä varmistaa ennen lähtöä ja opiskelijaa tulee neuvoa tarvittavien lisävakuutusten ottamiseen. Täytyy kuitenkin huomioida se, että vakuutus itsessään ei takaa turvallisuutta. Toinen huomioitava seikka on, että vakuutus ei voi korvata kaikkea – esimerkiksi terveyttä ja henkeä. Vakuutusturva tulee kuitenkin olla kattava sairastumisen tai onnettomuuksien varalle ja ne yleensä kuuluvatkin oppilaitoksen tarjoamaan vakuutusturvaan. Opiskelijalle tulee huolehtia vakuutustodistus mukaan myös paperisena. Jossain maassa – varsinkin Euroopan ulkopuolella – voi olla käytäntö, että sairaalaan ei pääse hoitoon ilman vakuutustodistusta tai mahdollinen hoito veloitetaan etukäteen. Eurooppaan matkustettaessa eurooppalainen sairaanhoitokortti voi olla tarpeen (KELA 2020).

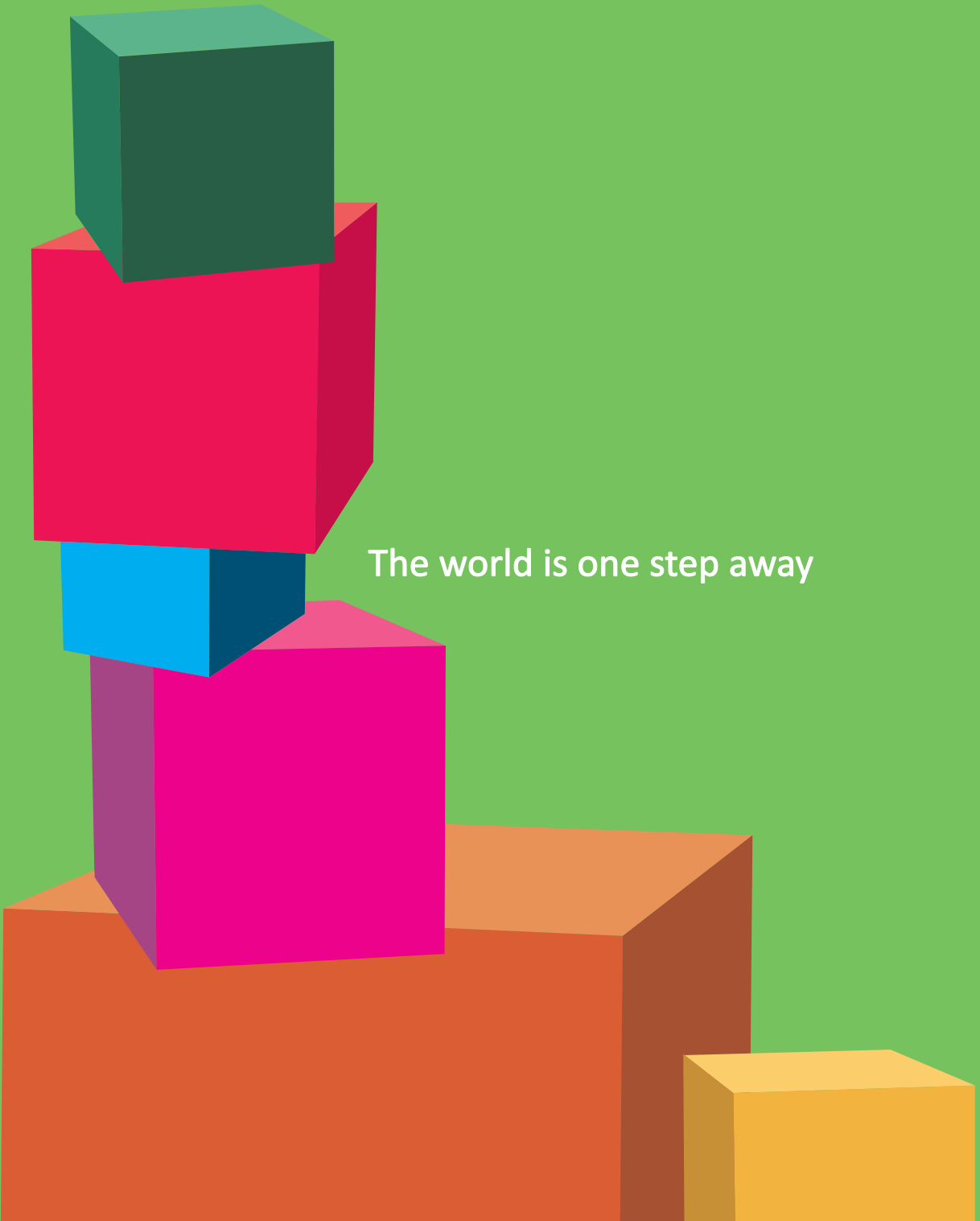
Levottomuudet, terrori-iskut ja erilaiset luonnonmullistukset alkavat olla arkipäivää lähes kaikkialla maailmassa. Ulkoministeriön matkustustiedotteet (UM 2020a) on syytä tutkia ennen matkalle lähtöä. Mikäli kyseiseen maahan matkustamista ei suositella, on sinne matkustamista vältettävä. Usein tiedotusvälineistä saa myös ajankohtaista tietoa matkakohteesta. Suuretkaan mielenosoitukset ja mellakat eivät välttämättä vaikuta ulkoministeriön matkustustiedotteisiin, mutta siitä huolimatta matkustamista kannattaa harkita tarkoin, mikäli matkakohteessa on levottomuuksia. Joka tapauksessa suositeltavaa on, että jokainen ulkomaille lähtijä tekisi matkustusilmoituksen ulkoministeriön sivuilla ennen lähtöään (UM 2020a).

Rokotusten, ruokamyrkytysten, lääkkeiden, passin katoamisen ja niin edelleen varalta on lukuisia ohjeita internetissä (ks. THL 2020. Matkailijan rokotukset; Ruokavirasto 2020. Matkalla; UM 2020b. Passin katoaminen ulkomailla; Kanta.fi 2020. Lääkkeet ja reseptit mukaan ulkomaille). Ulkomaille lähtöön valmistautuvan opiskelijan ennakkotehtäviin voi sisällyttää näiden ohjeiden etsimisen kohteen kulttuuriin tutustumisen lisäksi. Opiskelijalle tulee aina painottaa sitä, että kohdemaassa toimitaan sen maan lakien ja tapojen mukaisesti – maassa maan tavalla. Työsuojelun kohdalla tulee kuitenkin huomata, että työ pitää pystyä tekemään vähintään yhtä turvallisesti kuin kotimaassa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos kohdemaassa on lievemät työsuojelumääräykset, niin opiskelija noudattaa Suomen vastaavia. Joka tapauksessa kohdemaan tavat kannattaa huomioida kaikessa toiminnassa esimerkiksi vaikkapa pukeutumisessa. Tutustumalla maan tapoihin ja kulttuuriin ulkomaan reissusta saakin kaikkein eniten irti.

Turvallisuussuunnittelu lähtee siitä, että mietitään, mitä kaikkea voi sattua. Suunnittelu tulee kuitenkin tehdä taiten, ettei opiskelija pelästy ja peruuta kv-liikkuvuutta kokonaan. Turvallisuussuunnitteluun kannattaa ottaa myös alaikäisen opiskelijan huoltajat mukaan. Kaikista varotoimista ja pahimmista skenaarioista huolimatta suurin osa kv-liikkuvuuksista onnistuu lähes kommelluksitta ja turvallisesti ollen upeita kokemuksia opiskelijalle. Valmistautuminen pahimpaan antaa kuitenkin pohjaa toimintakyvylle, JOS...

LÄHTEET

- Kansaneläkelaitos 2020. KELA. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.kela.fi/eurooppalainen-sairaanhoitokortti>.
- Kanta.fi 2020. Lääkkeet ja reseptit ulkomaille. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.kanta.fi/ulkomailla>.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017. L 531/2017. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.
- Martikainen, S. & Ranta, T. 2019. Turvallisesti ulkomaille – opiskelijan opas.
- Ruokavirasto 2020. Matkalla. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/henkiloasiakkaat/tietoa-elintarvikkeista/elintarvikkeiden-turvallisen-kayton-ohjeet/ruokamyrkytykset/matkalla/>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. THL. Matkailijan rokotukset. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/matkailijan-rokotukset>.
- Työturvallisuuslaki 2002. L 738/2002. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>.
- Ulkoministeriö 2020a. UM. Matkustusilmoitus. Haettu 17.6.2020 osoitteesta <https://um.fi/matkustusilmoitus>.
- Ulkoministeriö 2020b. <https://um.fi/passin-katoaminen-ulkomailla>.

The world is one step away

Osaajia kansainväliseen työelämään

Kansallisessa keskustelussa kansainvälisyys on nostettu yhdeksi keskeiseksi tekijäksi Suomen menestyksen takaamisessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulu-yhteisön ja sidosryhmien kanssa yhteistyössä työstämä Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 julkaistiin syksyllä 2017. Vision tavoitteena on, että Suomessa on maailman osaavin työvoima vuonna 2030. Osaavalle työvoimalle oleellista on kyky toimia globaalissa maailmassa ja tämä edellyttää korkeakoulutukselta vahvaa kansainvälisyyttä ja kansainvälisen osaamisen kehittämistä. (OKM 2017a.)

Viime vuosina korkeakoulujen kansainvälistymisen kehittämisen apuna on ollut Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman selvitysryhmän Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Linjausten mukaan ”Tavoitteena on, että jokainen korkeakoulusta valmistuva on opinnoissaan tottunut toimimaan kansainvälisessä, monikulttuurisessa toimintaympäristössä ja ymmärtää erilaisuutta, globaaleja haasteita ja kestävän yhteiskunnan periaatteita.” (OKM 2017b, 17). Kun kansainväliseen osaamiseen on perinteisesti liitetty sellaisia valmiuksia kuin kielitaito, suvaitsevaisuus ja kulttuurien välinen kompetenssi, nykyään kansainvälisen osaamisen katsotaan sisältävän myös laajempaa ja vaikeammin sanoitettavaa osaamista, kuten sitkeys, uteliaisuus ja tuottavuus (OPH 2013, 43).

Lapin ammattikorkeakoulun (Lapin AMK) opetussuunnitelmissa on huomioitu kansainvälinen osaaminen; jokaisella Lapin ammattikorkeakoulussa opiskelevalla on yhtäläiset mahdollisuudet kehittää kansainvälistä osaamistaan korkeakouluopintojensa aikana omiin lähtökohtiinsa ja intresseihinsä pohjautuen. Ammatilliselta toiselta asteelta tulevalle opiskelijalle tarjotaan eri vaihtoehtoja hankkia lisäosaamista korkeakoulujen kansainvälisissä ympäristöissä, ja näin myös mahdollisuuksia syventää ja laajentaa jo ammattiopintojen aikana mahdollisesti kertynyttä kansainvälistä osaamista.

Kansainvälisyys toteutuu opetussuunnitelman läpäisevänä jatkumona. Oppimisessa hyödynnetään vieraskielistä lähdemateriaalia ja englannin ja ruotsin kieliopinnot on integroitu perus- ja ammattiopintoihin. Lapin ammattikorkeakoulussa kaikkiin korkeakoulututkintoihin sisältyy valinnainen opiskelujen etenemistä tukeva opiskelu- tai harjoittelujakso ulkomailla. Oppimista ja kansainvälisen perspektiivin

haltuunottoa tukevat myös kansainvälisessä asiantuntijavaihdossa Lapin AMKissa vierailevien yhteistyökumppaneiden opettajien pitämät opintoihin sisältyvät työpajat ja luennot. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua kotikansainvälistymistä tukeviin tilaisuuksiin ja tapahtumiin sekä tuutoroida kansainvälisiä opiskelijoita.

KANSAINVÄLISYYS JA OHJAUS

Lapin ammattikorkeakoulussa kansainvälisten valmiuksien luominen otetaan järjestelmällisesti huomioon opiskelijoiden opintojen suunnittelussa kaikilla tasoilla. Ohjauksessa huomioidaan opiskelijoiden erilaiset tarpeet ja mahdollisuudet kansainvälisen osaamisen kehittämiseksi. Parhailaan Lapin ammattikorkeakoulussa päivitetään kansainvälistymisen ohjausta, tavoitteena luoda yhteinen organisaatiotasoinen malli opiskelijan kansainvälisen osaamisen hankkimiselle opintojen eri vaiheissa. Malli luodaan yhteistyössä kansainvälisten palveluiden ja koulutusten opinto-ohjaajien kanssa. Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen kohti kasvua kansainväliseksi osaajaksi toteutuu osana opiskelijan muuta ohjausta. Kansainvälisten palveluiden opintosuunnittelija ja koulutuksen opinto-ohjaaja toimivat tiiviinä työparina kansainvälistymisen ohjauksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamassa selvityksessä on suositeltu, että opiskelijoiden liikkuvuusjaksojen määrät kaksinkertaistetaan vuoteen 2030 mennessä (Teeri 2019). Vuonna 2018 4084 opiskelijaa Suomessa valitsi vähintään kolmen kuukauden pituisen liikkuvuusjakson itselleen sopivaksi tavaksi kehittää kansainvälistä osaamista, mutta trendi on ollut viime vuosina laskeva (OPH 2019, 6).

Kasvavaan haasteeseen opiskelijoiden kansainvälisyysosaamisen kartuttamiseksi on Lapin ammattikorkeakoulussa pyritty vastaamaan luomalla My Global Story -konsepti yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Kansainvälisyysmahdollisuuksien markkinointiin ja viestintään keskittyvä konsepti tekee näkyväksi monimuotoiset mahdollisuudet hankkia kansainvälistä osaamista. Konseptin luomisessa on hyödynnetty palvelumuotoilun menetelmiä, mikä on mahdollistanut vahvan asiakaslähtöisen lähestymistavan sekä faktoihin ja kokemustietoon perustuvan konseptin luomisen. Tavoitteena on, että monimuotoinen kansainvälistyminen on luonnollinen osa laadukasta opiskelua Lapin korkeakouluissa. Ohjauksen tukena käytettävä konsepti auttaa opiskelijaa ymmärtämään kansainvälisen osaamisen merkityksen tulevalle työuralla, sekä löytämään hänelle parhaiten sopivat vaihtoehdot kansainvälisen osaamisen hankkimiselle.

Keskeisenä elementtinä My Global Story -konseptissa on opiskelijoiden osallistaminen mm. sosiaalisen median sisällöntuotantoon tarjoten tarinoita maailmalla vaihdossa olevilta opiskelijoilta ja vuorovaikutusta kotona olevan opiskelijan ja maailmalla olevan opiskelijan välille. Konseptin tarkoituksena on myös osallistaa muita toimijoita mukaan. Opettajat ja muut opiskelijoiden ohjaukseen osallistuvat toimivat tärkeinä kokemusten jakajina ja opiskelijoiden kannustajina kansainvälisyteen.

OPISKELIJAN TARPEIDEN JA MAHDOLLISUUKSIEN TUNNISTAMINEN JA MONIMUOTOISET KANSAINVÄLISTYMISMAHDOLLISUUDET

Tilastoissa (OPH 2019) korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksoista on todettu, että liikkuvuusluvut ovat laskeneet viime vuosina. Erinäisinä syinä liikkuvuuslukujen laskulle korkeakouluissa nähdään opiskelijoiden mahdolliset paineet valmistua ajoissa. Monet korkeakouluopiskelijat myös työskentelevät opintojensa ohessa. Lisäksi taloudelliset sekä perheeseen ja parisuhteeseen liittyvät syyt voivat olla ulkomaanjaksolle hakeutumisen esteenä. On myös opiskelijoita, jotka matkustelevat aktiivisesti maailmalla ja kokevat, että ulkomaanvaihtojakso ei merkittävästi lisäisi heidän kansainvälistä osaamistaan. (OPH 2019, 28–29.)

My Global Story -konseptin lähtökohtana on tunnistaa opiskelijoiden erilaiset mahdollisuudet ja tarpeet kehittää kansainvälistä osaamistaan (kuva 1). Konseptin visuaalinen ilme ja eri kohderyhmiä puhuttelevat kohdennetut viestit herättävät opiskelijan kiinnostuksen ja motivoivat kansainvälisen osaamisen hankkimiseen. Mahdollisia epävarmuustekijöitä puolestaan pyritään minimoimaan, ja vähentämään opiskelijan kohtaamia esteitä kansainvälistymisen tiellä. Konseptin myötä opiskelijoille tarjotaan kolme erilaista vaihtoehtoa, joiden sisältämiä kansainvälistymismahdollisuuksia he voivat hyödyntää monipuolisesti opintojensa aikana.

KUVA MAINOSTOIMISTO HÖYRY

Kuva 1 My Global Story -esitteen visuaalinen ilme

Plan your Great Adventure – toteuta unelmiasi maailmalla -vaihtoehdossa tarjotaan mahdollisuus suorittaa osa tutkintoa ulkomailta pitkäkestoisessa opiskeluvaihdossa laadukkaissa kansainvälisissä yhteistyökorkeakouluissa ja harjoitteluvaihdossa.

Opiskelijoille korostetaan, että kaikki ulkomailla suoritettut opintopisteet hyväksiluetään täysimääräisenä opiskelijan tutkintoon. Näin opinnot etenevät normaalissa tahdissa myös vaihdon aikana. Tämä vaihtoehto on suunnattu erityisesti heille, jotka ovat haluavat saada kaiken mahdollisen irti pitkäkestoisesta, yhden tai kahden lukukauden kestävästä, vaihtojaksosta ja tutustua uuteen kulttuuriin pintaa syvemmillä.

Pack your bags for Bleisure – yhdistä opinnot ja kokemukset -vaihtoehdossa tarjotaan lyhyempiä vaihtojaksoja, mikäli opiskelija ei syystä tai toisesta pysty lähtemään pitempiketoiseen vaihtoon. Yhteisiä opintojaksoja, intensiivikursseja tai opintomatkoja yhteistyössä kansainvälisten yhteistyökorkeakoulujen kanssa järjestetään joissakin Lapin AMKin koulutuksissa. Tämytyypisiin lyhytvaihtoihin sisältyy yleensä fyysisen vaihtojakson lisäksi verkko-opiskelua partnerikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmin ennen kontaktiviikkoa sekä sen jälkeen yhteisten projektien muodossa. Näiden blended mobility -vaihtojaksojen toteuttamiseen on erinomaiset edellytykset pitkäjänteisen etäopetuksen kehittämisen ja toteuttamisen sekä laadukkaiden e-oppimisen tukipalveluiden myötä. Tämä vaihtoehto on suunnattu muun muassa työssäkäyville tai urasuuntautuneille, jotka haluavat valmiiksi räätälöidyn vaihtopaketin tukemaan heidän opintojaan ja urakehitystä.

Discover your Staycation – kv-osaamista kotoisasti -vaihtoehto tuo esille, kuinka ulkomaan vaihtojaksojen lisäksi opiskelijat voivat kerryttää kansainvälistä osaamistaan kotikampuksellaan ja opiskelupaikkakunnallaan ilman että heidän tarvitsee lähteä maan rajojen ulkopuolelle. Opiskelija voi esimerkiksi ryhtyä kansainväliseksi opiskelijatuutoriksi Lapin AMKin kansainvälisille vaihto-opiskelijoille, osallistua ystävätoimintaan tai opiskelijajärjestö Erasmus Student Networkin toimintaan ja päästä tätä kautta kontaktiin Lapin AMKissa opiskelevien kansainvälisten tutkinto- ja vaihto-opiskelijoiden kanssa. Kansainväliseksi opiskelijälähtetiläksi hakeutumalla puolestaan saa mahdollisuuden osallistua Lapin AMKiin saapuvien kansainvälisten vieraiden emännöimiseen ja vierailuohjelman toteuttamiseen, ja näin saada arvokasta kansainvälisyyskokemusta. Tämä vaihtoehto on suunnattu työssäkäyville, perheellisille, ekoilijoille ja kotoilijoille.

Kansainvälisten palveluiden järjestämien kotikansainvälistymisten muotojen lisäksi opintosuunnitelmat ja opintojaksot mahdollistavat kansainvälisen näkökulman huomioimisen ja esiin nostamisen opintosisältöjen, vieraskielisen oppimateriaalin sekä vierailevien kansainvälisten luennoitsijoiden kautta.

KANSAINVÄLISYYS KAMPUSTEN ARJESSA

Kansainväliset tutkinto-ohjelmat tukevat aidosti kansainvälisen korkeakoulu yhteisön muotoutumista lisäämällä opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella kansainvälisessä kampusilmapiirissä, sekä lisäämällä kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia, kuten vierailevien vaihto-opettajien määrää sekä mahdollisuuksia suorittaa kaksois-tutkintoja ulkomaisiin yhteistyökorkeakouluihin. Lapin ammattikorkeakoulussa on kolme kansainvälistä AMK-tutkinto-ohjelmaa, jotka ottavat vastaan uusia opiskelijoita: Nursing, International Business sekä Tourism. Syksyille 2021 on suunniteltu alkavaksi

myös tekniikan alan kansainvälinen tutkinto-ohjelma. Lisäksi tällä hetkellä on yksi kansainvälinen ylempi AMK-tutkinto-ohjelma, International Business Management. Kansainvälisille vaihto-opiskelijoille on tarjolla englanninkielisiä opintojaksoja, mikä mahdollistaa myös Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoille kansainvälisen osaamisen kehittämisen monikulttuurisessa opiskeluympäristössä ja kansainvälisten verkostojen luomisen.

Vastaanotamme kansainvälisiä vierailijoita ja kannustamme henkilökuntaamme kansainvälistymään osallistumalla henkilöstövaihtoihin ja muuhun kansainväliseen toimintaan. Lapin AMK järjestää erilaisia kansainvälisiä tapahtumia, seminaareja, koulutuksia ja tiedotustilaisuuksia niin opiskelijoille ja henkilöstölle kuin eri yhteistyötahoillekin. Lapin ammattikorkeakoulun ensimmäinen koko organisaation kattava kansainvälinen viikko järjestettiin helmikuussa 2020, jolloin lähes 90 vierasta Euroopasta ja muualta maailmasta saapui tutustumaan korkeakouluunne sekä luennoimaan ja esittelemään korkeakoulunsa vaihtomahdollisuuksiaan opiskelijoillemme viikolla järjestetyn kansainvälisen torin myötä.

Kansainvälisen yhteistyön ja osaamisen kehittäminen tulee myös jatkossa olemaan keskeistä korkeakoulujen arjessa. Globalisaatio, sekä sen tuomat mahdollisuudet ja haasteet lisäävät tarvetta kansainväliselle osaamiselle sekä kykyä etsiä ratkaisuja yhdessä kansainvälisten toimijoiden kanssa. Maailmanlaajuisen Covid-19 pandemian myötä muun muassa etäopiskelun ratkaisujen hyödyntäminen ja virtuaaliliikkuvuuden kehittäminen yhteistyössä kansainvälisten korkeakoulujen kanssa lisääntyy. Jatkuvan oppimisen yhä kehittyvät mahdollisuudet ja työelämän tarpeet heijastuvat myös korkeakoulujen kansainväliseen osaamisen hankkimisen mahdollisuuksien monipuolistumiseen entisestään.

LÄHTEET

- OKM 2017a. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Internet-sivu. Viitattu 8.5.2020. <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030>.
- OKM 2017b. Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017-2025. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:11. Viitattu 7.5.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-457-3>.
- OPH 2013. Piilotettu osaaminen: selvitys kansainvälisyyden merkityksestä työelämässä. Demos Helsinki. Viitattu 8.5.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/28224_piilotettu_osaaminen_raportti_valmis_paivitettyo92013_o.pdf.
- OPH 2019. Tilastoja korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksoista 2018. Raportit ja selvitykset 2019:12. Viitattu 7.5.2020 <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/tilastoja-korkeakouluopiskelijoiden-ulkomaanjaksoista-2018.pdf>.
- Teeri, T. 2019. Jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen. Selvityshenkilön raportti kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistamisesta koulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:15. Viitattu 7.5.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-637-9>.

MATKALLA
YRITTÄJÄKSI

A 3D graphic consisting of several stacked and offset rectangular blocks in various colors: green, pink, blue, magenta, orange, and yellow. The blocks are arranged in a way that suggests a staircase or a path leading upwards. The background is a solid orange color.

Haaveissa yrittäjyys?

Opiskelijan tarina Matkalla yrittäjäksi -oppimisympäristöstä

Oheinen tarina on Annikan kertomus Matkalla yrittäjäksi -polulta, jossa hän kuvaa kokemuksiaan opiskelusta ja valmistumisesta merkonomin tutkintoon ja ammatti-osaajaksi. Myös toinen ammatti on työn alla, mutta Annikan sanoin *”Olen iloinen, että kävin merkonomiksi opiskelemassa. Se on tutkinto, jolla pärjää useassa työssä ja siitä on hyötyä.”* Annikan tarina kertoo myös siitä, että tulevaisuuden työelämässä tarvitaan moniosaajia, jotka ovat joustavia ja valmiita itsensä kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen. Yrittäminen on keskiössä:

”Olen Erolan Annika, kesällä 2020 20 vuotta täyttävä nuori naisenalku. Olen kotoisin Rovaniemeltä ja täällä edelleen asustelen. Aloitin liiketalouden opiskelut vuonna 2017 ja valmistuin hyvin arvosanoin kesällä 2019. Olin mukana yrittäjyyspolulla, jossa suoritin yrittäjyyden valinnaisia opintoja sekä Projektissa toimiminen -tutkinnon osan.

Aloitin merkonomin opinnot hiukan varautuneena, koska en tiennyt silloin, halusinko varmuudella sitä alaa opiskella. Olin käynyt kokeilemassa lähihoitajan opintoja, mutta ne eivät tuntuneet silloin omalta jutulta. Onnekseni pääsin liiketalouden opinnoissani opiskelemaan työpainotteisesti yrittäjyyspolulle. Työskentelin esimerkiksi projektiryhmissä, olin työntekijänä koulumme Kauppapaikassa sekä myöhemmin myymäläpäällikkönä edellä mainitussa kaupassa. Projektiryhmissä saimme mahdollisuuksia osallistua ja olla mukana toteuttamassa erilaisia Rovaniemen tapahtumia, kuten esimerkiksi kädentaitomessuja. Rovaniemeläisen Likiliikkeen kanssa teimme yhteistyötä Likiliike-Markkinoilla. Markkinoilla toteutimme, asiakaskyselyn Likiliikkeiden palveluista sekä jaoimme ilmapalloja ihmisille. Olimme myös mukana Santaparkissa järjestetyissä *Sulla on talenttii* -koulutusmessuilla, jossa vastasimme tonttukoulun toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Messujen tonttukoulussa eri alojen ammattilaiset tulivat kertomaan nuorille omista kokemuksistaan ja urapoluistaan.

Oppimisympäristöni ja opettajat sen ympärillä saivat minut uskomaan enemmän itseeni ja kykyihini. Haasteita tuli useasti eteen, mutta niistäkin selvitettiin ja homma hoidettiin kunnialla loppuun. Sinnikkyys ja kärsivällisyys paranivat hurjasti opiskelun

aikana. Esimerkiksi projektitöissä oli vaikeaa organisoida jotain tapahtumaa tai muiden toimijoiden ohjausta, kun sellaista ei aikaisemmin ollut tehnyt. Apuna onneksi olivat opettajat sekä koulukaverit. Suosittelen omasta kokemuksesta, että jokaiselle tulisi koulussa vastaan joskus sellainen tehtävä, jossa joutuu ryhmää tai tapahtumaa ohjaamaan ja miettimään, mitä he seuraavaksi tekevät, kuka tekee mitään jne. Se opetti minulle paineen alla työskentelyä sekä organisointikykyä.

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen työskentely tulivat minulle tutuksi työskennellessäni koulun Kauppapaikassa. Olin vastuussa työvuorolistoista, myytävien tuotteiden saatavuudesta, työntekijöistä ja yleisesti kaikesta, mikä liittyi kauppaan. Työskentely oli vaikeaa, mutta kyllä se paljon antoikin.

Olen aina ollut enemmän ihminen, joka oppii tekemällä ja nautin, kun saan touhuta ja tehdä mistä tykkään. En olisi oppinut yhtä paljon, jos olisin mennyt tunneille opiskelemaan asioita. Sen sijaan opin, kun sain mahdollisuuden opetella asiat työskennellen. Nyt työelämässä olen mielestäni paljon itsevarmempi ja rohkeampi tarttumaan uusiin asioihin, kun olen saanut opetella ja opiskella vaikeita tilanteita työn kautta.

Koen, että olen saanut aina ohjausta ja apua silloin, kun olen sitä tarvinnut. Eniten minua auttoi opiskelujeni ohella oma opettajani, joka toimi ohjaajana yrittäjyyspolulla. Vaikka välissä tuntui, että opiskelut eivät suju tai en valmistu, jotenkin aina puhuttuani opettajan kanssa asiat näyttivät kirkkailta mielessä ja opiskelu alkoi kulkemaan. Mielestäni ohjausta olisi saanut olla enemmänkin, mutta olin itse sen verran omaaloitteinen, että otin yhteyttä opettajaan useasti ja aina kun siltä tuntui. Joillakin muilla oppilailla ei saata tällaista olla, ja he voivat sen takia jäädä taka-alalle opiskeluissa ja lopettaa. Ohjaamisen lisäys voisi olla kehityksen kohteena.

Kaikkien näiden oppimieni asioiden ansiosta pääsin osallistumaan kahden koulukaverini kanssa Taitaja-kisojen Yrittäjyys -lajiin. Taso oli erittäin kova kilpailussa ja kokemus oli opettava. Viisi päivää kilpailua, yrityksen suunnittelua, laskelmien ja esitysten tekoa. Vaikka emme sijoittuneet mitaleille, opin silti taas lisää yrittäjyydestä.

Suosittelen lämpimästi hakemaan opiskelemaan yrittäjyyspolulle REDUlle liiketalouden puolelle. Vaikka alussa tuntuu, että kaikki on sekavaa ja asiat vaikeita, eivät ne sitä oikeasti ole, kun on omaaloitteinen ja uskaltaa pyytää apua. Kaikki ihmiset ovat mukavia ja he mieluusti auttavat. Kysyvä ei tieltä eksy.

Nykyään olen opiskelemassa uudestaan lähihoitajaksi. Minusta tuntui, että jokin jäi silloin kesken ja haluan sen saattaa loppuun. Opintoni hiukan keskeytyvät perheenisäyksen vuoksi, mutta palaan uudestaan koulun penkille, kun mahdollista. Toivon tulevaisuudelta, että löydän oman paikkani työyhteisössä. Olen iloinen, että kävin merkonomiksi opiskelemassa. Se on tutkinto, jolla pärjää useassa työssä ja siitä on hyötyä. Vaikka olen saanut paljon itsevarmuutta ja kokemusta opiskeluista, se ei siltikään poista sitä, että olen vielä ihmisenä kasvamisessa keskeneräinen, enkä aina kaikkea osaa tai tiedä! Sen takia täällä opiskellaan ja opitaan. Ehkä yrittäjyys on tulevaisuudessa tapani työllistyä.”

A 3D graphic on an orange background. It features a stack of five blocks on the left side, with a sixth block to the right. From top to bottom, the blocks are: a green cube, a pink cube, a blue cube, a magenta cube, and an orange cube. To the right of the magenta cube is a yellow cube. The text 'Haaveissa yrittäjyys?' is positioned to the right of the blue and magenta cubes.

Haaveissa yrittäjyys?

Yrittäjyyspolulla hankitaan valmiuksia yritystoimintaan

AMMATTIOSAAMISEN RINNALLE VALMIUKSIA YRITTÄJYYTEEN

Iso osa yrittäjistä on koulutustaustaltaan ammatillisen toisen asteen käyneitä, vaikkakin viimeisten vuosien aikana ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneiden yrittäjien osuus on kasvussa. Tämä on yksi niistä syistä miksi Lapin koulutuskeskus REDUssa on haluttu panostaa siihen, että toiminta-alueelle perustettavista ammattiosaajien yrityksistä mahdollisimman monella on perustutkinnon rinnalla riittävästi osaamista myös yrityksen pyörittämiseen.

Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. (L 531 / 2017.) Lapin koulutuskeskus REDUssa kehitetty yrittäjyyspolku antaa opiskelijoille perusvalmiudet yrittäjyyteen. Yrittäjyyspolulla opiskelijalle kehittyy ammatillista osaamista itse yritystoimintaan ja sen suunnitteluun, mutta myös yrittäjänä tarvittaviin taitoihin kuten ongelmanratkaisuun ja verkostoitumiseen.

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin -hankkeessa kehitetylle yrittäjyyspolulle ohjataan opiskelijoita, joilla on tavoitteena kevytyrittäjänä toimiminen, perheen yrityksessä toimiminen, oman yrityksen perustaminen, yrityksen ostaminen tai sukupolvenvaihdos. Yrittäjyyspolulla opiskelija osallistuu valinnaiseen Yritystoiminnan suunnittelu -tutkinnon osaan (15 osp) ja mahdollisesti myös Yrityksessä toimiminen -tutkinnon osaan. Yrittäjyyspolulla olevan opiskelijan ammatillista osaamista kehittävätkä koulutusoppimuskaksot (TEO-jaksot) pyritään sopimaan sellaisiin yrityksiin, jotka tukevat tulevaa yrittäjyyttä ja antavat näkökulmaa oman yrityksen toimintojen suunnitteluun. Opiskelijan polkua ohjaa myös hänen liikeideansa ja yrittäjyystavoitteensa. Ammatillisia tutkinnon osia valittaessa mietitään myös valintojen pohjaksi sellaisia tutkinnon osia, jotka edistävät ja tukevat oman liikeidean kehittämistä.

YRITTÄJYYTEEN OHJAAMINEN

Omaohjaajan (opettaja) rooli on merkittävä, jotta yrittäjyyspolulle ohjautuisivat kaikki yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat. Omaohjaajan tulee myös huomioida opiskelijan valintoja ohjattaessa häntä tulevaisuuden tavoitteeseensa yrittäjänä. Yrittäjyysvalmentaja on ohjauksessa tukena ja yleensä tuntee parhaiten opiskelijan liiketoimintasuunnitelman ja hän voi osaltaan auttaa opiskelijaa tekemään yrittäjyyttä tukevia valintoja. Yrittäjyyspolulle hakeutuva opiskelija tulee osaksi monialaista opiskelijaryhmää, jossa yrittäjyys on vahvasti läsnä niin puheissa kuin myös tavoitteissa. Monialaisessa ryhmässä ryhmätyöskentelyn ja projektioppimisen yhteydessä vaihdetaan mielipiteitä, pohditaan liikeideoita ja omaa oppimista.

Yrittäjyyteen ohjaaminen vaatii opettajalta monipuolista osaamista. Yrittäjyys-taitojen kehittyminen ei ole pelkästään tietojen ja taitojen kartuttamista, vaan se pitää sisällään myös syvällisempää pohdintaa opiskelijan tulevaisuudesta ja tavoitteista. Hyvin usein yrittäjyydestä kiinnostuneilla opiskelijoilla on jo valmiiksi kosketuspintaa yrittäjyyteen esimerkiksi perheyhteyksien kautta. Toinen vahvasti näkyvä ryhmä on ammatinvaihtajat, joilla on tavoitteena perustaa yritys opiskeltavalle alalle. Näillä opiskelijoilla on usein jo pitkä kokemus työelämästä ja työn sisältöön kaivataan vaihtelua. Tällaisissa tilanteissa tyypillisiä opiskeltavia aloja ovat kädentaitoja korostavat alat, esimerkiksi tekstiili- ja puuala. Jokaiseen ryhmään tulee kuitenkin vuosittain mukaan myös opiskelijoita, joilla on ollut jo hyvin nuorena oma liikeidea kirkaana mielessä. Se, millaiseksi yrittäjyys mielletään, vaihtelee opiskelijan taustasta ja tavoitteista. Monipuolinen ryhmä, niin opiskeltavien alojen kuin opiskelijoiden taustan suhteen, asettaa ohjaukselle omat mielenkiintoiset haasteensa.

YRITTÄJYYS URAVAIHTOEHTONA

Yrittäjyys uravaihtoehtona tuo mukanaan vaatimuksen hyvistä ongelmanratkaisutaidoista, oma-aloitteisuudesta sekä itseohjautuvuudesta. Se, miten näiden taitojen kehittymistä ohjataan, on haaste myös ohjaajalle. Opetusmenetelmien monipuolisuus on avainasemassa, samoin kuin opintojen selkeä yhteys työelämään esimerkiksi opinnoistettuna projekteina. (ks. *Solja Upolan artikkeli Millaista osaamista työelämän projektit edellyttävät opettajalta?*) Ongelmanratkaisutaitojen kehittämisen tukena voidaan käyttää esimerkiksi ongelmalähtöistä oppimista. Ongelmalähtöisenä oppimisena (problem based learning) tunnetussa pedagogiikassa pyritään kehittämään opiskelijoiden ongelmanratkaisutaitoja esimerkiksi työelämästä tuotujen ratkaisua vaativien ongelmien avulla. Tästä esimerkkinä voisi mainita erilaisten tapahtumien järjestämiset. Opiskelijat ovat olleet mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa monenlaisia messuja ja markkinointitapahtumia, joiden suunnitteluprosessi voidaan aloittaa kysymyksellä: ”Kuinka rakennetaan kohderyhmää kiinnostava ja aidosti palveleva tapahtuma?” Ongelmalähtöinen oppiminen hyödyntää ryhmätyöskentelyä, mutta on vahvasti myös yksilöllinen opetus- ja oppimismenetelmä. (Poikela & Poikela 2005.)

Lapin koulutuskeskus REDUn yrittäjyysopettaja Taina Järvi on väitöskirjassaan todennut, että ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan todellisiin tilanteisiin perustuvaa oppimista, joissa opiskelijat omaksuvat yrittäjämäisiä taitoja ensin omalla alallaan ja alueen elinkeinoelämässä. Tällainen osaamisen siirtäminen lisää vertikaalista osaamista ja syventää yrittäjyyden tietoja ja käytänteitä. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta yrittäjyyden taidoissa ja ominaisuuksissa keskeisiä ovat taito reflektoida, havaita mahdollisuuksia ja johtaa tietoa ja oppimista sekä kyky tehdä päätöksiä ja sietää epävarmuutta. Tämän osaamisen arviointi edellyttää opetusmenetelmää, jossa taitojen kehittymistä ja oppimista voidaan seurata. Sellainen menetelmä on esimerkiksi toimintaoppiminen, jonka eri vaiheet Järvi on tutkimuksessaan esitellyt. (Järvi 2013.)

Oma-aloitteisuus ja itseohjautuvuus ovat kehitettävänä taitoina myös vahvasti sidoksissa tekemiseen. Projekteissa tai vastuullisissa työtehtävissä, kuten esimerkiksi oppilaitoksen myymälän myymäläpäällikkönä toimiessa näiden ominaisuuksien kehittyminen on mahdollista huomattavasti tehokkaammin kuin luokkamuotoisessa opetuksessa. Erityisen tärkeää on tapahtumaketjujen ja projektien purkaminen jälkikäteen ja syy-seuraussuhteiden pohtiminen opiskelijoiden kanssa eli olennaista on monipuolinen itse- ja ryhmäreflektointi. Mitkä tekijät johtivat onnistumiseen tai epäonnistumiseen? Missä tilanteissa olin itseohjautuva? Missä tilanteissa olisin voinut toimia tehokkaammin ja oma-aloitteisemmin? Miten tämä olisi vaikuttanut tulokseen? Pohdinnan kautta mietitään oman toiminnan kehittämistä seuraavia projekteja ja tehtäviä silmällä pitäen. Ilman jälkikäteen tehtävää purkua ja keskustelua jää iso osa oppimisesta tapahtumatta.

VERKOSTOITUMINEN

Yrittäjyystaitoihin kuuluu keskeisenä osaamisena myös verkostoituminen. Ongelmalähtöisen oppimisen pedagogiikka ja työelämlähtöiset projektit tukevat myös näitä taitoja. Suurin ja 2000-luvulla trendimäisesti kasvanut yrittäjätyyppi ovat itsensätyöllistäjät. Yli puolet kaikista yrittäjistä oli itsensätyöllistäjiä eli he työskentelivät yksinyrittäjinä (stat.fi. 2018). REDUn rooli yksin yrittävien ammatinharjoittajien yrittäjyysosaamisen kehittämisessä on vahva ja alueellisesti merkittävä. Vaikka itsensätyöllistäminen ja yksinyrittäjyys näyttäytyykin vahvana, on yrittäjyyden yksi peruskulmakivistä verkostoituminen ja ryhmässä toimimisen taidot. Verkostot voivat esimerkiksi auttaa tulevaa yrittäjää löytämään yhteistyökumppaneita ja tavoittamaan uusia asiakkaita. Verkostoituminen on tärkeää myös sosiaalisten suhteiden kannalta, sillä ammatinharjoittajat työskentelevät usein yksin ja oman hyvinvoinnin kannalta on tärkeää löytää esimerkiksi toisten yrittäjien vertaistuki. Verkostoitumisen merkityksen ymmärtäminen jo opintojen aikana on tärkeää ja verkostoitumisen taitoja voidaan harjoitella oppilaitosympäristössäkin.

ESIMERKKI YRITTÄJYY SOPETUKSEN TOTEUTUKSESTA POIKKEUS-AIKANA

Keväällä 2020 Yritystoiminnan suunnittelu -tutkinnon osa on ollut mahdollista suorittaa kokonaan etäyhteyksien välityksellä hyödyntäen Adobe Connect Pro ja Teams -ohjelmia. Ryhmätyöskentelyn ohjaus etäyhteyksin aiheutti omia haasteitaan, mutta vastapainona tälle opiskelijoiden aktiivisuus keskusteluun lisääntyi chat-mahdollisuuden kautta. Opetuksessa pyrittiin etäopetuksen haasteista huolimatta hyödyntämään ryhmätyöskentelyä ja projektioppimista. Oppimistilanteet luotiin sellaisiksi, että erilaisten mielipiteiden ja kysymysten esittämiselle sekä omalle pohdinnalle oli aikaa ja tilaa. Ryhmässä oli 36 opiskelijaa, jotka suorittavat kymmentä eri perustutkintoa ja opiskelevat kuudessa eri toimintayksikössä. Opiskelijoista noin puolet on perustamassa yritystä heti valmistumisen jälkeen, ja muutamat toimivat jo perheen yrityksessä. Osa vasta harkitsee yrittäjyyttä vaihtoehtona itsensä työllistämiseen. Etäyhteyksin toteutettujen koko ryhmän tapaamisten lisäksi yrittäjyysvalmentaja ohjaa liiketoimintasuunnitelman kirjoittamisen prosessia myös henkilökohtaisten ohjauskeskustelujen avulla. Jokaisella tutkinnon osan suorittajalla oli vähintään neljä etäyhteyksin toteutettua ohjaustapaamista, jossa pohdittiin oman liiketoiminnan suunnittelun ratkaisuja. Henkilökohtaisilla ohjauskeskusteluilla on suuri merkitys opiskelijan valmiuksien kehittämisessä. Ohjauskeskustelujen aikana keskustellaan liiketoimintasuunnitelman ratkaisuiden lisäksi esimerkiksi omista yrittäjävalmiuksista, omasta tukiverkostosta ja tulevaisuuden visiosta. Keskustelujen kautta opiskelijoille selkeytyy osaamisen kehittämisen tarpeet ja hän osaa kohdentaa osaamisen hankintaa tehokkaammin.

OHJAUSOSAAMISEN VAHVISTAMINEN

Erilaisia polkuja pitkin ammattiin -hanke on edesauttanut kehittämään yrittäjyyden ohjauksen menetelmiä ja hankkeessa toteutetun opettajien täydennyskoulutuksen avulla osaamista on vahvistettu esimerkiksi ryhmätöissä toteutetun reflektoinnin kautta. Koulutukseen osallistujat pohtivat omaa rooliaan yrittäjyysosaamisen vahvistamisessa ja miettivät keinoja tukea yrittäjyyspolulla olevia opiskelijoita. Yrittäjyyden opetuksessa on yritystoiminnan perusteiden, esimerkiksi tuotteistamisen, talousosaamisen ja markkinoinnin rinnalla kehitettävä myös ongelmanratkaisutaitoja, oma-aloitteisuutta, itseohjautuvuutta ja verkostoitumista. Näiden taitojen yhdistelmällä voidaan ohjata opiskelijoita kohti kannattavaa ja taloudellista yritystoimintaa.

LÄHTEET

- Järvi, T. 2013. Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Väitöskirja: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Electronica Universitatis Lapponiesis 109. Lapin yliopistokustannus.
- Poikela, E. & S. 2005. Ongelmaperustainen opetussuunnitelma – teoria, kehittäminen ja suunnittelu. Teoksessa E. & S. Poikela. Ongelmista oppimisen ilo. Ongelmaperustaisen pedagogiikan kokeiluja ja kehittämistä. Tampere: Vammalan kirjapaino Oy.
- Sutela, H. & Pärnänen, A. 2018. Tilastokeskus – Yrittäjät Suomessa 2017. Haettu 26.3.2020 osoitteesta http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_201700_2018_21465_net.pdf.

Haaveissa yrittäjyys?

Omistajanvaihdospolku yrittäjyyteen

Yrittäjyyden rooli korostuu entisestään tulevaisuudessa. Yrittäjyyteen kannustetaan entistä enemmän jo opiskelujen aikana, ja yrittäjyyden voi aloittaa myös ostamalla yrityksen tai sen liiketoiminnan. Useat tutkimukset osoittavat, että omistajanvaihdos on matalampiriskinen vaihtoehto kuin uuden perustaminen (ks. esim. Sipponen 2017). Valmiin ja jo toimivan yrityksen tai liiketoiminnan ostamisen vahvuuksina pidetään olemassa olevaa kassavirtaa, käytännössä testattuja toimintatapoja, toimivia suhteita yhteistyökumppaneiden kanssa ja liiketoiminnan tunnettuutta. Lisäksi omistajanvaihdosten myötä suurempi osa yrityksistä on hengissä viiden vuoden jälkeen kuin uutena perustetuista yrityksistä.

Yleisesti on tiedossa, että yritysten on vaikea löytää sopivaa jatkajaa toiminnalleen. Yrityksillä ei myöskään ole välttämättä kovin hyvää käsitystä omistajanvaihdosprosessin kokonaisuudesta ja tietoa, millaista asiantuntija-apua olisi parhaiten saatavissa. Omistajanvaihdos on monella tasolla vaativa ja aikaa vievä prosessi, jonka käynnistyminen vaatii monenlaista kypsyttelyä ja pohdintaa.

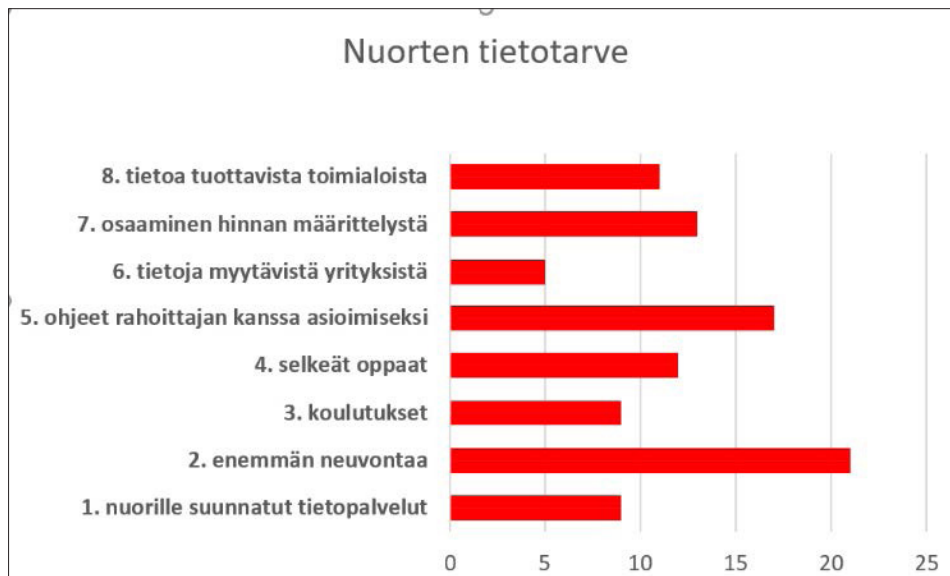
Omistajanvaihdosfoorumin puheenjohtaja Jari Huovinen Elinkeinoelämän Keskusliitosta toteaa, että ”Konkarien rinnalla tarvitsemme kuitenkin nykyistä enemmän myös kansainväliseen kasvuun tähtääviä nuoria jatkajia. Osa startupinnostuksesta olisikin tärkeää saada suunnattua olemassa olevien yritysten jatkamiseen. Kun asiakkaat, markkina-asema ja tiimit ovat valmiina, voivat kasvunälkäiset nuoret saavuttaa nopeammin tavoitteensa”. (EK 2019)

Ammatillisessa koulutuksessa on hyvä tilaisuus ohjata opiskelijoita paitsi itse yrittäjyyteen, mutta myös omistajanvaihdokseen yhtenä uravaihtoehtona. Kaikilla aloilla on pakollisia yrittäjyysopintoja, joiden tarkoitus on lähinnä herätellä yrittäjyyteen ja sen mahdollisuuksiin. Yrittäjyyden valinnaiset opinnot Yritystoiminnan suunnittelu ja Yrityksessä toimiminen taas antavat valmiudet uuden yrityksen perustamiseen tai omistajanvaihdoksen suunnitteluun. Erilaiset projektit työelämän kanssa taas vahvistavat opiskelijoiden yrittäjävalmiuksia. Lisäksi kaikkien opintojen pedagogiset menetelmät vahvistavat paitsi yrittäjämäistä toimintaa, mutta myös yrittäjyyttä ammattina tai työntekijänä toimimisen yritteliäisyyttä. Lisäksi Yrittäjyyskoulu- ja ReStartUp-hanke edistävät omalta osaltaan opiskelijoiden tietoja ja taitoja yrittäjyyteen.

ReStartUp -hankkeen tehtävänä on saada yritystoiminnasta luopumista pohtivat yrittäjät ja potentiaaliset uudet jatkajat kohtaamaan toisensa. Hankkeessa tavoitteena on käynnistää innovaatioympäristö, joka tuottaa eri alojen yrityksille omistajanvaihdoksiin liittyvää osaamista ja liiketoiminnan kasvua sekä uutta TKI-yhteistyötä ja yrittäjyyttä. Innovaatioympäristö jalostuu hankkeen myötä pysyväksi toimintamalliksi, joka edesauttaa yritysten, Lapin elinkeinoyhtiöiden ja oppilaitosten sekä yrityspalveluiden tuottajien yhteistyötä yritysten omistajanvaihdosten yhteydessä. Innovaatioympäristön kautta yrityksille tarjotaan tilaisuuksia kohdata potentiaalisia jatkajia ja löytää kehittämisideoita ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Lapin koulutuskeskus REDUn tehtävänä hankkeessa on herättää opiskelijoissa tietoisuutta omistajanvaihdoksesta yhtenä uramahdollisuutena opintojen jälkeen tai niiden aikana. Samoin työelämäjaksojen aikana opiskelijoilla on mahdollisuus saada hiljaista tietoa ja kokemusta yrittäjämäisestä tavasta toimia. Työelämäjaksojen aikana opiskelijat voivat myös kartoittaa mahdollisia ostettavia yrityksiä. Tämä edellyttää kuitenkin tietoa vaihdosprosessista ja opastusta, miten vaihdoksessa edetään ja keneltä voi pyytää apua.

ReStartUp -hanketta esiteltiin Kemin Kosmoksen avajaisissa nuorille joulukuun 3.12.2019. Samalla nuorilta (n. 90 henkilöä) kysyttiin, minkälaista tietoa he ajattelevat tarvitsevansa, jos olisivat aloittamassa yritystoimintaa omistajanvaihdoksen kautta. Kuvio 1. esittää, mitä tiedon tarpeita kyselyissä tuli esille. Kuviossa tiedon tarve on kuvattuna 1.-8. ja pylvään pituus kertoo, miten tärkeänä nuoret pitivät kyseistä tietoa.

Kuvio 1 Kyselyn tulokset (ReStartUp Lappi, Nuoret ja yrittäjyys)

Kyselyssä tuli esille, että oppisopimus on hyvä vaihtoehto myös omistajanvaihdoksiin valmistautumisessa. Siinä opiskelija voi jo opintojen aikana tutustua ostettavaan yritykseen ja sen tapaan toimia. Lisäksi hän voi miettiä, miten kehittäisi yritystä ja saisi siitä ”omannäköisensä”. Yhtenä toiveena nuorilla oli myös kuulla oikeita yrittäjätarinoita. Nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja olemassa olevan yrityksen jatkamisesta – ei niinkään uuden perustamisesta. Yrittäjyyttä pidetään kuitenkin vaikeana ja pelottavana vaihtoehtona ammattiin. Ammatillisen koulutuksen yrittäjäopinnot keskittyvät uuden yrityksen perustamiseen, joten tietoa omistajanvaihdoksesta vaihtoehtona lähteä yrittäjäksi tarvitaan kipeästi. Omistajanvaihdoksia tarvitaan nyt ja nuorille tuleekin tarjota tietoa yrittäjyydestä koko opiskeluaajan.

Näyttäisi siis siltä, että nuoret ovat valmiita yrittäjyyteen omistajanvaihdoksen kautta, jos he näkevät, että ostettavan yrityksen toiminnassa on tulevaisuutta. Start Up -buumista ollaan siis siirtymässä Restart Up -yrityksiin. Jatkaja tarvitsee kuitenkin kipinän kiinnostuksen heräämiseen ja kosolti tietoa, miten edetä, jotta hän voi visioda oman tavoitteensa ja suunnitelmat sen saavuttamiseksi.

REDUssa ollaankin ReStartUp -hankkeessa lisäämässä tietoisuutta omistajanvaihdoksista ja tekemässä tietopakettia sekä ohjeistusta omistajanvaihdoksista mahdollisuutena yrittäjäuralle. Tietoiskua aletaan levittää eri aloille heti sen valmistuttua. Lisäksi hankkeessa tehdään oma opas nuorille. Siinä selvennetään vaikeita yrittäjyyteen ja omistajanvaihdoksiin liittyviä termejä, omistajanvaihdoksen vaiheita ja ennen kaikkea tahoja, joilta saa apua esiin tuleviin ongelmiin. Tietopaketti ja opas annetaan kaikille opettajille ja opiskelijoille käyttöön.

LÄHTEET

- Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) 2019. Yritysten jatkajiksi tarvitaan lisää nuoria. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2019/11/06/tutkimus-yritysten-jatkajiksi-tarvitaan-lisaa-nuoria/>.
- Finnvera Oyj 2017. Yrityskauppa onnistuu kovalla prosentilla. <https://www.finnvera.fi/finnvera/uutishuone/uutiset/yrityskauppa-onnistuu-kovalla-prosentilla>.
- ReStartUp Lappi Nuoret ja yrittäjyys. WWW-sivu: <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/restartup/>.
- Sipponen, E. 2017. Pk-yrityskauppojen menestystekijät ja sudenkuopat: viitekehys omistajanvaihdoksen haasteiden tunnistamiseksi. Pro Gradu-tutkielma Lappeenrannan teknillinen yliopisto. https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/144149/ProGradu_Sipponen_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Haaveissa yrittäjyys?

Kolahduksia tiimityöstä ja -valmentamisesta

Menneen vuosikymmenen aikana olen oppilaitosmaailmassa työskennellessäni huomannut, kuinka tiimityö ja -oppiminen ovat nousseet esiin isosti. Samalla perinteinen opettajuus on alkanut luoda nahkaansa uusiksi ja aloittanut muutosprosessin kohti valmentajuutta. Suositun televisio-ohjelman mukaisesti voisi kysyä, että pitääkö olla huolissaan? Oma vastaukseni on, ettei missään nimessä, vaan pikemminkin nyt olisi aika olla innostunut ja avoin uusien mahdollisuuksien edessä! Tiimityöskentely luo valtavasti uusia mahdollisuuksia sekä opettajalle että erityisesti oppijoille.

Onko tiimityö sitten vain uusi nimitys perinteiselle ryhmätyöskentelylle? Ei, näitä kahta yhdistää ainoastaan se, että kummassakin tavassa useampi ihminen työskentelee saman aiheen parissa. Perinteisessä ryhmätyöskentelyssä opiskelijat tuottavat yhdessä tuotoksen, joka on yleensä kokoelma jokaisen erikseen työstämästä osiosta, ikään kuin palapeli. Tiimityössä puolestaan aihe on edelleen sama, mutta tuotos on aidosti yhdessä tuotettua tiimin tajunnanvirtaa. Nähdäkseni opiskelijoita pystytään ohjaamaan ja kannustamaan tiimityöhön erityisesti tehtävänantojen kautta. Kun tehtävänanto on tarpeeksi laaja ja lähinnä raamit antava, voi tiimityö alkaa kukoistaa. Opiskelijat ikään kuin pakotetaan ottamaan vastuuta oppimisestaan, kun heidän täytyy itse määrittää, miten he lähtevät annettua tehtävää ratkomaan. Ja mikä parasta, mikäli tehtävänannossa pyydetään nimenomaan yhdessä pohtimaan ja kirjaamaan ajatuksia ylös, ei pelkällä netin selailulla pitkälle pötkitä.

Esimerkkinä meillä voisi olla tilanne, jossa opiskelijoiden tulisi tehdä 10 minuutin mittainen esitelmä merkittävästä suomalaisesta johtajasta. Opiskelijat voi ohjata tekemään ryhmätyönä henkilökuvaava valmiiksi annetusta johtajasta, tai sitten ohjata tiiminä valitsemaan mielestään merkittävä johtaja ja pohtimaan, mikä ja mitkä ominaisuudet hänestä tekivät/tekevät niin hyvän johtajan. Vielä parempi, kun annetaan vapaat kädet esitelmän formaatin suhteen. Ryhmätyöskentely on verrattain helppoa ja haastaa opiskelijoita vähemmän kuin aito tiimityö. Kun opiskelijat joutuvat ottamaan itse vastuun omasta sekä toisten tiimiläisten oppimisesta, oppivat he samalla valtavasti itsensä johtamisen taitoja, jotka nykypäivän työelämässä korostuvat.

”Kun opiskelijat miettivät itse, mikä on tärkeää, lisääntyy myös heidän motivaationsa. Tai, olemmeko monesti tulleet ajatelleeksi, että usein joku opiskelija osaa auttaa yhtä hyvin, joskus paremminkin kuin opettaja. Lisäksi on muistettava, että yhdessä toimiminen lisää pedagogista viihtymistä ja aktivoi oppimaan. Tiimioppiminen on mielestäni erittäin opiskelijakeskeinen menetelmä, jossa valmentajan tehtävä ei ole opettaa, vaan auttaa oppimaan — siinä on syvälinen, perusteita järjestyttävä ero.” (Jolkkonen 2017.)

Tiimityössä hienona etuna on myös erilaisten tiimiroolien sekä tiimin pelisääntöjen oppiminen. Uusi tiimi hakee suuntaansa pälyilevien ja epäilevien katseiden lomassa. Kuka ottaa ohjat? Kuka aukaisee ensimmäisenä suunsa? Kuka tarjoaa valmiin ratkaisun heti pöytään? Toimivan tiimityön keskiössä on avoin dialogi, jonka mahdollistajana valmentaja sekä tiimin vetäjä toimivat. Jokaiselle annetaan mahdollisuus kertoa oma mielipide ja päätökset tehdään yhdessä. Kaikki huomioidaan ja hiljaisimpia kannustetaan olemaan äänessä. Äänekkäimmät voivat puolestaan opetella kuuntelun jaloa taitoa, joka on jopa tärkeämmässä roolissa kuin puhumisen taito. Nämä asiat kehittyvät tiimissä pikkuhiljaa, mutta tiimin omat pelisäännöt antavat niille mahdollisuuden kehittyä. Yhdessä luodut säännöt tuovat omistajuuden tunnetta ja sitouttavat oppijoita.

Erilaisten tiimiroolien kautta opitaan myös ymmärtämään paremmin toisiamme. Joku heittelee innostuneena ideoita ilmoille ja on jo saanut 10 uutta ideaa, kun vasta ensimmäistä yhdessä pähkäillään. Yksi puolestaan kyseenalaistaa ja peräänkuuluttaa realismia hullujen ideoiden äärellä. Tässä kahden tulen välissä eräs hakee kompromisseja edellä mainittujen välille ja yrittää parhaansa välttääkseen konfliktien syntymistä, kun taas joku tarkkailee tilannetta hiljaa sivusta ja prosessoi rauhalliseen tahtiin tietotulvaa. Kuulostaa suoranaiselta tiimityön hirmumyrskyltä, mutta parhaimmillaan tällainen valtoimenaan kiehuva ajatussoppa synnyttää maukkaimmat uudet kokeilut ja ideat tiimille.

Missä tämän kuvion keskellä sitten valmentaja oikein luuraa? Omalla kohdallani tiimivalmentamisen kanssa kävi niin, että kun tiimivalmentamisen ytimen löysi, löytyi myös oma tiimivalmentajan identiteetti. Aikoinaan tiimiyrittäjänä olin enemmän kuin mieluusti kovaan ääneen julistamassa uusia hienoja ideoita seuraavia projekteja varten, kun taas tiimivalmentajuutta opiskellessani huomasin, ettei vilkas puhe ole enää tarpeen, vaan kuuntelu on ratkaisu kaikkeen. Valmentaja seurailee tilannetta tiimin laitamilla, ollen kuitenkin läsnä sekä fyysisesti että erityisesti henkisesti. Näin valmentaja pysyy koko ajan valppaana ja on perillä siitä, mikä fiilis tiimissä on vallalla.

Vaikeuksia voi tuottaa juuri hiljaisuus ja se, ettei sinun neuvoja ja apuja välttämättä tarvita ollenkaan. Kuitenkin tiukan paikan tullen valmentaja on heti valmiina auttamaan tiimiä parhaansa mukaan. Eikä oman ammattitaidon ja kokemuksen välittäminen tiimille ole missään nimessä kiellettyä, mutta tiimille on annettava tilaa ja aikaa kasvaa ja kehittyä ilman valmentajan neuvoja ja oppeja. Vaikka valmentajuus voisi näillä kuvailuilla kuulostaa jopa välinpitämättömältä, on se itse asiassa suurinta

välittämistä, mitä tiimille voi antaa. Kuten Heikki Toivanen tekstissään kertoo, tiimivalmentamisessa on keskeistä luovuttaa valmentamisen valta tiimille.

”Tiimivalmennus on kokemuksellista oppimista. Siinä oppija itse ottaa vastuun omasta oppimisestaan. Tekemällä ja itse kokemalla syntyy oivalluksia ja todellisia muistijälkiä eli oppimista. Samalla tavalla valmennettavat oppivat toimimaan työyhteisössä, jos johto vain suostuu luopumaan vallasta ja turhasta kontrollista.”
(Toivanen 2020.)

Voin lämpimästi suositella kokeilemaan valmentavaa otetta. Itse koen, että valmentajuus on tietyllä tavalla samanlaista kuin yrittäjyys; kumpikaan ei ole se helpoin reitti tienata elantonsa ja ne vaativat kovaa työntekoa, mutta niistä saatavien kokemusten sekä onnistumisen tunteiden vuoksi ne ovat jo paljon antoisampia tapoja tehdä työtä. Valmentamiseen on kuitenkin verrattain helppoa sukeltaa, kun muistaa, että lopulta kyse on vain luottamuksesta ja sen rakentamisesta, ei sen kummemmasta. Valmentaja kuuntelee herkällä korvalla, kertaa jo sanottuja ja sovittuja asioita, reflektoi ja tekee yhteenvetoja tiimin dialogista. Valmentaja on myös läheisempi ihminen tiimille kuin opettaja, olematta kuitenkaan kaveri.

Loppujen lopuksi, valmentaminen vastaa myös entistä paremmin nykyajan työelämän muuttuneisiin vaatimuksiin. Se on tapa, millä saamme oppijoistamme kasvatettua tiimityötaitoisia, itseänsä johtavia ja vastuunsa kantavia tulevaisuuden huipputekijöitä, jotka uskovat dialogin voimaan sekä jokaisen ihmisen henkilökohtaisiin vahvuuksiin ja niiden hyödyntämiseen tiimityössä. Me voimme koulutuksen puolella olla edelläkävijöitä asiassa. Kuka tietää, ehkäpä lähitulevaisuudessa tulemme näkemään tiimivalmentajia ja -valmentajuutta enenevässä määrin isojen organisaatioiden sekä pienempienkin yritysten palkkalistoilla.

LÄHTEET

Jolkkonen, J. 2017. Tiimioppiminen – ollako vai eikö olla? Tiimiakatemia Underground. Viitattu 9.6.2020 <https://tiimiakatemia.com/underground/kenttatarinointa/jari-jolkkonen/>.

Toivanen, H. 2020. Tiimivalmennus on kokemuksellista oppimista. Tiimiakatemia Underground. Viitattu 9.6.2020 <https://tiimiakatemia.com/underground/heikki-toivanen-tiimivalmennus-on-kokemuksellista-oppimista/>.

Haaveissa yrittäjyys?

Pohjoista yhteistyötä vaatetusalan koulutuksessa

Yhteistyöni Lapin ammattioppilaitoksen henkilökunnan kanssa alkoi vuonna 1994, kun aloitin vaatetusalan opintoni mallipukineiden valmistajalinjalla. Tämä koulutus antoi vahvan pohjan niin työskentelyyn kuin opiskeluunkin vaatetusosalalla. Seuraavassa esittelen muutaman esimerkin Lapin koulutuskeskus REDUn ja Lapin yliopiston yhteisestä historiasta vaatetusalan kehityksen ja opetuksen hyväksi.

Jokavuotinen yhteistyö alkoi vuonna 2008 ja sitä ennen yhteistyötä tehtiin satunnaisesti. Näihin vuosiin on ehtinyt kuulua tunnin mittaisista tutustumiskäynneistä monia vuosia kestäneisiin yhteisiin hankkeisiin. Pitkäaikaisista hankkeista mainittakoon BODY-FIT -hanke, joka toteutettiin vuosina 2009–2011 (ks. Pursiainen 2011). Hankkeessa kehitimme Lapin yliopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin ammattiopiston välistä yhteistyötä 3D-kehoskanneriteknologian osaamisessa sekä vaatetusalaan liittyvässä kylmäosaamisessa. Projektin keskeisimmät toimenpiteet ja tehtävät jakautuivat niin, että Lapin yliopistossa tutkittiin ja suunniteltiin vaatetusta urheilijoille ja liikuntarajoitteisille ja Lapin ammattiopisto vastasi valmistettavien protomallien kaavoituksesta ja valmistusmenetelmien kehittamisestä. Rovaniemen ammattikorkeakoulun (nykyisin Lapin AMK) kylmälaboratorioon valmistui mm. hikoileva lämpönukke, joka oli hyvin ainutlaatuinen lajissaan ja herätti kiinnostusta Suomen vaatusteollisuutta myöten. Lisäksi hankkeessa haettiin aktiivisesti ratkaisuja siihen, kuinka 3D-kehoskanneria voitaisiin hyödyntää vaatetusosalalla. Yksi yhteistyön tulos oli yliopistolla olevaan keho-

KUVA PETTERI NISSINEN

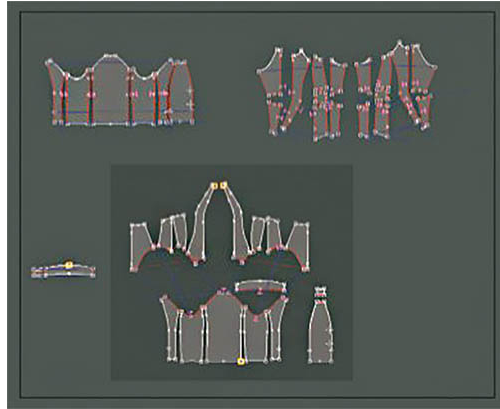

Kuva 1 BODY-FIT -hankkeen koekäyttövaatteiden ompeleminen

skanneriin suunniteltu ja valmistettu tuoli pyörätuolinkäyttäjien mittauksia varten.

Hankkeen aikana kehitimme samalla kaikkien yhteistyökumppaneiden (Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin ammattiopisto) toimintaympäristöjä, erityisesti tekstiili- ja vaatetusalan koulutukseen ja digitaalisuuteen. BODY-FIT -hankkeessa luotiin kokonaisuudessaan sähköinen tiedonkulku yhteistyöoppilaitosten välille. Lapin yliopistolla suunniteltujen tuotteiden tekniset kuvat ja asiakkaasta 3D-kehoskannerilta otetut mitat siirtyivät sähköisesti ammattiopiston kaavanpiirustusohjelmaan. Kaavoituksen jälkeen digitaaliset kaavat tulostettiin paperiversiona tai vietiin sähköisesti laserleikkurille tai vesileikkurille, joissa kaavat leikkautuivat suoraan kankaalle. Leikatuista kappaleista valmistettiin koekäyttövaatteet ompelemalla. Valmiit tuotteet koekäytettiin koekäyttäjien toimesta ja lisäksi lämpöarvoja pystyttiin todentamaan myös lämpönuken avulla. Koekäyttövaatteet ommeltiin myös virtuaalisesti Lectran Modariksen 2D-ohjelmiston avulla ja sen jälkeen virtuaalivaatteet sovitettiin Lectran Modariksen 3D-ohjelmiston avulla avattarelle.

Tällä pystyimme vertailemaan sähköisen kaavoituksen ja sovituksen tarkkuutta verrattuna perinteisesti kaavoittamalla ja ompelemalla tuotetuihin vaatteisiin. Myöhempää tarkastelua varten skannasimme koekäyttövaatteisiin puetun henkilön ja tulos-

Kuva 2 Virtuaalinen ompelupöytä Lectran Modaris-kaavoitusohjelmistossa

Kuva 3 Koekäyttövaatteen virtuaalisovituskuva

timme skannauksen 3D-tulostimella, jossa istuvuutta ja yksityiskohtia pystyi tarkastelemaan tulostetun ”nuken” avulla.

Parhaita kokemuksia hankkeissa ovat olleet uusien ideoiden kehittäminen ja niiden toteuttaminen eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Suurena apuna tässä työssä ovat olleet monipuolinen konekanta sekä ennakkoluuloton ja innovatiivinen henkilökunta.

KANSAINVÄLISESTI ERITYINEN YHTEISTYÖ

KUVA PASI OJALA

Erityisyyden saimme kokea Lapin yliopiston järjestämässä kansainvälisessä Poropajassa keväällä 2015. Poropaja oli eestiläisen tekstiilitaiteilija Anu Raudin ideologian pohjalta ideoidun ”Traditions and Innovation” -työpajasarjan ensimmäinen osa, joka kokosi yhteen opiskelijoita Pohjoismaista ja

Kuva 4 Poropajassa valmistetut tuotteet

Baltiasta vaalimaan vanhoja kansanperinteitä, käsityötaitoja ja alueiden perinteisiä materiaaleja: Lapissa poron nahkaan ja luihin, Eestissä naudan nahkaan ja Islannissa kalannahkaan. Tämän työpajan tarkoitus oli opastaa opiskelijoita sisäistämään ekologisuus ja materiaalilähtöisyys, johon liittyi vahvasti ”zero-waste” -ajattelu pohjoisten traditionaalisten materiaalien kautta. Tavoitteena oli löytää uusia innovatiivisia keinoja työstää perinteisiä materiaaleja. Rovaniemellä järjestettävä työpaja keskittyi poronnahkasta valmistettaviin vaatteisiin.

Työpajaan osallistui yhteensä 22 opiskelijaa. Edustettuina olivat: Estonian Academy of Arts, Iceland Academy of the Arts, Vilnius Academy of Arts, Aalto yliopisto, Lapin ammattiopisto ja Lapin yliopisto. Suunnitteluosuus ja luennot järjestettiin Lapin yliopistolla ja suurimman osan ajasta opiskelijat työskentelivät Lapin ammattiopiston vaatetuksen työskentelytiloissa, jossa oli riittävästi tilaa ja konekanta työskennellä isollakin ryhmällä.

Kansainvälisen Poropajan yksi tavoite oli luoda monikulttuurisia suhteita maiden kulttuurien ja perinteiden välillä. Työpaja ja työpajassa valmistetut tuotteet olivat erinomainen näyte siitä, mitä saadaan aikaan, kun tutkimus, suunnittelu ja käytännön taidot yhdistetään yhdessä tekemiseksi. Oli mielenkiintoista kuulla, että muiden yliopistojen edustajat pitivät yhteistyötämme hyvin erityislaatuisena. Kaikkialla ei ole itsestään selvää, että toisen asteen oppilaitos ja yliopisto voisivat työskennellä yhdessä ja samoissa tiloissa samaan aikaan.

Onnistuneen vaateen takana on suunnittelijan, kaavoittajan ja ompelijan onnistunut yhteistyö. Ennen kuin vaate on valmis, on siihen tarvittu useita eri työvaiheita.

Suunnittelijan tekemä piirros ei ole vielä käyttökelpoinen vaate ilman kaavoittajaa ja ompelijaa. Eli suunniteltu tuote täytyy saada ensiksi kolmiulotteiseksi, ennen kuin sitä voi pukea päälle. Kaavoittajalla ja ompelijalla on arvokasta tietoa vaateen valmistamisesta ja halutunlaisen muodon toteuttamisesta. Työnantajani on vaihtunut Lapin yliopistoksi, mutta edelleen REDU on apuna ja mukana luotsaamassa tulevia vaatealan osaajia kohti työelämää.

YHTEISTYÖ OPISKELIJAN NÄKÖKULMASTA

KUVA LAPIN YLIOPISTO

Aloitin opiskelut Lapin ammattiopistossa vuonna 2009, ja valmistuin vaatetusompeelijaksi keväällä 2012. Olin jo ammattiopintojeni aikana varovasti kiinnostunut tarinallisuudesta vaatteessa, ja yhtenä harjoittelupaikkana opintojeni aikana oli tanssiteatteri Rimp- paremmi, jossa seurasin myös teatterin puvustajan suunnittelutyötä, joka vaikutti päätökseen hakea vaatetussuunnittelun opintoihin myöhemmin. Valmistumisen jälkeen vietin muutaman vuoden töissä vaatetusalan ulkopuolella, kunnes päätin hakea Lapin yliopiston vaatetussuunnittelun koulutusohjelmaan vuonna 2014. Halusin jatkaa vaatetusalaalla, ja ajattelin yliopiston olevan hyvä ratkaisu, sillä halusin löytää tarkemman suunnan omalle kiinnostukselleni vaatetusalaalla, sen sijaan, että olisin lähtenyt opiskelemaan täysin uutta ammattia. Aloitin yliopisto-opiskelut syksyllä 2014 ilman selkeää käsitystä siitä, mihin haluan suuntautua, mutta opinnot yliopistossa ovat kuitenkin tarjonneet paljon erilaisia mahdollisuuksia selvittää ja kokeilla erilaisia asioita, ja olen opintojeni aikana suuntautunut pelisuunnitteluun vaatetussuunnittelun ohella. Tällä hetkellä kirjoitan pro gradu -tutkimusta aihepiiriin liittyen, ja kirjoitin myös kandidaatintutkimukseni peli- ja vaatetusalaan yhdistellen.

Tällä hetkellä ompelutyöt ovat lähinnä henkilökohtaisia projekteja, mutta vaatetusompeelun koulutus auttaa minua ymmärtämään vaatteiden rakenteita ja materiaalin tuntua, mikä helpottaa omaa suunnitteluani. Ammattikoulussa opiskellessani olin osallisena muutamassa Lapin ammattiopiston (nyk. REDU) ja Lapin yliopiston välisessä yhteistyössä. Lapin yliopiston miestenvaate -kurssin suunnittelijaopiskelijat toivat suunnittelemiensa miestenpaitojen mallit LAOn opiskelijoiden ommeltavaksi ohjeistuksen mukaan. Muuta yhteistyötä tapahtui esimerkiksi osana BODY-FIT -hanketta, jossa menimme kokeilemaan yliopiston kehoskanneria. BODY-FIT -hankkeen

Kuva 5 Miesten paidan sovitus

nimissä oli myös muuta yhteistyötä LAOn opiskelijoiden kanssa, joissa en itse ollut osallisena.

Yhteistyö ammattikouluopintojen aikana sujui mielestäni sujuvasti, ja miestenpaitojen ompelu on jäänyt tarkimmin muistiin, sillä olin siinä aktiivisesti osallisena. Vaatetus suunnittelun opiskelijat esittivät suunnitelmansa ja yhteistyöparit valittiin opiskelijoiden joukosta. Oma yhteistyöni sujui hyvin, sillä paidan suunnittelijana oli entinen vaatetusompelijaopiskelija, joka tiesi minkälaisia ohjeistuksia LAOn vaatetusopiskelijat tarvitsevat, mutta hän piti myös tiukasti kiinni suunnittelijan roolista opiskelun aikana. Tämä helpotti omaa työtäni, sillä suunnittelijan ohjeistus oli tarkka ja muutoksista oli helppo keskustella suunnittelijan kanssa. Muistan kuitenkin, että joillakin muille LAOn opiskelijoille yhteistyö oli hankalampaa, sillä osa suunnittelijoista oli tehnyt ompelijan ohjeistuksen ensimmäistä kertaa.

Tein myöhemmin saman yhteistyön myös toisinpäin ollessani itse yliopistossa suunnittelijan roolissa. Myös tämä yhteistyö sujui hyvin, mutta myös tuolloin korostui se, miten tärkeää ompelijoiden ja suunnittelijoiden välinen ymmärrys on, jotta suunnittelija ymmärtää ompelijan tarvitseman tiedon, ja ompelija ymmärtää pääpiirteittäin sen, mitä kieltä suunnittelija käyttää. Yhteistyö vaatetussuunnittelijoiden kanssa herätti ajatuksen yliopistossa opiskelusta, etenkin koska yhteistyön aikainen työparini oli myös käynyt saman koulutuksen aiemmin. Ajatus yliopistoon hakemisesta ammattikoulun jälkeen ei ehkä olisi jäänyt niin vahvasti mieleen ilman tätä yhteistyötä, sillä usein yliopistoon mennään lukiosta, eikä ammattiopinnoista.

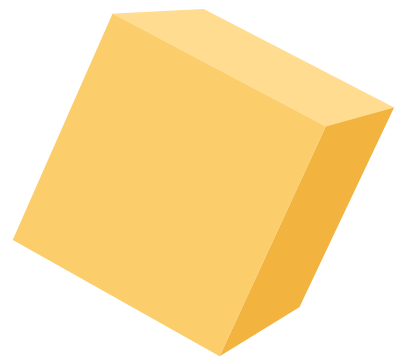
Vaatetus suunnittelun opiskelu Lapin yliopistossa on kuitenkin hyvin erilaista, kuin vaatetusompelun opiskelu Lapin ammattiopistossa, jossa keskityttiin kaavoitukseen, ompeluun ja erilaisten rakenteiden opetteluun. Suunnitteluopinnoissa yliopistossa korostuu tutkimuksellisuus ja oman suunnitteluprosessin seuraaminen ja pohtiminen. On vaikea sanoa, mitä ammattiopinnoissa olisi lisättävä yliopisto-opiskelujen helpottamiseksi, sillä ajattelen sen olevan hyvin yksilöllistä. Vaatetusompelujen aikana olisi esimerkiksi voinut korostaa prosessinhallintaa kokonaisuutena ja sen kirjoittamista myös tekstipohjaiseen muotoon. Ehkä ammattikoulussa olisi voinut myös pohtia opiskelijan henkilökohtaista suuntautumista enemmän, mikä voisi helpottaa opiskelijan päätöstä jatkokouluttautumisen suhteen. Minulle ompelutaustasta on kuitenkin ollut enemmän hyötyä kuin haittaa yliopisto-opiskelun aikana.

LÄHTEET

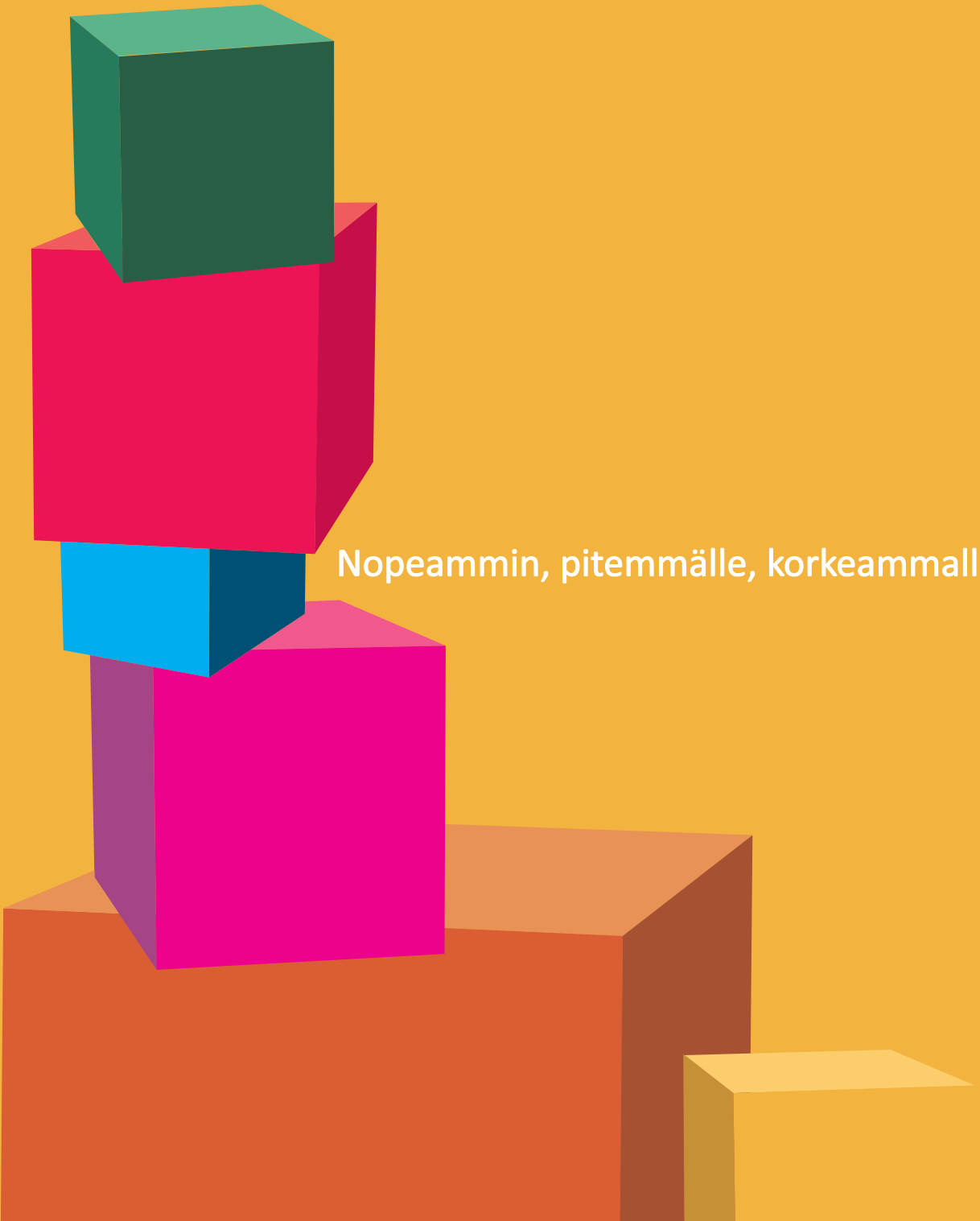
Pursiainen, M. (toim.) 2011. Vaatemuotoilukehoskannauksen valossa. Body-Fit -tutkimushankkeen tuloksia. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisusarja C. Katsauksia ja puheenvuoroja no. 37.

KORKEA-
KOULUTUS

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Opiskelijan tarina Korkeakoulutus -oppimisympäristöstä

Tämä tarina perustuu tieto- ja viestintäteknikan väyläopiskelijan, Rasmusen, 18, haastatteluun. Tarinassa kuvataan Rasmusen matkaa korkeakoulutuksen polulla kohti ammattikorkeakouluopintoja – ”Nopeammin, Pitemmälle, Korkeammalle”, kuten EPPA-korkeakoulutuksen polun sloganissa sanotaan.

KORKEAKOULUTUKSEN POLULLA

Opiskelen tällä hetkellä REDUlla tieto- ja viestintäteknikan perustutkintoa ja valmistun sieltä piakkoin. Teen samaan aikaan tieto- ja viestintäteknikan 30 opintopistettä (op) väyläopintoja Lapin AMKissa. Korkeakoulupolun ja väyläopintojen valinta on merkinnyt minulle paljon. ”AMKissa on tullut paljon uusia asioita, joita en ollut koskaan opiskellut. On tullut tunne, että on nyt oikeasti opiskelemassa – oppii uutta ja tärkeää. On tullut tunne, että nyt mennään elämässä eteenpäin.”

Väyläopinnot ovat antaneet minulle paljon. ”On hienoa, että näin nuorella iällä pääsee jo näin pitkälle. Eikä käy niin, että amis loppuu ja menet armeijaan. Sitten luet pääsykokeisiin ja jos et pääse sisään, niin jäät paikalleen.” Minulla on ensimmäinen vuosi kohta tehtynä väyläopintojen avulla ja kun saan tutkinto-opiskelijan paikan, voin jatkaa opintoja jopa toiselta vuodelta. On tosi hienoa, että näillä väyläopinnoilla voi edistää siirtymistä ammattikorkeakouluun.

KUVA LAPIN AMK VIESTINTÄ

Kuva 1 Rasmus

OPISKELUN HAASTEITA JA ONNISTUMISEN KOKEMUKSIA

Minulla on ollut syksyllä muutama opintojakso ja keväällä on vähän enemmän. Olen saanut positiivisia kokemuksia koodauskurssilta. *”Se on yllättävän mukavaa, kun tiedät perusteet ja pääset itse tekemään ja etenemään. Nyt on helppo opiskella sitä tulevaisuudessa lisää.”* Olen tehnyt myös matematiikan opintojakson. *”Se oli haastava amispohjalta ja se vaati myös paljon itsenäistä työskentelyä. Piti etsiä itse tietoa, katsoa YouTubesta lisää opetusvideoita ja harjoitella paljon kotona.”* Opetus oli mielestäni hyvää. Siinä kuitenkin oletettiin, että perusteet ovat opiskelijoilla hallussa. *”Amiksessa nämä asiat unohtuivat, kun niitä ei tarvinnut, vaikka yläasteella ne olikin jo opetellut.”* Olisin halunnut suorittaa AMKin valmentavan matematiikan -opintojakson, mutta en pystynyt aikataulujen takia siihen osallistumaan. *”Se olisi ollut tosi hyvä lisä tähän.”*

Minulla on ollut onnistumisen kokemuksia ja haasteita. *”Olen onnistunut hyvin siinä, että olen ollut jokaisella tunnilla mukana. Olen myös palauttanut kaikki tehtävät ajallaan, päässyt kurssit läpi ja pysynyt aikatauluissa.”* Haasteita on ollut matematiikan lisäksi esseen tekemisessä Orientaatioprojekti -opintojaksolla. *”Vaikeuksia on ollut siinä, kun ei ole lukiotaustaa, eikä ole käytyä paljoa lukuaineita. Amiksessa ei ole tarvinnut tehdä esseitä, viimeksi yläasteella olen niitä kirjoittanut.”*

Parasta tähän mennessä on ollut oppimisen kokemukset ja onnistumisen tunteet. *”Ensin ajattelin, että mitenköhän kurssien kanssa käy. Tulee ihan voittajafiilis, kun asia on vaikeaa ja opiskelet sitä ja sitten opit sen.”* Opiskelun aikana korkeakouluopiskelutaitoni ovat parantuneet – ainakin matematiikka ja ongelmanratkaisutaidot. *”Opiskelussa pärjää hyvin, jos päätät, että pärjää. Mutta jos menet opiskelemaan sillä aatteella, että teet sinne päin, niin sinulle tulee todennäköisesti ongelmia. Minullakin esimerkiksi on harrastuksia ja amiskurssit vielä päälle.”* Koulupäivät ovat olleet välillä pitkiä. *”Ensin amistunteja päivällä, sitten treenit iltapäivällä ja illalla vielä AMK-opintojen tunteja. Mutta kyllä niistä selviää, jos niin päättää.”*

OHJAUKSELLA ETEENPÄIN

Alun perin kuulin väyläopinnoista REDulla opettajalta. Opettaja lähetti sähköpostilla tiedotteen ja saimme tietoa muualtakin. Väyläopiskelua käytiin myös tunnilla läpi ja keskusteltiin asiasta. *”Mietin, että tuo olisi hyvä minun tulevaisuudelleni ja väyläopinnot kiinnostivat paljon.”* Otin yhteyttä AMKiin ja sovittiin tapaaminen. Alussa saimme paljon informaatiota, miten homma lähtee käyntiin. Opintojen aikana olemme saaneet paljon apua ja ohjausta opettajilta ja opolta.

Opettajat ovat auttavaisia – aina pystyy kysymään opettajilta neuvoa. *”Aina saa apua ja hyvin yksityiskohtaistakin palautetta erilaisista tehtävistä. Ei jää koskaan paikalleen, vaan aina pääsee eteenpäin.”* Ammattiopiston opintojen ja AMKin väyläopintojen yhdistäminen on sujunut hyvin. Tein syksyllä väyläopintoja monimuoto-ryhmän mukana, koska ammattiopiston tunnit olivat päivisin. AMKissa monimuoto-ryhmällä tunnit olivat AC:n kautta iltaisin, etänä. *”On tosi tärkeä aikataulutaa päivät. Se auttaa ajanhallinnassa, kun aikataulutat mitä teet joka päivä.”*

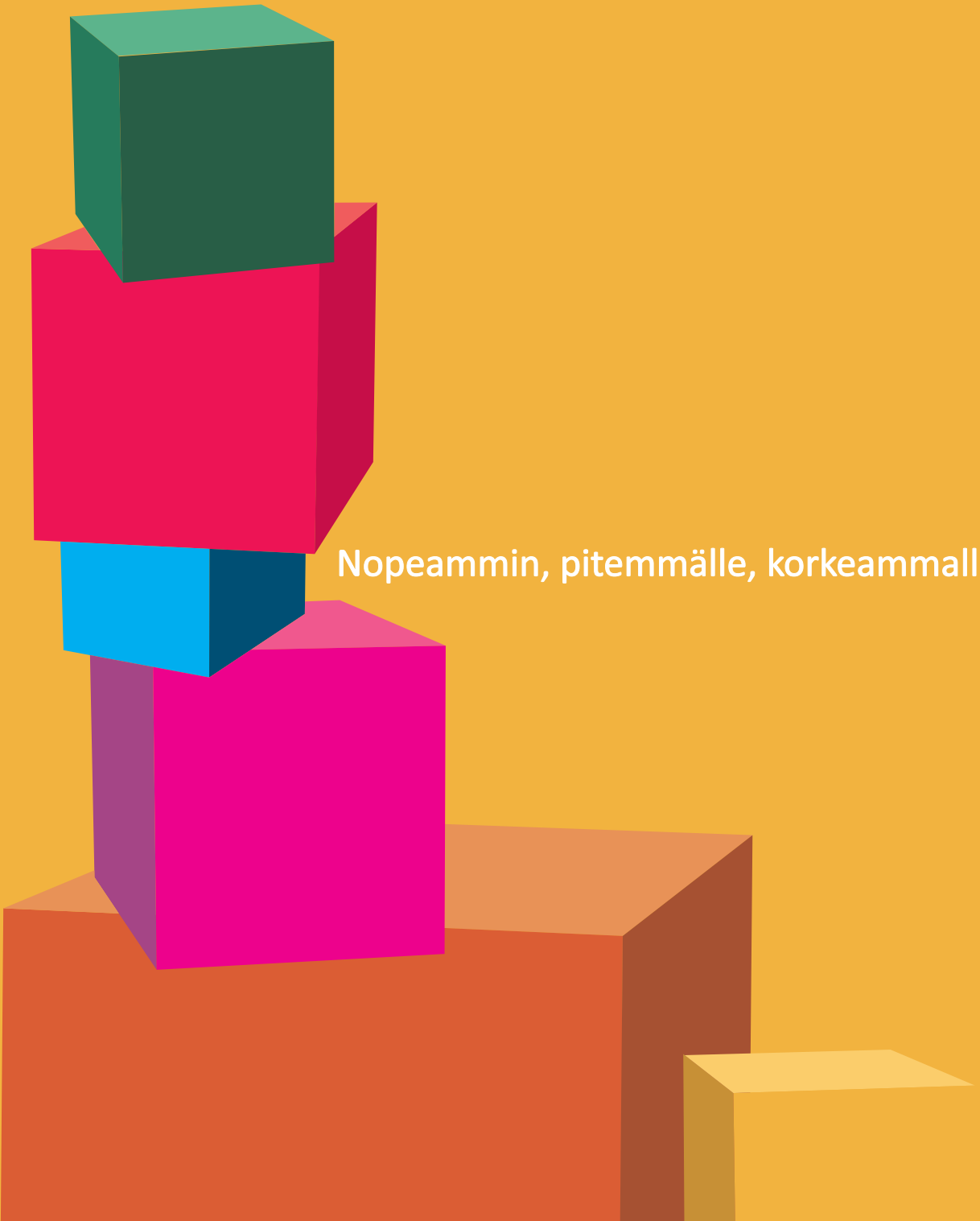
TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

Minun mielestäni Lappi on hyvä paikka olla ja opiskella. Täällä on hienoja nähtävyyksiä, lunta ja erilaista tekemistä. Opiskelun lisäksi löytyy hyviä rentoutumisen paikkoja. *”Jos on itsellä halua ja motivaatiota, voi pärjätä. Se vaatii paljon päättäväisyyttä ja aktiivisuutta. Pitää ottaa itseä niskasta kiinni, mutta se on palkitsevaa.”*

Haluan rakentaa minun tulevaisuuttani eteenpäin. *”Minulle tärkeää ovat minun harrastukseni ja haluan keskittyä niihin. Tavoitteeni on myös rakentaa tulevaisuutta niin, että saan paperit täältä, saan ammatin ja hyvän työn. Jos tätä alaa jatkan, niin toivoisin, että opin tosi hyväksi koodariksi.”* Koodarin työ on yleensä joustavaa. Siinä pystyy tekemään töitä yrityksille esimerkiksi kokonaan etänä kotoa. Osaaville koodareille on töitä ja hyväpalkkainen työ löytyy helposti. Olen miettinyt liittäväni mahdollisesti liiketaloutta myös mukaan opintoihini. *”Olen toisaalta myös myyntityyppinen ihminen.”*

Suosittelen väyläopintoja muillekin, koska se mahdollistaa sen, että pääset nuorena iässä rakentamaan polkuasi pitemmälle. Vinkkeinä muille väyläopintoja miettiville antaisin:

*Aikatauluta,
tee kaikki ajallaan – älä jätä tekemättä,
koita pitää itsekuri – sitä tulet tarvitsemaan,
itseopiskele – jos et ymmärrä,
jos on joku epäselvää – kysy.*

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Korkeakouluvalmiudet sujuvia siirtymiä varmistamassa

Korkeakouluopinnoissa tarvitaan tiedollisia ja taidollisia valmiuksia sekä erilaisia opiskelutaitoja. Oppiminen on aktiivista, tietoista ja tavoitteellista toimintaa. Opiskelu ei tapahdu irrallaan ympäristöstä, oppia voi missä vain. Omien kokemusten ja jo olemassa olevien tietojen lisäksi oppimiseen vaikuttaa opiskelijan elämäntilanne, omat asenteet, tunteet ja odotukset. Opiskelijan oman oppimistyylin ja oppimistaitojen lisäksi opiskelu ja oppiminen vaativat muun muassa työtä, motivaatiota, suunnitelmallisuutta ja sopivaa opiskeluympäristöä.

Siirryttäessä toiselta asteelta korkea-asteelle, osaamistason vaatimus nousee vaativammalle ja käsitteellisemmälle tasolle. Korkeakoulussa opiskelu on itsenäisempää, käsitteellisempää ja teoreettisempaa kuin toisella asteella – vapaus ja vastuu kulkevat käsi kädessä. Vaatimus laaja-alaisempiin kognitiivisiin ja käytännön taitoihin kasvaa ja suorittavasta työstä siirrytään kohti kehittämistä ja laajempien kokonaisuuksien tarkastelua. Korkeakoulut tukevat opiskelutaitojen kehittymistä opintojen alussa, mutta tiettyjä korkeakouluvalmiuksia opiskelijalla olisi hyvä olla jo korkeakouluun tullessaan. Opiskelijoiden opiskeluvaikeuksia on mahdollista parantaa YTO-valinnoilla, ammatillisen ja lukio-opiskelun yhdistelmällä, avoimilla korkeakouluopinnoilla ammatillisen perustutkinnon aikana ja esimerkiksi valitsemalla henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan heikompia osaamisalueita vahvistavia opintojaksoja. Opiskelutaitojen ja valmiuksien kehittämisessä ohjauksella on suuri merkitys. Ohjaajien on tärkeä kertoa mahdollisuuksista ja vaatimuksista, kun opiskelijaa ohjataan tekemään valintoja osana HOKS- ja uraohjausprosessia. Opiskelijalle on tärkeää syntyä ymmärrys, mitä taitoja korkeakoulussa tarvitaan ja motivaatio näiden taitojen kehittämiseen. (ks. julkaisun artikkeli *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua*)

Jatkoväylä -hankkeessa (Tamlander & Hohenthal 2017, 14) tehdyn selvityksen mukaan ammatillisesta koulutuksesta jatko-opintoihin siirtymisessä on koettu olevan haasteita muun muassa matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opiskeluvaikeuksissa, raportointitaidoissa ja vieraisissa kielissä. Samansuuntaisia havaintoja on tehty myös EPPA-hankkeessa väyläopiskelijoilta saatujen palautteiden pohjalta. Näiden opiskeluvaikeuksien parantamiseen onkin syytä kiinnittää erityistä huomiota. Mikäli

ammattillisen toisen asteen opiskelija on kiinnostunut jatkamaan opiskeluaan korkeakouluun, on hänen hyvä kehittää jo ammattillisten opintojen aikana luetun ymmärtämistä ja kirjoittamista, kielitaitoa, itseohjautuvuutta sekä vuorovaikutus- ja ryhmätöitä.

HYVILLÄ OPISKELUTAIDOILLA JA VALMIUKSILLA ETEENPÄIN

Oppimistaidot kehittyvät pikkuhiljaa koko opiskelun ajan, mutta perusvalmiudet olisi hyvä olla kunnossa jo korkeakouluun siirryttäessä. Korkeakouluopiskelu edellyttää pitkäjänteisyyttä, suunnitelmallisuutta ja itsenäisyyttä sekä vaatii opiskelijalta erilaisia taitoja. Opiskelijan kielitaidon tulee olla riittävän hyvä, jotta hänen viestintänsä on tarkoituksenmukaista sekä alan vaatimaa. Tämä koskee niin suullista kuin kirjallistakin kielitaitoa. Opiskelijalla tulee olla hyvät tiedonhaun ja soveltamisen taidot. Osa opiskelusta on yksin opiskelua kirjallisuuden tai esseetehtävien parissa, jolloin vastuu opiskelusta on opiskelijalla itsellään. Opiskeluun kuuluu olennaisesti myös osallistumista luennoille, harjoituksiin ja seminaareihin yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Muiden kanssa toimiminen vaatii yhteistyötä ja tukee myös oppimista ja opiskelua. Korkeakouluopiskelu edellyttää lisäksi tieteellisen ajattelutavan kehittymistä ja on tavallista, että vieraskielisen kirjallisuuden lukeminen alkaa jo opintojen alussa. Korkeakouluopinnoissa tarvitaan myös reflektoinnin taitoa. Teorian ja käytännön sekä oman pohdinnan ja oppimisen kriittistä tarkastelua tarvitaan korkeakouluopinnoissa myös. (ECIS 2011.) Kuvioon 1 on koottu erilaisia korkeakouluopiskelussa vaadittavia valmiuksia ja taitoja.

GRAFIKKA PÄIVI HOLOPAINEN

Kuvio 1 Korkeakouluvalmiudet (mukaillen Avoin AMK 2018, Lapin yliopisto 2011, Opintoklubi 2014)

KORKEAKOULUOPISKELU VAATII SITOUTUMISTA JA MOTIVAATIOTA

Opiskelu vaatii aikaa, syvää ja perusteellista työskentelyä, sitkeyttä sekä mielenkiintoa opiskeltavaa ainetta kohtaan. Määrätietoinen ote on avuksi ja auttaa myös saavuttamaan asetetun tavoitteen. Ilman työtä eivät opinnot etene. Motivaatio määrää suunnan ihmisen toiminnalle. Miettiessä asetettuja tavoitteita, tulee myös miettiä omia motivaation lähteitä. Jokaisella yksilöllä on omat motiivinsa myös opinnoissa. Mikä palkitsee juuri minua? Koenko onnistumisen iloa uuden oppimisesta? Mitkä tekijät edistävät oppimista? Opiskelumotivaatio on itseohjautuvan opiskelutaidon ydin. Sisäinen motivaatio näkyy siinä, millaisia opiskelutavoitteita opiskelija itselleen asettaa ja kuinka arvokkaana hän pitää niiden saavuttamista. Puutteelliset oppimistaidot eivät myöskään ole esteenä, jos opiskelija on erittäin motivoitunut ja kiinnostunut aiheesta. (Avoin AMK 2018.)

ITSEOHJAUTUVUUS OLENNAINEN OSA KORKEAKOULUVALMIUKSIA

Opiskelu korkeakoulussa edellyttää itseohjautuvaa oppimisen taitoa. Itseohjautuva oppiminen on prosessi, jossa opiskelija itsenäisesti määrittelee oppimistarpeitaan, muotoilee tavoitteitaan ja arvioi omia oppimistuloksiaan. Tärkeää on, että opitaan soveltamaan ja näkemään teoreettisen tiedon merkitys työssä ja elämässä. Lisäksi on keskeistä, että opitaan hyödyntämään aikaisempia kokemuksia, tietoja ja taitoja uuden oppimisessa. Itseohjautuva opiskelija tuntee itsensä oppijana ja pystyy siten itse ohjaamaan opiskeluaan. Opiskelijan on otettava vastuu opiskelunsa ulkoisen ohjauksen (työskentelyn aloittaminen ja säännöllinen eteneminen) lisäksi myös omasta ajattelustaan. Itseohjautuvuus on jatkumo, jonka toisessa päässä on halu ohjata itse oppimistaan ja toisessa halu tulla opetetuksi. Vastuullisuuden lisäksi itseohjautuvalla opiskelijalla on muitakin tärkeitä ominaisuuksia, kuten taito muuttaa joustavasti toimintatapojaan tehtävän ja tilanteen mukaan. Itseohjautuvalla opiskelijalla on lisäksi myönteinen oppimisasenne. Hän on halukas ja innokas oppimaan uutta. Itseohjautuva oppija on myös suunnitelmallinen. Tärkeää itseohjautuvuudessa on myös, että opiskelijalla on positiivinen käsitys itsestä oppijana ja että hän on oma-aloitteinen ja itsenäinen. Kehittämällä oppimistaitoja myös itseohjautuvuus kehittyy. Voimme kehittää oma-aloitteisemmaksi, vastuuntuntoisemmaksi ja suunnitelmallisemmaksi. (Lapin yliopisto 2011.)

AJANKÄYTÖNHALLINTA OSANA OPINTOJEN SUUNNITTELUA

Kyky itsenäiseen ja vastuulliseen opintojen suunnitteluun on myös kaiken a ja o opintojen onnistumiseksi. Korkeakoulussa opiskelijalla on isompi vapaus opintojen etenemisestä ja opiskelijan vastuu opinnoista korostuu, mutta toki apua ja ohjausta on myös saatavilla. Opinnot edellyttävät opiskeluaikataulua. Hyvä suunnittelu ja opintojen

aikatauluttaminen auttavat valmistautumaan opintoihin, saavuttamaan tavoitteen ja ehkäisemään stressaantumista. Hyvä suunnittelu auttaa kulkemisessa omalla opintopolulla. (Avoim AMK 2018.)

TIEDONHANKINNAN PERUSTEILLA POHJAA OPINNOILLE

Tiedonhankinnan perusteiden hallitseminen on erityisen tärkeää, samoin erilaisten tietoaaineistojen hyödyntäminen monipuolisella tavalla sekä kriittisellä otteella. Tieteellinen viittauskäytäntö tulee myös tuntea, minkä lisäksi on hyvä ymmärtää etiikka, joka liittyy erilaisten tekstien hyödyntämiseen. Tiedonhankinnan perusteiden tuleekin olla opiskelijalla hyvin hallussa jo opintojen alussa. (ECIS 2011.)

LUETUN YMMÄRTÄMINEN JA KIRJOITTAMINEN OPISKELUTAIDON YDINTÄ

Lukeminen ja luetun ymmärtäminen ovat korkeakouluopiskelijan tärkeimpiä taitoja. Lukemisen taidot kehittyvät opintojen edetessä. On tärkeää oppia ymmärtämään lukemansa ja osata tulkita luettua lähdekriittisesti. Korkeakouluopinnoissa kirjallisuudesta poimitaan tietoa kirjallista työtä tai tenttiä varten. Oppimista tapahtuu erityisesti tiedon ja ideoiden muokkaamisessa, yhdistelemisessä ja laajentamisessa. Lukeminen toimii myös tärkeimpänä taustatekijänä ja virikkeiden antajana kirjoittamiselle. Luku- ja kirjoitustaidon keskinäinen yhteys on kaikessa opiskelussa tärkeää, sillä heikko lukutaito näkyy nimenomaan huonoina opiskelutaitoina. Mitä enemmän luetaan, sitä paremmaksi luku- ja kirjoitustaito myös kehittyy. Mahdollisimman monipuolisen kirjallisuuden lukeminen kehittää sanavarastoa ja auttaa esittämään asiat selkeästi ja ytimekkäästi. Korkeakoulussa kirjalliset tehtävät vaihtelevat muuttaman sanan tenttivastauksista laajoihin esseisiin, portfolioihin ja kirjallisiin raportteihin. Korkeakouluopetus perustuu aina tutkittuun tietoon ja lähdekirjallisuuteen, minkä vuoksi lähteiden merkitseminen ja niiden tunnistaminen on tärkeää. Kuten muutkin opiskelutaidon osa-alueet, myös kirjoittamisen taito harjaantuu vähitellen ja alan viittaus tekniikat tulevat tutuiksi opintojen edetessä, mutta peruskirjoittamistaidot olisi hyvä olla hallussa ennen korkeakouluopintoihin siirtymistä. (Lapin yliopisto 2011.)

KIELI- JA VIESTINTÄTAIDOT OLENNAINEN OSA TYÖELÄMÄOSAAMISTA

Korkeakoulussa opiskelevilta vaaditaan työelämään siirryttäessä virkamiestasoista suomen ja ruotsin kielen taitoa. Opiskelijan tulee opintojensa aikana saavuttaa sellainen kielitaito, joka vastaa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavaa, kaksikielisellä virka-alueella toimivan ja korkeakoulututkinnon suorittaneen virkamiehen kielitaitoa, joka on opiskelun, oman alan seuraamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta tarpeellinen. Lisäksi vieraiden kielten opinnoissa opiskelijan tulee saavuttaa vähintään

yhden vieraan kielen taito, joka opiskelun, oman alan seuraamisen ja ammatillisen kehittymisen kannalta on tarpeellinen opetussuunnitelman mukaisesti. (Finlex 2003.)

Kandidaatin tutkintoon ja AMK-tutkintoon kuuluu pakollisia kieli- ja viestintäopintoja. Korkeakouluopintoihin tähdättäessä on tärkeää rakentaa vahva kielitaito jo toisen asteen opintojen aikana. Lukiotasoiset ruotsin kielen opinnot ovat hyvä pohja korkeakoulussa suoritettavien ruotsin opintojen läpäisemiseksi. Kieliopinnot lisäksi, vieraiden kielten taito on tärkeää myös muissa opinnoissa, sillä yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa kurssikirjallisuus on usein englanninkielistä. Vieraskielistä tekstiä luettaessa on hyvä kuitenkin muistaa, että jokaista sanaa ei tarvitse ymmärtää. Oppimisen kannalta on tärkeintä, että ymmärtää pääasiat ja kokonaisuudet.

VUOROVAIKUTUS- JA RYHMÄTYÖTAIDOT KORKEAKOULUOPINNOISSA

Korkeakouluopintoihin kuuluu luennoille osallistumisen lisäksi paljon ryhmätyöskentelyä, joka vaatii vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja. Joissain tiedekunnissa, osaamisaloilla ja koulutuksissa iso osa opinnoista tehdään pienryhmissä. Ryhmätyöskentelyssä on tärkeää halukkuus vaihtaa toisten kanssa ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä tai tekoja ja kyky toimia yhdessä. Keskeistä on vastavuoroisuus, se että kaikki osapuolet antavat panoksensa yhteiseen keskusteluun tai tapahtumaan, mikä puolestaan edellyttää keskustelutaitoja, joustamista ja muiden huomioonottamista. Ryhmätyöskentelyssä korostuu vastuun ottaminen omasta, mutta myös muiden oppimisesta. Kriittikin- ja palautteesietokyky on myös olennainen osa vuorovaikutustaitoja.

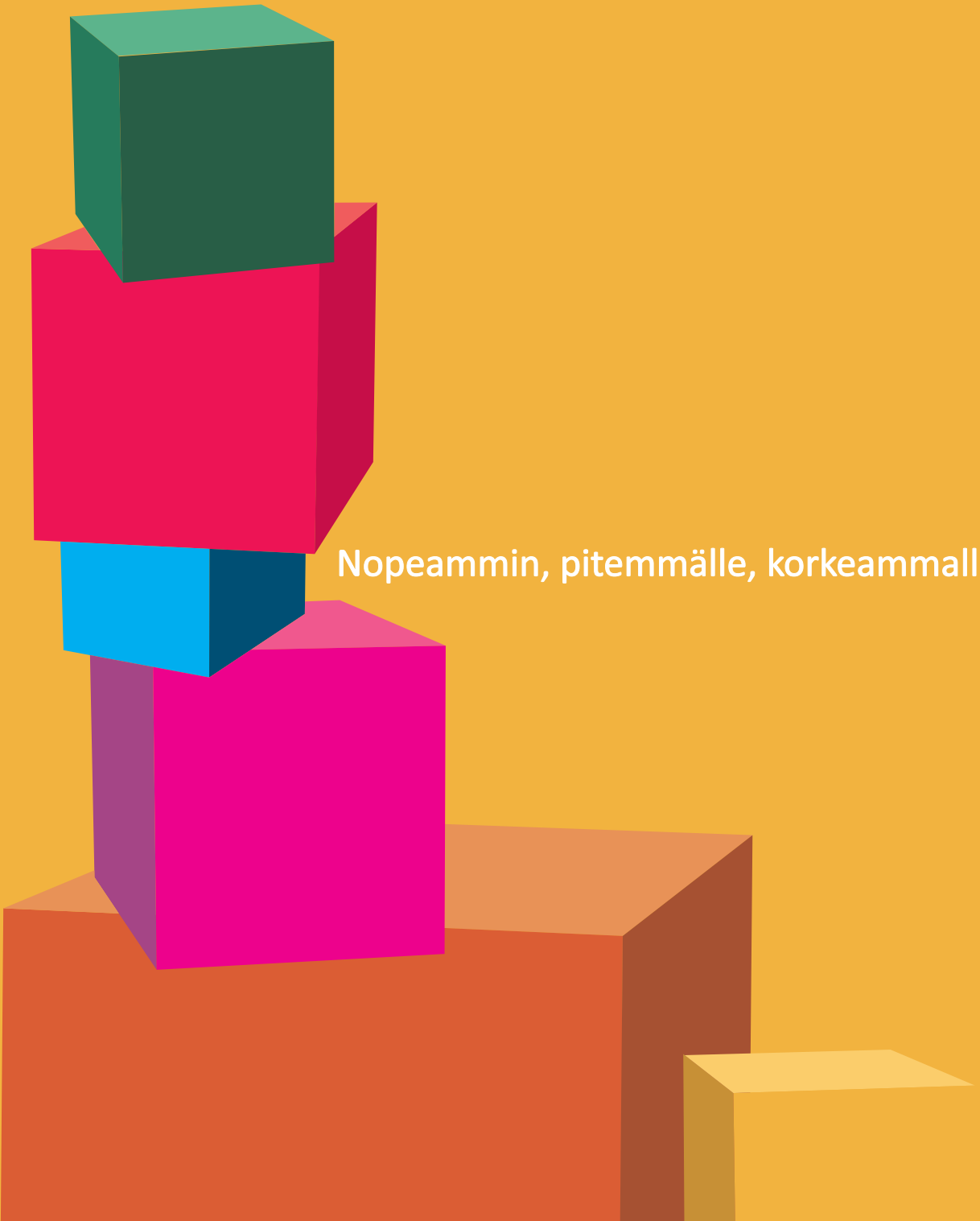
LOPPUJEN LOPUKSI...

Hyväksi opiskelijaksi tuleminen on monien asioiden summa. Oppiminen ja osaaminen riippuvat resursseista ja siitä, kuinka tehokkaasti opiskelija niitä käyttää. Oppiminen ja opiskelutaidot kehittyvät opiskelujen edetessä- Tullakseen hyväksi oppijaksi opiskelija tarvitsee hyviä luku-, kirjoitus- ja muita opiskelutaitoja, tavoitteellisuutta, suunnitelmallisuutta sekä riittävästi motivaatiota. Myönteinen asenne sekä luottamus itseensä edesauttavat myös oppimisprosessissa ja taitojen kehittämisessä. Nämä valmiudet edesauttavat opiskelijan sujuvaa siirtymää toiselta asteelta korkeakouluun ja kehittyvät lisää opiskelijan edetessä korkeakouluopinnoissaan.

LÄHTEET

- Avoim AMK 2018. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijan opas. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://julkiset.lapinamk.fi/DropOffLibrary/Avoimen%20opiskelijan%20opas%202018-2019.pdf>.
- ECIS 2011. Millaisia opiskeluvalmiuksia yliopisto-opinnot vaativat. Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://ecis2011.fi/millaisia-opiskeluvalmiuksia-yliopisto-opinnot-vaativat/>.
- Finlex 2003. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030424>.
- Lapin yliopisto 2011. Oppimistaidot. Kohti taitavaa oppimista. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=9c8e2e2d-4fe8-4c93-a435-24a1eeb-c9ef7>.
- Muhonen, R., Sissonen, K., Turunen, M. & Väyrynen, E. 2018. Lähihoitajaopiskelijoiden ohjaus väyläopintojen aikana. Teoksessa P.-E. Ikonen & K. Voutila (toim.) Jatkoväylällä – yhteistyöllä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 157–61. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-110-1>.
- Opintoklubi 2014. Opiskeluvalmiuksien harjoittaminen. Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://opintoklubi.wordpress.com/2014/05/06/opiskeluvalmiuksien-harjoittaminen/>.
- Tamlander, T. & Hohenthal, T. 2017. Ammatillisesta koulutuksesta sujuvasti ammattikorkeakouluun. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/125287/URNISB-N9789523440128x.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Matka liiketalouden väyläopinnoista liiketoiminnan asiantuntijaksi

Väyläopinnot ja niiden rinnalla tehty ohjausyhteistyö ovat vahvistaneet Lapin ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutuksen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten; Ammattiopisto Lappian ja Lapin Koulutuskeskus REDUn liiketalouden yksiköiden välistä yhteistyötä entisestään. Ohjausyhteistyötä on kehitetty vastaamaan paremmin toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden polkuja. Yksilöllisiä polkuja kehittämällä opiskelijan kokonaisopintoaika lyhenee ammatillisesta tutkinnosta ammattikorkeakoulututkintoon. Väyläopinnot mahdollistavat merkonomiopiskelijoille joustavan polun tradenomiopintoihin ja sitä kautta liiketalouden asiantuntijaksi (kuvio 1).

Kuvio 1 Merkonomiopiskelijan polku kohti Tradenomiopintoja korkeakoulutuksen polulla

LIIKETALouden VÄYLÄOPINNOISTA LIIKETOIMINNAN OSAAJAKSI

Lapin ammattikorkeakoulussa on mahdollista opiskella liiketalouden koulutuksen opintoja muun muassa tutkinto-opintoina ja väyläopintoina Rovaniemellä ja Torniossa

päivä-, monimuoto- sekä verkko-opintoina. Väyläopintojen tarjonta päivitetään ammattikorkeakoulun nettisivuille (www.lapinamk.fi/vaylaopinnot) vuosittain ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajia informoidaan väyläopintojen hauista. Opiskelijoille pidetään yleisinfoja väyläopinnoista ja alakohtaisia infoja liikelatouden AMK-koulutuksen opinnoista. Infoissa esitellään yleisiä periaatteita väyläopinnoista, väyläopintotarjontaa ja kerrotaan opiskelusta ammattikorkeakoulussa. Opettajat ja opinto-ohjaajat tiedottavat opiskelijoitaan väyläopintomahdollisuudesta ja kutsuvat opiskelijoita koolle infoihin.

Liikelatouden koulutuksen, Tradenomi (AMK) väyläopinnot koostuvat 30 opintopisteen kokonaisuudesta (taulukko 1). Opiskelija suorittaa opintojaksot liikelatouden tutkintoryhmien mukana, valintansa mukaan, joko päivä-, monimuoto tai verkko-opintoina. Opinnot tunnustetaan osaksi merkonomin tutkintoa. Väyläopiskelija suorittaa merkonomin opintonsa loppuun ammatillisessa oppilaitoksessa ja samalla ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden opintoja väyläopintoina. Näin opiskelija nopeuttaa väyläopinnoilla sekä merkonomin että myöhemmin ammattikorkeakoulututkintoa. Väyläopinnot lyhentävät ammattikorkeakoulututkintoa tapauskohtaisesti 0,5–1 vuotta osaamisesta riippuen.

Taulukko 1 Liikelatouden koulutuksen väyläopinnot

Opintojaksot	OP	Paikka
Orientaatio ja johdatus liikelatouden perusteisiin	5	Rovaniemi, Tornio
Ideasta liiketoimintaa	5	Rovaniemi, Tornio
Työvälineosaaminen	5	Rovaniemi, Tornio
Liiketoiminnan juridiikka	5	Rovaniemi, Tornio
Liikeviestintä	5	Rovaniemi, Tornio
Myynnin ja markkinoinnin perusteet	5	Rovaniemi, Tornio

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijan ohjauksessa omaohjaajalla on erittäin tärkeä rooli. Opiskelija keskustelee hänen kanssaan omista opinnoista ja mahdollisuuksistaan. Tässä vaiheessa uraohjauksen merkitys on tärkeää. Opiskelijan on hahmotettava niitä valintoja, jotka vievät häntä kohti tulevaa tavoitettaan. Tämä tarkoittaa riittävän informaation saamista eri vaihtoehdoista; työelämä, ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opinnot. On tärkeää tiedottaa opiskelijoita erilaisista opiskelumahdollisuuksista. Alakohtaista infoa korkeakoulujen ja yliopistojen tarjoamista koulutuksista, väylistä jo opintojen aikana tai opiskelijan valmistumisen jälkeen on myös hyvä jakaa. Opiskelija päivittää yhdessä omaohjaajan kanssa omaa henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS). Korkeakoulupolun valitsevalle opiskelijalle korkeakouluvalmiuksia ja niiden kehittymistä tukevat YTO-valinnat (yhteiset tutkinnon osat) ovat tärkeitä (ks. julkaisun artikkeli *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena*).

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaaja ja/tai omaohjaaja käy ohjauskeskustelun väyläopinnoista kiinnostuneiden kanssa ennen ilmoittautumista opintoihin. Tällä varmistetaan ammatillisen toisen asteen tutkinnon soveltuvuus väyläopintoihin. Ohjauskeskustelussa suunnitellaan väyläopintojen ajankohtaa opinnoissa, huomioiden opiskelijan elämäntilanne. HOKSiin kirjataan väyläopintokokonaisuus osaksi ammatillista toisen asteen tutkintoa.

Väyläopintojen erityisasiantuntija ammattikorkeakoulussa valmistelee yhdessä liiketalouden opinto-ohjaajien kanssa infokirjeet väyläopintoihin hyväksytyille. Ennen väyläopintojen alkua opiskelijoille pidetään aloitusinfo, jossa kerrataan väyläopintoihin liittyvistä käytännöistä ja opiskeluun liittyvistä asioista. Ennen opintoja väyläopiskelijat tapaavat myös koulutuksen opinto-ohjaajan ja käyvät alan opiskeluun liittyvät käytännön asiat yhdessä läpi. Onnistunut väyläopintojen aloitus varmistetaan hyvällä ohjauksella. Aloitustapaaminen helpottaa opintoihin kiinnittymistä ja sitoutumista. Väyläopintojen aikana opiskelijoita ohjaa ammattikorkeakoululta erityisasiantuntija, liiketalouden opettajat ja ammattikorkeakoulun opinto-ohjaaja. Hän saa myös ohjausta oman oppilaitoksen opettajiltaan ja ohjaajilta. Opiskelijalle itselleen jää kuitenkin vastuu oppimisestaan ja opintojen etenemisestä.

Merkonomin tutkinto tuottaa ammatilliset perusvalmiudet liiketalouden alan tehtäviin. Lisäksi erilaisilla opintopoluilla voi hankkia eri liiketalouden alojen osaamista. Tradenomien tutkinnon suorittaneilla on puolestaan laaja-alaisemmat liiketoiminnan tiedot ja taidot sekä tutkimus- ja kehittämisosaamista. Opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa merkonomien opinnoista hankittu osaaminen. Hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen etuja ovat muun muassa opiskeluajan lyheneminen, päällekkäisen opiskelun poistuminen ja oman osaamisen tiedostaminen. Opiskelijan tehtävänä on tunnistaa omaa osaamistaan ja hän voi halutessaan hakea osaamisen näyttöä. Opiskelijan osaamisen tulee vastata opintojaksojen osaamistavoitteita. Opettaja tunnistaa ja tunnustaa esitetyn näyttöaineiston perusteella osaamisen ja kirjaa opintorekisteriin opintojakson arvioinnin.

Väyläopiskelijalla on mahdollista osoittaa osaamisen näyttöinä liiketalouden koulutuksen ensimmäisen vuoden opinnoista 30 opintopistettä. Näitä ovat muun muassa liiketoiminnan ja taloushallinnon perusteet. Opiskelija voi myös suorittaa opintojaksot kokonaan tai osittain näyttämällä osaamistaan. Näyttösuunnitelma tehdään yhdessä ammattikorkeakoulun opinto-ohjaajan kanssa. Asiantuntijaopettaja sopii opiskelijan kanssa näyttötavasta opintojaksokohtaisesti. Opintojaksoilla on hyödynnetty erilaisia näyttötapoja: todistukset ja raportit, toiminnalliset näytöt, esitykset, tentit ja erilaiset tehtävät sekä suulliset näytöt (taulukko 2).

Taulukko 2 Osaamisen näyttötapoja liiketalouden koulutuksessa

Osaamisen näyttöt:

Sovellukset: Etukäteismateriaalia (opiskelumateriaaleja, harjoituksia ja näyttötehtäviä) Moodlessa ja näytön antaminen.

Harjoittelu: Osaamisen näyttöhakemus, jonka liitteenä oltava työtodistus ja kuvaus omasta osaamisesta suhteessa harjoittelun tavoitteisiin esim. harjoittelukirja.

Keskustelu: Opiskelijalle on lähetetty keskustelun pohjaksi tehtävä ja hänen pitää kertoa mitä tehtävä tarkoittaa ja vastata siinä oleviin kysymyksiin. TAI esim. opiskelija on antanut kirjanpidosta oman yrityksen materiaalia, jotka hän suullisesti avaa näytön vastaanottajalle.

Video: Opiskelija tekee omasta osaamisestaan videon, jossa hän havainnollistaa osaamistaan työnäytteillä.

Näyttöportfolio = Näyte + prosessi: Näyteportfolioilla tarkoitetaan opiskelijan itsensä valitsemaa muille esitettävää omien tuotosten kokoelmaa, joka edustaa hänen osaamistaan, kehittymistään ja suorituksiaan yhden opintojakson, opintokokonaisuuden tai laajemman kokonaisuuden ajalta. Opintojakson osalta portfolion sisältö on ennalta määritelty, myös prosessi pitää avata.

Kirjallinen raportointi: Osaamistavoitteiden itsearviointi kirjallisesti ja siihen liitettynä sitä todentavat dokumentit tms. esim. todistukset, töissä tehdyt tuotokset (esim. suunnitelmat, markkinointimateriaalit).

Suoritettuaan merkonomin tutkinnon ja väyläopinnot 30 opintopistettä, opiskelija voi hakea tutkinto-opiskelijaksi Opintopolussa erillishaussa, Avoimen väylän kautta. Mikäli opiskelijalla on ensimmäisen vuoden osaamistavoitteiden mukainen osaaminen, hän voi siirtyä tutkintopaikan saatuaan suoraan toiselle vuodelle ammattikorkeakouluopinnoissa. Opiskelija voi hakea osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kautta suorittamansa väyläopinnot osaksi ammattikorkeakoulututkintoa.

MATKA JATKUU KOHTI TYÖELÄMÄÄ TAI JATKO-OPINTOJA

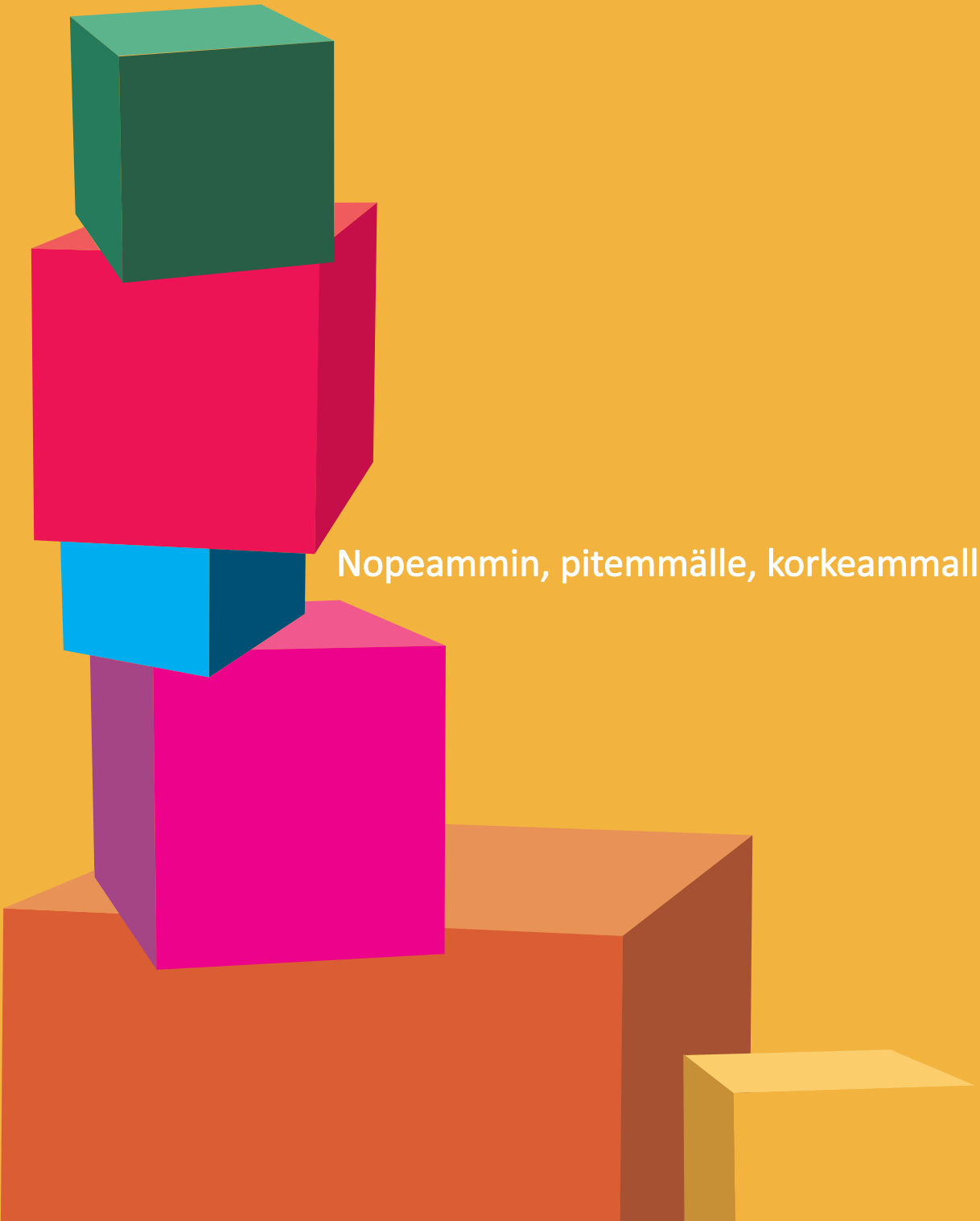
Saatuaan tutkinto-opiskelijan paikan opiskelija suorittaa liiketalouden opintonsa loppuun ammattikorkeakoulussa. Tradenomina hän voi toimia yritysten ja organisaatioiden asiantuntijana, esimies- ja kehittämistehtävissä teollisuuden-, kaupan-, matkailun-, palvelun-, rahoitus- ja vakuutusalan sekä julkishallinnon eri liiketalouden tehtävissä. Ammattikorkeakouluopinnot antavat valmiuden sekä tarvittavat tiedot ja taidot toimia myös yrittäjänä.

Tradenomitutkinnon saatuaan opiskelija voi jatkaa polkuaan kohti työelämää tai jatko-opintoja. Ammattikorkeakouluopintojen jälkeen opiskelija voi lähteä syventämään osaamistaan ja hakeutua jatkamaan opintojaan esimerkiksi Lapin yliopistoon Johtamisen koulutukseen tai suunnata työmarkkinoille ja hankkia siellä työkokemusta sekä edetä kohti Ylemmän ammattikorkeakoulun opintoja.

Opiskelijan matka ei pääty tutkinnon suorittamiseen, vaan jatkuu kohti työelämää ja uusia koulutuksia. Työelämän muutoksessa jatkuva oppiminen ja osaamisen kehittäminen vievät oppijaa eteenpäin niin henkilökohtaisella tasolla kuin hänen urallaankin. Itsensä kehittäminen ja uuden oppiminen ovat jatkuva prosessi – se on ammattitaidon tai osaamisen kehittämistä koko työuran ajan.

Ammattikorkeakoulun ja ammatillisten oppilaitosten tavoitteena on jatkaa hyvää yhteistyötä ja vakiinnuttaa toimintaa. EPPA-hankkeen aikana liiketalouden väylää

on kehitetty saatujen kokemusten ja palautteiden pohjalta. Hankkeen aikana käytiin läpi uudistettuja opetussuunnitelmia ja tarkasteltiin ja muokattiin väyläopintojen 30 op opintojaksokokonaisuutta ja sen yksittäisiä opintojaksoja. Yksilöllisyyden lisääminen, markkinoinnin tehostaminen ja koulutuksen saatavuutta rajoittavien hidasteiden poistaminen ovat tärkeitä näkökulmia väyläopintojen toimivuuden kannalta ja näiden kehittäminen jatkuu. Aikataulujen ja opintojen yhteensovittaminen vaatii joustavuutta molemmilta kouluasteilta. Ohjausyhteistyö on myös isossa roolissa nivelvaiheissa. Myös näitä yhteistyön muotoja tulee tarkastella sujuvan yhteistyön takaamiseksi. Kehittäminen jatkuu, jotta voimme tarjota jatkossakin aidosti joustavan ja sujuvan väylän ammatillisesta perustutkinnosta ammattikorkeakouluun.

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Väyläopintojen kautta restonomiopintoihin

Lapin koulutuskeskus REDUn ja Ammattiopisto Lappian toisen asteen ammatillista tutkintoa (ravintola- ja catering-alan perustutkinto ja matkailualan perustutkinto) tekevät opiskelijat voivat aloittaa Lapin ammattikorkeakoulun restonomiopinnot väyläopintojen kautta. Tällöin heidän tulevista korkeakouluopinnoistaan voidaan suunnitella ja kirjata yhteensä jopa 49 osaamispistettä osaksi henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) toisen asteen ammatillisessa tutkinnossa. Restonomiopinnoissa opiskelijat tekevät väyläopintoina henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) mukaisesti opintoja vähintään 30 opintopistettä. Opinnot voidaan suorittaa joko normaalisti opintoryhmän mukana monimuotoisesti erilaisia oppimistapoja hyödyntäen tai osaamisen näyttöinä. Osaamisen näytöt voivat olla monenlaisia, esimerkiksi tentti, suullinen näyttö, kirjoitettu portfolio tai tehtäväpaketti.

Lapin ammattikorkeakoulun restonomiopintoihin hakeutui Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen kautta muutamia opiskelijoita väyläopintoihin. Kuvaan tässä artikkelissa yleisesti näiden opiskelijoiden opintopolkuja.

Kun opiskelija omassa HOKS-keskustelussaan opinto-ohjaajan tai omaohjaajan kanssa käy läpi omia urasuunnitelmiaan, voivat esiin nousta jatko-opinnot ammattikorkeakoulussa. Yleensä silloin ohjaava henkilö on yhteydessä ammattikorkeakoulun alan opinto-ohjaajaan, jolloin voidaan tarkemmin selvittää ja käydä läpi mahdollisia väyläopintoja sekä niiden aloittamisajankohtaa. Lisäksi keskustellaan opiskelijan erilaisista mahdollisuuksista opiskella restonomikoulutuksessa. Onko opiskelijalla mahdollisuus opiskella päiväryhmässä vai haluaako hän opiskella monimuotoisesti? Onko hän kiinnostunut englanninkielisestä koulutusohjelmasta vai pelkästään suomenkielisestä? EPPA-hankkeen kautta tulleet opiskelijat aloittivat kaikki opiskelemaan väyläopintoja monimuotoisesti.

Opintojen aluksi tehdään HOPS jokaiselle opiskelijalle tulevista väyläopinnoista sen mukaan, miten hänen toisen asteen tutkintonsa on valmistumassa, ja milloin hänellä olisi tarkoitus hakeutua tutkinto-opiskelijaksi Lapin ammattikorkeakoulun restonomiopintoihin. Nämä opinnot alkavat Lapin ammattikorkeakoulussa tällä hetkellä aina syyskuussa ja tammikuussa. Opiskelija voi hyödyntää omaa osaamistaan niin, että tekee osaamisen näyttöinä perusopinnoista 30 op itsenäisesti, ohjeistuksen

ja opintojakson tavoitteiden mukaan. Nämä ovat usein seuraavat opinnot: Matkailu pohjoisessa ja globaalissa toimintaympäristössä 10 op, Matkailu työympäristönä 10 op ja perusharjoittelu 10 op. Jos opiskelija valitsee tämän polun, hänellä on mahdollisuus jatkaa opintoja suoraan toisen lukukauden mukaisesti ryhmän mukana opiskellen vielä 30 op. Opiskelija voi myös aloittaa opinnot suoraan aloittavan ryhmän mukana opiskellen normaalissa toteutuksessa ja aikataulussa, jolloin hänellä on mahdollisuus suorittaa lukukaudessa vähintään 30 op. Jos opiskelija tekee osaamisen näyttöinä 30 op ja samalla suorittaa normaalisti opintoja 30 op, niin hänen opiskeluaikansa lyhenee ainakin puoli vuotta. Toki, jos opiskelijalla on osaamista ja intoa, hän voi opiskella tai tehdä osaamisen näyttöinä myös enemmän opintoja ja lyhentää omaa opiskeluaikaansa jopa vuodella.

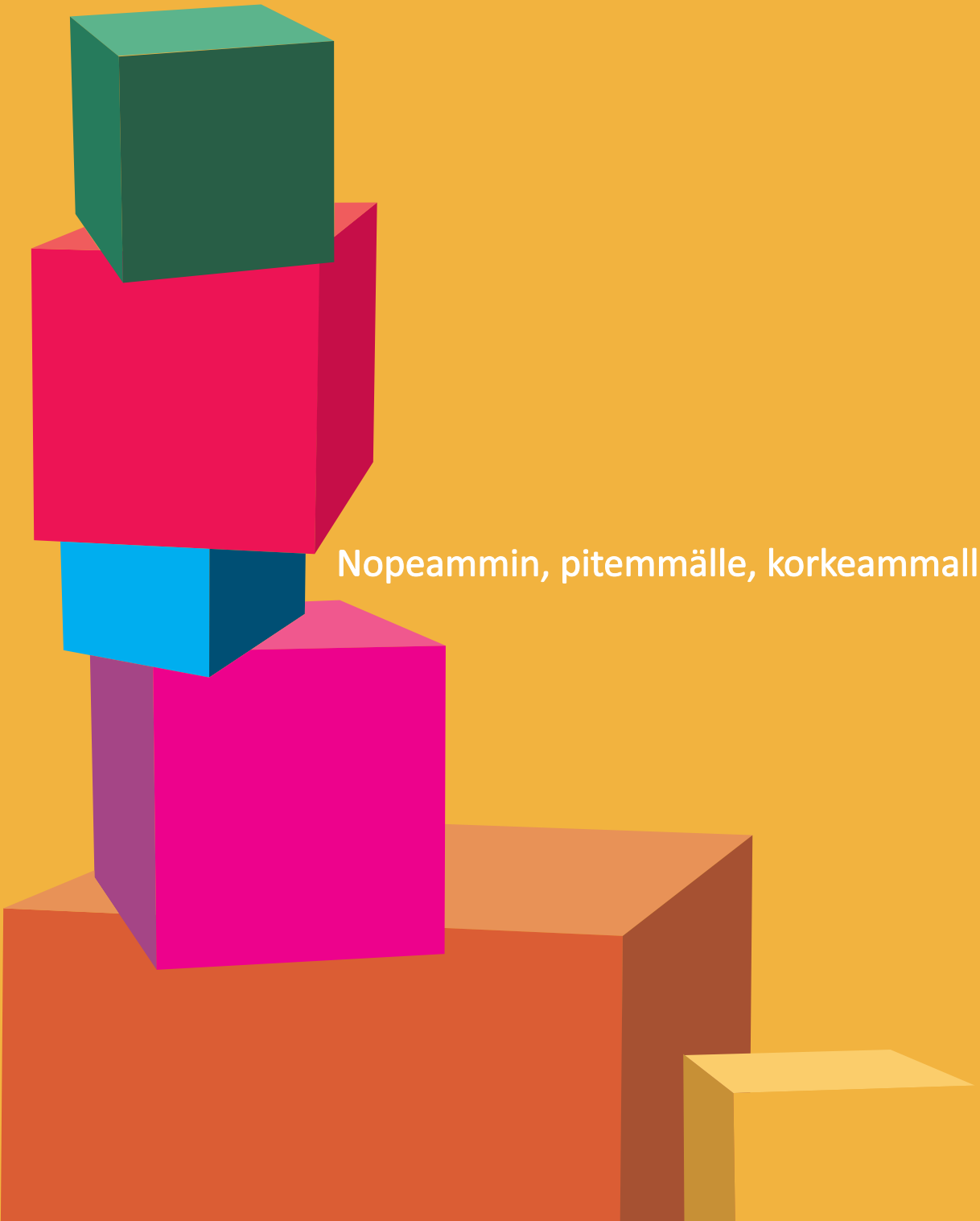
EPPA-hankkeen kautta tulleista opiskelijoista muutama aloitti väyläopinnot suoraan aloittavassa ryhmässä, ryhmän mukana ja tekee mahdollisesti osaamisen näyttöinä osan ensimmäisen vuoden opinnoista. Osa opiskelijoista aloitti opinnot suoraan toiselta lukukaudelta ja tekee osaamisen näyttöinä ensimmäisen lukukauden opinnot. Osa opiskelijoista aloitti opinnot suoraan toiselta lukukaudelta ja tekee osaamisen näyttöinä ensimmäisen lukukauden opinnot.

Haasteena voidaan nähdä itsenäisesti toteutettavat osaamisen näytöt, koska niissä opiskelijan tulee pystyä kuvaamaan omaa osaamistaan suhteessa opintojakson tavoitteisiin ja sisältöön niin, että niissä on mukana myös kirjallisuuteen pohjautuvaa reflektointia omasta osaamisesta. Restonomiopinnoissa käytetään hyvin paljon portfolion kirjoittamista osaamisen näyttöinä. Tässä vaikeutena voi olla myös se, ettei ole totuttu hakemaan kirjallisuutta kirjastosta tai tieteellisiä artikkeleita netistä.

Matkailu- ja ravitsemisalalla ajanhallinta on myös usein haasteellista, koska opiskelijat ovat töissä melkein koko opintojensa ajan. Usein nämä työt painottuvat talvi- ja kevätsezonkeihin, ja silloin saatetaan tehdä hyvinkin pitkiä työpäiviä yhtäjaksoisesti pitkiä aikoja. Työn ja opiskelun yhteensovittaminen ja aikatauluttaminen on erittäin tärkeää, koska opinnot ja ryhmätyöt etenevät omassa aikataulussaan. Osalla EPPA-hankkeen opiskelijoilla tämä työn ja korkeakouluopintojen yhdistäminen onnistui hyvin ja toisilla tässä oli enemmän haasteita.

Kun opiskelija on saanut 30 op suoritettua ja toisen asteen tutkinto on valmis, hän voi hakeutua suoraan erillishaussa tutkinto-opiskelijaksi joustavasti joko syyskaudelle tai kevätkaudelle. Hankkeen kautta väyläopinnot aloittaneista opiskelijoista kolme hakeutuu nyt tutkinto-opiskelijaksi ja yksi jatkaa vielä opintoja, koska hänellä ei ole vielä toisen asteen ammatillinen tutkinto valmis eikä opintopisteitä erillishakuun ole vielä kertynyt riittävästi.

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Opintopolut sosiaaalialalla lähihoitaja-, sosionomi- ja sosiaalityön koulutuksissa

EPPA-hankkeessa perustettiin alakohtaisia eri koulutusasteiden asiantuntijatyöryhmiä, joiden tehtävänä oli kuvata erilaisia polkuja koulutusasteelta toiselle siirtymisessä. Sosiaaalialan työryhmässä tarkastelimme polkuja toisen asteen lähihoitajaopinnoista ammattikorkeakouluun sosionomiopintoihin ja sieltä eteenpäin yliopistoon sosiaalityön koulutukseen. Tarkastelimme myös sosiaaalialalla opiskelun edellytyksiä ja opiskelijan ohjaamista korkeakouluopintoihin. Eri koulutusasteiden edustajista koostuvan työryhmän työskentely ja opintopolkuja koskevat pohdinnat lisäsivät toimijoiden tietoisuutta eri koulutusasteiden toimintaympäristöistä ja opiskelijan mahdollisuuksista, antaen myös konkreettisia välineitä opiskelijan ohjaukseen.

SOVELTUVUUDEN ARVIOINTI SOSIAALIALAN OPINNOISSA

Sosiaaalialalla työskennellään ammateissa, joihin sisältyy asiakkaiden ja potilaiden turvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Tämän vuoksi laki säätelee opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä ja koulutuksen aikaista oppimisen ja alalle soveltuvuuden arviointia.

Lähihoitajan, sosionomin ja sosiaalityöntekijän koulutuksiin sovelletaan SORA-lainsäädäntöä, jonka tavoitteena on parantaa turvallisuutta koulutuksessa ja työelämässä sekä lisätä koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen aloilla, joilla työntekijät ovat vastuussa toisten ihmisten terveydestä ja turvallisuudesta. Laki velvoittaa koulutukseen hakuvaiheessa ilmoittamaan tietyistä terveyteen ja toimintakykyyn liittyvistä esteistä. Opiskelijaksi ei voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin tai työelämäjaksoihin, tai jos terveydellisiä esteitä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Jos opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä, opiskelijan tulee toimittaa oppilaitoksen nähtäväksi rikostaustaote. Vakavat seksuaali-, väkivalta- tai huumausainerikokset voivat olla este tutkinnon suorittamiselle.

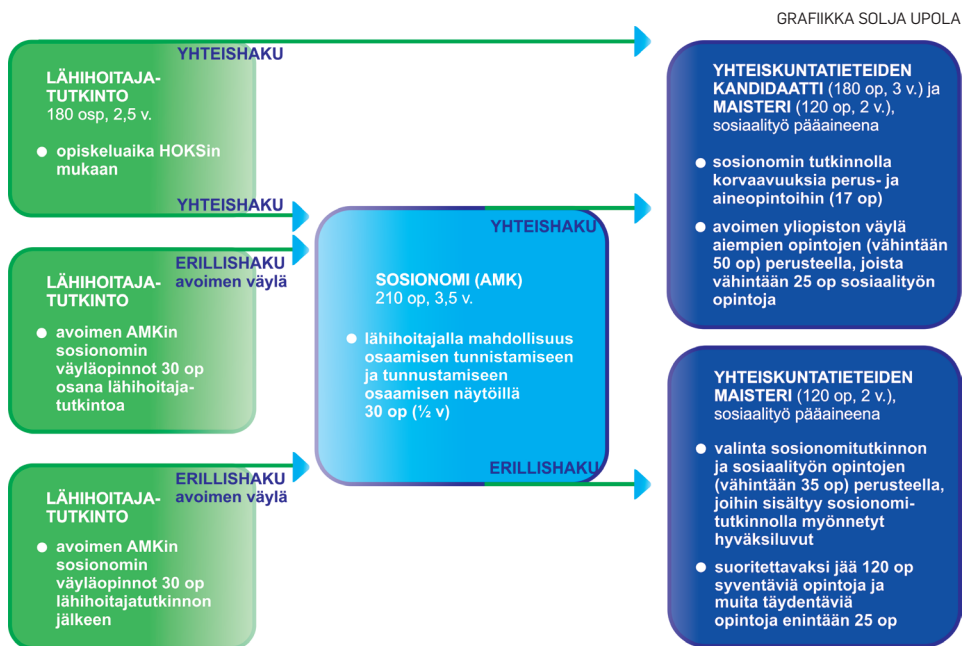
Sosiaaalialalla opiskelijoiden alalle soveltuvuuden arviointi on tärkeää myös siksi, että sosiaalityöntekijä, sosionomi ja lähihoitaja ovat sosiaalihuollon ammattihenkilöitä.

Vuonna 2016 voimaan tulleen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun. Tältä osin aivan keskeistä on, että ammattihenkilöllä on ammatin edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja valmiudet sekä mahdollisuus kehittää ja ylläpitää ammattitaitoaan.

TOISEN ASTEEN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTO, LÄHIHOITAJAN OPINTOPOLKU

Lähihoitajaopintoihin hakeutumisessa on kolme eri hakuväylää: yhteishaku, jatkuva haku ja oppisopimuskoulutus. Jo lähihoitajakoulutukseen hakemisen ohjauksessa tulee huomioida sosiaali- ja terveysalan vaatimukset, lainsäädäntö ja riittävät opiskeluvalmiudet. Lähihoitajaopiskelijan on suoritettava ammatilliset opinnot opetussuunnitelman ammattitaitovaatimusten mukaisesti ilman mahdollisuutta mukauttamiseen: Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa ja sen tutkinnon osissa ei voida mukauttaa lääkettä, siihen sisältyvää lääkematematiikkaa eikä potilas- ja asiakasturvallisuusvaatimuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita eikä niiden arviointia. (ePerusteet.)

Lapin koulutuskeskus REDU järjestää sosiaali- ja terveysalan hakijoille soveltuvuuskokeet, joiden avulla selvitetään muun muassa oppimisvalmiuksia, opiskelumotivaatiota, valmiuksia alalla työskentelyyn ja toimintakykyä. Lähihoitajaopintojen suorittaminen vie noin 2,5 vuotta. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan HOKS eli henkilökohtainen

Kuvio 1 Sosiaalialan erilaisia polkuja toiselta asteelta yliopistoon

osaamisen kehittämissuunnitelma. Jos opiskelijalla on aikaisempia toisen asteen opintoja, se lyhentää opintopolkua 1,5–2-vuotiseksi, ja puolestaan ammattilukioidentää opintopolkua 3–4-vuotiseksi.

KORKEAKOULUOPINTOIHIN OHJAAMINEN

Sosiaalialalle on ominaista, että opiskelijat suorittavat useamman saman alan tutkinnon. Kiinnostus alan jatko-opintoihin voi herätä jo kesken olevien opintojen aikana tai valmistumisen jälkeen työelämästä saatujen kokemusten pohjalta.

Jatko-opiskelumahdollisuuksista on hyvä tiedottaa jo toisen asteen opintojen alkuvaiheessa. Lähihoitajaopiskelijat, jotka ovat jo koulutuksen aikana orientoituneet jatkamaan opintojaan, voivat aloittaa avoimen AMKin väyläopinnot. Tutkinnon suorittaneet voivat hakeutua korkeakouluun yhteishaun tai avoimen AMKin tai avoimen yliopiston opintojen kautta.

Korkeakouluopintoihin ohjaamisessa on tärkeää ohjata opiskelijoita kehittämään omia opiskeluvalmiuksiaan. Korkeakouluissa kirjallisten tehtävien määrä on suuri ja opiskelussa korostuu oman ajankäytön hallinta, opintojen etenemisen suunnittelu sekä itseohjautuvuus. Ammattikorkeakouluopinnot kiinnittyvät työelämään, mutta samalla teorian, käytännön ja reflektiivisyyden yhdistäminen on keskeistä. Yliopistopiskelulle luonteenomaista on opiskelijan omaehtoinen työskentely ja oppiminen, joka pohjautuu teorian, tutkimuksen ja käytännön yhdistämiseen. Opinnoissa korostuvat tieteellinen kirjoittaminen ja tutkimus, joita harjoitellaan opintojen eri vaiheissa aina pro gradu -tutkielmaan asti.

OPINTOPOLUT SOSIONOMIN OPINTOIHIN

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian selvityksen mukaan vasta valmistuneista sosionomeista (AMK) 18 prosenttia oli suorittanut aiemmin lähihoitajatutkinnon (Landgrén & Pesonen 2019, 8.) Lapin AMKin sosionomikoulutuksessa vuonna 2019 aloittaneista lähihoitajatutkinnon suorittaneiden osuus päiväopiskelijoissa on 11 prosenttia ja monimuoto-opiskelijoissa 25 prosenttia. Monimuoto-opiskelijoilla on päiväopiskelijoihin verrattuna keskimäärin pidempi työkokemus lähihoitajana ennen ammattikorkeakouluopintojen aloittamista, ja suuri osa monimuotoopiskelijoista myös opiskelee työn ohessa.

Avoimen AMKin väyläopintoihin hakeutuvien määrä on viime vuosina kasvanut. Avoin AMK on hyvä mahdollisuus tutustua ammattikorkeakoulussa opiskeluun ja lisää myös pääsymahdollisuuksia vetovoimaisiin koulutuksiin. Väyläopintoihin hakeutuvien lähihoitajien opintosuoritukset tulee olla vähintään hyvällä tasolla.

EPPA-hankkeen aikana vuonna 2019 Lapin AMKin sosionomikoulutuksessa oli ensimmäinen lähihoitajaopintojen aikana väyläopintoja suorittanut opiskelija. Opiskelijalla oli myös ylioppilastutkinto taustalla. Opiskelija valmistuu keväällä 2020 lähihoitajaksi ja on suorittanut väyläopinnot ja voi hakea erillishaussa avoimen väylä

kautta tutkinto-opiskelijaksi. Hankkeessa on hyödynnetty pilottiopiskelijan kokemuksia väyläopiskelusta.

Opiskelijan kokemuksen mukaan ammattikorkeakouluopintojen alussa oman opiskeluaikataulun laatiminen oli haastavaa. Itsenäistä opiskelua oli paljon, mutta vähitellen se on alkanut sujua. *”Motivoivaa on ehdottomasti ollut oman osaamisen kehittämisen mahdollisuus, haaveilen jo avoimen yliopiston sosiaalialan aine- ja perusopinnoista.”*

Opiskelija oli saanut kuulla väyläopinnoista opinto-ohjaajaltaan. Opiskelijan mukaan tietoa väyläopiskelun mahdollisuudesta ja käytännöistä tulisi lisätä: *”Tutkintoa suorittavien olisi tärkeää saada tietoon tämä loistava mahdollisuus opiskella myös AMKissa yhtä aikaa ja näin syventää omaa ammatillisuutta sekä teorian tietoa.”*

Sosionomitutkinnon suorittaminen kestää noin 3,5 vuotta. Lähihoitajatutkinto ei suoraan lyhennä opiskeluaikaa, sillä toisen asteen opintoja ei tunnusteta osaksi tutkintoa. Väyläopiskelijalla ja lähihoitajataustaisella tutkinto-opiskelijalla on kuitenkin mahdollisuus osaamisen näyttöihin erityisesti toisen lukukauden opinnoista, sekä ensimmäisen harjoittelun hyväksilukuun työkokemuksen perusteella. Osaamisen näytön hakemisessa opiskelijaa ohjataan arvioimaan aiemmassa koulutuksessaan ja työssään hankkimaansa osaamista suhteessa opintojakson tavoitteisiin. Osaamisen tunnustamisen kautta opiskeluaika voi lyhentyä noin puolella vuodella.

OPINTOPOLUT SOSIAALITYÖHÖN

Talentian selvityksen mukaan vastavalmistuneista sosiaalityön maistereista 11 prosenttia oli aiemmin suorittanut lähihoitajan tutkinnon ja 26 prosenttia sosionomin tutkinnon (Landgrén & Pesonen 2019, 8). Sosionomi-tutkinnon suorittaneita valitaan opiskelijoiksi perusvalinnassa ja maisterihaussa. Lapin yliopiston uusista sosiaalityön opiskelijoista sosionomitaustaisia oli syksyllä 2018 aloittaneesta 72 opiskelijasta 12 ja syksyllä 2017 aloittaneesta 73 opiskelijasta 22. Lukuvuosittain hyväksyttävät aiempien opintojen hyväksilukuperiaatteet koskevat kaikkia sosionomitaustaisia sosiaalityön opiskelijoita. Näiden lisäksi opiskelija voi hakea aikaisemmin hankitun osaamisensa tunnustamista.

Ammatillisen koulutuksen pohjalta yliopistoon tullaan opiskelemaan selvästi vähäisemmässä määrin. Suoritetujen ammatillisten tutkintojen alojen kirjo on laaja, mutta useimmat ovat suorittaneet myös ylioppilastutkinnon. Valtaosa pelkästään ammatillisen tutkinnon suorittaneista tulee sosiaalityön opiskelijaksi avoimen väylän kautta. Yliopistossa avoimen väylän hakijamäärät ovat kasvaneet sen jälkeen, kun hakukelpoisuutena vaadittavien opintojen laajuutta kevennettiin. Sosiaalityön avoimia yliopisto-opintoja sosiaalityössä suorittaneet ovat yleensä hyvin motivoituneita opiskelijoita, jotka etenevät määrätietoisesti opinnoissaan ja valmistuvat myös nopeasti.

Sosionomeilla ei välttämättä ole tiedossa, millä tavalla heidän aiemmin suorittamansa opinnot huomioidaan ja mitä eri reittejä pitkin he voisivat hakeutua sosiaalityön opiskelijaksi yliopistoon. Jatko-opintojen suunnittelun tueksi hakijat tarvitsevat tietoa ja ohjausta hakuvaihtoehtoista sekä mahdollisista hyväksiluvuista. On tärkeää,

että tiedot ovat helposti saavutettavissa yliopiston verkkosivuilla ja Opintopolussa. Sosionomikoulutuksen aikana tehtävällä opiskelijoiden tiedottamisella ja ohjauksella voi lisätä kiinnostusta hakeutua yliopisto-opintoihin. Myös mahdollisuus tehdä ammattikorkeakouluopintojen aikana yliopisto-opintoja voi motivoida opintojen jatkamiseen myöhemmin.

POHDINTA

Sosiaalialalla koulutuspolkuja on pidetty pitkinä ja sen vuoksi ongelmallisina. Reitti toiselta asteelta ammattikorkeakoulun kautta yliopistoon on pitkä mahdollisista väylä-opinnoista ja osaamisen tunnustamisesta huolimatta, sillä eri koulutusasteiden tutkintojen osaamistavoitteet ja opiskelun luonne eroavat toisistaan huomattavasti. Myös ammattihenkilölaki asettaa vaatimuksia valmistuvien ammattilaisten osaamiselle (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015). Siksi on tarpeen huomioida, että eri koulutusasteilla opintopolut mahdollistaisivat yksilöille tarpeellisen ammatillisen kasvun. Uuteen ammattiin ja siihen liittyvän ammatillisen identiteetin haltuun ottaminen vie väistämättä aikaa.

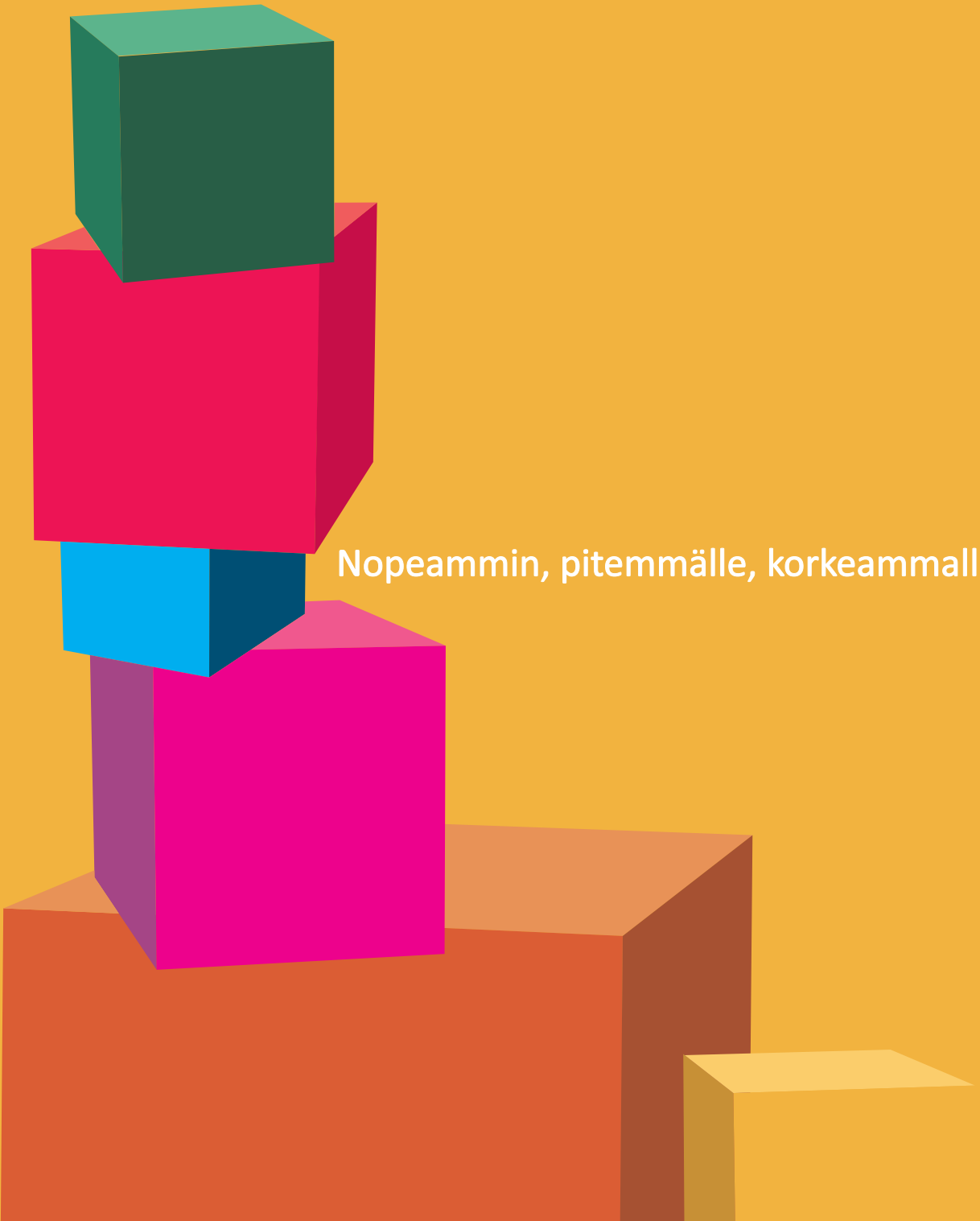
Jatko-opiskelumahdollisuuksista tiedottaminen ja niihin ohjaaminen, selkeät käytännöt aiemman osaamisen tunnustamiseen sekä sujuvan siirtymisen tukeminen ovat tärkeitä tekijöitä sosiaalialan opiskelijoiden, ammattilaisten ja oppilaitosten kannalta. Olennaista on jatkaa vuoropuhelua ja oppilaitosten välistä yhteistyötä sujuvien opintopolkujen mahdollistamiseksi.

LÄHTEET

ePerusteet. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/sisalto/3707853>.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015).

Landgrén, S. & Pesonen, T. 2019. Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Vuosina 2017–2018 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. Talentia, Helsinki. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://talentia.e-julkaisu.com/2019/vastavalmistuneiden-urapolut/#page=1>.

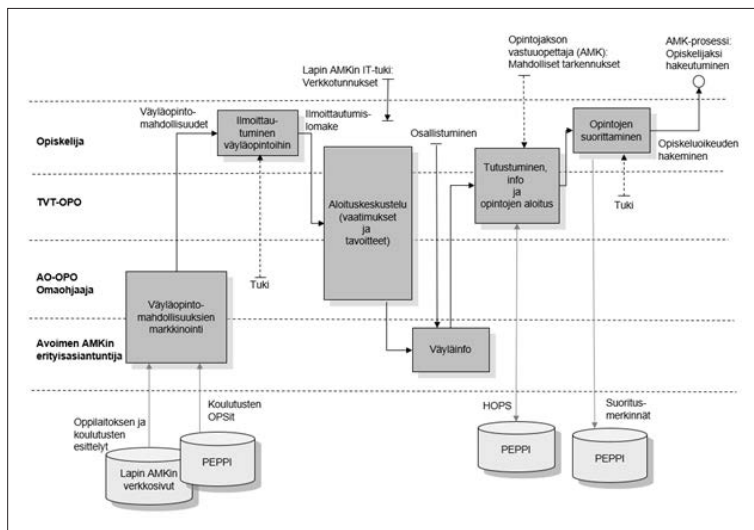

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Väyläopiskelu tieto- ja viestintäteknii- kan koulutuksessa

Lapin AMKissa tieto- ja viestintäteknii-
kan koulutuksen väyläopiskelun prosessi sekä
osaamisen näytöt ovat saaneet hyvää palautetta opiskelijoilta. Hyvä yhteistyö on edis-
tänyt opiskelijoiden sujuvaa etenemistä sekä helpottanut toimijoiden työskentelyä.
Tämä artikkeli kertoo tieto- ja viestintäteknii-
kan väyläopintojen prosessista ja
käytänteistä.

Lapin AMKissa tieto- ja viestintäteknii-
kan koulutuksen väyläopiskeluun voi osal-
listua toisen asteen ammatillisen tutkinnon opiskelija, joka opiskelee tieto- ja viestin-
täteknii-
kan perustutkintoa (datanomi) tai tieto- ja tietoliikennetekniikan perus-
tutkintoa (ICT-asentaja). Väyläopintojen laajuus on 30 opintopistettä. Väyläopiskelun
aikana opiskelijan tulee suorittaa seuraavat ensimmäisen vuoden opintojaksot:

Kuvio 1 Tieto- ja viestintäteknii-
kan (TVT) koulutuksen väyläopiskelun prosessikuvaus

algebra, geometria ja trigonometria, lineaarialgebra, palvelinohjelmointi, sähkömagnetismi, tietoverkot sekä älyteknologioiden simulaatioprojekti. Lisäksi toiset 30 opintopistettä ensimmäisen vuoden opinnoista voi suorittaa osaamisen näyttöinä joko väyläopiskelun aikana tai myöhemmin tutkinto-opiskelijana. Tieto- ja viestintätekniikan väyläopintoprosessi on esitetty kuviossa 1.

Avoim ammattikorkeakoulu (avoin AMK) markkinoi väyläopiskelumahdollisuutta toisen asteen opinto-ohjaajien (AO-opo) sekä opettajien kanssa. Avoin AMK järjestää yhteistyössä toisen asteen kanssa yleisinfoja kahdesti vuodessa sekä tarpeen vaatiessa pidetään myös alakohtaisia infoja. Väyläopiskelusta kiinnostuneet opiskelijat käyvät ohjauskeskustelun oman opinto-ohjaajansa ja/tai omaohjaajansa kanssa sekä täyttävät opinto-ohjaajan kanssa ilmoittautumislomakkeen. Ammattioppilaitoksen opinto-ohjaaja ilmoittaa väyläopintoihin hakevat opiskelijat soveltuvuuden mukaisessa järjestyksessä Lapin ammattikorkeakoululle. Väyläopiskelijavalinnassa huomioidaan opiskelijapaikkamäärä sekä toisen asteen opinto-ohjaajan ehdotukset.

Elokuussa pidetään tulevien väyläopiskelijoiden kanssa ohjauskeskustelut, joissa mukana ovat heidän oma opinto-ohjaajansa ja/tai omaohjaaja sekä tieto- ja viestintätekniikan ammattikorkeakoulun opinto-ohjaaja (TVT-opo). Elokuun lopussa on avoimen AMKin pitämä yleisinfo, jossa kerrotaan väyläopiskelun käytänteistä kuten käyttäjätunnuksista ja ruokailusta. Yleisinfon jälkeen kokoonnutaan tieto- ja viestintätekniikan opinto-ohjaajan pitämään ohjauskeskusteluun, johon osallistuvat tulevat väyläopiskelijat sekä ohjelmoinnin lehtori. Ohjauskeskustelussa ammattikorkeakoulun opinto-ohjaaja kertoo lukuvuoden opiskelusta tieto- ja viestintätekniikan koulutuksessa. Lisäksi käydään läpi, mitkä opintojaksot väyläopiskelijoiden pitää vähintään suorittaa väyläopiskelun aikana, jotta he voisivat hakeutua avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijoiksi.

Syksyllä väyläopiskelijoilla on suoritettavana algebran, geometrian ja trigonometrianopintojakso, jonka he opiskelevat iltaopetuksena monimuotoryhmän mukana. Muut ensimmäisen vuoden syksyn opintojaksoista, opiskelijat voivat suorittaa alla olevan taulukon (Taulukko 1) mukaisesti omaan tahtiin lukuvuoden aikana. Näitä kaikkia opintojaksoja ei tarvitse suorittaa väyläopiskeluvuoden aikana, vaan opiskelijat voivat suorittaa niitä myöhemminkin, kun ovat ammattikorkeakoulussa tutkinto-opiskelijoina. Johdatus ohjelmointiin -opintojakson suorittamista suositellaan jo syksyn aikana, koska se on tärkeä opintojakso tulevien opintojen etenemisen kannalta. Elokuun ohjauskeskustelussa onkin opinto-ohjaajan lisäksi mukana ohjelmoinnin opintojakson lehtori. Hän kertoo tarkemmin opintojakson sisällöstä sekä tarkentaa ohjelmointiosaamisen vähimmäisvaatimukset. Tämän perusteella opiskelijoiden on helpompi valita heille soveltuva opintojakson suoritustapa.

Syyskuussa tieto- ja viestintätekniikan opinto-ohjaaja järjestää uuden ohjauskeskustelun, jossa käydään uudestaan läpi väyläopiskeluun liittyviä asioita, kuten muun muassa käynnissä olevat opintojaksot ja niiden edistyminen sekä mahdolliset ongelmatilanteet. Tarpeen vaatiessa opinto-ohjaaja antaa myös yksilöllistä ohjausta.

Taulukko 1 Osaamisen näyttöinä suoritettavat ensimmäisen vuoden opintojaksot ja suoritustavat (lukuvuosi 2019–2020)

Johdatus tieto- ja viestintätekniiikan opintoihin, syksy	Orientoivien opintojen itseopiskelupaketti sekä essee projektihallinnasta. • Mallin mukainen asettelu: fonttikoot, marginaalit, rivinvälit • Viite- ja lähdemerkinnät • Asiatyyli, täydelliset virkkeet
Orientaatioprojekti (Projektinhallinnan perusteet), syksy	Kirjoita essee aiheesta Projektinhallinta (n. 3 sivua). Alla muutamia teemoja, joita esseen tulisi käsitellä. • Mitä on projektinhallinta? • Millainen on projektinhallinnan prosessi? • Mitä vaiheita projektissa on? • Millaista dokumentaatiota siihen liittyy? • Millaisia rooleja projektissa on? • Essee • Mallin mukainen asettelu: fonttikoot, marginaalit, rivinvälit • Viite- ja lähdemerkinnät • Asiatyyli, täydelliset virkkeet
Johdatus ohjelmointiin, syksy	Lähtötasosta riippuen, valitaan yksi seuraavista: a. Yksi laaja harjoitus. b. Useita pieniä harjoituksia ryhmän mukana. c. Näyttökoe (3 h).
Web-kehitys, syksy	Lähtötasosta riippuen, valitaan yksi seuraavista: a. Yksi laaja harjoitus. b. Useita pieniä harjoituksia ryhmän mukana.
Älykkäät järjestelmät, syksy	Lähtötasosta riippuen, valitaan yksi seuraavista: a. Yksi laaja harjoitus. b. Useita pieniä harjoituksia ryhmän mukana. c. Näyttökoe (3 h).
Elektroniikan perustaidot, kevät	Lähtötasosta riippuen, valitaan yksi seuraavista: a. Yksi laaja harjoitus. b. Useita pieniä harjoituksia ryhmän mukana. Sätköturvallisuusosio on pakollinen ja se suoritetaan tentillä. Niiden opiskelijoiden ei tarvitse suorittaa tenttiä, joilla on hyväksytty arvosana sähköturvallisuudesta ammattiopistossa tai aikuiskoulutuskeskuksessa tai heillä on sähköpätevyys tai SFS6002-sähkötyöturvallisuuskortti suoritettuna.

Kevätlukukauden väyläopiskelijat opiskelevat tutkinto-opiskelijaryhmän mukana sekä osallistuvat lukukausiprojektiin. Kevään opintojaksoista elektroniikan perustaidot on mahdollista suorittaa osaamisen näyttönä yllä olevan taulukon (Taulukko 1) mukaisesti. Tieto- ja viestintätekniiikan opinto-ohjaaja toimii opettajana yhdellä kevään opintojaksoista, joten hän tapaa väyläopiskelijoita usein ja näin ollen pystyy siinä yhteydessä luontevasti keskustelemaan myös yleisesti opiskelun sujumisesta.

Väyläopiskelija 1: Väyläopiskelu on sujunut kaikin puolin hyvin ja kysymyksiin on saanut aina nopeasti vastaukset.

Väyläopiskelu vaatii opiskelijoilta hyviä opiskelutaitoja, ahkeruutta, motivaatiota sekä kykyä itsenäiseen työskentelyyn.

Väyläopiskelija 2: Väyläopiskelussa on sujunut johdonmukaisuus, vaikka välillä kurssit on ollut todella vaikeita, niin kaikista kursseista on päästy läpi.

Opiskelijat joutuvat syksyn aikana tekemään sekä omia toisen asteen opintoja että ammattikorkeakoulun opintoja. Ammattikorkeakoulun opintojaksot on mahdollista tehdä monimuotoryhmän mukana, joten ne eivät mene aikataulullisesti päällekkäin toisen asteen opintojen kanssa. Tämä taas tarkoittaa sitä, että opiskelijoiden on opiskeltava sekä päivällä että iltaisin, mikä taas voi osoittautua turhan rankaksi eikä sovi kaikille.

Väyläopiskelija 2: Alussa mietin, että mitä tästä tulee, kun päivät olivat todella pitkiä. Loppujen lopuksi kaikesta ollaan selvitty hyvin.

Väyläopiskelija 1: Suurimpana haasteena varmaan on ollut syksyllä olleet matikan etätunnit, jotka olivat ammattikoulun kanssa samoina päivinä, joten pari erittäin pitkääkin päivää tuli tehtyä. Kaverien kanssa puhelussa oleminen ja tunnin pulmista puhuminen helpotti asiaa hurjasti.

Väyläopiskeluun hakeutuvien opiskelijoiden omien toisen asteen opintojen pitää olla edistynyt normaalisti. Yhtään opintoja ei siis voi olla rästissä, jotta väyläopiskelu olisi mahdollista.

Väyläopiskelija 2: Itselläni matikka ja sähkömagnetismi on ollut vaikeimmat aineet amkissa tähän mennessä. Amis-pohjalta tällaisia laskuja ei olla tehty. Uutta asiaa tuli varsinkin alussa todella paljon, kun viimeksi matikkaa oltiin laskettu yläasteella.

Väyläopiskelu antaa opiskelijoille myös mahdollisuuden tutustua oman alan koulutukseen korkeakoulussa. Opiskelijat voivat joko jatkaa opintojaan korkeakoulussa tai huomata, ettei ala olekaan oikea. Lisäksi korkeakoulun kannalta yhtenä väyläopiskelun hyötynä on myös se, että mahdollisesti väärän alavalinnan tehneet opiskelijat saavat jo tässä vaiheessa kokemuksen alasta ja eivät näin ollen hakeudu väärälle alalle opiskelemaan.

Väyläopiskelun kautta opiskelijat pääsevät tutkinto-opiskelijaksi ilman valintakotetta. Opiskeluaika myös lyhenee, jos opiskelija saa väyläopiskelun aikana kaikki ensimmäisen vuoden opinnot tehtyä.

Tieto- ja viestintätekniiikan väyläopiskelijaksi voivat hakeutua myös sellaiset hakijat, joilla on jo toisen asteen ammatillinen tutkinto suoritettuna (tieto- ja viestintätekniiikan perustutkinto (datanomi) tai tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto (ICT-asettaja)). Tässä tapauksessa hakeminen väyläopintoihin tapahtuu avoimen AMKin

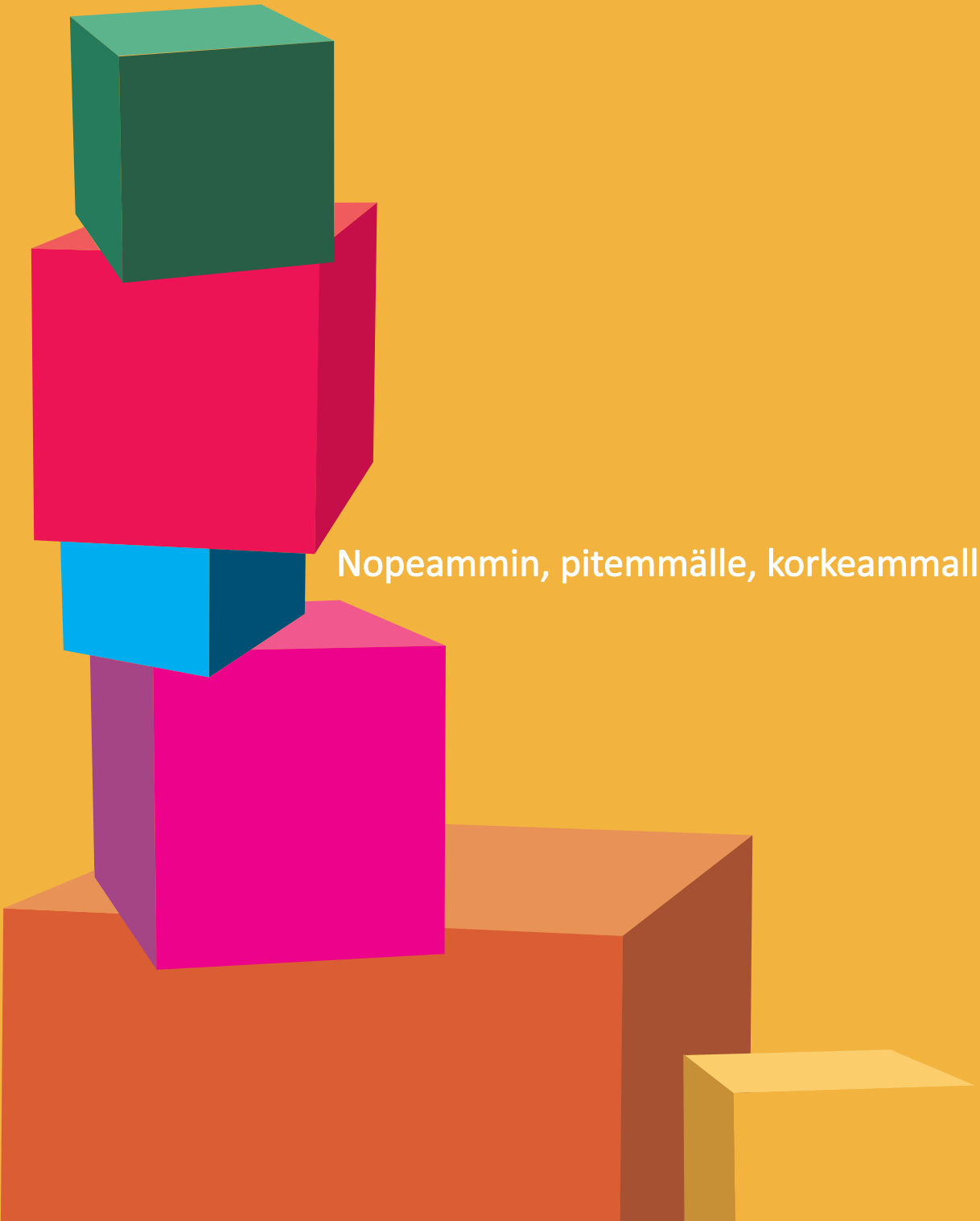
kautta, jolloin opiskelu on maksullista. Muutoin väyläopintojen laajuus ja suoritustavat vastaavat edellä olevaa kuvausta.

Väyläopiskelu vaatii toisen asteen opiskelijoilta paljon, koska heidän pitää tehdä sekä toisen asteen tutkinto loppuun että opiskella ammattikorkeakoulussa. Ohjauksessa pääpaino onkin siinä, että loppusuoralla oleva toisen asteen tutkinto pitää saada ensisijaisesti suoritettua, jos opiskelu kahdessa paikassa käy haastavaksi. Väyläopinnot suorittaneilla opiskelijoilla on erinomaiset valmiudet jatkaa opintojaan korkeakoulussa Insinööri (AMK), tietotekniikka -tutkintoon asti.

Väyläopiskelijoiden neuvoja väyläopiskelusta kiinnostuneille toisen asteen opiskelijoille:

Väyläopiskelija 1: Jos jokin mietityttää niin kysy, sillä muistan, että monesti tuli ristiriitaista informaatiota eri tahoilta ja yksinkertaisesti kysymällä kaikki aina selvisi helposti.

Väyläopiskelija 2: Suosittelen tekemään aikataulutussuunnitelman, johon kirjoitat, että mitä tehtäviä teet minäkin päivänä. Jos sinulla ei ole suunnitelmaa, niin voit tuntea olosi ylikuormitetuksi, koska kursseja on aika monta. Tehtävien kirjoittaminen fyysiseen kopioon auttaa siinä, että voit suunnitella tehtävien tekoa mukavasti. Elä myöskään jää pois väyläopinnoista sen takia, että ajattelisit ettet pärjäisi AMKissa. Pärjääät varmasti, kunhan olet valmis itseopiskelemaan epäselviä asioita.

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua

Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 -vision keskeisinä kehittämisalueina ovat jatkuvan oppimisen mahdollistaminen, osaamis- ja koulutustason nostaminen sekä toisen asteen kanssa tehtävä yhteistyö. Oppilaitoksilta halutaan tiivistä nivelvaiheyhteistyötä ja toimenpiteitä korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi. (OKM 2019, 10–11.)

Toisen asteen ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut tekevät eri puolilla Suomea tiivistä yhteistyötä rakentamalla erilaisia jatko-opintoihin tähtääviä opintopolkuja. Perinteisen valintakokeiden ja yhteishaun kautta tutkinto-opiskelijaksi hakeutumisen rinnalle on syntynyt muun muassa uusia väylä- ja jatkoväyläopintoja (ks. HAMK 2019; Ikonen ym. 2018; OKM 2017, 85). Voimassa olevat ammatillisten perustutkintojen perusteet mahdollistavat jatko-opintovalmiuksia parantavien tutkinnon osien ja korkeakouluopintojen sisällyttämisen osaksi ammatillista tutkintoa muun muassa valinnaisina tutkinnon osina. Korkeakouluun tähtäävä toisen asteen opiskelija voi hyödyntää tätä opintotarjontaa osana yksilöllistä opintopolkuaan, hakeutua opintojen avulla tutkinto-opiskelijaksi ja tunnustaa ne osaksi korkeakoulututkintoa jatkaessaan opintojaan korkeakoulussa.

EPPA-hankkeessa kehitimme opiskelijoiden yksilöllisiä osaamispolkuja, joiden tavoitteena oli sujuvoittaa siirtymiä jatko-opintoihin ja työelämään. Yksi kehitetyistä poluista oli korkeakoulutuksen polku. Hankkeen aikana polulla opiskeli muutamia korkeakouluopintoihin tähtääviä pilottiopiskelijoita. Opiskelijoilta ja oppilaitosten toimijoilta saadun palautteen ja kokemusten pohjalta kehitimme hankkeessa Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston jatkuvan oppimisen ja ohjauksen käytäntöjä. Tässä artikkelissa kuvaan väyläopintoja ja niiden kehittämistä Lapin ammattikorkeakoulussa.

AMMATILLISET VÄYLÄOPINNOT LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

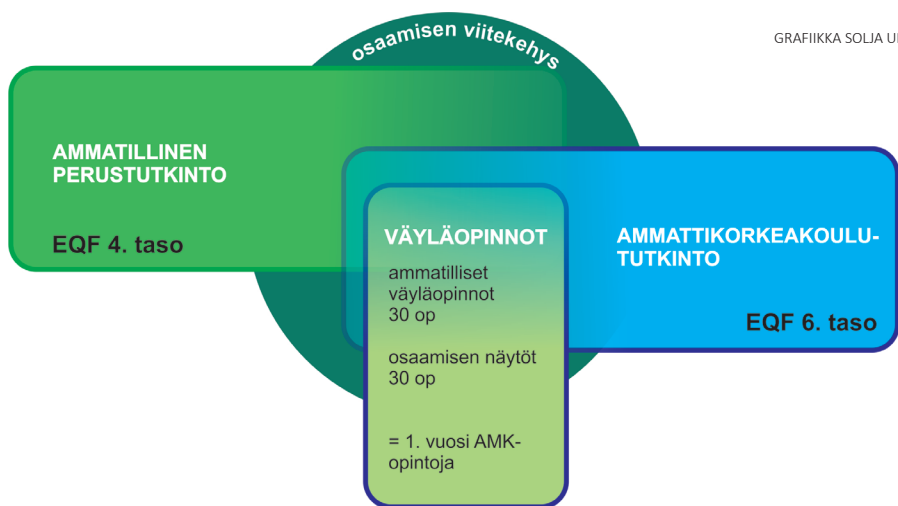
Lapin ammattikorkeakoulu on tarjonnut vuodesta 2017 lähtien Lapin koulutuskeskus REDUn, Lappian ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille maksuttomia 30 opintopisteen väyläopintoja. Väyläopinnot ovat Lapin ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman mukaista opetusta ja ne tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden tutustua ammattikorkeakouluopintoihin, kehittää ja syventää omaa osaamistaan sekä aloittaa tutkintotavoitteinen opiskelu. Ideana on, että tutkinto-opiskelu-aika lyhenee ammatillisessa koulutuksessa hankitun osaamisen, osaamisen näyttöjen ja avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettujen väyläopintojen perusteella. Opiskelija voi hakea Lapin ammattikorkeakouluun tutkinto-opiskelijaksi erillisessä (avoimen väylän -haku) suoritettuaan väyläopinnot 30 opintopistettä ja soveltuvan ammatillisen perustutkinnon. Opiskelijan hallitessa ensimmäisen lukuvuoden osaaminen, hän voi jatkaa opintojaan suoraan toiselle vuodelle tutkinto-opiskelijaksi hyväksymisen jälkeen.

Taulukko 1 Ammatillisen perustutkinnon soveltuvuus Lapin ammattikorkeakoulun väyläopintoihin

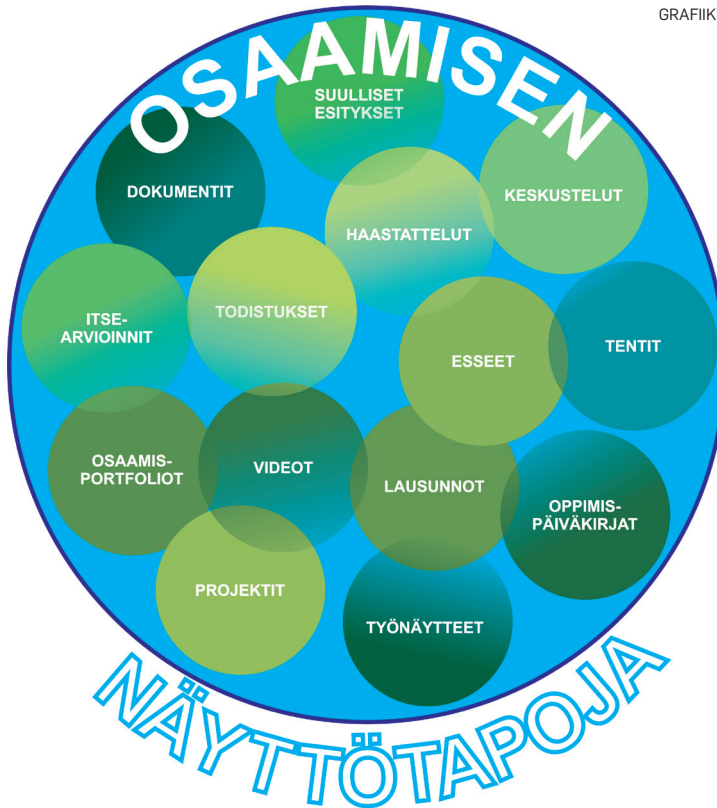
Opinnot ammatillisella toisella asteella	Soveltuvat väyläopinnot Lapin AMKissa
Matkailun perustutkinto (matkailupalvelujen tuottaja, vastaanottovirkailija, matka-asiantuntija), Ravintola- ja cateringalan perustutkinto (tarjoilija, kokki)	Restonomikoulutus, restonomi (AMK), suomenkielinen ja englanninkielinen koulutus
Liikunnanohjauksen perustutkinto (liikuntaneuvoja)	Liikunnan ja vapaa-ajan koulutus, liikunnanohjaaja (AMK)
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja)	Geronomikoulutus, geronomi (AMK)
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja, kuntoutus)	Fysioterapiakoulutus, fysioterapeutti (AMK)
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja)	Sairaanhoitajakoulutus, sairaanhoitaja (AMK)
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja)	Terveydenhoitajakoulutus, terveydenhoitaja (AMK)
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja)	Sosionomikoulutus, sosionomi (AMK)
Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinto (mediapalvelujen toteuttaja, kuvallisen ilmaisun toteuttaja, kuva-artsaani)	Kuvataiteen koulutus, kuvataiteilija (AMK)
Liiketoiminnan perustutkinto (merkonomi)	Liiketalouden koulutus, tradenomi (AMK), suomenkielinen ja englanninkielinen koulutus
Tieto- ja viestintäteknikan perustutkinto (datanomi)	Tietojenkäsittely, tradenomi (AMK)

Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto (datanomi), Tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto (ICT-asentaja)	Tieto- ja viestintätekniikka, insinööri (AMK)
Maanmittausalan perustutkinto (kartoittaja)	Maanmittaustekniikan koulutus, insinööri (AMK)
Kone- ja tuotantotekniikan perustutkinto (koneasentaja, koneautomaatioasentaja), Autoalan perustutkinto (ajoneuvoasentaja), Kaivosalan perustutkinto	Konetekniikan koulutus, insinööri (AMK)
Sähkö- ja automaatioalan perustutkinto (sähköasentaja)	Sähkö- ja automaatiotekniikan koulutus, insinööri (AMK)
Rakennusalan perustutkinto (talonrakentaja, maarakentaja, maarakennuskoneen kuljettaja, kivirakentaja), Talotekniikan perustutkinto, Teknisen suunnittelun perustutkinto, Kaivosalan perustutkinto, Puuteollisuuden perustutkinto (puuseppä, teollisuuspuurakentaja)	Rakennus- ja yhdyskuntatekniikan koulutus, insinööri (AMK)
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto (luonto-ohjaaja, luonnonvaratuottaja, luonto- ja ympäristöneuvoja, ympäristöhoitaja), Metsäalan perustutkinto (metsäenergiaantuottaja, metsuri, metsäpalveluiden tuottaja, metsäkonekuljettaja)	Metsätalouden koulutus, metsätalousinsinööri (AMK)
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto (poronhoitaja), Maatalousalan perustutkinto (eläintenhoitaja, maaseutuuyrittäjä), Puutarha-alan perustutkinto (puutarhuri), Elintarvikealan perustutkinto (lihatuotteiden valmistaja)	Maaseutuelinkeinojen koulutus, agrologi (AMK)

Ammatillisiin väyläopintoihin osallistumisen edellytyksenä on soveltuvan ammatillisen perustutkinnon opiskelu (ks. taulukko 1). Amatilliset väyläopinnot rakentuvat Lapin ammattikorkeakoulun koulutusten ensimmäisen lukuvuoden opinnoista ja opiskelu tapahtuu tutkinto-opiskelijoiden kanssa samassa ryhmässä. Väyläopinnot ajoittuvat pääsääntöisesti perustutkinto-opintojen viimeiselle lukuvuodelle. Opiskeluaika lyhenee, kun opiskelija suorittaa ammatillista perustutkintoaan loppuun aloit-
taen samalla ammattikorkeakouluopintojen tekemisen (kuvio 1).

Kuvio 1 Amatilliset väyläopinnot Lapin AMKissa

Kuvio 2 Osaamisen näyttötapa Lapin AMKissa

Hakeutuminen ammatillisiin väyläopintoihin tapahtuu kaksi kertaa vuodessa. Opiskelijat käyvät keskustelun väyläopinnoista omaohjaajan ja/tai opinto-ohjaajan kanssa osana HOKS- ja uraohjauskeskustelua ennen opintoihin ilmoittautumista. Keskustelussa kartoitetaan väyläopintojen soveltuvuus ja sijoittaminen ammatillisen perustutkinnon opintoihin, opiskelijan valmiudet korkeakouluopintoihin sekä erilaisten opiskelumuotojen sopiminen opiskelijan elämäntilanteeseen. Opiskelija voi suorittaa halutessaan väyläopintojen 30 op lisäksi loput ensimmäisen vuoden opinnoista osaamisen näytöillä. Hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi rakentuu erilaisten näyttöjen kautta ja niistä sovitaan erikseen AMKin opinto-ohjaajan kanssa käytävässä ohjauskeskusteluissa. Näytön avulla opiskelija esittää tutkinnon tavoitteiden tai yksittäisen opintojakson osaamistavoitteiden mukaisen osaamisen. Näyttöjä voivat olla esimerkiksi osaamisportfoliot, työnäytteet, osaamista yksilöivä työtodistus sekä kirjalliset tai suulliset tentit (kuvio 2).

Väyläopintoihin osallistuneiden ja opiskelijoiden suorittamien opintopisteiden määrä on vuosi vuodelta kasvanut. Vuonna 2017 väyläopiskelijoita oli yksi, vuonna 2018 opiskelijoita oli 16 ja vuonna 2019 opintonsa aloitti 23 väyläopiskelijaa. Väyläopiskelijat ovat suorittaneet väyläopintoja eri koulutusten päivä- ja monimuotoryhmissä. Opintopisteitä on suoritettu vuosina 2017–2019 yhteensä 925 opintopistettä.

Tutkintoon Lapin AMKiin yhteistyöoppilaitosten väyläopiskelijoista on jatkanut 11 opiskelijaa, 19 opiskelijalla väyläopinnot vielä jatkuvat ja 7 opiskelijaa aloitti opinto-
taipaleensa tammikuussa 2020 (Löf 2020).

AMMATILLISTEN VÄYLÄOPINTOJEN KEHITTÄMINEN

Lapin AMKissa väyläopinnoista on muutaman vuoden kokemus ja kehittäminen jatkuu jatkuvan kehittämisen ajattelun mukaisesti kokemusten ja palautteiden pohjalta. Väyläopintoja ja osaamisen näyttöjä on suunniteltu ja kehitetty edelleen yhteistyössä ammattikorkeakoulun ja ammatillisen koulutuksen asiantuntijoiden ja opettajien kanssa. Mallia kehitettäessä on käyty läpi opetussuunnitelmia ja opintojaksosten sisältöjä sekä haettu sieltä yhteisiä ydinsisältöjä, joita voidaan hyödyntää sekä ammatillisissa perustutkinnoissa että ammattikorkeakoulussa ja osaamisissa, joita ammatillinen perustutkinto ei opiskelijoille tuota suhteessa ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden opintoihin. Ensimmäisen vuoden AMK-koulutusten opinnoista on määritelty ne opintojaksot, joita opiskelija suorittaa ja joita voidaan osoittaa osaamisen näytöillä. Mallin ja opintojen määrittely on selkeyttänyt opintojen suunnittelua ja auttanut hahmottamaan opiskelukokonaisuutta.

Väyläopiskelijoilta saatu palaute

Opiskelijoilta on kerätty palautetta väyläopinnoista ja ohjauksesta. Opiskelijapalautteissa on kiiteltä väyläopiskelun joustavaa mahdollisuutta päästä ammattikorkeakouluun opiskelemaan ja opiskelun nopeuttamista sekä aloitusinfoja ja opiskelijan oppaan kattavaa sisältöä. Niin ammattiopiston kuin korkeakoulun puolelta saatu tuki ja ohjaus on saanut hyvää palautetta opiskelijoilta. Ryhmäytyminen ja opiskelu tutkintoryhmän mukana näkyy myös positiivisena palautteena.

Opinnot ovat sujuneet hyvin, on ollut helppoa ja mukavaa opiskella ryhmäläisten kanssa. On myös ollut kiva, ettei meitä väyläopiskelijoita ole ns. eritelty vaan hienosti olemme sulautuneet joukkoon. Olen jo AMKissa tutkinto-opiskelijana ja siirtyminen korkeakoulu opiskeluihin on sujunut jouhevasti.

Siirtyminen AMK väyläopintojen aikana on sujunut joustavasti, sillä ammattikoulu on antanut hyvin joustoa siihen. Olen kehittynyt opiskelijana ja opinnot ovat tukeneet ammattiin valmistumistani ja AMK opintoja.

Palautteissa on tullut esiin opiskelijoiden huomioidut ammattikorkeakouluopiskelun kovemmassa tahdista ja itseohjautuvuuden vaatimuksesta. Palautteissa näkyy haasteet aikataulujen myöhäisestä ilmestymisestä ja haasteet yhdistää ammattikoulu- ja ammattikorkeakouluopiskelu yhteen. Palautetta on tullut myös opintotarjonnan päällekkäisyydessä.

Aikataulusta on oltava tieto kaikilla toimijoilla, jotka opettavat/ohjaavat oppilasta. Kyllähän tämä on toimija ja hyvä järjestelmä, jotta saadaan halukkaat opiskelijat jouhevasti korkeakouluopintoihin.

Olisin kaivannut enemmän tietoja väyläopintojen etenemisestä AMK opintosuorituksiin liittyen, ja miten niiden yhdistäminen toteutetaan ammattikoulun opintosuoritusten kanssa [...] lisää huomattavasti painoarvoa vuorovaikutukselle. Lisää keskustelua alanopettajien kesken.

Kehitettävää opiskelijapalautteissa on noussut osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjen selkiinnyttämisessä ja väyläopintojen sijoittumisessa suhteessa ammatillisiin perustutkinto-opintoihin. Kehittämisehdotuksina palautteissa on tuotu esiin mm. tiedonkulun parantaminen ammattiopiston ja ammattikorkeakoulun opetus- ja ohjaushenkilöstön välillä.

YHTEISTYÖORGANISAATIOIDEN ASiantuntijoiden KEHITTÄMISPALAUTTEET

EPPA-hanke järjesti väyläopintojen kehittämispäivän 22.11.2018, jossa tuotettiin Väyläopintojen SWOT-analyysi yhdessä opettajien, ohjaajien, päälliköiden ja muiden koulutuksen kehittämisen asiantuntijoiden kanssa (n=27). Vahvuutena väyläopinnoissa nähtiin sen luoma joustava opintopolku ja mahdollisuus niille opiskelijoille, jotka tietävät mitä haluavat. Vahvuutena nousi esiin myös hyvä ja toimiva yhteistyö sekä ohjaus. Heikkoutena nousivat esiin aikataulut, ajoitushaasteet ja opintojen yhteensovittaminen sekä opiskelijoiden itseohjautuvuuden kehittymättömyys. Mahdollisuuksina analyysissä nostettiin esiin muun muassa korkeakoulujen ja opiskelijan itsensä saama hyöty sekä alueellinen näkökulma tehokkuuden ja laadun parantumisen ja alueellisenä ”kasvojen kohotuksena”. Uhkina analyysissä nostettiin esiin muun muassa sitoutumisen haasteet, työmarkkinoiden työvoiman tarve, tiedon puute ja opiskelijoiden jaksaminen (taulukko 2).

Taulukko 2 Väyläopintojen SWOT-analyysi

VAHVUUDET Positiivisten tekijöiden lista väyläopinnoista	HEIKKOUEDET Negatiivisten tekijöiden lista väyläopinnoista
sujuvat, joustavat ja monipuoliset oppimispolut AMK-opinnot tutuiksi, kynnys madaltuu turvallinen siirtymä korkeakouluun ryhmäytyminen AMK ryhmään opiskeluaajat ja opintojen kesto lyhenevät nopeammin työelämään, enemmän tutkintoja korkeakoulututkinnon suoritusikä alenee hyvä ohjaus motivoituneet opiskelijat voi opiskella ja jäädä paikkakunnalle koulutusten yhteistyö, sujuvuus työelämän aluevaikuttavuus, elinvoima soveltuu osaamisperusteisuuteen ja reformiin	opintojen päällekkäisyys ajoitus, käytännöt, aikataulut HOKSiin istuminen lähipäiville etäisyys, majoitus, matkustaminen itseohjautuvuuden kehittymättömyys alan vaihto ei mahdollista tässä mallissa ohjeistukset kuntoon tiedotus ja markkinointi (vuosikello puuttuu) toimintatapojen kehittäminen
MAHDOLLISUUDET Mahdollisuuksien lista väyläopinnoista	UHAT Uhkatekijöiden lista väyläopintoihin
opiskelija tunnistaa opiskelukykynsä ja kehittämistarpeensa ottaa huomioon opiskelijan lähtökohdat mahdollisuus "kurkistaa" opintoja etukäteen ja saa vahvistuksen valinnalleen innostaa tulemaan korkeakouluun sellaisetkin, jotka eivät sitä ole aiemmin ajatelleet voi realisoitua se, ettei opiskelijasta ole korkeakouluun motivoituneita opiskelijoita AMKiin kerryttää jatkuvan oppimisen pisteitä osaamisen, tiedon ja taidon kehittyminen ammatillinen profiili vahvistuu malli on selkeä, yksinkertainen ja joustava, helpompi myydä, ohjata ja HOKSata yhteistyö, win-win- tilanne uusia yhteistyömahdollisuuksia rikotaan ennakoasenteita oppilaitosten yhteistyö tiivistyy mm. opot AHOT/ HOT käytännöt kehittyvät	opiskelijan väsyminen ja jaksaminen opiskeluvaikeudet ei ole kunnossa epärealistinen käsitys omasta osaamisesta voi johtaa keskeytykseen väyläopintojen tarjonnan muutos työmarkkina haluaa opiskelijat töihin suoraan AOsta osapuolien OPSien vertailuun ei satsata opinto-ohjaajien tiedon puute vanhat asenteet ja käytännöt käytäntöjen toimimattomuus korkeakoulututkintojen "alennusmyynti", jos ei tehdä huolella opetushenkilöstön sitoutuminen onko systeemi liian monimutkainen vaatii ohjausta kaikilta tahoilta termistö liian samankaltaista elämisen valmiudet voivat olla vasta kehitymässä vanhemmat eivät luota opiskelijan pärjäämiseen työjärjestysten järjestäminen, opintojen organisointi liian tiukat kriteerit ja määritelmät

YHTEISTYÖ KEHITTYY JA KEHITTÄMINEN JATKUU

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön kehittäminen on tärkeää. Muuttuva toimintaympäristö asettaa haasteita yhteistyölle, mutta luo samalla myös mahdollisuuden kehittää toimintaa ja tarkastella yhteistyötä uusista näkökulmista. Toimiessaan väyläopinnot hyödyttävät kaikkia toimijoita, niin toisen asteen opiskelijaa, ammatillista toisen asteen oppilaitosta kuin ammattikorkeakouluakin.

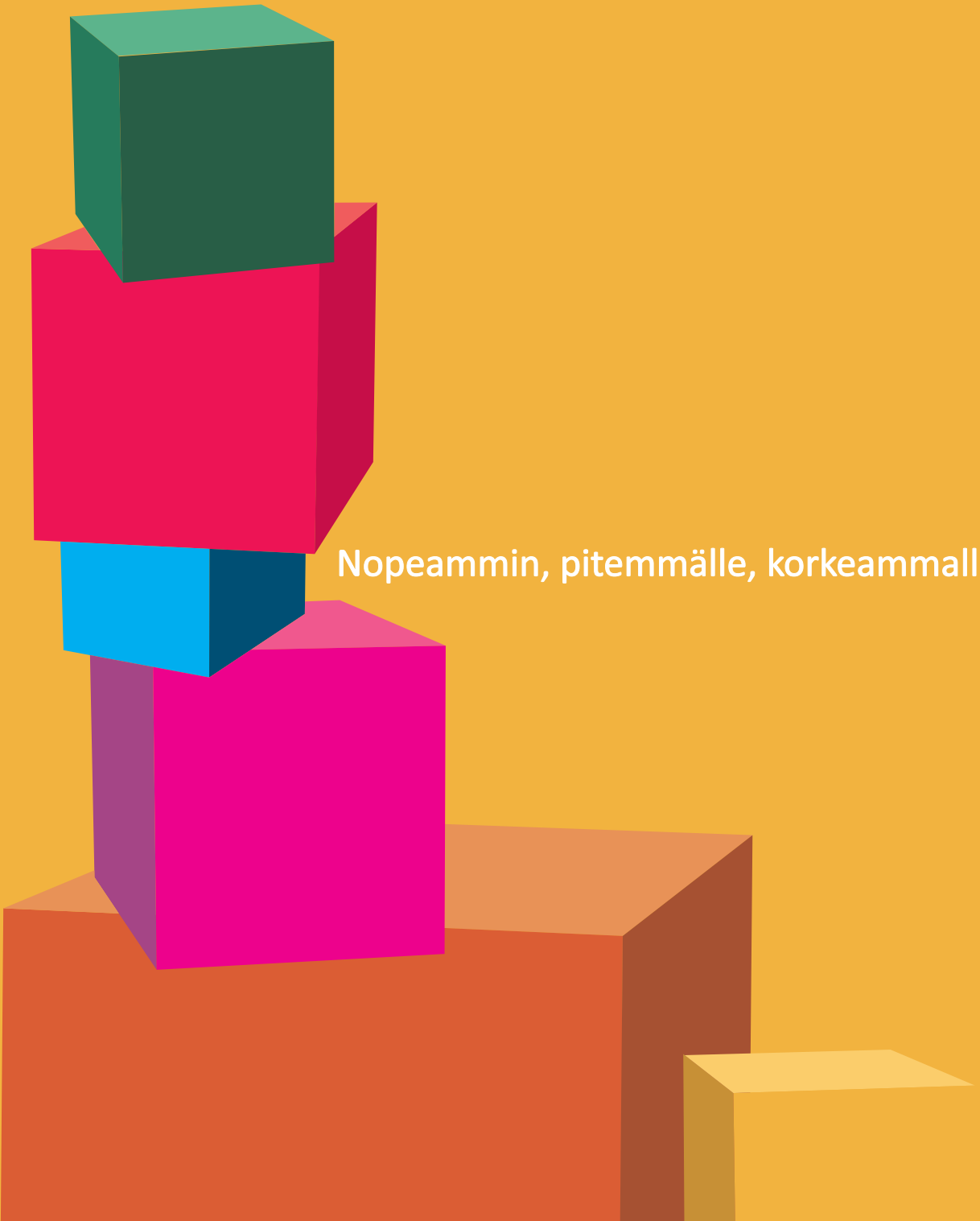
Väyläopintojen kehittäminen jatkuu. Väyläopintojen saavutettavuuden parantamiseksi väyläopintojen pedagogisia toteutustapoja laajennetaan ja yksilöllisyyttä sekä verkkopainotteisuutta tullaan lisäämään. Esimerkiksi liiketaloudessa väyläopintojen 30 op kokonaisuutta ja siihen sisältyviä opintojaksoja on uudistettu, jotta osaamista pystyttäisiin tunnistamaan paremmin sekä pystyttäisiin vastaamaan paremmin REDUn opiskelijoiden opintopolkuun (ks. julkaisun artikkeli *Matka liiketalouden väyläopinnoista liiketoiminnan asiantuntijaksi*). Markkinoinnin ja tiedonkulun kehittämistä parannetaan, jotta ohjaushenkilöillä olisi laajempi tietoisuus väyläopintojen mahdollisuudesta ja opiskelumahdollisuudesta tiedottaminen saataisiin luontevammaksi osaksi HOKS- ja uraohjausprosessia.

Hankkeessa on tehty osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen selvitystyötä ja kartoitettu osaamisen näyttöjä osana väyläopintoja (ks. artikkeli *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sujuvia siirtymiä vahvistamassa*). Tehtyä selvitystä on hyödynnetty väyläopintojen kehittämisessä. Osaamisen näyttöihin liittyvä ohjeistus on lisätty väyläopiskelijan oppaaseen ja väyläopintojen nettisivulle. Esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikassa osaamisen näytöt on kuvattu ja niihin liittyvät ohjeistukset on kiinnitetty osaksi väyläopiskelijan polkua jo heti aloitusinfoista lähtien (ks. julkaisun artikkeli *Väyläopiskelu tieto- ja viestintätekniikan koulutuksessa*). Tämä on koettu hyväksi käytännöksi ja tullaan jalkauttamaan joka koulutukseen.

Ohjausyhteistyötä on myös vahvistettu hankkeen aikana. Ohjausyhteistyöstä on koottu vuosikello ja ohjauksesta on koottu toimijoiden prosessikuvio (ks. artikkeli *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua*). REDUn opiskelijoille järjestetään väyläinfoja ja opiskelumahdollisuuksista tiedotetaan myös hankkeen aikana kertyneiden kokemusten ja opiskelijatarinoiden kautta. Ohjeistus väyläopintojen sijoittamisesta osaksi ammatillista perustutkintoa on laadittu ja koulutuskohtainen tarkempi keskustelu käytännöistä jatkuu. Jatkossa koko toisen asteen kanssa tehtävää yhteistyötä on katsottava uusin silmin, kun Lapin lukiolaisille suunnattu Lukiosta korkeakouluun (LUKKO) -hankkeessa kehitetty Lukioväylä on tullut ammatillisen väylän rinnalle (ks. Riihiniemi 2020).

LÄHTEET

- HAMK 2019. Nopea ammatillinen väylä työelämään -opas. NOPSA – Nopea ammatillinen väylä työelämään -hankkeen loppuraportti. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 13.5.2020 osoitteesta https://www.hamk.fi/wp-c-ontent/uploads/2019/10/Nopsa_opas_laajennettu_2019.pdf.
- Ikonen, P.-E. & Voutila, K. 2018 (toim.) Jatkoväylällä: Yhteistyöllä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Mikkeli. Haettu 13.5.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-110-1>.
- Löf, J. 2020. Vastuullista yhteistyötä ja sujuvia siirtymiä. LUMEN – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 1/2020. Haettu 13.5.2020 osoitteesta <https://blogi.eoppi-mispalvelut.fi/lumenlehti/2020/02/04/vastuullista-yhteistyota-ja-sujuvia-siirtymia/>.
- OKM 2017. Valmiina valintoihin 2 – Ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:25. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-477-1>.
- OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.
- Riihiniemi, N. 2020. Lukioyhteistyöllä matalampi kynnyks korkeakouluopintoihin. Pohjoisen tekijät – Lapin ammattikorkeakoulun blogi. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://www.lapinamk.fi/blogs/Lukioyhteistyolla-matalampi-kynnyks-korkeakouluopintoihin/elbc0y4s/45b4859f-7ebo-4fea-8985-f6a0cobaffee>.

Nopeammin, pitemmälle, korkeammalle

Avoimet korkeakouluopinnot sujuvien siirtymien mahdollistajana

Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä veloitetaan yhteistyöhön korkeakoulujen kanssa. Samoin korkeakouluja veloitetaan ja niiltä odotetaan yhteistyön lisäämistä toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi. (OKM 2019, 9–11.) Lapissa Lapin ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto ja Lapin koulutuskeskus REDU ovat tiivistäneet yhteistyötä EPPA-hankkeen aikana. Siirtymien nopeuttamiseksi korkeakoulut tarjoavat REDUn Korkeakoulutuspolun valinneille opiskelijoille joustavia opiskelumahdollisuuksia muun muassa avoimien korkeakouluopintojen kautta. REDUn opiskelijat voivat tehdä ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoja osana ammatillista perustutkintoaan. Avoin korkeakouluopiskelu on yksi vaihtoehtoinen tapa edistää tutkinto-opiskelijaksi pääsyä ja avoimen väylä sekä erillishaut yksi mahdollisuus yhteishaun rinnalla päästä korkeakouluun tutkinto-opiskelijaksi.

TAUSTALLA VALTAKUNNALLINEN TAHTOTILA

Joustavien opiskelumahdollisuuksien ja yksilöllisten osaamispolkujen ovat nousseet vahvasti tutkintokoulutuksen kehittämisen rinnalle. Hallitusohjelman tavoitteena on tehdä opintopoluista mahdollisimman joustavat koulutusasteiden sisällä ja välillä. Jatkuvaan oppimiseen kuuluu olennaisena osana mahdollisimman joustavat siirtymät asteelta toiselle, mikä puolestaan asettaa omat tavoitteensa toisen asteen ja korkea-asteen yhteistyön tiivistämiselle. (OKM 2019, 9; OKM 2013, 38.)

Valtakunnallisesti yhteistyötä toisen asteen ja korkeakoulujen välillä tehdään hyödyntämällä toisaalta ammatillisten perustutkintojen mahdollistamaa laajaa valinnaisuutta, toisaalta avoimen korkeakoulun opintoja. Siirtymistä jatko-opintoihin nopeutetaan avoimilla korkeakouluopinnoilla ja sujuvilla väylillä ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja yliopistoon. Toisella asteella korkeakouluväylän valitsevien opiskelijoiden oppimisvalmiuksissa on tärkeää kiinnittää huomiota korkeakouluopiskelun taitojen kehittämiseen ja nostaa ohjauksessa jatko-opintovalmiudet

työelämävalmiuksien rinnalle. (Karvi 2016, 2.) Voimassa olevat ammatillisten perustutkintojen perusteet mahdollistavat jatko-opintovalmiuksia parantavien tutkinnon osien ja korkeakouluopintojen sisällyttämisen osaksi ammatillista tutkintoa valinnaisina tutkinnon osina. Tätä mahdollisuutta on hyödynnetty rakentamalla jatko-opintoihin tähtääviä opintopolkuja yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. (OKM 2017, 85.)

AVOIMET KORKEAKOULUOPINNOT

Avoimen korkeakoulun perustehtävänä on yksilön osaamisen kehittäminen ja joustavien oppimisen mahdollisuuksien tarjoaminen. Avoin korkeakoulu toteuttaa koulutuksellista ja alueellista tasa-arvoa. Toiminta on vakiintunut osa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tarjoamia jatkuvan oppimisen ja opiskelun palveluja. Avoimet yliopistot ja avoimet ammattikorkeakoulut tarjoavat kaikille mahdollisuuden osallistua korkeakouluopetukseen pohjakoulutuksesta, iästä ja tavoitteesta riippumatta. Avoimet korkeakoulut tarjoavat emokorkeakoulunsa koulutusten opintojaksoja ja tutkintojen osia niin yksittäisinä opintojaksoina kuin laajempina kokonaisuuksina.

Avoimen korkeakouluopiskelijan tavoitteena on usein korkeakouluopintoihin tutustuminen ja valmentautuminen, tutkintotavoitteinen opiskelu, ammattitaidon lisääminen tai osaamisen kehittäminen. Opiskelu avoimessa korkeakoulussa on omahoitoista koulutusta; opiskelu lähtee omasta halusta, tapahtuu useimmiten omalla ajalla ja omalla kustannuksella. Asiakkaiden erilaiset elämäntilanteet, opiskeluvalmiudet ja osaamisen kehittämisen tarpeet heijastuvat avoimen korkeakoulun palveluihin ja opiskelijoiden ohjauksen tarpeeseen. (Lätti & Löf 2016, 9).

AVOIMET KORKEAKOULUOPINNOT LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Lapin ammattikorkeakoulun Avoin AMK tarjoaa AMK-tutkintoon ja ylempään AMK-tutkintoon kuuluvia opintoja kaikilta Lapin ammattikorkeakoulun koulutusaloilta. Opintoja voi suorittaa yksittäisinä opintojaksoina ja laajempina kokonaisuuksina sekä polku- ja väyläopintoina. Opintoja järjestetään sekä päivä-, monimuoto- että verkko-opintoina. Opiskelu tapahtuu pääasiassa tutkinto-opiskelijoiden ryhmissä. Yksittäisiä opintojaksoja järjestetään jonkin verran myös erillisinä toteutuksina. Opiskelijat voivat hyödyntää avoimia korkeakouluopintoja tutkinto-opiskelijaksi hakeutumisessa erillishaun kautta (avoimen väylän -haku).

Polkuopinnot tarjoavat mahdollisuuden tutustua korkeakouluopiskeluun ja koulutukseen sekä aloittaa tutkintotavoitteinen opiskelu. AMK-polkuopintoihin voi hakeutua kuka tahansa kiinnostunut, eli pohjakoulutusvaatimusta ei ole. AMK-polkuopintojen laajuus on 60 opintopistettä. YAMK-polkuopintoihin vaaditaan soveltuva AMK-tutkinto, opistotutkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto. YAMK-polkuopintojen laajuus on 10 tai 15 opintopistettä riippuen koulutuksesta. Suoritettuaan polkuopinnot, opiskelijat voivat hakeutua erillishaussa tutkinto-opiskelijoiksi. (Lapin AMK 2020)

Toisen asteen koulutuksen väyläopinnot on tarkoitettu lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville tai jo sieltä valmistuneille. Ideana on joustavoittaa siirtymää toisen asteen opintojen ja ammattikorkeakouluopintojen välillä. Ammatilliset väyläopinnot ovat 30 opintopisteen (op) laajuisia koulutuskohtaisia opintoja. Opinnot on tarkoitettu Lapin koulutuskeskus REDUn, Lappian ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen soveltuvaa perustutkintoa opiskeleville tai jo ammatillisen perustutkinnon suorittaneille. Väyläopinnot muodostavat jatkumon esimerkiksi lähihoitajasta sairaanhoitajaksi tai merkonomista tradenomiksi. Suoritettuaan 30 opintopistettä avoimia korkeakouluopintoja ja ammatillisen perustutkinnon, opiskelija voi hakeutua tutkinto-opiskelijaksi erillishaussa. Suoritettuaan 30 op väyläopinnot ja 30 op osaamisen näyttöjä, hän voi jatkaa opintojaan suoraan toiselle vuodelle tutkinto-opiskelijaksi hyväksymisen jälkeen (ks. julkaisun artikkeli *Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua*).

Lukioväyläopinnot ovat 15 opintopisteen koulutuskohtaisia kokonaisuuksia. Lukioväylä on puolestaan tarkoitettu Lapin alueen lukiolaisille tai sieltä vuoden sisällä valmistuneille. Lukioväylän opintotarjonnassa on opintoja Lapin ammattikorkeakoulun eri koulutuksista. Lukioväylä antaa hakukelpoisuuden erillishakuun, mutta opiskelija aloittaa opintonsa AMK-tutkintoon hyväksymisen jälkeen ensimmäiseltä vuodelta. (Lapin AMK 2020)

AVOIMET KORKEAKOULUOPINNOT LAPIN YLIOPISTOSSA

Lapin yliopiston avoin yliopisto tarjoaa opintoja kasvatustieteiden, oikeustieteiden, taiteiden ja yhteiskuntatieteiden tiedekunnista. Opinnot ovat tiedekuntien opetussuunnitelmien mukaisia, ja usein avoimen yliopiston opiskelijat osallistuvat samoihin opetusryhmiin tutkinto-opiskelijoiden kanssa. Avoin yliopisto järjestää myös opetusta, joka on tarkoitettu vain avoimen yliopiston omalle opiskelijaryhmälle. Opetus on kuitenkin aina sisällöltään ja laajuudeltaan samantasoista kuin tutkinto-opetuksen puolella. (Lapin yliopisto 2020.)

Opintoihin kuuluva lähiopetus toteutetaan päivisin tai iltaisin, mutta tarjolla on myös verkko-opintoja, jotka mahdollistavat joustavamman tavan opiskella ajasta tai paikasta riippumatta. Verkko-opinnoilla lisätään opetuksen saavutettavuutta merkittävästi, sillä opiskelijat ovat usein työelämässä tai asuvat kaukana yliopistokampukselta. Saavutettavuutta lisäävät myös ympäri Suomea toimivat yhteistyöoppilaitokset, jotka järjestävät Lapin yliopiston tutkintovaatimusten mukaisia opintoja eri paikkakunnilla. Yhteistyöoppilaitoksia ovat tyypillisesti eri kesäyliopistot ja kansanopistot.

Avoimen yliopiston yleisen opintotarjonnan lisäksi on mahdollista hakea erillistä opinto-oikeutta myös muihin tiedekuntien opintojaksoihin tai -kokonaisuuksiin. Tällöin puhutaan PIA-opinto-oikeudesta, eli perusopetukseen integroidusta opinto-oikeudesta. PIA-opintoihin hakeudutaan avoimen yliopiston kautta. Tiedekunta tekee myönteisen päätöksen oikeudesta, mikäli tiedekunnan opetusryhmissä on tilaa. Suoritetut avoimen yliopiston opinnot voidaan myöhemmin sisällyttää omaan tutkintoon, mikäli ne vastaavat sen hetkisiä opintovaatimuksia. Avoimen yliopiston

opintoja voi hyödyntää myös hakutilanteessa, tällöin puhutaan yleisesti avoimen yliopiston väylästä.

Avoimen väylän, eli avoimia yliopisto-opintoja suorittaneiden kiintiön, valintaperusteet vahvistetaan vuosittain, ja ne julkaistaan syksyisin opintopolku.fi-palvelussa. Valintakriteerit vaihtelevat jonkin verran tiedekunnasta riippuen. Valintaan vaikuttavat muun muassa suoritettujen opintopisteiden määrä ja niistä saadut arvosanat. Lapin yliopistossa väylän kautta voi hakeutua kasvatustieteiden, yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden tiedekuntiin. Taiteiden tiedekuntaan ei tällä hetkellä ole avoimen yliopiston väylää.

YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN

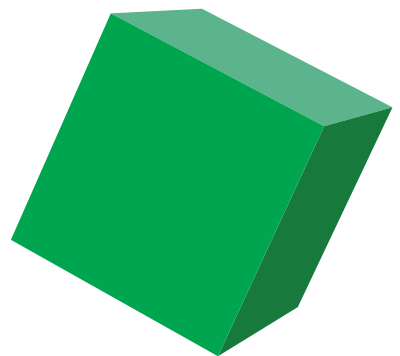
EPPA-hankkeessa korkeakoulutuksen polun opiskelijat pääsevät testaamaan alavalintaa korkeakouluopintojen avulla. Jos opiskelijalla on tähtäimenä korkeakoulututkintoon pääsy, hän voi suorittaa ammattikorkeakoulussa väylä- tai polkuopintoja ja yliopistossa perusopintoja jo ammatillisen perustutkinnon aikana. Valmentavat ja korkeakouluopintoihin perehdyttävät kurssit puolestaan ovat suositeltavia kaikille korkeakouluopinnoista kiinnostuneille opiskelijoille. Ne ovat matalan kynnyksen kursseja, joiden avulla opiskelija pääsee tutustumaan korkeakouluopintoihin ja niissä tarvittaviin opiskelutaitoihin. Samalla opiskelijat voivat saada onnistumisen kokemuksia opinnoissa menestymisessä. Yleisempiä yksittäisiä opintoja ovat esimerkiksi Akateemiset opiskelutaidot ja Insinööriopintoihin valmentava matematiikka.

Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto tarjoavat myös tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita opinnoista kiinnostuneille ja opintoihin hakeutuville ammatillisen toisen asteen opiskelijoille. Ohjauspalveluiden ja ohjausyhteistyön avulla sujuvoitamme opiskelijan polkua korkeakouluopintoihin ja opinnoista työelämään (ks. artikkeli *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua*).

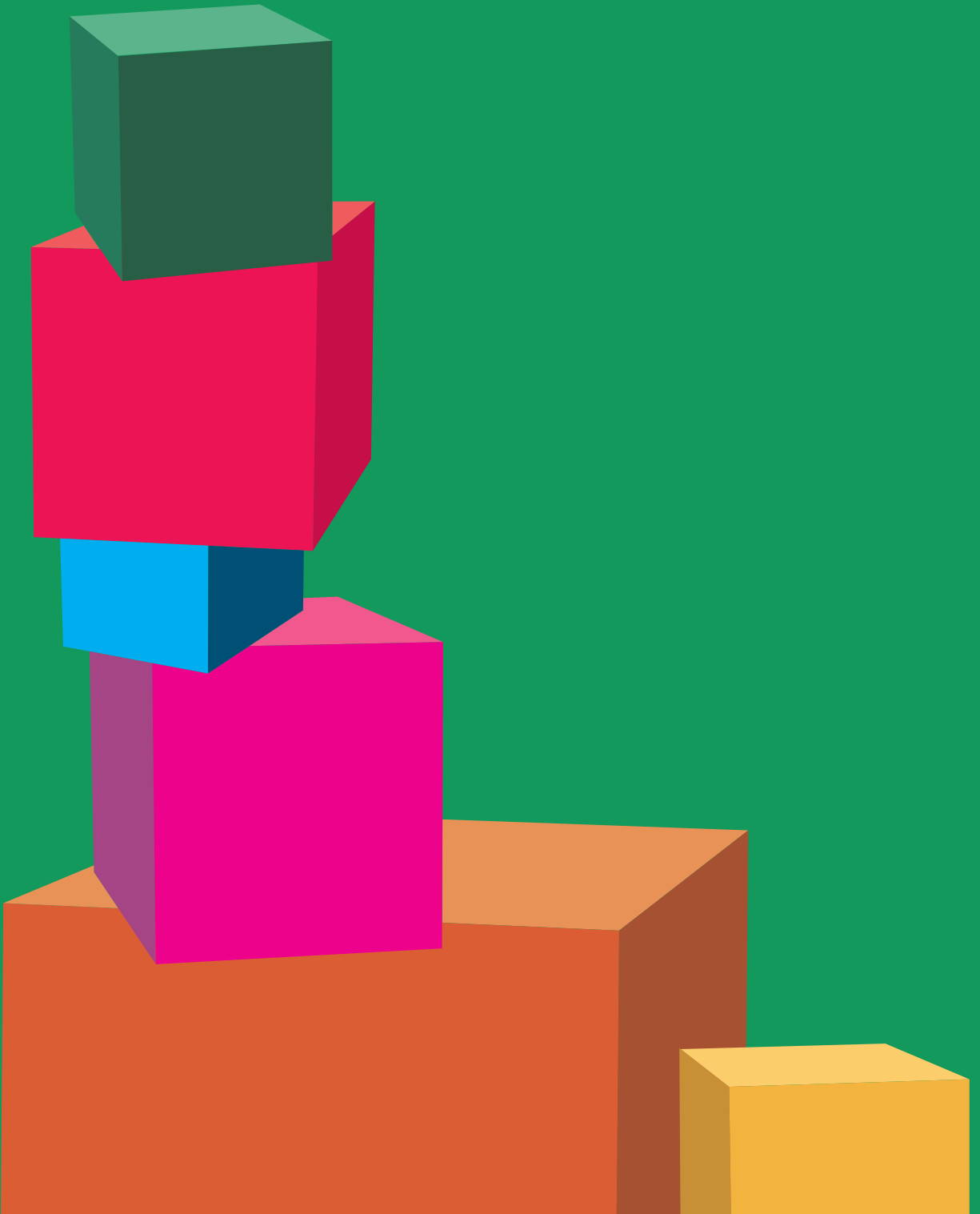
LÄHTEET

- Karvi 2016. Liikettä niveliin. Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2016:2. Haettu 29.1.2020 osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_o216.pdf.
- Lapin AMK 2020. Lapin ammattikorkeakoulun avoimen ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 12.5.2020. www.lapinamk.fi/avoinamk.
- Lapin Yliopisto 2020. Lapin yliopiston avoimen yliopiston www-sivut. Viitattu 12.5.2020 www.ulapland.fi/avoin.
- Lätti, M. & Löf, J. 2016. Johdanto. M. Lätti & J. Löf (toim.) Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijan ohjaus – ohjauksen mallit ja hyvät käytännöt. Karelia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Raportteja, 38. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-275-216-1>.
- OKM 2013. Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän muistioita ja selvityksiä 2013:2. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-200-5>.
- OKM 2017. Valmiina valintoihin 2 – Ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:25. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-477-1>.
- OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.

ERI KOULUASTEIDEN TOIMINNALLINEN YHTEISTYÖ

Kumppanuudesta toiminnalliseen yhteistyöhön

Lapissa on jo pitkään totuttu tekemään yhteistyötä yhteisten asioiden hoitamisessa. Viranomaiset, järjestöt, yrittäjät, julkiset organisaatiot, koulutuksen järjestäjät ja tuottajat sekä kolmas sektori ovat ahkeroineet yhdessä esimerkiksi ennakointiasioiden, tulevaisuuden kehittämistarpeiden ja osaamisen kehittämisessä. Tavoitteena on ollut yhdessä saada aikaan mahdollisimman vaikuttavia tuloksia nimenomaan Lapin alueen ja ihmisten näkökulmasta. Onhan Lappi-brändissäkin todettu ”Tehemä yhdessä, tehemä pois”.

Esimerkkinä verkostoyhteistyöstä ja kumppanuudesta voidaan mainita tieto-, neuvonta- ja ohjaustoiminnan ja palvelujen sekä aikuiskoulutuksen ja jatkuvan oppimisen systemaattinen kehittäminen verkostossa jo yli 10 vuoden ajan. (Kangastie ym. 2010; Kivekäs ym. 2012; Kangastie ym. 2013; Kantanen ja Saari 2017) Tässä artikkelissa avaamme Lappilaista koulutuskumppanuutta ja siihen sisältyvää toiminnallista yhteistyötä eri kouluasteiden välillä ja kesken. Lappilainen koulutuskumppanuus on ollut mahdollistamassa ja luomassa edellytyksiä Erilaisia Polkua Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeelle (myöhemmin EPPA).

KUMPPANUUS ERI KOULUASTEIDEN TOIMINTANA

Lappilaisen koulutuskumppanuuden taustaa

Kumppanuutta voidaan tarkastella lukuisista eri näkökulmista. Yksi vaihtoehtoinen tapa on jakaa kumppanuus operatiiviseen, taktiseen ja strategiseen kumppanuuksiin. Taktisessa kumppanuudessa lopputulosta ei ole kaikilta osin ennalta määritelty. Sopimuksellisten tavoitteiden lisäksi tavoitteena on oppia uutta ja yhdistää osapuolten prosesseja ja toimintakulttuureja. Strategisessa kumppanuudessa tavoitteena on tavoitella täysin uusia palveluita ja tuotteita, joita syntyy yhdistämällä koulutusorganisaation osaamista. Yhteistyön kautta on mahdollista saavuttaa kokonaan uusi ansaintalogiikka. (Ståhl ym. 2000, 94.) Strateginen kumppanuus voidaan nähdä yhteistyön muotona, jossa yhteistyön edelleen vahvistaminen on mahdollista vain fuusion kautta.

Lappilaista koulutuskumppanuutta lähdettiin valmistelemaan alustavasti jo vuosina 2009–2010. Tuolloin perustettiin eri kouluasteiden edustajista aikuiskoulutuksen työryhmä. Koulutuskumppanuutta on kehitetty kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto kehittivät verkostomaista toimintatapaa ja tässä yhteydessä rakennettiin yhteistyötä ohjaava toimintamalli ja Lapin korkeakoulujen (LUC) kumppanuusmalli. (Kangastie, Koski ja Pruikkonen 2013, 150).

Koulutusyhteistyön kehittämisen seuraavassa vaiheessa Lappilainen koulutuskumppanuus -hankkeen (2016–2018) yhteydessä tuloksena syntyi yhteistyötä ohjaava toimintamalli, johon eri kouluasteet sitoutuivat koulutuskumppanuudella. Sopimuksen allekirjoittivat (14.12.2018) Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemen koulutuskuntayhtymä ja Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymä Lappia.

Yhteistyömuodoiksi sovittiin seuraavat alueet: koulutusyhteistyö, ennakoititiedon, asiantuntijuuden ja osaamisen jakaminen, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioyhteistyö ja sen kehittäminen ja työelämäpalveluiden yhteiskehittäminen. Kuviossa yksi on avattu koulutuskumppanuuden rakentumista osana aikuiskoulutuksen kehittämistä 2010-luvulla.

Kuvio 1 Aikuiskoulutuksen kehittämistä 2010-luvulla Lapissa. (Kangastie 2017)

Aikuiskoulutusta ja kumppanuutta on kehitetty rinnakkain hyödyntämällä myös tutkittua tietoa kehittämisen tilasta ja tulevaisuuden kehittämistarpeista. EPPA-hanke sijoittuu koulutusyhteistyön kehittämisen ja TKI-toiminnan alueelle.

Lappilainen koulutuskumppanuus toimintana

Lappilaisen koulutuskumppanuuden lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan tulevaisuuden työtehtävät edellyttävät monialaista osaamista ja jatkuvaa uuden oppimista. Muutokset edellyttävät oppilaitosten välisen yhteistyön edelleen tiivistämistä, koordinoimista ja johtamista. Yhteistyötä koordinoi ja johtaa koulutuskumppanuuden koordinaatioryhmä, joka linjaa yhteistyön painopistealueet ja tavoitteet.

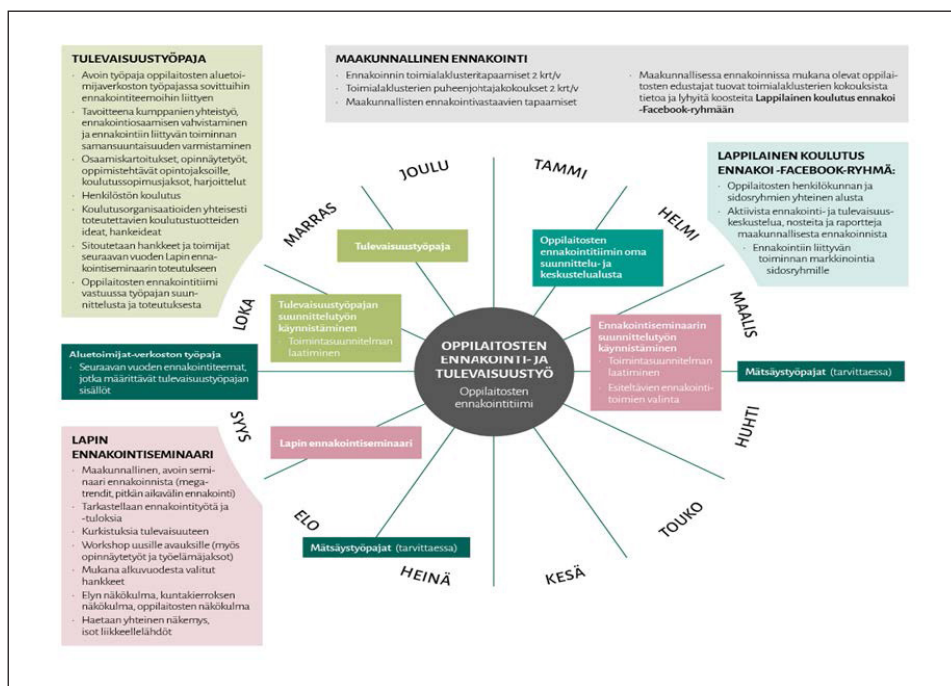
Koulutuskumppanuutta ohjaavalla toimintamallilla varmistetaan yhtenäiset toimintatavat, toiminnan laatu sekä yhteistyön jatkuvuus. Kuviossa kaksi on avattu Lappilainen koulutuskumppanuus -toimintamallia.

Kuvio 2 Lappilainen koulutuskumppanuus -toimintamalli (Kangastie, Koski ja Pruikkonen 2012, 94)

Toimintamalli pitää sisällään kuvauksia prosessin eri vaiheisiin liittyvistä toimenpiteistä, työnjaosta ja vastuualueista.

Vuosittain toistuvien toimenpiteiden osalta toimintaa on kuvattu vuosikellojen avulla. Yhtenä esimerkkinä vuosikelloon pohjautuvasta toiminnankuvauksesta voidaan nähdä ennakointiin liittyvät toimenpiteet. Kuviossa kolme on kuvattu toimintamalliin sisältyvän ennakointitoiminnan vuosikello.

Kuvio 3 Ennakoinnin vuosikello. (Lappilainen koulutuskuppanuus -yhteistyöverkoston toimintaa ohjaava käsikirja 2018)

Oppilaitosten yhteistyössä toteuttaman ennakointitoiminnan lisäksi samassa yhteydessä on tarkasteltu liittymäkohtia aluehallintoviranomaisen ennakointitoimintaan. EPPA-hankkeen toiminnassa on hyödynnetty ennakointi- ja tulevaisuustietoa osaamisen kehittämisessä ja koulutuspolkujen rakentamisessa.

KUMPPANUUDESTA TOIMINNALLISEN YHTEISTYÖHÖN

Toiminnallinen yhteistyö eri kouluasteiden toiminnassa

Työtä tehdään yhä enemmän tiimeissä, verkostoissa ja kumppanuuksissa ja siitä oletetaan saatavan kilpailukykyä, osaamisen jakamista ja uusia innovaatioita. Aira (2012) on tutkinut yhteistyötä ja hänen mukaansa yhteistyö on tavoitteellinen ja aktiivinen prosessi, joka syntyy toiveesta tai tarpeesta luoda jotain uutta tai ratkaista jokin ongelma. Yhteistyö toteutuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimuksissa yhteistyötä pidetään useimmiten pelkästään positiivisena, myönteisenä ilmiönä. Yhteistyö voi kuitenkin työntekijöille itselleen kielteisimmillään näyttäytyä ylimääräisenä rasitteena, joka vie liikaa aikaa muilta työtehtäviltä kiireiseksi koetun arjen keskellä. (Aira 2012, 128.) Yhteistyötä tehdessään ihmiset muodostavat ja ylläpitävät vuorovaikutussuhteita, tiimejä ja verkostoja.

Eri kouluasteiden yhteistyölle on asetettu yhteisiä tavoitteita. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030 linjauksissa yhtenä

tavoitteena on osaamis- ja koulutustason nostaminen niin, että vuonna 2030 vähintään 50 % nuorista aikuisista (25–34-vuotiaat) suorittaa korkeakoulututkinnon nykyisen 42 % sijaan. Toinen vision keskeisistä tavoitteista on, että jatkuva oppiminen on mahdollista elämän eri tilanteissa.

Kouluasteiden yhteistyön velvoitteet ja tavoitteet on kirjattu myös lakiin. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoitteesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017), ammattikorkeakoululaki (932/2014) velvoittaa ammattikorkeakoulun yhteistyöhön ja yliopistolaissa (558/2009) puolestaan säädetään tehtävien hoitamisesta yhteistyössä muun yhteiskunnan kanssa. Lisäksi OKM:n kanssa laadittavissa korkeakoulujen tulossopimuksissa (2017–2020) on sovittu, että korkeakoulut lisäävät yhteistyötä toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi.

OKM:n Katse korkealle -raportissa on esitetty yhteistyön muodot jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen timanttina (OKM 2019:26). Yhteistyön muodot ja toimintamallit elävät arjen käytännöissä eri tasoilla ja eri tavoilla. EPPA-hankkeessa toiminnallisen yhteistyön perustana on koulutuskumppanuus ja yhteistyötä tehdään eri osa-alueilla.

Toiminnallisen yhteistyön arviointia ja tuloksia

Katse korkealle -raportissa nykytilan selvityksen perusteella yhteistyötä tehdään useilla eri tavoilla. Erityisesti raporteista nousee esiin toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaville ammattikorkeakouluissa tarjottavat niin sanotut väyläopinnot ja muut joustavat opintopolut (esim. vaihto-opiskelumahdollisuus, kesäopinnot). Muita ammattikorkeakoulujen raportoimia yhteistyömuotoja: AHOT – aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen yhteistyö, kumppanuussopimukset (yhteistä koulutusta, oppimisympäristöjä, tiloja, resursseja), opetusyhteistyö, yhteiset oppimisympäristöt ja oppimateriaalit, nivelvaiheen ohjauksen kehittäminen, valintakoekurssit, kurkistuskurssit, yhteistyö yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. (OKM 2019:26, 32.)

Yliopistojen raporteista ei noussut esiin yhtä erityistä yhteistyömallia, mutta useammassa raportissa kuvattiin toimia, jotka liittyivät yliopistojen koulutustarjontaan ja opiskelijavalintoja koskevaan tiedotukseen, kuten esimerkiksi erilaisten tapahtumien, opintokäyntien ja tutkijavierailujen järjestäminen. Esimerkkejä yliopistojen raportoimista yhteistyömuodoista ovat kurkistuskurssit, kesäopinnot, opiskelijälähettelästoiminta, yhteiset produktiot kouluissa ja yliopistojen kampuksilla lapsille ja nuorille suunnattu toiminta, jonka tavoitteena on herättää kiinnostusta tieteeseen, taiteeseen, teknologiaan ja tutkimukseen (OKM 2019:26, 33.)

Taulukossa yksi on avattu OKM:n raportin esittämien yhteistyömuotojen ja toimintamallien avulla lappilaisia esimerkkejä (OKM 2019:26.)

Taulukko 1 Yhteistyön muodot ja toimintamallit, lappilainen esimerkki

GRAFIikka SOLJA UPOLA

YHTEISTYÖN MUODOT					
TKI-yhteistyö: tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-yhteistyö ja työelämän kehittäminen	Verkostoyhteistyö: erilaisissa verkostoissa toimivien alueen (paikkakunta, alue, maa, maailma) parhaaksi	Työelämäyhteistyö	Opetusyhteistyö: jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen edistäminen	Rakenteellinen yhteistyö: yhteisiin tiloihin, laitteisiin, koneisiin, oppimisympäristöihin, opettajiin jne. liittyvä yhteistyö	Nivelvaiheyhteistyö: nivelvaiheen ohjauksen tukeminen ja opiskelijavalintaan liittyvä yhteistyö
ESIMERKKI TOIMINTAMALLISTA					
Yhteiset tuotekehitysprojektit ja uusien innovaatioiden luomisen yritysten ja muiden työpaikkojen tarpeisiin	Yhteisen tilannekuvan rakentaminen toimintaympäristön muutoksista, haasteista ja tarpeista	Yhteinen alueellinen foorumi tai alusta, jossa opiskelijat, koulutuksen järjestäjät, korkeakoulu ja työntekijät voivat kohdata ja saada tietoa harjoittelupaikoista tai työpaikalla järjestettävään koulutuksen paikoista	Ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhdessä suunnittelemat ja toteuttamat opintojaksot, joita voivat hyödyntää sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijat että korkeakouluopiskelijat	Tietojärjestelmien yhteensovittaminen / yhteentoimivat opinto- ja hallinnon tietojärjestelmät	Nivelvaiheeseen liittyvä opinto- ja uraohjaus sekä ammatillisissa oppilaitoksissa että korkeakouluissa
LAPPILAINEN ESIMERKKI					
TNO-palvelut -hanke Ennakoivista koulutuksen ja kumppanuuteen (EKKU) -hanke Erilaisia polkuja pitkin ammattiin (EPPA) -hanke Lukiosta korkeakouluun (Lukko) -hanke	SYP-verkosto TNO-verkosto Ennakointi-klusteriverkosto ELO-yhteistyöryhmä ja ELO-johtoryhmä	Etappi ja Välietappi - tapahtumat Ohjaamo ja Osaamokoulutusta edistämässä	Tuotteesta timantiksi (5 op) Korkeakouluopintoihin valmentavat opinnot (5 op)	Tietohallinto- ja IT-palvelut Peppi-opintoasioiden hallinnan järjestelmä	Väyläopinnot Polkuopinnot TNO-palvelut ja yhteistyö Osaamon ja Ohjaamon kanssa

LOPUKSI

Tarkasteltaessa Lappilaista koulutuskumppanuutta ja oppilaitosten välistä yhteistyötä edellä kuvattujen määrittelyjen kautta, kumppanuuden voidaan katsoa sijoittuvan taktisen ja strategisen tason väliselle alueelle. Tavoitteena on yhdistää organisaatioiden prosesseja, lisätä opettajien ja päälliköiden yhteistyötä, oppia uutta ja tuottaa täysin uusia palveluja. Samalla voidaan nähdä, että operatiivista yhteistyötä on edelleen mahdollista vahvistaa.

Rajattaessa yhteistyön nykytilan tarkastelu Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston väliseen yhteistyöhön (LUC-korkeakoulukonserni) tilanne näyttäytyy erilaiselta. Noin kymmenen vuotta jatkuneen yhteistyön myötä verkostomaisesta yhteistyöstä on muodostunut luonteva osa arjen toimintaa, jonka myötä syntyy uusia koulutus- ja kehittämistoiminnan innovaatioita. Yhteistyön nykytilan voidaan katsoa täyttävän strategisen kumppanuuden kriteerit. Yhteistyön syvyys on sillä tasolla, että tavoiteltaessa yhteistyön edelleen syventämistä tarvittaneen fuusioitumiseen verrattavissa olevia toimenpiteitä. Kumppanuus on rajojen tietoisuutta ylittämistä ja ennakoitavissa onkin, että yhteistyön syventämiseen liittyvät päätökset kuuluvat tulevaisuudessa Lapin korkeakoulukonsernin strategisen tason kysymyksiin.

Lapissa on edetty verkostomaisesta työstä koulutuskumppanuuteen ja toiminnalliseen yhteistyöhön. Yhteistyötä on tehty jo vuosien ajan sopimus pohjaisesti ja tavoitteellisesti. Arvioitaessa tehtyä yhteistyötä ja toimintaa Katse korkealle -raportin yhteistyön muotojen ja toimintamallien mukaisesti, niin voidaan todeta, että monessa

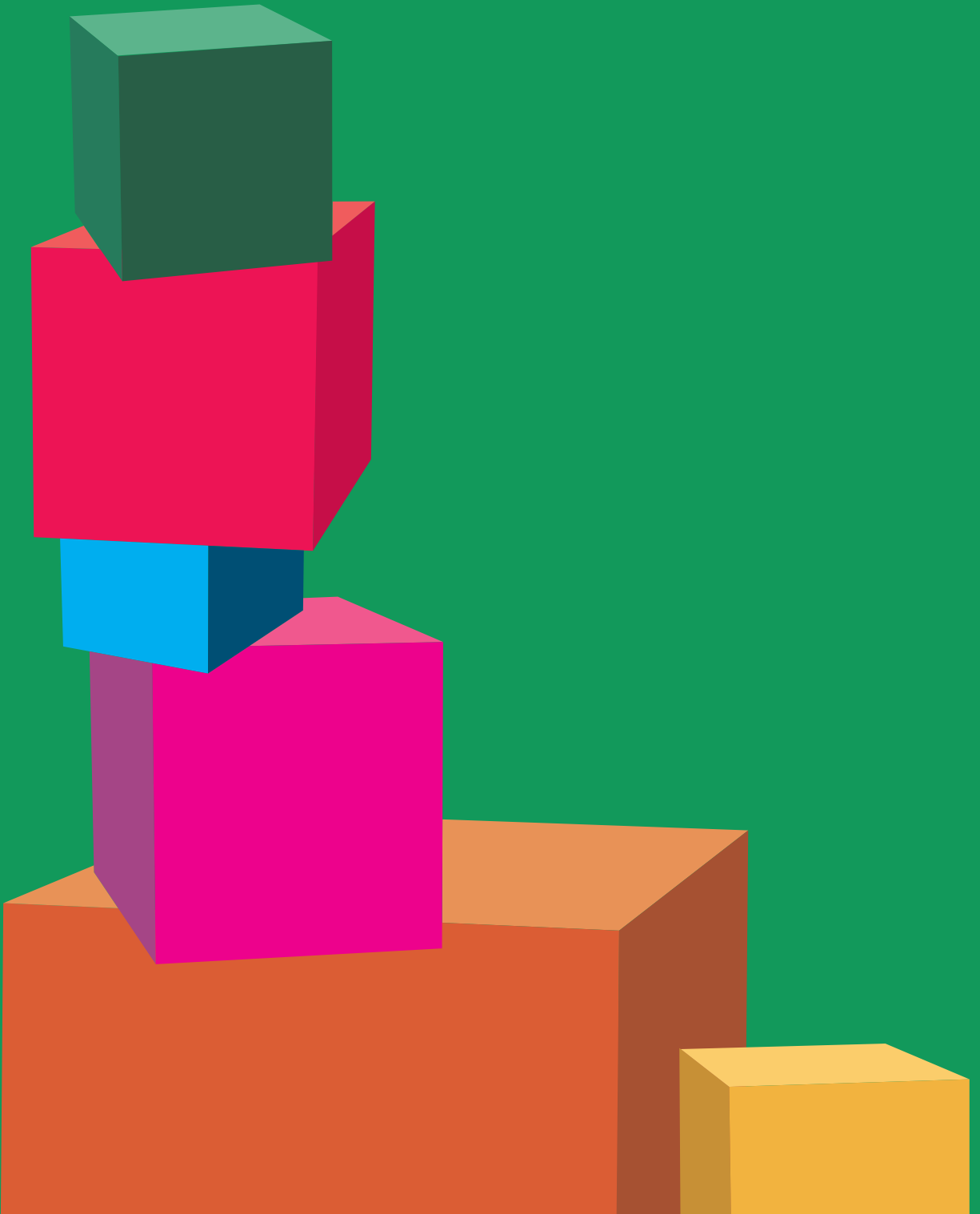
asiassa Lappi on jo vastannut tavoitteisiin ja ollut kansallisestikin kehityksen kärjessä. Lappilainen koulutuskumppanuus on tästä hyvä esimerkki. Koulutuskumppanuus mahdollisti ja loi edellytyksiä myös EPPA-hankkeelle.

LÄHTEET

- Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 179. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 4.4.2020. Ammattikorkeakoululaki 932/2014. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140932?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ammattikorkeakoululaki%20>.
- Haveri, A. & Anttiroiko, A.-V. 2009. Kuntajohtaminen: haasteena paikallisten kilpailu- ja yhteistyösuhteiden hallinta. Teoksessa I. Karppi & L.-M. Sinervo (toim.) Governance – Uuden hallintatavan jäsentyminen.
- Kangastie, H., Kilja, P. & Myllykangas, T. 2010. Menestyjäksi Lapissa Maakunnallinen aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategia vuoteen 2020. Opinovi. Haettu 12.4.2017 osoitteesta http://www.opinovi.fi/index.php?view=download&alias=1347-menestyjaeksi-lapissa-tno-palveluiden-strategia-vuoteen2020&category_slug=menestyjaeksilapissa&option=com_docman&Itemid=457&lang=fi.
- Ebersole, J. 2016. ”Introduction” Teoksessa T. Goodyear (toim.) Competence-Based Education & Assessment. The Excelsior Experience. Hudson Whitman/Excelsior College Press. NY: Albany.
- ECVET opastyöryhmä 2015. ECVETin toimeenpano ammatillisessa koulutuksessa. Opas koulutuksen järjestäjille ammatillisen koulutuksen opintasuoritusten eurooppalaisen siirtojärjestelmän käyttöönottoon. Helsinki: Opetushallitus.
- Kangastie, H. & Kokkonen, O. 2013. Aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämisen verkosto. Teoksessa H. Kangastie, O. Kokkonen & K. Rautio (toim.) Aikuiskoulutus nyt ja tulevaisuudessa. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishankkeen julkaisu. Haettu 30.1.2020 osoitteesta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61841/Aikuiskoulutus%20nyt%20ja%20tulevaisuudessa%20%28verkkoversio%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Kangastie, H., Koski, A. & Pruikkonen, A. 2013. Kohti jatkuvan oppimisen tulevaisuutta ja systemaattista verkostotoimintaa. Teoksessa H. Kangastie, O. Kokkonen & K. Rautio (toim.) Aikuiskoulutus nyt ja tulevaisuudessa. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishankkeen julkaisu. Haettu 30.1.2020 osoitteesta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61841/Aikuiskoulutus%20nyt%20ja%20tulevaisuudessa%20%28verkkoversio%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Kangastie, H. 2017. Aikuiskoulutusta kumppanuudella. Teoksessa H. Kangastie (toim.) TKI-hankkeista voimaa koulutuksen ja opetuksen kehittämiseen. LAPIN AMKIN JULKAISUJA Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 13/2017.

- Kangastie, H., Koski, A. & Pruikkonen, A. 2012. Lapin korkeakoulut asiakaslähtöistä aikuiskoulutusta kehittämässä. Teoksessa M. Kivekäs, A.-L. Eeronheimo, H. Kangastie, O. Kokkonen. & K. Kunnari (toim.) Nuotiotulilla – keskustelua Lapin aikuiskoulutuksesta. Aikuiskoulutuksen artikkelikokoelma. Rovaniemen ammatti-
korkeakoulu julkaisusarja C 34. Jyväskylä: KopiJyvä Oy, 90–100.
- Kangastie, H. 2017. Menestyjäksi Lapissa. Teoksessa H. Kangastie (toim.) TKI-hankkeista voimaa koulutuksen ja opetuksen kehittämiseen. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 13/2017. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=896ab2d4-b960-42d5-b5ec-d6a383173bo3>.
- Kantanen, M.-S. & Saari, P. 2017. Tietoa, neuvontaa ja ohjausta verkostossa. Haettu 30.1.2020 osoitteesta <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2017/12/13/tietoa-neuvontaa-ja-ohjausta-verkostossa/>.
- Kivekäs, M., Eeronheimo, A.-L., Kangastie, H., Kokkonen, O. & Kunnari, K. (toim.) 2012. Nuotiotulilla – keskustelua Lapin aikuiskoulutuksesta. Aikuiskoulutuksen artikkelikokoelma. Rovaniemen ammattikorkeakoulu julkaisusarja C 34. Jyväskylä: KopiJyvä Oy.
- Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle VISION TIEKARTTA. Haettu 30.5.2020 osoitteesta https://minedu.fi/documents/1410845/12021888/Korkeakoulutus+ja+tutkimus+2030-luvulle+VISION+TIEKARTTA_V2.pdf/.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.
- Lapin yliopisto uutiset 2018. Lappilaiset oppilaitokset tiivistävät yhteistyötään ja koulutuskumppanuutta. Haettu 4.2.2020 osoitteesta <https://www.ulapland.fi/news/Lappilaiset-oppilaitokset-tiivistavat-yhteistyotaan-ja-koulutuskumppanuutta/40708/2be82b2f-89c7-486a-92do-148e123b4bf3>.
- Lappilainen koulutuskumppanuushankkeen loppuraportti 2018. Haettu 4.2.2020 osoitteesta <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S20728>.
- OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 24.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.
- Ståhl, P. & Laento, K. 2000. Strateginen kumppanuus avain uudistumiskykyyn ja yli-voimaan: WSOY.
- Yliopistolaki 558/2009. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yliopistolaki&submit=Hae+%E2%80%BA>.

Osaamisperusteisuus ammattillisessa koulutuksessa

Ammatillisella koulutuksella halutaan tuottaa opiskelijalle osaamista, jonka avulla hän työllistyy opiskelemalleen alalle. Suomessa ammatillista koulutusta on 2000-luvulla kehitetty osaamisperusteiseksi. Tälle on ollut useita syitä. Oppimiseen käytetty aika ei mittaa oppimistuloksia. Aikaa parempi tapa tulosten mittaamiselle on arvioida, miten opittua sovelletaan käytännössä. Osaamisperusteisuus mahdollistaa erilaisissa oppimisympäristöissä hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen viralliseen tutkintoon. Erityisesti aikuisilla on osaamista, jota ei ole hankittu virallisessa opiskelussa, ja joka on tunnistettavissa ja tunnustettavissa tutkintoon. Työnantajat ovat olleet tyytymättömiä ”koulunpenkillä” hankittua osaamista kohtaan ja arvostavat työntekijöitä, jotka jo opintojensa aikana osoittavat käytännössä kykenevänsä alan työtehtäviin. (Ks. Ebersole 2016, 13–14.)

Siirtymä osaamisperusteisuuteen on liittynyt Euroopan yhdentymiseen. Oppimistulosten yhdenmukainen kuvaaminen mahdollistaa eri maissa hankittujen oppimistulosten tunnistamisen ja tunnustamisen toisten maiden tutkintoihin (ks. esim. ECVET opastyöryhmä 2015). Seuraavassa esittelen siirtymää osaamisperusteiseen ammatilliseen koulutukseen tarkastelemalla erilaisissa oppimisympäristöissä hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista, osaamisperusteisuuden tuottamaa opettajan roolin muutosta ja osaamisperusteisuuden sudenkuoppia. Osaamisperusteisuutta edeltävän ammatillisen koulutuksen nimitän ”ei-osaamisperusteiseksi” ammatilliseksi koulutukseksi.

ERILAISISSA OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ HANKITUN OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Osaamisperusteinen ammatillinen koulutus mahdollistaa erilaisissa oppimisympäristöissä – myös non-formaalisti ja informaalisti – hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen osaksi opiskelijan tutkintoa. Formaali oppiminen tapahtuu suunnitelluissa opiskelurakenteissa, sitä ohjataan ja sille on määritelty tietty aika ja oppimistavoitteet. Non-formaali ja informaali oppiminen toteutuvat puolestaan virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Non-formaalissa oppimisessa oppija tuntee

oppimistavoitteet ja kehittää itseään työssään tai vapaa-ajallaan suhteessa tavoitteisiin. Informaalissa oppimisessa on kysymys arkioppimisesta, jota ei suunnitella. Usein siinä opitaan myös sellaisia työn tekemisen tapoja, jotka ovat vasta kehittymässä, ja joita ei vielä voi asettaa oppimisen tavoitteiksi. Epävirallista oppimista tapahtuu käytännössä kaikkialla, kuten kotona, harrastuksissa, työsuhteissa työpaikalla, oppijalle vieraiden kulttuurien piirissä ja digitaalisissa oppimisympäristöissä. (Kyndt & Baert 2013, 274.)

Epävirallisessa oppimisessa valtaa siirtyy opiskelijalle itselleen erilaisiin oppimisympäristöihin. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen myötä opittu siirtyy osaksi muodollista virallista ammatillista tutkintoa. Parhaimmillaan tämä voi valtaistaa opiskelijaa, jolle formaali opiskelu on tuottanut ongelmia. McLarenin & Girouxin (2001, 57) mukaan opiskelijoiden kyvyttömyydessä ammentaa koulusivistystä voi olla kyse pikemminkin vastarinnasta kuin ”tyhmyydestä”. Vastarinta voi liittyä virallisiin oppimistavoitteisiin ja -menetelmiin, joita opiskelija ei koe mielekkäiksi. Tunnistamisen ja tunnustamisen myötä opiskelijalle voi syntyä kokemus siitä, että virallinen koulutusjärjestelmä arvostaa oppijan itsenäisesti hankkimaa ja arvostamaa osaamista. Tunnustettava osaaminen on voinut syntyä esimerkiksi ohjelmointiharrastuksen, autojen korjaamisen, tietokonepelien, maataloustöiden tai lemmikkieläinten hoitamisen parissa.

OPETTAJAN ROOLIN MUUTOS

Ei-osaamisperusteisessa koulutuksessa opettajan työssä oleellista on opettaminen. Opiskelijan osaamista arvioidessaan opettaja tarkastelee, onko opiskelija oppinut sen, mitä hänelle on opetettu. Osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa opettajan ammattitaitoa on puolestaan arvioida, onko opiskelija saavuttanut tavoiteltavat oppimistulokset jopa riippumatta siitä, mitä hänelle on opetettu. Arviointi ei kohdistu oppimiseen, vaan opiskelijan osoittamaan ammattitaitoon (Preston 2017, 9–59). Osaamista arvioidaan suhteessa tutkinnon perusteisiin. Tutkinto muodostuu tutkinnon osista, joille on määritelty tavoiteltavat oppimistulokset. Opiskelijalle myönnetään osaamispisteet oppimistuloksista kertovien työpaikalla annettujen näyttöjen perusteella. Opinnot etenevät opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelman mukaisesti. Sillä ohjataan opiskelijaa oppimaan tarkoituksenmukaisiin oppimisympäristöihin ja suunnitellaan opiskelijan työpaikalla antamat näytöt.

Opiskelija ohjataan hankkimaan puuttuvaa osaamista, jos hän ei ole saavuttanut tavoitteeksi asetettuja oppimistuloksia. Tätä voi tehdä esimerkiksi perinteisessä luokkaopetuksessa, verkkokursseilla tai erityisopetuksessa. Usein tarkoituksenmukainen tapa osaamisen hankkimiseen on työelämässä oppiminen. Puuttuvaa osaamista voidaan hankkia myös esimerkiksi kansainvälisessä harjoittelussa, yrittäjänä tai itsenäisesti opiskelemalla. Koska opintosuoritukset annetaan oppimistulosten perusteella, ei ole merkitystä sillä, miten osaaminen on hankittu (ks. Werquin 2010; Hoffman & Jones 2016, 5–27). Muuttuvassa roolissaan opettajan on tunnettava erilaisten oppimisympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet oppimiselle ja ohjaukselle. Osaaminen

arvioidaan yhteistoiminnassa työelämän ja koulutuksen järjestäjän kanssa. Työelämän edustaja arvioi, miten opiskelija onnistui työtehtävissään. Koulutuksen järjestäjän edustaja arvioi, miten opiskelijan osaaminen suhteutuu tutkinnon perusteiden kuvaamiin osaamisvaatimuksiin ja arvioinnin kriteereihin. Koulutuksen laatu syntyy työelämän ja koulutuksen järjestäjän yhteistyöllä (ks. kuvio 1).

GRAFIikka SOLJA UPOLA

Kuvio 1 Siirtymä ei-osaamisperusteisuudesta osaamisperusteisuuteen

OSAAMISPERUSTEISUUDEN SUDENKUOPAT

Osaamisperustaisuuteen sisältyy haasteita. Osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta saattaa tulla pelkkä muodollisuus, jossa opiskelijan osaamista kuvaavat dokumentit eivät vastaa opiskelijan todellista osaamista. Aikaisemmin suoritettun tutkinnon tai työtodistusten perusteella opiskelijalle tunnustetaan osaamista, jota hänellä ei enää ole. Liiallisesta epäviralliseen oppimiseen luottamisesta voi seurata oppilaitoksessa tarjottavan ohjauksen ja opetuksen laadun heikkeneminen. Useimmiten tavoiteltavia oppituloksia ei saavuteta itsenäisesti non-formaalisti tai informaalisti vaan opettajan, opiskelijayhteisön ja työpaikkaohjaajan tuella. Pahimmillaan osaamisperusteisuuden soveltamisesta voi seurata yleinen alueellisen ja kansallisen osaamisen tason laskeminen. Näin käy, jos osaamisen arvioinnin näyttöjä ei suunnitella huolellisesti siten, että niissä aidosti varmistetaan, että opiskelija on saavuttanut tavoiteltavat oppimistulokset.

John Prestonin mukaan osaamisperusteinen oppimistuloksiin keskittyvä ammatillinen koulutus sivuuttaa oppimiseen liittyvän inhimillisen ulottuvuuden. Hänelle osaamisperusteisuuteen ei sisälly oppimista koskevaa näkemystä, vaan kysymys on ”ei-oppimista tai ei-inhimillisestä oppimista” koskevasta teoriasta (Preston 2017, 41). Osaamisperusteisuus katkaisee kausaalisuhteen yksilön henkisten muutosten ja hänen näyttämänsä osaamisen välillä. Yksilön oppimisella ja omilla kokemuksilla ei ole oppimistulosten arvioinnissa merkitystä, vaan arviointi kohdistuu tekemällä näytettyyn ja ulkoistettuun osaamiseen. Liitos yksilön ja osaamisen välillä on ”kvasioikeudellinen”:

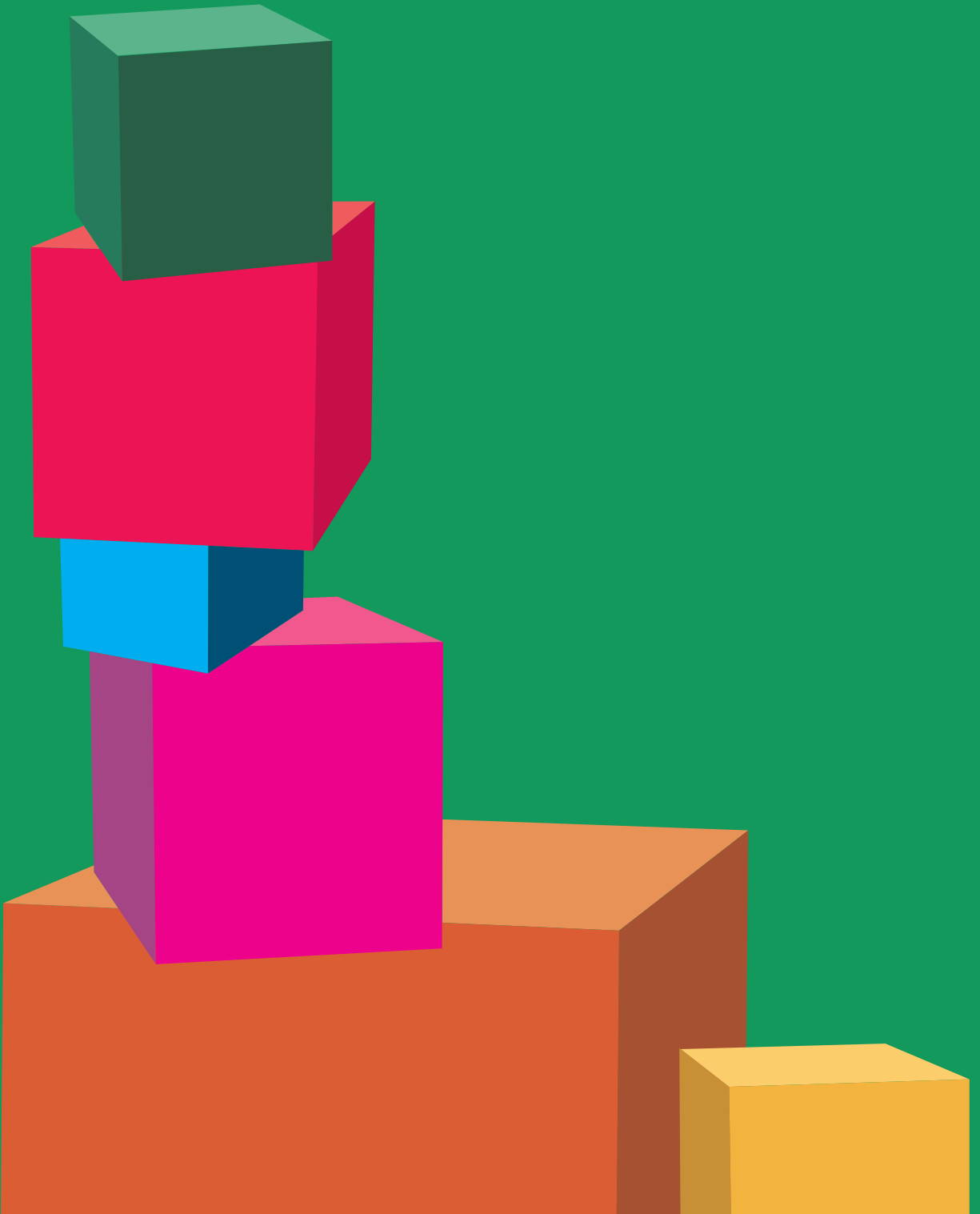
laillisen oikeuden osaamisen tunnustamiseen omaava instituutio kytkee työproses-
sissa näytetyn osaamisen yksilöön. Tämän jälkeen osaamisen hankkijalla on viralli-
sesti häneen liitetty osaaminen ja opinnot ovat edenneet. (Preston 2017.) Osaamis-
perusteisuus voi olla paluuta behaviorismiin, jossa ollaan kiinnostuneita ainoastaan
näkyvästä käyttäytymisestä riippumatta siitä, onko käyttäytyjä ihminen vai esimer-
kiksi robotti.

LOPUKSI

Osaamisperusteisuus on ollut 2000-luvun koulutus uudistusten avaintermi Suomessa.
Sillä on haluttu vahvistaa ammatillisen koulutuksen laatua. Vuonna 2018 ammatilli-
sen koulutuksen uudistukset huipentuivat ammatillisen koulutuksen reformiin.
Reformin tavoitteiksi asetettiin muun muassa joustavampi vastaaminen työ- ja elin-
keinoelämän osaamistarpeisiin, opintopolkujen rakentaminen yksilön tarpeiden ja
edellytysten mukaisesti ottaen huomioon työnantajan tarpeet, aiemmin eri tavoin
hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnistaminen, keskittyminen koulutuksessa
yksilöltä puuttuvan osaamisen hankkimiseen, koulutusprosessien ja resurssien käytön
tehostaminen, painopisteen siirtäminen osaamisen laadun varmistamiseen koulu-
tuksen sisällön tai keston tarkastelun sijaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018).
Parhaimmillaan osaamisperusteisuus tukee ammatillisen koulutuksen uudistuksen
tavoitteita. Samalla on kuitenkin vältettävä osaamisperusteisuuden sudenkuopat ja
huolehdittava siitä, että opettajilla ja työpaikkaohjaajilla on osaamisperusteisuuden
soveltamisen mahdollistava pedagoginen osaaminen.

LÄHTEET

- Ebersole, J. 2016. "Introduction" Teoksessa T. Goodyear (toim.) *Competence-Based Education & Assessment. The Excelsior Experience*. Hudson Whitman/Excelsior College Press. NY: Albany.
- ECVET opastyöryhmä 2015. ECVETin toimeenpano ammatillisessa koulutuksessa. Opas koulutuksen järjestäjille ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalaisen siirtojärjestelmän käyttöönottoon. Helsinki: Opetushallitus.
- Hoffman, M. & Jones, P. 2016. "Principles of Assessment. A Primer" Teoksessa T. Goodyear (toim.) *Competence-Based Education & Assessment. The Excelsior Experience*. Hudson Whitman/Excelsior College Press. NY: Albany.
- Kyndt, E. & Baert, H. 2013. "Antecedents of Employees' Involvement in Work-Related Learning: A Systematic Review". *Review of Educational Research*, June 2013, Vol. 83, No. 2, pp. 273–31.
- McLaren, P. & Giroux, H.A. 2001. "Radikaali pedagogiikka kulttuuripolitiikkana. Kritiikin ja antiutopianismin tuolle puolen" Teoksessa T. Aittola & J. Suoranta (toim.) *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 7.4.2020 osoitteesta <http://minedu.fi/amisreformi>.
- Preston, J. 2017. *Competence Based Education and Training (CBET) and the End of Human Learning. The existential thread of competency*. London: Palgrave McMillan.
- Werguin, P. 2010. *Recognizing Non-Formal and Informal Learning*. OECD. Haettu 7.4.2020 osoitteesta www.oecd.org/publishing/corrigenda.

Osaamisperustaisuus ammattikorkeakoulussa – Case Lapin ammattikorkeakoulu

Osaamisperustaisuuden taustalla vaikuttaa Bolognan prosessi, jonka tavoitteena on yhtenäistää eurooppalaisen korkeakoulualueen koulutusjärjestelmä siten, että opiskelija voi ylittää helpommin perinteiset valtiolliset rajat. Suomi on ollut mukana alusta asti, kun Bolognan julistus laadittiin vuonna 1999 (The European Higher Education Area). Ammattikorkeakoulujen osallistuminen yhtenäistämistyöhön käynnistyi vuonna 2004. Tuolloin Arene ry:n (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto) päätöksellä perustettiin ECTS-projekti, joka kesti aina vuoteen 2006 asti. Tämän jälkeen ammattikorkeakoulut ovat jatkaneet osaamisperustaisuuden edelleen kehittämistä ja huomioineet sekä eurooppalaisen että kansallisen tutkintojen viitekehyksen sisällöt.

Lapin ammattikorkeakoulu perustettiin kahden ammattikorkeakoulun, Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulujen, yhdistyessä vuonna 2014. Molemmissa ammattikorkeakoluissa oli toteutettu opetussuunnitelma uudistuksia osana Arenen käynnistämää ECTS-projektia (ks. esim. Juntti 2014; Kangastie & Mastosaari 2013). Tässä artikkelissa kuvaan osaamisperustaisuutta ja sen ilmenemistä käytännössä. Case Lapin ammattikorkeakoulu tuo esille vuosina 2014–2017 tehtyä osaamisperustaisuuden kehittämistyötä, sen lähtökohtia ja toteutusta.

MITÄ OSAAMISPERUSTAISUUDELLA TARKOITETAAN

Käsitteiden käytössä on viljelty sekä ”osaamisperustaisuutta” että ”osaamisperusteisuutta”. Suomisanakirjassa perusta viittaa *lähtökohtaan* ja *pohjaan* ja *peruste* puolestaan viittaa *lähtökohtana olevaan asiaan, syyhyn ja aiheeseen*. Karjalainen (2019) toteaa korkeakoulukielessä puhuttavan osaamisperustaisuudesta ja hänen mukaansa osaamisperustaisuus sanalla on tarkoitettu lähinnä osaamistavoitteiden muotoilua tutkinto-ohjelmiin. Osaamisperusteisuus viittaa toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja sen reformiin sekä koulutuksen toteuttamiseen siten, että opiskelija etenee oman osaamisensa lähtötasoon suhteutettua henkilökohtaista opinpolkua pitkin.

Taulukko 1 Osaamisen ja osaamisperustaisen opetussuunnitelman eri tulkintoja. (Mäkisen ja Annalan artikkelin pohjalta Kangasie 2016)

GRAFIikka SOLJA UPOLA

Competence (mon. competences) eurooppalainen ajattelu virallisissa EU-asiakirjoissa	Competency (mon. competencies) amerikkalainen ajattelu	Holistinen näkemys osaamisesta, lähentää competence ja competency -ajattelua toisiinsa = competencyn ilmaisu
painottaa taitoja (skills) ja niiden erilaisia jäsennyksiä	painottaa henkilöiden toimintaa ja potentiaalia	korostuu yksilön henkilökohtainen pääoma tai resurssi (competence), tietyt työn ja tehtävien vaatimukset (qualification) ja näiden vuorovaikutteinen suhde (qualification-in-use)
huomio kohdistuu standardien luomiseen ja tulosten mittaamiseen suhteessa ennalta määrättyyn minimiin	huomio kohdistuu millaisia prosesseja mahdollisimman ansiokas suoriutuminen edellyttää ja miten sitä voidaan arvioida	henkilökohtaisen pääoman lisäksi huomio on työn ja työelämän asettamissa rajoituksissa ja mahdollisuuksissa toteuttaa ja osoittaa yksilöllistä osaamista
viittaa siihen, mitä ihmiset osaavat tehdä, ennemminkin kuin mitä he tietävät, työntekijän kapasiteetti kohdata työn vaatimukset tuottamalla odotettu tulos (output) työorganisaation tarjoamissa olosuhteissa	viittaa työntekijän potentiaaliin ja erityispiirteisiin, kuten tietotaso, kyvyt, motiivit, ominaisuudet, minäkäsitys ja sosiaaliset roolit, jotka aikaansaavat tehokkaan ja ansiokkaan työtuloksen	yksilöille ominaisia toiminnan tapoja, jotka hän hallitsee ja käyttää mahdollisimman onnistuneeseen suoriutumiseen käsillä olevassa tehtävässä tai roolissa, tietyissä olosuhteissa ja tietyllä historiallisella hetkellä
kytkeytyy standardiin minimisuorituksesta ja tuloksesta	kiinnittyy käytäntöyhteisöjen toimintaan, jossa henkilölle tulisi tarjota sellaisia vaateita ja tehtäviä, joissa he saavat mahdollisuuden osoittaa henkilökohtaisen competencynsä	osaamisen tulkinat syntyvät kontekstuaalisten merkitysneuvottelujen kautta, johon osallistuvat henkilöstö, opiskelijat ja työelämä
korostuu kognitiiviset ja yksilökeskeiset näkökulmat	korostuu kognitiiviset ja yksilökeskeiset näkökulmat	korostuu yksilöiden osallisuuteen liittyvät kokemukset osana suoriutumista, mitkä ovat tiiviissä yhteydessä toimintaan eri käytäntöyhteisöissä
ops painottaa käyttäytymisen tavoitteiden muotoilua: tavoitelauseet kirjataan muutoslauseiksi, joissa oppiminen näkyy opiskelijoiden käyttäytymisen ja toiminnan transformaationa (joustamaton, vaikeaselkoinen jargon)	ops tavoitteellinen ja dynaaminen prosessi, johon heijastuu koulutuksen ideologinen, kulttuurinen, historiallinen, sosiaalinen ja globaali konteksti sekä yksilöiden identiteetin kehittymistä ja arvoja koskevat lähtökohdat	opsissa tulisi olla keskiössä opiskelijoiden sinnikkyyttä, analyttisyyttä, läsnäoloa ja sitoutumista, identiteettiä ja integriteettiä tukevia elementtejä = opiskelijan minän (being/self) tukemista
ops-dokumenttikeskiossä osaamistavoitteiden muotoilu, opiskelijoiden oppimiskokemukset	ops prosessiperustainen ja praktinen, syntyy ehdotuksena osaamisesta kriittisessä ja avoimessa prosessissa. Sisältö ja menetelmät kehittyvät, kun opiskelijat ja opettajat ovat yhdessä	ops on sekä dokumentti että prosessi, kehittyvä dynaamisessa vuorovaikutuksessa, jossa ympäröivää maailmaa tarkastellaan kokemuseräisesti
yksinomaan työelämän tarpeista lähtevien valmiuksien painottaminen, ilmentää kapea-alaista competencea	yhdistää työelämän ja koulutuksen tarpeet, vahvuutena näiden lähentyminen	tarpeet löytyvät dialogisessa ja rakentavassa yhteistoiminnassa ja tällöin pääsevät esille osaamisen monikerroksiset tulkinat: intellektuaaliset, professionaaliset, sosiaaliset, moraaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet

Osaamisperusteiseen ajatteluun kuuluu olemassa olevan osaamisen tunnistaminen ja kaikki tutkinnon perusteita vastaava osaaminen tunnustetaan. (Karjalainen 2019.) Osaaminen on paitsi tieteellinen kompleksinen käsite myös osa arkipäiväistä puhetta korkeakouluissa. Holistisen näkemyksen mukaan osaamista tulee jäsentää ja tarkastella kytkeytyneenä oppimiseen, jonka perustana on tiedon rakentaminen, mikä edellyttää intellektuaalisia kykyjä. Tiedon soveltaminen on yhteydessä yksilöiden sisäisen kapasiteetin hallitsemiseen, kehittymiseen ja hyödyntämiseen yhteisöjen sosiaalisessa toiminnassa. (Mäkinen & Annala 2010.) Taulukossa 1 olen tarkastellut Mäkisen ja Annalan (2010) artikkelin pohjalta osaamisen ja osaamisperustaisen opetussuunnitelman eri tulkintoja (Kangastie 2016).

Holistisen näkökulman mukaan osaamisperustaisuus tulee näkyväksi, kun opetussuunnitelmaprosessissa löydetään olennainen käsitys osaamisesta ja sen saavuttamisen tavoista yhdessä keskustellen työelämän, opettajien, henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Osaamisperustainen opetussuunnitelma ei ole irrallaan oppimisen syklisesti etenevästä prosessista. Edistyneen opetussuunnitelman kehittämisprosessin kriteereitä ovat opetussuunnitelmatyön linkittäminen työelämäyhteyksiin, oppimista ja osaamista koskeviin käsityksiin, oppimisympäristöihin, oppimisen tiloihin, oppimismenetelmiin ja arvioinnin tapoihin. Osaamiskeskustelujen rinnalla on käytävä keskustelua oppimisesta ja oppimisen organisoimisesta. Millä parhaalla mahdollisella tavalla opiskelijat hankkivat osaamista, joka muodostuu teoria-, käytäntö- ja kokemustiedon kokonaisuudesta (Poikela & Poikela 2005, 27, 31).

Korkeakoulutuksen osaamisperustaisuudelle on annettu erilaisia tulkintoja. Lineaariset tulkinnat sisältävät näkemyksen osaamisesta tuotoksena eli oppimistuloksina, produktina (competence). Lineaarissa näkökulmassa osaamista jäsennetään opetussuunnitelmassa etenemällä vaiheittain tavoitelähtöisesti, suunnitteleamalla oppimiskokemuksia ja pohtimalla tavoitteiden saavuttamisen arviointia. Dynaamiset tulkinnat korostavat osaamista prosessina (competency). Opetussuunnitelma on prosessi, jonka laatimisessa on annettava tilaa osaamista koskeville merkitysneuvotteluille ja yhteiselle luomiselle. Osaamisen dynaaminen tulkinta kiinnittää huomion opiskelijoiden toimintaan (Mäkinen & Annala 2012, 130, 135, 139.) Molempia osaamisperustaisuuden tulkintoja tarvitaan ammattikorkeakoulun koulutus- ja opetustehtävässä. Heikkisen (2019) mukaan puheissa ja keskustelussa korostuu teknisvälineelliset tavoitteet ja pyrkimykset tuotannon ja talouden tehostamiseen. Fronesis on käytännöllistä viisautta ja sen näkökulmasta pitäisi miettiä, miten koulutus tuottaa myös hyvää elämää.

OSAAMISPERUSTAISUUS KÄYTÄNNÖSSÄ - CASE LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU

Korkeakoulut ovat autonomisia opetussuunnitelmatyössään. Yhä enenevässä määrin opetussuunnitelmatyö ja niiden rakentaminen toteutetaan yhteistyönä korkeakoulun sisällä. Mukaan opetuksen ”käsikirjoituksen” rakennustyöhön kutsutaan työelämää

ja muita yhteistyökumppaneita. Opetussuunnitelmassa otetaan kantaa osaamistavoitteisiin, käytännön toteutuksen ja arviointiin.

Lapin ammattikorkeakoulun osaamisperustaisten opetussuunnitelmien kehittämissuunnitelma (OPS2017) toteutui vuonna 2014–2017 ja sen päätavoitteena oli rakentaa osaamisperustaiset opetussuunnitelmat kaikkiin tutkintoihin. Lisäksi keskeisenä tavoitteena oli yhtenäistää oppimisen organisointitapoja. Kehittämisen keskiössä oli opiskelijan oppimisprosessi. Kehittämistyötä ohjasi rehtorin vahvistama pedagogisen kehittämisen ja opetussuunnitelmien uudistamisen suunnitelma vuosille 2014–2017. Lisäksi kehittämistyötä ohjasi myös rehtorin vahvistama opetussuunnitelmien laatimisen perusteet -ohjeistus.

Osaamisperustaisuus tulee konkreettisesti esille ja näkyväksi opetussuunnitelmissa ja niiden toteutustavoissa. Olennaisen tärkeää on pohtia sitä, miten oppimista tulee organisoida, jotta hankittua osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan ja sen pohjalta hankitaan ja kehitetään. Tärkeää on myös miettiä, miten ohjataan opiskelijaa oman oppimispolkunsu rakentamisessa.

Yksilöllisen oppimisen rinnalla on yhtä tärkeää yhteisöllinen oppiminen ja sen mahdollistaminen esimerkiksi yhdessä työelämän kanssa. Työelämä kaipaa korkeakoulutetuilta ammatillisen osaamisen lisäksi myös yleistä, geneeristä osaamista. Valmistuneiden tulee osata olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, osata ongelmanratkaisua ja päätöksentekoa. Opettajien tuki ja ohjaus on tässä erityisen tärkeää. Ohjauksella ja palautteen antamisella tuetaan ammatillista kehittymistä ja ihmisenä kasvamista.

Opetussuunnitelmien kehittämisen ohella kävimme keskusteluja siitä, miten opitaan parhaiten ja hankitaan ammatissa tarvittavaa osaamista (Kangastie 2015). Tällöin huomio kiinnittyi oppimisen organisointiin ja yhteisölliseen oppimiseen.

Kuvio 1 Lapin ammattikorkeakoulun pedagoginen kehittäminen ja opetussuunnitelmien uudistaminen vuosina 2014–2017. (Kangastie 2019)

Oppimisnäkemykseksi rakentui osaamis- ja ongelma-perustainen oppiminen, jonka tavoitteena on ammatillisen osaamisen kehittyminen opiskelijakeskeisen ja aktivoivan oppimisen avulla. Keskiössä ovat ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitoja vahvistavat oppimis- ja kehittämisprojektit, jotka suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan opettajatiimien toimesta. (Kangastie & Mastosaari 2016 a ja b.) Kuviossa 1 on kuvattu kehittämisprosessin sisältöä ja etenemistä vuosittain.

OPS2017-työssä hyödynnettiin useita erilaisia rakennettuja kriteereitä esimerkiksi osaamisen ja osaamisperustaisen opetussuunnitelman eri tulkintoja (Kangastie 2016), osaamisperustaisen opetussuunnitelman kriteereitä (Kullaslahti 2014), kehittävän arvioinnin kriteereitä (Kangastie & Mastosaari 2016) ja OPS2017 laatimisen perusteista rakennettuja katselmointikriteereitä. Opetussuunnitelman ja sen toteutumisen edistämiseksi rakensimme oppaita ja ohjeita sekä opettajille että opiskelijoille. Muutoksen alkumatkalla vuonna 2015 kirjoitin seuraavasti:

Yhteinen matkamme kohti tulevaa on vasta alkanut, ja aika näyttää kuinka hyvin onnistuimme pedagogisessa uudistumisessa ja uudessa opettajuudessa. Uusi opettajuus rakentuu muutoksessa, yhteisessä toiminnassa, oppimiskeskeisyydessä ja osallistavassa oppimiskulttuurissa. Uudistumisen ja oppimisen kannalta tärkeää on myös matka kohti tavoiteltua päämäärää (Kangastie, 2015.)

Nyt on kaksi vuotta kulunut siitä, kun osaamisperustaiset opetussuunnitelmat on otettu käyttöön. Toteutustyötä on tehty näkyväksi useissa eri artikkeleissa esimerkiksi Pikkarainen 2019; Toppila 2019; Tekoniemi-Selkälä 2019; Mielikäinen, Angelva & Tepsa 2019; Kantanen & Ruottu 2019; Pirttinen 2020. Artikkeleissa tulee hyvin esille, miten monenlaisia asioita kiinnittyy osaamisperustaisuuteen ja sen toteuttamiseen. Näkökulmina voivat olla opettajuus, opiskelijan osaamisen kehittyminen, oppimisen organisointi työelämän ilmiön tai ongelman ympärille, TKI-toiminnan integrointi opetukseen ja osaamisen ja oppimisen arviointi. Yhteenvetona voidaan todeta Pikkaraisen (2019) mukaan, että ”Uusi OPS on opettanut tämän kahden olemassaolo vuotensa aikana jo nyt uusia tapoja oppia ja työskennellä. Opettajan näkökulmasta keskittyminen opiskelijan osaamisen kehittämiseen aivan uudella tavalla on samalla haastavaa, mutta palkitsevaa.”

LOPUKSI

Näkemykseni mukaan ammattikorkeakoulussa osaamisperustaisuus on muutakin kuin osaamistavoitteiden muotoilua koulutusten opetussuunnitelmiin. Lapin ammattikorkeakoulussa holistisuus tulee näkyväksi työelämän, opettajien ja opiskelijoiden yhteisenä käsityksenä osaamisesta ja sen hankkimisen tavoista. Tätä tavoitetta kohti on edetty yhteisten keskustelujen kautta ja yhdessä on pohdittu mitä on osaaminen, miten sitä hankitaan ja miten sitä arvioidaan. Erityistä huomiota on kiinnitetty oppimiseen ja palautteen antamiseen.

Lapin ammattikorkeakoulun osaamisperustaisten opetussuunnitelmien kehittämistyö on ollut sekä prosessia että lopputuotosta. Se on ollut sekä lineaarista että dynaamista toimintaa. Lineaarisuus on tullut näkyväksi yhteisissä keskusteluissa, joissa on pohdittu osaamiskokonaisuuksia, osaamistavoitteita ja arviointia. Dynaamisuus on tullut esille yhteisissä keskusteluissa siten, että korostettiin opetussuunnitelman olevan prosessi ei ainoastaan järjestelmään kirjattu dokumentti. Olemme myös korostaneet kolmen tiedon lajin kokonaisuutta, teoria-, käytäntö-, ja kokemustietoa ja niiden yhdistymistä osaamiseksi. Tällöin tiedon intressinä on sekä tekneä että fronesista – ei ainoastaan tuotannon ja talouden tehostamista vaan hyvän elämän tavoittelua yhdessä muiden ihmisten kanssa.

LÄHTEET

The European Higher Education Area. 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education Convened in Bologna on the 19th June 1999. Haettu 3.11.2015 osoitteesta

http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf.

Arene 2007. Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutukseen. Projektin loppuraportti. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, Helsinki.

Heikkinen, H. L.T. 2019. Osaamisperustaisuuden perusteet: Ammattikorkeakoulu ja tiedon tarkoitus. AMK-lehti/UASJournal 1/2019. Haettu 24.11.2019 osoitteesta <https://uasjournal.fi/1-2019/osaamisperustaisuuden-perusteet/>.

Juntti, M. 2014. Case: Keissi Kemi-Tornio: Miten mahdoton käännetään mahdolliseksi? Teoksessa J. Kullaslahti & A. Yli-Kauppara (toim.) Osaamisperustaisuudesta tekoihin. Osaamisperustaisuus korkeakouluissa (ESR) -hankkeen loppujulkaisu. Haettu 25.11.2019 osoitteesta https://www.rakennerahastot.fi/documents/12240/393710/Osaamisperustaisuudesta_tekoihin.pdf/eff15085-8cao-4e9f-9f83-41bbe8937a6d.

Kangastie, H. 2015. ”Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain lainattua, jotain sinistä” – pedagogista uudistamista Lapin ammattikorkeakoulussa 2/2015. <https://uasjournal.fi/tutkimus-innovaatiot/jotain-uutta-jotain-vanhaa-jotain-lainattua-jotain-sinista-pedagogista-uudistamista-lapin-ammattikorkeakoulussa/>.

Kangastie, H. 2016. Osaamisperustaisten opetussuunnitelmien ja ongelmaperustaisen oppimisen kehittäminen. Teoksessa H. Kangastie (toim.) Laadukasta oppimista ja osaamista Lapin ammattikorkeakoulussa. LAPIN AMKIN julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 2/2016. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=9b408803-967c-4f32-a4d5-f6c5760e11a2>.

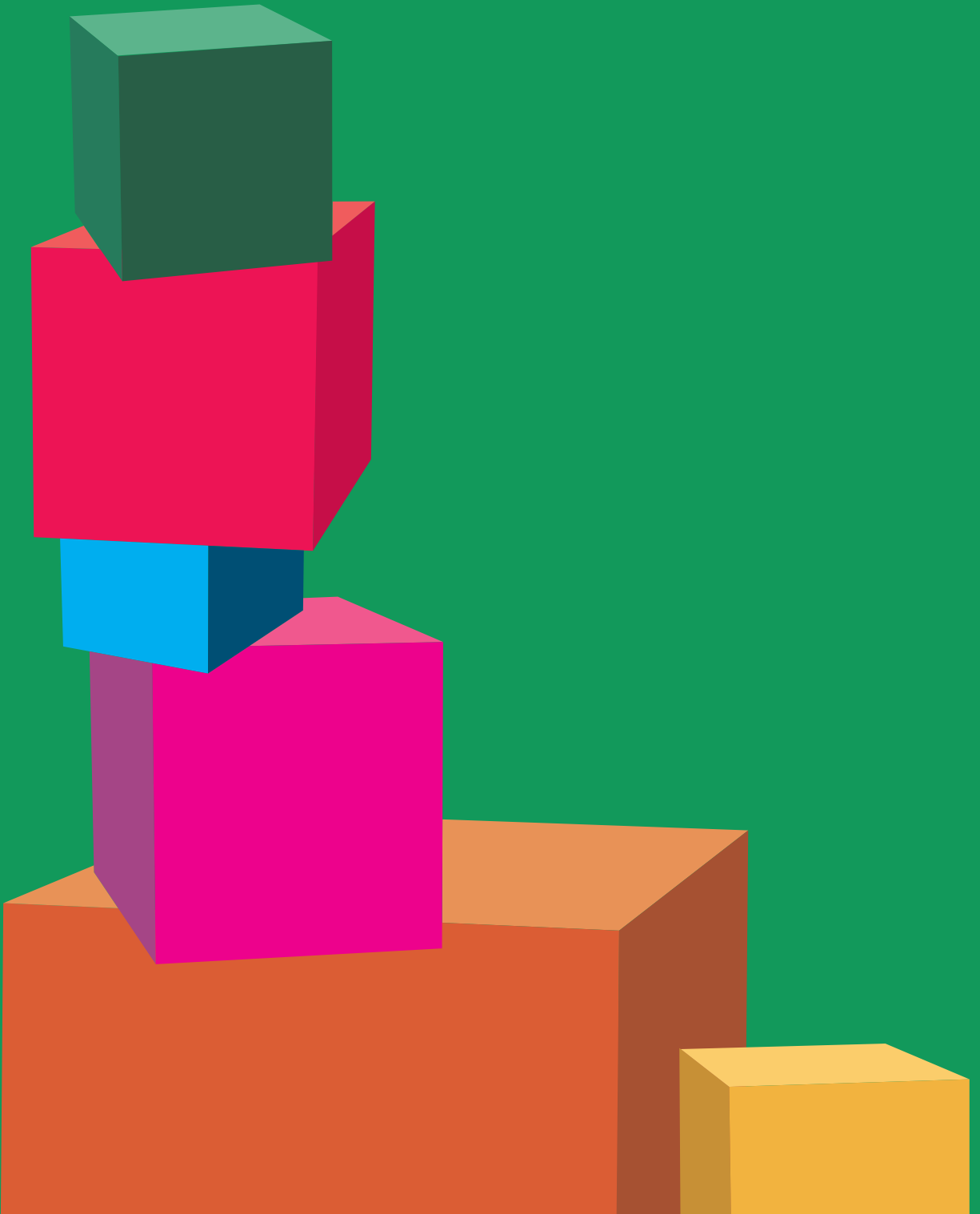
Kangastie, H. 2019. Osaamisperustaisten opetussuunnitelmien kehittämistyö Lapin ammattikorkeakoulussa – prosessia ja lopputulosta. UAS Journal. 1/2019 Katsaus. <https://uasjournal.fi/katsaus/osaamisperustaisten-opetussuunnitelmien-kehittamistyö-lapin-amk/#1458134585005-b3f22396-5506>.

Kangastie, H. & Mastosaari, P. 2013. OPETTAJAN OPAS. OSAAMIS- JA ONGELMAPERUSTAINEN OPPIMINEN (Competence and Problem Based Learning,

- CPBL) Rovaniemen ammattikorkeakoulussa. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja D nro 11. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <http://www.ramk.fi/loader.aspx?id=b8d14cbb-95df-4360-ad82-634bbee92be>.
- Kangastie, H. & Mastosaari, P. 2016 a. Oppimisen organisointi – opas opettajille. Osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen Lapin ammattikorkeakoulussa. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. C. Oppimateriaalit 1/2016. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107158/C%201%202016%20Oppimisen%20organisointi.pdf>.
- Kangastie, H. & Mastosaari, P. 2016 b. Osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen Lapin ammattikorkeakoulussa – opiskelijan opas. Haettu 24.11.2019 osoitteesta <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=24647cb9-00ec-4853-881c-6e264c11f10b>.
- Kangastie, H. & Mastosaari, P. 2016. Arvostelusta osaamisen ja oppimisen kehittävään arviointiin. Teoksessa H. Kangastie (toim.) Laadukasta oppimista ja osaamista Lapin ammattikorkeakoulussa, 59–74. LAPIN AMKIN julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 2/2016. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=9b408803-967c-4f32-a4d5-f6c5760e11a2>.
- Kantanen, M.-S. ja Ruottu, M. 2019. Towards mechanical engineers' expertise with Problem Based Learning. SEFI 47th Annual Conference Varietas delectat... Complexity is the new normality. Proceedings. Haettu 25.11.2019 osoitteesta https://www.sefi.be/wp-content/uploads/2019/10/SEFI2019_Proceedings.pdf.
- Karjalainen, A. 2019. Vahvaa osaamisperustaisuutta korkeakouluihin. AMK-lehti/ UASJournal 1/2019. Pääkirjoitus. Haettu 24.11.2019 osoitteesta <https://uasjournal.fi/paakirjoitus/vahvaa-osaamisperusteisuutta>.
- Kullaslahti, J. 2014. Opetuksesta ja opiskelusta osaamiseen – kriteeristön tausta-ajatuksia. Teoksessa J. Kullaslahti & A. Yli-Kauppila (toim.) Osaamisperustaisuudesta tekoihin. Haettu 23.1.2019 osoitteesta http://ospe.utu.fi/materiaalit/Osaamisperustaisuudesta_tekoihin.pdf.
- Mielikäinen, M., Angelva, J. ja Tepsa, T. 2019. From Customer Projects to ECTS. SEFI 47th Annual Conference Varietas delectat... Complexity is the new normality. Proceedings. Haettu 25.11.2019 osoitteesta https://www.sefi.be/wp-content/uploads/2019/10/SEFI2019_Proceedings.pdf.
- Mäkinen, M. & Annala, J. 2010. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman monet merkitykset korkeakoulutuksessa. Kasvatus ja Aika 4(4) 2010, 41–61. Haettu 24.11.2019 osoitteesta http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=346.
- Mäkinen, M. & Annala, J. 2012. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman kahdet kasvot. Teoksessa M. Mäkinen, J. Annala, V. Korhonen, S. Vehviläinen, A.-M. Norrgrann, P. Kalli & P. Svärd (toim.) Osallistava korkeakoulutus, 127–151. Haettu 25.11.2019 osoitteesta https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66366/osallistava_korkeakoulutus_2012.pdf.
- Pikkariainen, A. 2019. Koneinsinöörejä kouluttamassa – osaamisperustainen oppiminen. Teoksessa H. Alaniska, H. Keurulainen & T.-M. Tauriainen (toim.) Osaamisperustaisia käytäntöjä korkeakouluissa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 58. Haettu 24.11.2019 osoitteesta <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019081424209>.

- Pirttinen, V. 2020. Kokemuksia työn opinnollistamisesta. Viitattu 9.4.2020. <https://www.lapinamk.fi/blogs/Kokemuksia-tyon-opinnollistamisesta/elbc0y4s/9f3873b8-e20f-4452-bbf6-717372f269fe>.
- Poikela, E. & Poikela, S. 2005. Ongelmaperustainen opetussuunnitelma. Teoria, kehittäminen ja suunnittelu. Teoksessa: E. Poikela & S. Poikela (toim.) Ongelmista oppimisen iloa. Ongelmaperustaisen pedagogiikan kokeiluja ja kehittämistä. Tampere: Tampere University Press. Haettu 4.5.2020 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65756/951-44-6410-9.pdf?sequence=>.
- Toppila, R. 2019. Ongelmaperusteinen oppiminen kiertotalouden opintokokonaisuuden määrittelyssä: CaseTapojärvi.

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sujuvia siirtyimiä vahvistamassa

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen lähtökohtana on elinikäisen ja jatkuvan oppimisen periaate, jonka mukaan opiskelijan osaaminen syntyy sekä muodollisessa koulutusjärjestelmässä hankitusta osaamisesta että sen ulkopuolella hankitusta epävirallisesta oppimisesta, työelämästä hankitusta osaamisesta ja arkioppimisesta. Osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella pyritään tekemään näkyväksi ja tunnustamaan opiskelijan kaikki tiedot ja taidot riippumatta siitä, miten tai missä ne on hankittu (Opetushallitus 2019.) EPPA-hanke on toimintansa aikana tehnyt tavoitteellisesti näkyväksi osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessia. Tavoitteena on ollut sujuvat siirtyvät toisen asteen ammatillisen koulutuksen aikana ja kouluasteelta toiselle siirryttäessä erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntämällä.

OSAAMISEN TASOT OSAAMISEN TUNNISTAMISEN JA TUNNUSTAMISEN VIITEKEHYKSENÄ

European Qualification Framework (EQF) ja sen pohjalle rakentuva National Qualification Framework (NQF) antavat toimivia työkaluja ja esittelevät oppilaitosmaailmassa hyvin tunnetun tavan osoittaa osaamista (Pakanen 2020). Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF) on yhteinen eurooppalainen viitekehys, jonka avulla eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintoja verrataan toisiinsa. Viitekehyksessä tutkinnot ja osaaminen on jaoteltu kahdeksalle tasolle (kuvio 1), jotka kattavat koko tutkintojen kirjon oppivelvollisuuskoulutuksen päättymisestä aina korkeimpaan akateemisen ja ammatillisen koulutuksen tasoon (Euroopan Unioni 2019.) Suomessa on käytössä Kansallinen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys (NQF) (Opetushallitus 2017; L93/2017). Viitekehyksessä kuvataan suomalaisten tutkintojen edellyttämä osaaminen oppimistuloksina sovituin kriteerein tietoina, taitoina ja pätevyysinä EQF:n tasokuvausten pohjalta. Tasoluokitus on viitteellinen ja antaa kuvan tutkintojen tuottamasta osaamisesta.

Kuvio 1 Tutkintojen viitekehys Suomessa (Opetushallitus 2019)

Osaamisen tasot ja oppimistulosten kuvaukset parantavat tutkintojen selkeyttä ja vertailtavuutta. Ne myös edistävät yleisesti painopisteen siirtymistä kohti asiakasläh- töisyyttä ja osaamisperustaisuutta. Osaamisen tasot toimivat hyvänä apuvälineenä tutkintojen ja osaamistasojen vertailtavuudessa. Osaamisen tasoja voidaan kuvata monilla eri tavoilla. Yleisimmin osaamista kuvataan yksilön kehittymisen kautta kohti asiantuntemusta ja pätevyyttä. Mukana on usein myös elinikäisen oppimisen ja uudistumisen näkökulma, johon liittyy osaamisen kehittäminen koko elämän ajan. (Pakanen 2020.) Taulukossa 1 on kuvattu osaamistuloksia tasoilla 4 ja 6.

Taulukko 1 Tutkintojen viitekehysten 4 ja 6 -tasojen kuvaukset (OPH 2019)

OSAAMIS- TULOKSET JA OSAAMISEN TASOT	TIEDOT teoria- ja/ tai faktatietoja	TAIDOT kognitiivisia (loogisen, intuitiivisen ja luovan ajattelun käyttö) ja käytäntöön liittyviä (kätevyys ja menetelmien, materiaalien, työkalujen ja -välineiden käyttö)	PÄTEVYYS oppijan kykyä soveltaa tietoja ja taitoja itsenäisesti ja vastuullisesti
Tason 4 olennaiset oppimis- tulokset	työ- tai opintoalan fakta- ja teoriatiedot laajoissa asiayhteyksissä	tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot, joita vaaditaan tuotettaessa ratkaisuja työ- tai opintoalan erityisongelmiin	itsenäinen työskentely noudattaen yleensä ennustettavien, mutta mahdollisesti muuttuvien työ- tai opintoympäristöjen suuntaviivoja muiden suorittamien rutiinitehtävien valvonta, osittaisen vastuun ottaminen työhön tai opintoihin liittyvien toimien arvioinnista ja parantamisesta
Tason 6 olennaiset oppimis- tulokset	edistyneet työ- tai opintoalan tiedot, joihin liittyy teorioiden ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen	edistyneet taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa ja kykyä innovaatioihin ja joita vaaditaan erikoistuneella työ- tai opintoalalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseen	monimutkaisten teknisten tai ammattillisten toimien tai hankkeiden johtaminen, vastuun ottaminen pääöksenteosta ennakoimattomissa työ- tai opintoympäristöissä vastuun ottaminen yksittäisten henkilöiden ja ryhmien ammatillisen kehityksen hallinnasta

EPPA-hankkeessa yhtenä keskeisenä lähtökohtana on ollut kehittää joustavia ja sujuvia siirtymiä ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta korkeakouluun. Kouluasteelta toiselle siirryttäessä osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on huomioitava tutkintojen viitekehys ja osaamisen tasot (ks. taulukko 1). Toisen asteen opiskelija saavuttaa valmistuessaan tason 4 ja korkeakouluopinnot sijoittuvat tasoille 6, 7 ja 8. Ammatillisen koulutuksen opiskelijan siirtyessä toiselta asteelta korkeakouluun ja edetessään korkeakouluopinnoissa, osaamisen tasolta 4 siirrytään kohti tasoa 6. Esimerkiksi ammattikorkeakoulussa opiskelijan ammatillinen kasvu alkaa perehtyjästä harjaantujaksi, sekä jatkuu soveltajasta kehittäjäksi (taso 6) ja YAMK-tutkinnon jälkeen työelämän asiantuntijaksi (NQF 7).

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA

Ammatillisen koulutuksen reformissa painottuvat osaamisperusteisuus, asiakasläh- töisyys ja työelämäyhteistyö, jotka toteutuvat ensisijaisesti opiskelijan opintojen henkilökohtaistamisen kautta. Henkilökohtaistamisen lähtökohtana on opiskelijan aiemmin hankkiman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen suhteessa tutkin- non perusteiden ammattitaitovaatimuksiin. (Kukkonen & Raudasoja 2018.) Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen avulla opiskeluprosessista tehdään mielekäs kaikki- en toimijoiden kannalta ja vältetään tarpeeton päällekkäinen koulutus ja osaamisen arviointi. Kun tiedetään, mitä opiskelija jo osaa, koulutusta voidaan suunnata tarkoi- tuksenmukaisesti puuttuvan osaamisen hankkimiseen (Saranpää 2009; Opetushalli- tus 2020.) Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opiskelevalle osaamisperus- teinen opiskelu tarkoittaa, että osaamista voi hankkia monin eri tavoin ja hyödyntää oppimisen rajattomat mahdollisuudet ajasta, paikasta ja kontekstista riippumatta (Happo & Lehtelä 2015).

Osaamisperusteisessa opiskelussa osaaminen ratkaisee. Osaaminen on yksilön pääomaa ja jokaisen osaamisprofiili on ainutlaatuinen. Osaamisen tunnistamisen prosessissa opiskelijan osaamista voidaan määritellä esimerkiksi taitoina, kyvykkyy- tenä, pätevyyttenä tai asiantuntemuksena. Osaamista on usein vaikeaa määritellä yksiselitteisesti, mutta sen voidaan katsoa koostuvan tiedoista, taidoista, kokemuksista, asenteista ja verkostoista. Tietoa on voinut karttua muun muassa opintojen aikana ja taitoa käytännön tekemisen kautta. Kokemuksen ajatellaan usein olevan työkoke- musta, mutta myös elämäkokemus ja esimerkiksi harrastukset ovat tuottaneet osaa- mista. Verkostoilla voidaan tarkoittaa ajan tasalla pysymistä ja yhteiskunnassa tapah- tuvien asioiden seuraamista. (Pakanen 2020.)

Osaamista tunnistettaessa sitä voidaan määritellä myös sen lajin mukaan. Osaamisen hankkiminen voi olla formaalia (koulujärjestelmän piirissä tapahtuvaa oppimista), nonformaalia (epävirallista, suunniteltua ja organisoitua koulujärjestelmän ulkopuo- lella tapahtuvaa oppimista) sekä informaalia (suunnittelematonta arkioppimista tai itseopiskelua). Osaaminen on voitu hankkia myös näiden kaikkien kontekstien yhtei- senä tuloksena. Kun opiskelija osaamisen tunnistamisen prosessissa osoittaa osaa- mistaan, niin mikään näistä oppimisen ja osaamisen hankkimisen tavoista ei ole toista arvokkaampi. Kaikki osaamisen hankkimisen osa-alueet ovat yhtä tärkeitä ja arvokkaita, mutta nyky-yhteiskunnassa tarvitaan entistä enemmän myös kykyä hyö- dyntää osaamista, olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, toimia joustavasti, oppia, vaikuttaa, reflektoida ja toimia yrittäjämäisesti sekä organisoida toimintaa. (Happo & Lehtelä 2015; Haltia 2011, 57–56; Pakanen 2020.)

Osaamisen tunnistamisen kannalta on olennaista tunnistaa myös opiskelijan oppimisvalmiuksia ja oppimisoosaamista. Tutkinnon henkilökohtaistamista suunni- teltaessa olisi hyvä ymmärtää opiskelijan oppimistyyliä, joka Saranpään (2009) mukaan on suoraan yhteydessä siihen, millaisiin oppimisympäristöihin opiskelemi- nen tulee viedä. Toiselle oppilaitos on hyvä oppimisympäristö opiskella, toiselle työ-

paikka on parempi oppimisympäristö, kun taas kolmannelle kannattaa etsiä näiden erilaisia yhdistelmiä (Saranpää 2009).

Osaamisen tunnistaminen prosessin aikana opiskelijan aiemmin hankkiman osaamisen selvitetään opiskelijan toimittamien asiakirjojen (tutkintotodistukset, työtodistukset tai muut todistukset) ja muiden selvitysten (osaamiskartoitukset, haastattelut tai muut menetelmät) perusteella. Kaikki opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen pyritään tunnistamaan. (Opetushallitus 2020.) Opiskelijalta tämä vaatii oman osaamisen osoittamista, jolloin tärkeinä kriteereinä näyttäytyvät hyväksyttävyyden, riittävyys, luotettavuus ja ajantasaisuus. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa osaamisen tunnistamiseen etenevä osaamisen osoittaminen edellyttää, että opiskelijan osaaminen vastaa suoritettavan tutkinnon perusteissa määriteltyjen tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteita. (Opetushallitus 2020; Pakanen 2020.)

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessia koskevat samat säädökset kuin osaamisen arviointiakin. Arvioinnin kokonaisvastuu on aina opettajalle. Osana arviointia toteutuva opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi voi olla opettajille haasteellista, vaikkakin sen toteuttaminen on keskiössä osaamisperusteisessa koulutuksessa. Opettajat saattavat tunnistaa opiskelijan osaamista, mutta jättävät silti tunnustamisen tekemättä. Tämä johtuu osittain opettajien arkuudesta arvioida muualla hankittua osaamista. (Eskola-Kronqvist & Raudasoja 2018.) Rajalan (2018) mukaan toisen asteen ammatillisissa tutkinnoissa pääsääntöisesti tunnistettava ja tunnustettava osaaminen on hankittu aikaisemmilla ammatillisilla opinnoilla, aikaisemmilla tutkinnoilla tai työkokemuksella. Arkioppimisen, harrastus- tai järjestötoiminnan perusteella hankittua osaamista tunnustetaan erittäin vähän. Dokumentoinnissa osaamisen tunnistaminen tehdään tutkintotodistuksen, työtodistuksen tai pätevyuden tunnustavan asiakirjan perusteella. (Rajala 2018.)

EPPA-hankkeen opiskelijapilotointien yhteydessä tunnistettiin vastaavan kaltainen ilmiö. Erityisen selvästi se tuli esille Kansainväliset oppimisympäristöt -polulla opiskelijoita ohjattaessa. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessia tehtiin näkyvämmäksi työstämällä paikallisesti tarjottava ammatillinen tutkinnonosa (Kansainvälinen osaaja, International talent, 15 osp), joka laajentaa Kansainväliset oppimisympäristöt -polun määritelmää koskemaan kansainvälisten liikkuvuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjän toimialueella kotikansainvälistymistä sekä kotimaan monikulttuurisia yhteyksiä. Tutkinnon osan odotetaan olevan osaamiskokonaisuus, joka tekee näkyvämmäksi myös nonformaalin ja informaalin oppimisen Kansainvälisissä oppimisympäristöissä ja siten edesauttaa opiskelijan osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN LAPIN KORKEAKOULUISSA

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi lähtee liikkeelle opiskelijasta. Opiskelija voi hakea sitä, jos kokee, että hänellä on korkeakoulun tutkinnon tavoitteiden mukaista osaamista ja hän haluaa sen tunnustettavaksi opintoihinsa. Lähtökohtana on, että opiskelija pyrkii tekemään osaamisensa näkyväksi eli tunnistamaan hankkimaansa osaamista. Olemassa olevaa osaamista tulee tunnistaa ja tunnustaa ja opiskelijan oppimista pitää arvioida jatkuvasti opintojen aikana sekä antaa palautetta. Arvioinnin tulisi olla opiskelijaa innostavaa, motivoivaa ja oppimista tukevaa sekä oikeudenmukaista. Opiskelija tarvitsee palautetta edistymisestään koko koulutuksen ajan. (Ouakrim-Soivio 2016.)

Korkeakoulut määrittelevät osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessin periaatteet ja päättävät prosessin etenemisestä sekä siihen liittyvien asioiden käsitteilystä. Lapin ammattikorkeakoulussa ja Lapin yliopistossa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi pohjautuu korkeakoulujen HOT ja AHOT -ohjeistuksiin. Opiskelijan osaamista verrataan tutkinnon ja opintojaksojen tavoitteisiin ja arviointikriteereihin. (Lapin ammattikorkeakoulu 2017; Lapin yliopisto 2017.)

EPPA-hankkeessa on tuotettu selvitys osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöistä kouluasteelta toiselle siirryttäessä. Selvityksessä on pureuduttu kansalliseen tutkintojen viitekehukseen, osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, Lapin korkeakoulujen käytäntöihin sekä pohdittu niiden merkitystä opiskelijoiden ohjaukseen Korkeakoulutus -polulla (Löf, Koivuranta, Kähkönen, Romakkaniemi & Syväjärvi 2019). Selvitystä on hyödynnetty hankkeen oppimispolkujen ja oppimisympäristöjen edelleen kehittämisessä, Korkeakoulutus -polulle tehdyissä ohjausmateriaaleissa sekä hankkeen järjestämän täydennyskoulutuksen sisällöissä.

Hakukelpoisuuden antavaa tutkintoa ja opintoja ei voida hakea suoraan korvaavuutena korkeakoulututkintoon. Kuitenkin esimerkiksi saman alan ammatillisen perustutkinnon opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan esimerkiksi osaamisen näytöillä. Osaamisen näytön hyväksymisen perusteet määräytyvät korkeakoulujen määrittelemistä koulutusten ja opintojaksojen osaamiskriteereistä. Eri osaamisaloilla ja koulutuksissa käytetään erilaisia osaamisen osoittamisen tapoja. Osaamisen osoittamisessa voidaan käyttää niin erilaisia todistuksia kuin myös erilaisia kirjallisia töitä ja esimerkiksi suullisia kuulusteluja (Löf ym. 2019).

Myös EPPA-hankkeessa edelleen kehitettyjen väyläopintojen yhtenä peruslähtökohtana on osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä osaamisen näytöt. Väyläopinnot ja osaamisen näytöt nopeuttavat opiskelijan opintoja, kehittävät itsearviointitaitoja ja poistavat päällekkäisiä opintoja. Osaamisen tunnistaminen kouluasteelta toiselle siirryttäessä on sujuvan etenemisen kannalta olennaista. Osaamisen tunnistamisen kautta opiskelijat oppivat tunnistamaan ja tiedostamaan omaa osaamista ja kertomaan siitä. Opiskelijat oppivat hahmottamaan opintojensa rakennetta ja vaatimuksia, koska osaamisen tunnustamista hakiessa opiskelija perehtyy koulutuksen

opetussuunnitelmaan ja peilaa omia taitojaan siinä kuvattuihin osaamistavoitteisiin (ks. julkaisun artikkeli *Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua*).

OSAAMISTA TULEVAISUUDEN TYÖELÄMÄÄ VARTEN

Osaamistarpeiden tunnistamisen ja tunnustamisen kehittämisessä on tärkeää huomioida tulevaisuuden työelämän osaamistarpeet ja niiden muutokset ennakoivasti. Osaamisen ennakkointifoorumin ennakkointiryhmät arvioivat tulevaisuuden osaamista toimialaryhmittäin vuoteen 2035 ja näissä arvioissa korostuivat erityisesti teknologiseen kehitykseen ja digitalisaatioon liittyvät osaamiset, oli ammattiala mikä tahansa (Opetushallitus 2019b). Digitaalisten osaamisten lisäksi tulevaisuuden osaamistarpeina korostuvat yleisemmät inhimilliset osaamistarpeet, joita ei voi automatisoida koneiden hoidettavaksi. Näitä ovat muun muassa vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidot, kokonaisuuksien hallinta, luovuus, muutososaaminen ja oppimiskyky. (Opetushallitus 2019c.) Vastaavia osaamistarpeita on määrittänyt myös World Economic Forum (WEF 2016):

1. Kompleksinen ongelmanratkaisu
2. Kriittinen ajattelu
3. Luovuus
4. Sosiaaliset taidot
5. Yhteistyötaidot
6. Tunneäly
7. Päätöksentekokyky
8. Palveluorientoituneisuus
9. Neuvottelutaidot
10. Kognitiivinen joustavuus

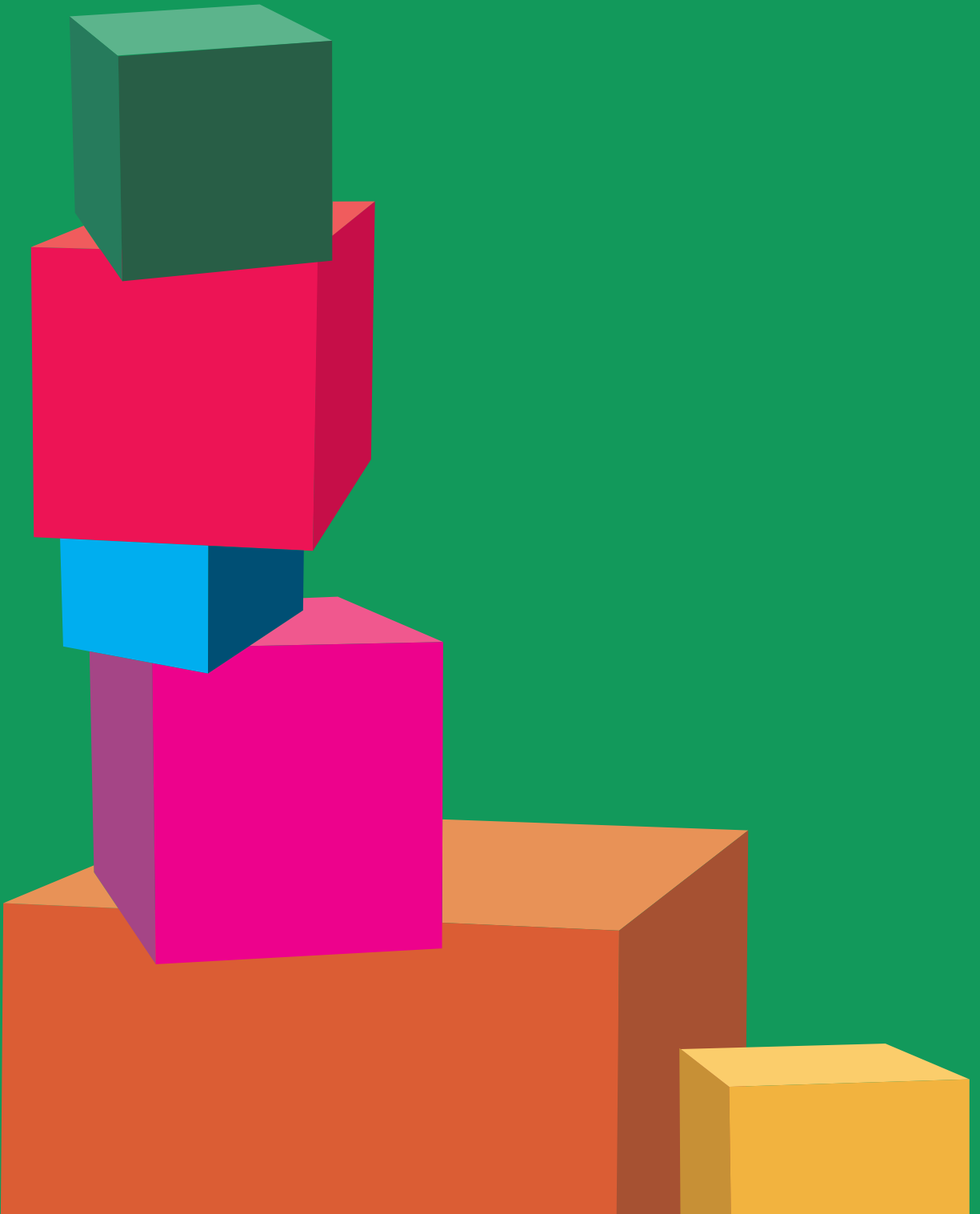
Nämä osaamistarpeet asettavat haasteita tulevaisuuden työelämässä tarvittavien osaamisten tunnistamiselle ja tunnustamiselle. Opiskelijalle keskeisiksi taidoiksi muodostuvatkin omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen ja tunnustaminen osana itsearviointia sekä kyky ja motivaatio pohtia, reflektoida ja perustella olemassa olevaa osaamistaan. Tulevaisuuden taitoja voi ennakoivasti harjoitella kirjoittamalla ja dokumentoimalla oppimiskokemuksiaan ja keräämällä palautetta ja dokumentteja saavutuksistaan. Dokumentointi ei ole vain lopputuloksen näkyväksi tekemistä, vaan keskiössä on oma kehittyminen ja osaamisen arviointi tulevaisuuden työelämää varten. Se toimii oivallisesti todisteena ja osoituksena osaamisesta. (Happo & Perunka 2016; Pakanen 2020.)

LÄHTEET

- Eskola-Kronqvist, A. & Raudasoja, A. 2018. Arvioinnin käytäntöjä ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Julkaisussa H. Kukkonen & A. Raudasoja (toim.) Osaaminen esiin – Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperustaisuus. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 23. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>.
- Euroopan unioni 2019. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys elinikäisen oppimiseksi. Haettu 4.3.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/leaflet_fi.pdf.
- Haltia, P. 2011. Toimivaan osaamisperustaisuuteen. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 13 (4), 57–67. Haettu 29.4.2020 osoitteesta https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikak_2011_4_lehti.pdf.
- Happo I. & Lehtelä, P. 2015. Osaamisen osoittaminen – praktista toimintaa ja syvälistä ajattelua. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 8. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.theseus.fi/handle/10024/88460>.
- Happo, I. & Perunka, S. 2016. Miten sinä haluaisit osaamisesi osoittaa? Henkilökohdistetun opintopolun toteutuminen Ammatillisen opettajakorkeakoulun opetusharjoittelussa Oulun ammattikorkeakoulussa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 18: 2, 54–72. Haettu 4.5.2020 osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi/oa/2489-5822/18/2/mitensin.pdf>.
- Kukkonen, H. & Raudasoja, A. 2018. Osaamisperusteinen ammatillinen koulutus. Julkaisussa H. Kukkonen & A. Raudasoja (toim.) Osaaminen esiin – Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperustaisuus. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 23. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>.
- Lapin ammattikorkeakoulu 2017. Hankitun osaamisen arviointi ja hyväksilukeminen Lapin ammattikorkeakoulussa. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://julkiset.lapinamk.fi/DropOffLibrary/Lapin%20AMK%20Hankitun%20osaamisen%20arviointi%20ja%20hyvaksilukeminen%20HOT.pdf>.
- Lapin koulutuskeskus REDU 2019. Kansainvälinen osaaja – International talent. Paikallisesti tarjottava ammatillinen tutkinnon osa. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <https://rokki.redu.fi/koulutuspalvelukuvaukset/layouts/15/start.aspx#/yhteiset/Forms/Tutkinnoittain.aspx>.
- Lapin yliopisto 2017. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Lapin yliopistossa. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=83402f2c-1d3f-42cc-a372-1f9c9508ed60>.
- Löf, J., Koivuranta, J., Kähkönen, S., Romakkaniemi, A. & Syväjärvi, T. 2019. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen -selvitys. Erilaisia polkuja pitkin ammattiin (EPPA) -hanke. Julkaisematon lähde.
- Opetushallitus 2019. Kansallinen ja eurooppalainen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-viitekehukset>.

- Opetushallitus 2019b. Tulevaisuuden osaamistarpeita arvioitu aloittain. Haettu 25.5.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2019/tulevaisuuden-osaamistarpeita-arvioitu-aloittain>.
- Opetushallitus 2019c. Osaamisen ennakointifoorumi – Osaamiskorttipakka. Haettu 25.5.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaamiskortit_verkkoversio_1.pdf.
- Opetushallitus 2020. Osaamisen arviointi ammatillisessa koulutuksessa. Haettu 27.4.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osaamisen-arviointi-ammattillisessa-koulutuksessa>.
- Ouakrim-Soivio, N. 2016. Oppimisen ja osaamisen arviointi. Keuruu: Otava.
- Pakanen, L. 2020. Tunnista ja tunnusta osaaminen. Opintokeskus Sivis. Verkkomateriaali. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <https://www.ok-sivis.fi/tunnista-ja-tunnusta-osaaminen/osaamisen-tunnistaminen.html>.
- Rajala, T. 2018. Osaamisen tunnustamisen prosessin hahmottelua maratassa. Julkaisussa H. Kukkonen & A. Raudasoja (toim.) Osaaminen esiin – Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperustaisuus. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 23. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>.
- Saranpää, M. 2009. Osaamisen tunnistaminen – Työkirja ammattikorkeakouluille. HAAGA-HELIA. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <http://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut/Julkaisut/tyokirjajaweb.pdf>.
- WEF 2016. The Future of Jobs. Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. Global Challenge Insight Report. World Economic Forum. Haettu 25.5.2020 osoitteesta <http://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/>.

Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua

Sujuvien siirtymien kehittäminen ja ohjaus koulutuspolun siirtymä- ja nivelvaiheissa ovat keskiössä reformin onnistuneen toimeenpanon takaamisessa. Moniammatillinen yhteistyö ja henkilöstön sitoutuminen ohjaukseen tukevat merkittävästi koulutukseen hakeutumisen ja siirtymien onnistumista. Kouluttautumisen tapoja joustavoitetaan ja opiskelijan on mahdollista rakentaa oman osaamisensa ja osaamistavoitteidensa mukainen yksilöllinen opintopolku. Tämä vaatii ohjausta ja organisaatorajat ylittävää yhteistyötä. Tärkeää olisi, että toisen asteen koulutuksen järjestäjät pystyisivät toiminnallaan sujuvoittamaan opiskelijan polkua ammatillisessa koulutuksessa siten, että yksilölliset valinnat olisivat mahdollisia ja tukisivat jatko-opintoihin siirtymisessä. (Opetushallitus 2017, 5–8.)

Karvin (2016) selvityksestä ilmenee, että keskeisiä kehittämistarpeita toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ovat jatko-opintoihin ohjauksen toimintamallien selkeyttäminen organisaatiotasolla sekä ohjauksen toimivuuden varmistaminen. Opiskelijat itse kaipaavat jatko-opintomahdollisuuksia koskevaa tietoa ja ohjausta nykyistä enemmän ja nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. (Karvi 2016, 2.) Tämän saman huomion teimme myös EPPA-hankkeessa. Moniammatillinen yhteistyö siirtymävaiheessa opiskelijoiden tai tutkinnon suorittajien jatkopolun varmistamiseksi on Opetushallituksen raportin mukaan Suomessa vielä vähäistä. Selkeä kehittämisen kohde on opiskelijoiden jatko-ohjaus yksilöllisille koulutuspoluille opintojen päätösvaiheessa. Se edellyttää koulutuksen järjestäjiä yhteistyössä kehittämään systemaattisesti toimintojaan, jotta opiskelijoiden yksilöllinen ohjaaminen ja suunnitelmallinen jatkopolun rakentaminen voidaan varmistaa. (Opetushallitus 2017, 68–69.)

Siirtymistä jatko-opintoihin nopeuttavat avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ja sujuvien väylien luominen toiselta asteelta korkeakouluun. Toisella asteella korkeakouluväylän valitsevien opiskelijoiden oppimisvalmiuksien kehittämisessä olisi tärkeää kiinnittää huomiota tiedollisen aineiston käsittelyyn ja nostaa ohjauksessa jatko-opintovalmiudet työelämävalmiuksien rinnalle. Ammattikorkeakouluissa osaamisperusteisuus mahdollistaa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen

ja tunnistamisen. (Ks. julkaisun artikkeli *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena*).

Karvin (2016) raportissa nousee esille huomio siitä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut tekevät ammattikorkeakouluopintoja koskevaan tiedotukseen liittyvää yhteistyötä, mutta nivelvaiheeseen ja uraohjaukseen liittyvä yhteistyö kokonaisuudessaan ei ole runsasta, ja sen kehittämistä pidetään tärkeänä molemmilla koulutusasteilla. Lisäksi tärkeiksi yhteistyömuodoiksi nousee ammattikorkeakouluopintojen opiskelun mahdollistaminen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, oppimisympäristöjen järjestäminen sekä koulutuksen markkinointi. (Karvi 2016, 2.)

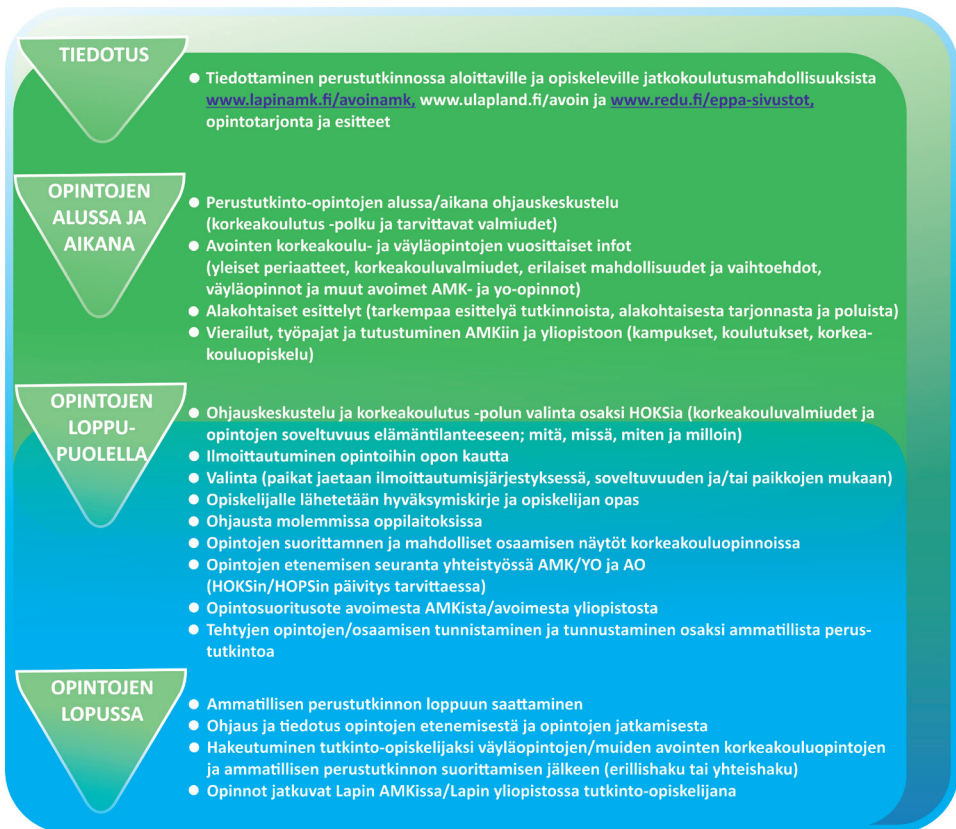
OHJAUSYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN EPPA-HANKKEESSA

Opiskelijan koulutuspolulla on monenlaisia siirtymä- ja nivelvaiheita. Erilaiset siirtymät, kuten siirtyminen koulutusasteelta työelämään tai jatko-opintoihin, ovat opiskelijan opintopolun haastavia taitekohtia ja varsinkin nuorille usein kriittisiä vaiheita. Siirtymisen onnistumisessa tärkeää on, että koulutuksen järjestäjien sisäiset toimintaprosessit ovat selkeitä ja johdonmukaisia, verkostoyhteistyö sujuvaa ja ohjauspalvelut riittäviä. (Opetushallitus 2017, 71.) Toimiva ohjausjärjestelmä tukee opiskelijan sujuvaa siirtymistä ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun.

Korkeakouluopintoihin ohjaaminen

Korkeakouluopinnoissa menestyminen edellyttää opiskelijan sitoutumista ja motivaatiota, mutta myös hyvin toimivaa nivelvaiheen ohjausta. Selkeä ohjausprosessi tukee opiskelijan yksilöllistä opintopolun suunnittelua. EPPA-hankkeen aikana Lapin koulutuskeskus REDUlla on kehitetty uraohjausta osana HOKS-prosessia, jossa jatko-opintoihin ohjauksen ja ohjausyhteistyön merkitys nousee selkeästi esille. Erityisesti opiskelijan opintopolkujen siirtymävaiheessa systemaattinen, moniammatillinen yhteistyö on avainasemassa.

EPPA-hankkeessa nivelvaiheyhteistyötä on vahvistettu kehittämällä ohjausyhteistyötä Lapin ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston ja Lapin koulutuskeskus REDUn kesken. Hankkeessa on työstetty kuvaus ohjausprosessista, jossa korkeakoulutuksen polun valinnut ammatillista perustutkintoa suorittavan opiskelijan on mahdollista suorittaa korkeakouluopintoja ammatillisen perustutkintokoulutuksen ohessa. Prosessikuvauksen tarkoituksena on toisaalta selkeyttää ohjauksen eri vaiheita ja vastualueita, toisaalta luoda opiskelijalle selkeä käsitys ohjausprosessin etenemisestä. Ohjausyhteistyötä on kuvattu Ohjaus korkeakouluopintoihin -kuvioissa, jotka kuvaavat jatko-opintoihin ohjausprosessia opiskelijan polulla. Kuviossa 1 on esitelty opiskelijan ammatillisen perustutkinnon aikainen opiskeluprosessi ja kuvattu, miten korkeakouluopintoihin ohjaaminen kiinnittyy näihin opiskeluvaiheisiin.

Kuvio 1 Ohjaus korkeakouluopintoihin opintojen eri vaiheissa

Kuviossa 2 on eritelty toimijoittain toimenpiteitä korkeakouluopintoihin ohjaamisen eri vaiheissa.

Korkeakouluopiskelun mahdollisuuksista kerrotaan erilaisissa tilaisuuksissa, joissa esitellään koulutustarjontaa; kerrotaan mahdollisuudesta valmentautua korkeakouluun tai lähteä jo ammatillisen perustutkintokoulutuksen aikana määrätietoisesti etenemään väyläopintojen kautta kohti jatko-opintoja. Heti ammatillisen perustutkintokoulutuksen alkuvaiheessa opiskelijoille esitellään erilaisia polkuvaihtoehtoja. Tiedottamisen ja ohjauksen apuna voidaan käyttää EPPA-hankkeessa kehitettyjä polkuesitteitä, portaalialueita ja nettisivuja. Näistä yksi on Korkeakoulutuksen polku. Alkuvaiheen ohjauksessa kerrotaan yleisellä tasolla erilaisista mahdollisuuksista tehdä korkeakouluopintoja: mitä opintoja on tarjolla, miten ja milloin niihin voi ilmoittautua ja mitä polkuvalinta tulee merkitsemään henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa (HOKS). Se laaditaan yhteistyössä opiskelijan kanssa, ja siihen merkitään myös mahdollinen korkeakoulutuksen polkuvalinta sekä valintaa ja siirtymää tukevat yhteisten tutkinnon osien opinnot.

Kun ammatillisen perustutkinnon omaohjaajat (opettajat) ja opinto-ohjaajat ovat tiedottaneet omia opiskelijoitaan korkeakoulun opiskelumahdollisuuksista, voidaan

Kuvio 2 Ohjaus korkeakouluopintoihin toimijoittain

järjestää opinnoista kiinnostuneille tapaamisia ja tutustumisia korkeakouluilla sekä opiskeluinfoja. Yleisinfojen jälkeen voidaan järjestää myös alakohtaisia infoja. Korkeakouluopinnoista kiinnostuneet opiskelijat käyvät omaohjaajansa tai opinto-ohjaajansa kanssa ohjauskeskustelun korkeakouluopintojen liittämistä osaksi ammatillista perustutkintoa. Ohjauskeskustelussa pohditaan opiskelijan motivaatioita ja mahdollisuutta sitoutua väyläopintoihin. Henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) kirjataan valitut väyläopinnot ja niiden aikataulu osana ammatillisen perustutkinnon suorittamista.

Ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijan tehdessä opintoja korkeakoulussa, hänet kirjataan avoimen ammattikorkeakoulun tai avoimen yliopiston opiskelijaksi. Hänelle lähetetään tarvittavat infokirjeet, järjestetään aloitusinfoja ja tapaamisia sekä annetaan ohjausta ja opastusta opintojaksojen tai väyläopintojen suorittamiseen. Opintojen aikana opiskelijoille on tarjolla ohjausta molemmissa oppilaitoksissa. Opintojen jälkeen opiskelija saa opintosuoritusotteen suorittamistaan korkeakouluopinnoista. Opiskelijoiden suorittamat korkeakouluopinnot tunnustetaan osaksi ammatillista perustutkintoa. Opinnot tunnustetaan joko tutkinnon perusteiden mukaisesti ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin tai osaksi yhteisten tutkinnon osien opintoja. Perustutkintokoulutuksen loppuvaiheen HOKS-keskustelussa opiskelijoita tuetaan ja ohjataan jatko-opintojen hakuprosessissa: hakeutuuko opiskelija erillisessä tutkinto-opiskelijaksi, hakeeko hän toiseen korkeakouluun yhteishaun kautta, lähteekö esimerkiksi armeijaan vai työelämään. Korkeakoulujen ohjaushenkilöstö tiedottaa ja ohjaa opiskelijaa myös tutkinto-opiskelijaksi hakeutumisessa. Ohjauksen vuosikello jäsentää eri kouluasteiden ohjausyhteistyötä.

SUUNTA ON ETEENPÄIN

Nivelvaiheen siirtymissä ohjaustoimintojen tulee muodostaa selkeä jatkumo, jossa opiskelija on aktiivinen ja osallistuva toimija. Laadukas, jatkuva ohjaus on siirtymien onnistumisen tae, ja tavoitteiden saavuttaminen mahdollistuu vain sujuvalla yhteistyöllä. Siirtymä korkeakouluopiskelijaksi edellyttää hyvää yhteistyötä toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen ja korkeakoulujen ohjaushenkilöiden kesken. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen omaohjaajat (opettajat) ja opinto-ohjaajat ovat avainasemassa siinä, miten ja milloin opiskelijoille tiedotetaan korkeakoulujen erilaisista opiskelumahdollisuuksista. Onnistuakseen yhteistyö vaatii hyviä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, avointa ja luottamuksellista ilmapiiriä, positiivista asennetta, eri toiminta-alueiden raja-aitojen ylittämistä ja eri toimijoiden asiantuntemuksen yhdistämistä sekä uudenlaisten toimintatapojen omaksumista. Toimiakseen sujuvat siirtymät vaativat kaikkien organisaatioiden osalta sitoutumista, ylimmältä johdolta tukea ja erilaisten reittien mahdollistamista, motivoituneita ohjaajia, opiskelijoiden ohjaamista ja tukemista.

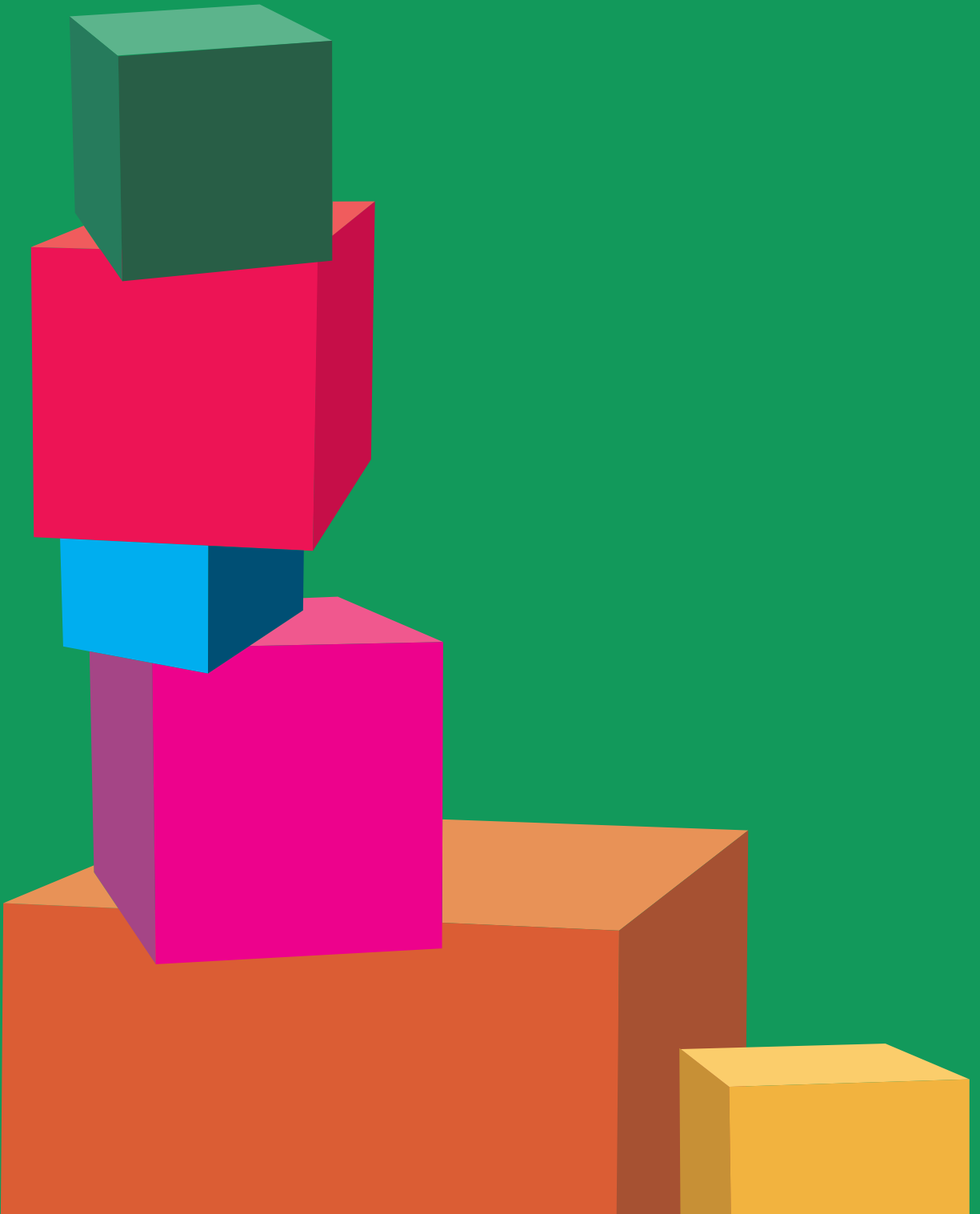
Opiskelijoiden ohjaus ja sen kehittäminen on ollut iso osa EPPA-hankkeen aikaista yhteistyötä. Ohjausyhteistyön kehittämisen tavoitteena on ollut lisätä avoimuutta, parantaa tiedonkulkua ja ymmärrystä, tuoda näkyväksi jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä sekä kehittää uusia toimintatapoja osaamispolkujen sujuvoittamiseksi. Ohjauksen yhteistyössä ja keskeisinä periaatteina ovat nousseet esille opiskelijoiden rohkaisu ja tukeminen tekemään henkilökohtaisia valintoja, opiskeluvaihtoehtojen huomioiminen osana ohjausta, riittävä ja oikea-aikainen tieto eri koulutusvaihtoehdoista ja opiskelun aikatauluttamisesta, aidot kohtaamisen paikat ja yhteistyöryhmät sekä sujuva tiedonkulku ohjaustahojen välillä. Hankkeessa on käyty esittelemässä Lapin koulutuskeskus REDUn opiskelijoille Lapin ammattikorkeakoulun tarjoamia opiskelumahdollisuuksia ja väyläopintoja, pidetty aloittaville väyläopiskelijoille aloitusinfoja, ohjattu heitä opintojen aikana ja loppuvaiheessa tutkintoon hakeutumisessa. Tiedonkulkua on edistetty yhteisillä ohjaushenkilöstön tapaamisilla, tiedottamisella ja aktiivisella sähköpostien vaihdolla.

EPPA-hankkeessa toiminnan keskiössä on ollut asiakas, opiskelija. Jokaisen toimenpiteen taustalla on ollut ajatus mahdollistaa opiskelijälähtöisesti opiskelijalle mahdollisimman sujuva reitti tulevaisuuteen. Nivelvaiheyhteistyö ja sen aikainen ohjaus, asiakaslähtöinen osaamisperustaisten rakenteiden vakiinnuttaminen, systemaattinen vuoropuhelu ja tiedonkulku sekä kouluasteiden yhteistyön näkyväksi tekeminen ovat kaikki tekijöitä, jotka edesauttavat opiskelijan sujuvaa etenemistä polullaan. Hyvin suunnitellun ohjausprosessin avulla opiskelijan into ja motivaatio säilyvät paremmin opintojen aikana, ja lopputuloksena korkeakoulut saavat motivoituneita opiskelijoita, jotka etenevät opinnoissaan sujuvasti ja valmistuvat nopeammin. Toivomme, että yhteistyö vahvistuu entisestään ja kehitetyt hyvät käytännöt jäävät toimintaan vahvistaen ohjauksen saumatonta yhteistyötä jatkossakin. Hyvän ja toimivan yhteistyön avulla pystymme tukemaan yhdessä opiskelijan motivaatiota, kasvua ja urakehitystä.

LÄHTEET

- Karvi 2016. Liikettä niveliin. Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2:2016. Haettu 29.1.2020 osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_o216.pdf.
- Opetushallitus 2017. Sujuvuutta siirtymiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2017:1. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/sujuvuutta-siirtymiin-toisen-asteen-ammatillisen-koulutuksen>.

Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa

Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä -täydennyskoulutuskokonaisuus oli Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen eri kouluasteiden välisessä yhteistyössä kehitetty täydennyskoulutus, joka vastasi ammatillisen reformin tuomiin ohjauksellisiin haasteisiin. Täydennyskoulutus toteutettiin 3.9.2019–31.5.2020. Pääpaino koulutuksessa oli toisen asteen opetus- ja ohjaustyössä, mutta koulutus palveli myös ammattikorkeakoulun, yliopiston ja perusopetuksen tarpeita sekä työpaikkojen ohjaustyötä tekeviä työpaikkaohjaajia. Osallistujien ohjausosaamista vahvistamalla tuettiin sujuvia siirtymiä eri kouluasteiden välillä ja työelämään, ja koulutuksen sisällöt suunniteltiin näiden tarpeiden mukaisesti. Sisällön suunnittelussa huomioitiin ennakoiden myös ohjaustoiminnan tulevaisuudennäkömät ja osaamistarpeet.

Täydennyskoulutus toteutettiin 15 opintopisteen laajuisena yliopistotasoisena koulutuksena, ja sen järjestäjänä ja toteutuksen koordinoijana toimi Lapin yliopiston Koulutus- ja kehittämispalvelut. Täydennyskoulutuksen tavoitteena oli uudistaa osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden ohjausta kehittämällä eri kouluasteiden ja työpaikkojen ohjaushenkilöstön ohjausvalmiuksia ja -osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä. Tavoitteena oli myös lisätä toisen asteen opettajien valmiuksia opiskelijoiden henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelmien (HOKS) suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä kehittää toisen asteen ja korkeasteen ammatillisten oppilaitosten henkilöstön osaamista osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Koulutuksen aikana vietiin myös EPPA-hankkeen tuloksia osaksi opetus- ja ohjaustyötä sekä edistettiin eri toimijoiden välistä verkostoitumista yli oppilaitos- ja koulutusasterajojen. Opetus- ja ohjaushenkilöstöä tuettiin opetuksen ja ohjauksen henkilökohtaistamisessa sekä toimimaan yhteistyössä työelämän ja kollegoiden kanssa. Koulutuksen kohderyhmää olivat ammatillisen koulutuksen opettajat, työpaikkaohjaajat, opinto-ohjaajat, erityisopettajat, kuraattorit ja muut ammatillisen koulutuksen toimijat ja kehittäjät.

Tavoitteiden mukaisesti täydennyskoulutuksessa perehdyttiin erilaisiin oppimisympäristöihin, ohjauksen eri sisältöihin ja lisäksi opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Tärkeitä teemoja olivat myös tulevaisuusohjaus, valmiuksien lisääminen opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunni-

telman (HOKS) suunnitteluun sekä yhteistyön lisääminen työelämän kanssa eri nivelvaiheissa ja eri kouluasteiden välillä.

Täydennyskoulutus koostui:

- *Orientaatiojaksosta* (1 op), jossa esiteltiin koulutuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt sekä perehdyttiin ammatillisen opettajuuden muutokseen.
- *HOKS – Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma* (2 op) -opintojaksosta, jossa perehdyttiin HOKSin merkitykseen opiskelijan ohjauksessa ja järjestettiin tulevaisuusohjauksen menetelmiin painottuva Tulevaisuusleiri (Future Camp).
- *Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä* (4 op) -opintojaksosta, jossa osallistujat saivat valita suoritettavakseen kaksi haluamaansa oppimisympäristöä seuraavista: Ohjattu osaaminen, Matkalla yrittäjäksi, Digiohjaus ja digitaaliset oppimisympäristöt, Kansainväliset oppimisympäristöt ja ohjaus, Työpaikalla tapahtuva oppiminen tai Korkeasteen opintoja kohti. Opintojaksolla käsiteltiin kunkin oppimisympäristön erityispiirteitä ohjauksen näkökulmasta.
- *Ohjausosaamisen syventäminen* (3 op) -webinaareista, joissa syvennyttiin ohjausosaamisen erityisteemoihin: ryhmäyttämiseen, erilaisen opiskelijan kohtaamiseen ja ohjaamiseen, työelämäorientoituneeseen projektioppimiseen, stereotyyppioihin ja tasa-arvoon ohjauksessa sekä omaan työhyvinvointiin opetus ja ohjaustyössä. Osallistujat saivat valita suoritettavakseen kolme haluamaansa teemaa tarjolla olevista webinaareista.
- *Kehittämistehtävästä* (5 op), jossa osallistuja teki käytännönläheisen, mutta teoriaa ja tutkimusta hyödyntävän ja omaan työhönsä liittyvän ohjausosaamisen kehittämiskokeilun. Kehittämistehtävässä osallistuja suunnitteli ja testasi valitsemaansa oppimisympäristöön tai ohjauksen teemaan liittyviä toimintatapoja tai työkaluja osana omaa työtään. Hän suunnitteli kokeilunsa, peilasi sitä taustateorioihin, toteutti kokeilun ja kuvasi sen tulokset raportissaan. Kehittämistehtävän pystyi toteuttamaan yksilö, pari- tai pienryhmätyöskentelynä. Kehittämistehtävään liittyi myös opintoja ohjaavat henkilökohtaiset HEKS-keskustelut tuutoreiden kanssa opintojen alussa ja lopussa. Lisäksi tuutorit järjestivät Adobe Connect -ympäristössä vapaaehtoisia kehittämistehtävän sparraustuokioita, joita oli tarjolla kehittämistehtävän toteuttamisen aikana.

Täydennyskoulutusohjelman sisällöt ja toteutusmuodot eri oppimisympäristöjen osalta suunniteltiin hankkeen asiantuntijaryhmien kanssa, ainutlaatuisella eri oppilaitosasteiden välisellä yhteistyöllä.

Asiantuntijaryhmiin kuului kunkin teeman substanssiasiantuntijoita REDUsta, Lapin ammattikorkeakoulusta ja Lapin yliopistosta. Asiantuntijaryhmät suunnittelivat

koulutuspäivien sisällöt, toteutustavat ja käytettävät ulkopuoliset asiantuntijat sekä toimivat myös itse päivien kouluttajina. Opintojaksojen sisällöt linjattiin yhteneväksi hankkeessa toteutettavaan kehittämistyöhön ja koulutuspäivissä käsiteltyjä sisältöjä linkitettiin myös EPPA-hankkeessa tehtyyn oppimisympäristöjen kehittämiseen. EPPA-hankkeen ohjausryhmä, johon kuului koulutuksen järjestäjiä, opettajia ja työelämän edustajia, osallistui myös aktiivisesti koulutuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Täydennyskoulutusopintoja suoritti 35 osallistujaa pääosin toiselta asteelta ja ammattikorkeakoulusta. Yksittäisiä osallistujia tuli myös peruskouluista, lukioista, yliopistolta sekä kansalaisopistolta. Täydennyskoulutus rakennettiin joustavaksi, jotta se pystyi palvelemaan ohjaustyötä tekeviä henkilöitä parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän vuoksi täydennyskoulutusohjelmaan osallistujilla oli mahdollisuus suorittaa myös osakokonaisuuksia omien tarpeidensa mukaisesti. Joustavat opintopolut ja -ratkaisut tulivat täydennyskoulutuksessa tarpeen vielä opintojen loppusuoralla kevään 2020 koronatilanteessa. Opetusala joutui äkillisen etäopetustilanteen eteen ja täydennyskoulutusta suorittavat henkilöt työskentelivät kaikki opetusallalla. Reagoimme tilanteeseen joustavoittamalla opintosuoritusaikatauluja ja pitämällä yksilöllisiä ohjauskeskusteluita opintoja suorittavien henkilöiden kanssa.

Täydennyskoulutus sisälsi myös avoimia webinaareja ohjaukseen liittyvistä erityiskysymyksistä, kuten erilaiset oppijat, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Webinaarit olivat tarjolla avoimesti kaikille teemoista kiinnostuneille. Näin ollen täydennyskoulutuksen vaikuttavuus oli laajempi kuin koulutuksesta opintosuorituksia saaneiden määrä.

KOKEMUKSIA TÄYDENNYSKOULUTUKSESTA

Täydennyskoulutuksen kautta osallistujat saivat osaamista, tietoa, taitoa sekä verkostoja ohjausosaamisen kehittämiseen ja kehittymiseen ohjaajana. Koulutuspäivien aikana osallistujat rakensivat muun muassa opinto-ohjauksen vuosikellon, saivat menetelmiä digiohjaukseen ja tulevaisuusohjaukseen sekä verkostoituivat keskenään. Erityisesti Korkea-asteen opintoja kohti -opintojaksolla eri kouluasteilla työskentelevät ohjaus- ja opetusalan ammattilaiset verkostoituivat ja jakoivat näkemyksiään. Samalla luotiin uusia ja vahvistettiin vanhoja yhteistyön tapoja sekä tuettiin opiskelijoiden sujuvaa siirtymistä kouluasteelta toiselle.

Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä -täydennyskoulutuksen aikana huomattiin, että esimerkiksi digiohjaus, tulevaisuusohjaus ja käytännön vinkit erilaisten opiskelijoiden ohjaamiseen olivat teemoja, jotka soveltuivat kaikille oppilaitostasoille ja kiinnostivat kovasti osallistujia. Selkeästi eniten valinnaisina tarjolla olevista oppimisympäristöistä osallistujia kiinnosti Digiohjaus ja digitaaliset oppimisympäristöt -opintojakso, johon osallistui 77 % kaikista ilmoittautuneista. Aihe oli selkeästi ajankohtainen, mutta toisaalta palautteen mukaan tarvetta olisi edelleen myös konkreettisten digitaalisten työkalujen opettelulle ohjauspainotuksen lisäksi.

”Olen saanut paljon irti tästä koulutuksesta. Opetan juuri nyt palvelumuotoilua ja olen ottanut käyttöön Padletin, Flingan, WordArtin ja Answergardenin. Lisäksi käytän 0365:a yhteisenä työskentelyalustana ryhmän kanssa. Myös Swayn otin käyttöön PP:n tilalle. Siis paljon ideoita ja uutta opetukseen. Kiitos siitä <3”

Toinen paljon osallistujia kerännyt opintojakso oli Ohjattu osaaminen, jonka sisällöt nähtiin myös tärkeiksi ja ajankohtaisiksi. Opintojaksolla käsiteltiin positiivista koulu-yhteisöä sekä tulevaisuusohjausta, jota olisi voinut laajentaa vielä erityisen tuen tarpeen teemaan. Muita oppimisympäristöjä käsitteleville opintojaksoille osallistuneita oli huomattavasti vähemmän, mutta opintojaksot toteutettiin myös pienemmille osallistujaryhmille.

Koulutuksen toteuttamisen haasteina olivat osallistujien sitoutuminen, valittujen opintojen kirjo ja melko tiivis toteutusaikataulu. Täydennyskoulutus toteutettiin alle vuodessa ja järjestettäviä opintokokonaisuuksia oli paljon. Näiden asioiden vuoksi koulutusohjelmasta rakennettiin mahdollisimman joustava, jolloin osallistujan oli mahdollista suorittaa vain tiettyjä, häntä itseään parhaiten palvelevia osioita. Osallistujat olivat kaikki työelämässä olevia henkilöitä, jolloin opiskelu toteutettiin oman työn ohella. Osalle opiskelijoista tuotti haasteita osallistua koulutuspäiviin ja suorittaa kaikki opintojaksot, joille oli ilmoittautunut. Osalla osallistujista taustaorganisaatio ei tukenut opintopäiviin osallistumista työajalla. Täydennyskoulutuksen tuutoreina kävimme läpi jokaisen koko 15 opintopisteen kokonaisuuteen osallistuvien kanssa heidän henkilökohtaiset opintotavoitteensa ja tuimme tarpeiden mukaan myös muiden osallistujien täydennyskoulutuksen opintopolkuja.

Täydennyskoulutuksen aikana nousivat selkeästi esille seuraavat koulutuksen mielekkyyttä tukevat elementit:

- osallistujien verkostoituminen,
- asiantuntijuuden jakaminen,
- kokemusasiantuntijuus ja
- kentän ääni.

Osallistujien verkostoituminen aloitettiin heti ensimmäisenä orientaatiopäivänä, jonka aikana tehtiin ryhmätöitä eri kouluasteiden ja ammattialojen sekaryhmissä. Tavoitteena oli laajentaa verkostoja sekä oppia muilta aloilta ja kouluasteilta. Eri opintojaksojen toteutuksessa luotiin myös mahdollisuuksia osallistujien asiantuntijuuden jakamiselle ja jalostamiselle yhteisissä keskusteluissa. Useilla opintojaksoilla hyödynnettiin asiantuntijoina myös kokemusasiantuntijoita, kuten opiskelijoita ja yrittäjiä, jotka toivat uudenlaisia konkreettisia näkökulmia ohjaukseen erilaisissa oppimisympäristöissä. Yrittäjien näkemykset esimerkiksi kansainvälisistä oppimisympäristöistä toivat tärkeän kentän äänen mukaan keskusteluihin.

Täydennyskoulutus sai opiskelijoilta hyvää palautetta sisällön ajankohtaisuuden ja opetus- ja ohjaustyön käytäntöihin helposti sovellettavien menetelmien ja työkalujen osalta. Osallistujilla oli myös erilaisia tarpeita koulutukselle: osa kaipasi teoriaa,

osa verkostoitumista sekä asiantuntijuuden jakamista ja osa hyvin konkreettisia työkaluja arjen työhön. Moninainen osallistujaryhmä erilaisine tarpeineen toi täydennuskoulutuksen toteutukselle haasteita, mutta toi myös esille uusia mahdollisuuksia kouluasteiden ja ammattialojen väliselle yhteistyölle ja toisilta oppimiselle.

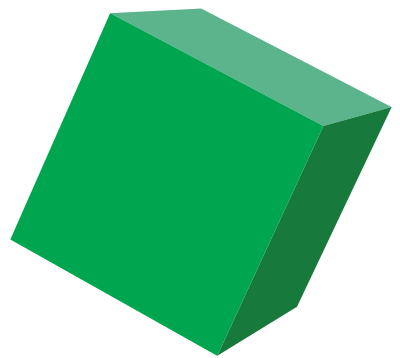
LOPUKSI

Täydennuskoulutuksen toteutuksessa eri kouluasteiden välinen yhteistyö konkretisoitui selkeästi asiantuntijaryhmien työskentelyssä, joissa suunniteltiin eri oppimisympäristöjen opintojaksojen sisällöt ja toteutus. Yhteinen ymmärrys koulutuksen sisällöistä rakentui eri kouluasteilla työskentelevien asiantuntijoiden yhteisissä keskusteluissa ja koulutuksen tavoitteiden määrittelyssä. Yhden olennaisen elementin toteutukselle toi yliopistollisen koulutuksen tavoitteet ja vaatimukset, jotka vaikuttivat toteutustapoihin, sisältöihin ja oppimistehtäviin. Yhdessä suunnittelu oli antoisaa ja mielekästä, vaikkakin moninaisuus toi mukanaan myös haasteita kokonaisuuden hallinnalle.

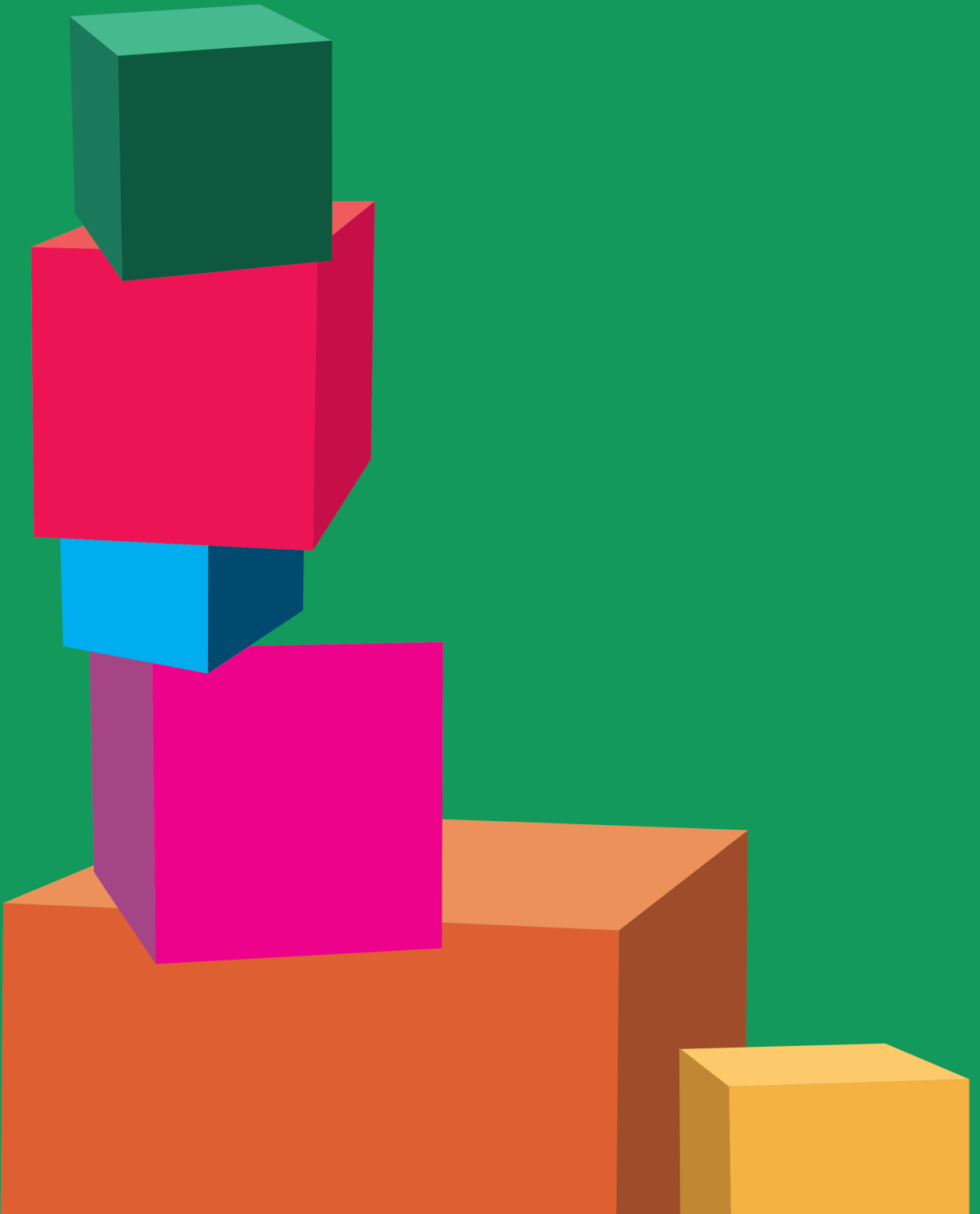
Kokemuksena eri kouluasteiden välisessä yhteistyössä toteutettu täydennuskoulutus oli antoisa kokonaisuus, jossa myös koulutuksen suunnittelussa hyödynnettyjen asiantuntijaryhmien jäsenet oppivat toisiltaan prosessin edetessä. Kokemuksemme perusteella voimme todeta, että myös jatkossa ohjaukseen ja opetukseen liittyviä ajankohtaisia täydennuskoulutuksia on hyödyllistä, ja osittain jopa tarpeellista, suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä eri kouluasteiden asiantuntijoiden välillä.

LOPUKSI

Lappilaista timanttia hiomassa

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välisen yhteistyön vahvistaminen edellyttää strategista tahtotilaa (Karvi 2016, 2). Yksilölliset ja joustavat koulutuspolut sekä siirtymät koulutusasteiden välillä edellyttävät rakenteiden vakiinnuttamista ja joustavoittamista, systemaattista vuoropuhelua toimijoiden kesken, yhteisiä kohtaamispaikkoja ja yhteistyöryhmiä sekä tiedottamista ja viestintää. Keskiössä on asiakas, opiskelija, mutta myös samalla työ- ja elinkeinoelämä. Opintopolut rakennetaan yksilön tavoitteiden, lähtökohtien ja elämäntilanteen pohjalta tukemaan tavoitteellista opiskelua ja ammattiosaamisen hankkimista. Eri kouluasteiden yhteistyöllä tuetaan opiskelijan polkua sujuvissa siirtymissä muun muassa parantamalla jatko-opintovalmiuksia ja nopeuttamalla siirtymistä koulutusasteelta toiselle, monipuolistamalla koulutustarjontaa sekä mahdollistamalla yksilöllisiä opintopolkuja ja kehittämällä ohjausta.

Eri kouluasteiden koulutuksen järjestäjät solmivat keskenään kumppanuussopimuksia. Organisaatioiden välisillä kumppanuussopimuksilla halutaan vahvistaa strategista ja operatiivista kumppanuutta ja yhteistyötä. Yhteisenä tahtotilana on vahvistaa henkilöstön ja opiskelijoiden yhdessä tekemistä ja osaamisen kehittämistä. Koulutuskumppanuudella tiivistetään koulutusaloittain tapahtuvaa yhteistyötä, vahvistetaan koulutusväyliä ja edistetään jatkuvaa oppimista. Yhteistyötä toteutetaan muun muassa asiantuntijuuden ja osaamisen jakamisena, koulutusyhteistyönä, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintana, työelämään ja harjoitteluun liittyvissä yhteistyömuodoissa sekä tapahtumissa, tilaisuuksissa ja markkinoinnissa.

Tässä artikkelissa kuvaamme EPPA-hankkeen aikana toteutettua eri kouluasteiden välistä operatiivista kumppanuutta ja toiminnallista yhteistyötä ja sen pohjalta kehitettyä toiminnallisen yhteistyön mallia.

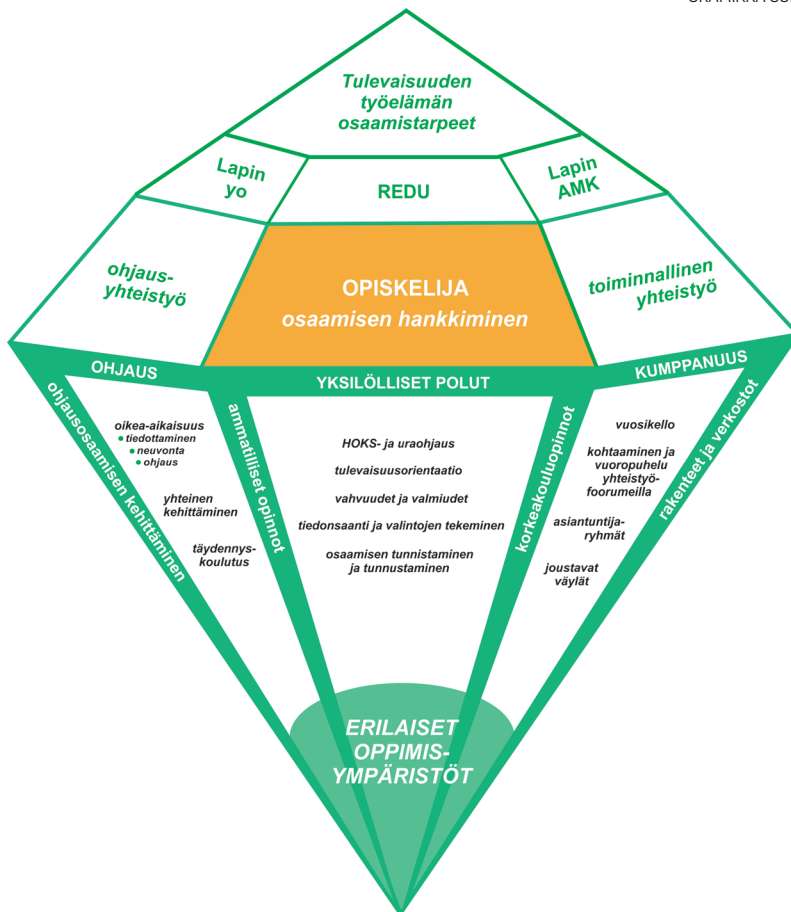
TOIMINNALLISEN YHTEISTYÖN MALLI EPPA-HANKKEESSA

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeessa hanketoimijoiden kumppanuus on kehittynyt yhdessä tekemällä. Kehittynyt kumppanuus ja yhteistyö on vahvistanut opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen rakentamista ja sujuvia siirtymiä osaamisperustaisessa koulutuksessa. Hanketoimijat sekä asiantuntijat eri kouluasteilta ovat yhdessä rakentaneet toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden

osaamispolkuja sekä osaamisen hankkimisen prosesseja erilaisissa oppimisympäristöissä. Tavoitteena on ollut opiskelijoiden sujuva eteneminen valitsemillaan poluilla. Yhteisen kehittämisen teemoina ovat olleet muun muassa osaamisen hankkimisen henkilökohtaisuus ja tulevaisuusorientaatio, opiskelijan asiakaslähtöinen ohjaus, opetussuunnitelma (OPS) -työskentely, tutkintojen viitekehys sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt eri kouluasteilla sekä väyläopintojen ja muiden joustavien opintopolkujen kehittäminen.

Hankkeen aikaisia yhteisen kohtaamisen paikkoja ovat olleet esimerkiksi eri kouluasteiden asiantuntijoista kootut työryhmät, joiden työn tuloksena on rakentunut opettajille, työpaikkojen ohjaajille sekä muulle ohjaushenkilöstölle suunnattu yliopistotason täydennyskoulutus. Asiantuntijoiden työryhmissä on kehitetty ja vahvistettu opiskelijoiden sujuvia siirtymiä kouluasteelta toiselle, tehty ohjauksen ja tiedottamisen yhteistyötä sekä järjestetty erilaisia tapahtumia. Seuraava kuvio 1 kokoaa yhteen EPPA-hankkeen operatiivisessa kumppanuudessa vahvistunutta toiminnallista yhteistyötä ja yhteistyön sisältöjä.

GRAFIikka SOLJA UPOLA

Kuvio 1 Toiminnallisen yhteistyön malli EPPA-hankkeessa

Osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen koulutuksen tahtotilana sekä tavoitteena on yksilön ja *tulevaisuuden työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin* vastaaminen ja työelämän kehittäminen sekä sitä kautta toimintaympäristön elinvoima ja hyvinvointi. Yksilölle eri kouluasteiden yhteistyö tarjoaa uudenlaisia jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia, joissa koulutuskokonaisuuden järjestäjänä voi olla sekä ammatillisen toisen asteen koulutuksen järjestäjiä että korkeakouluja. (OKM 2019, 14.)

Toiminnallisen yhteistyön mallin keskiössä on *osaamista hankkiva opiskelija*, jonka *yksilöllinen polku* rakentuu yhteistyössä opiskelijan, omaohjaajan (opettaja) ja muun ohjaushenkilöstön kanssa (kuvio 1). EPPA-hankkeessa rakennettu *HOKS- ja uraohjausprosessin* dynaaminen malli huomioi ohjattavan *opiskeluvalmiudet* ja henkilökohtaiset *vahvuudet*. Aiemmin hankittu *osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan* suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaito- ja osaamisvaatimukseen. Ohjausprosessissa korostuu opiskelijan *tiedonsaannin* tärkeys tarjolla olevista osaamisen hankkimisen mahdollisuuksista ja sekä ohjaushenkilöstön antaman tuen merkitys *valintoja* tehtäessä.

Ammattitaitoa kehittävien, räätälöityjen *oppimisympäristöjen* valinta on tärkeä osa opiskelijan osaamisperustaista HOKS- ja uraohjausprosessia. Ohjausprosessi valmentaa opiskelijoita *tulevaisuusorientaation* lähtökohdista näkemään laajemmin vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, joihin omilla valinnoillaan voi vaikuttaa. HOKS noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja uraohjaus perustuu ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa asetettuihin pakollisiin osaamistavoitteisiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi halutessaan ottaa sen käyttöön määrittelemällä prosessimallin ohjaukseen käytettävän tuntikehyksen (ks. julkaisun artikkeli *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena*).

EPPA-hanke on kehittänyt uudenlaista *ohjausosaamista*, jota tehdään kumppanuudessa eri kouluasteiden asiantuntijoiden kanssa (kuvio 1). Yhteistyössä määritelty *tiedottamisen, neuvonnan ja ohjauksen oikea-aikaisuus* nousee keskeiseksi ohjauksen tavoitteeksi ja sisällöksi vahvistaen opiskelijoiden mahdollisuuksia tehdä työ- ja jatko-opintouransa kannalta oikea-aikaisia päätöksiä ohjausprosessin eri vaiheissa. Valmiudet työelämään ja jatko-opintoihin korkeakoulussa kehittyvät ammatillisen perustutkinnon aikana ja myös niiden merkityksen korostaminen osana opiskelijoiden HOKS- ja uraohjausprosessia on tärkeä panostus opiskelijoiden ohjaukseen ja samalla heidän tulevaisuuteensa.

Eri kouluasteiden asiantuntijoiden *yhteinen kehittäminen* on moniäänistä ja eri osapuolet kunnioittavaa vuoropuhelua, jossa jokainen oppii toisiltaan. Yhteinen vuoropuhelu kuvaa organisaatioiden nykyistä tapaa toimia ja kehittää kumppanuutta vahvistavia uusia toimintatapoja osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen koulutuksen hyväksi. Yksi toiminnallisen kumppanuuden toimintatapa voi olla esimerkiksi eri kouluasteiden asiantuntijoiden suunnittelema ja toteuttama *täydennyskoulutus* henkilöstölle ja työelämän toimijoille. Tavoitteet ja teemat täydennyskoulutuksen järjestämiseksi syntyvät yhteisessä vuoropuhelussa eri kouluasteiden osaamistarpeiden pohjalta. EPPA-hankkeen aikaisen täydennyskoulutuksen sisältönä oli *ohjausosaamisen kehittäminen* osaamisperustaisessa koulutuksessa. Sen suunnittelu, toteutus ja

arviointi tehtiin yhteistyössä hanketoimijoiden ja Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston asiantuntijoiden kanssa (ks. julkaisun artikkeli *Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa*).

Asiakaslähtöisen *toiminnallisen yhteistyön* rakentuminen edellyttää systemaattista vuoropuhelua ja yhteistyön näkyväksi tekemistä eri kouluasteiden välillä ja niitä edustavien organisaatioiden eri tasoilla. Samanaikaisesti on tärkeää vakiinnuttaa yhteistyörakenteita, joilla luodaan vakiintuneita toimintatapoja. (OKM 2019, 42; kuvio 1.) Erityisen tärkeäksi vakiintuneet yhteistyörakenteet nousevat nivelvaihe-yhteistyössä, jonka tavoitteena on herättää toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tai ammatillisen tutkinnon suorittaneiden kiinnostus korkeakouluopintoja kohtaan. Kiinnostuksen herättyä eri kouluasteiden opettajien ja ohjaushenkilöstön tehtävänä on antaa tietoa siitä, mitä korkeakouluvalmiudet edellyttävät ja millaisia ne ovat. EPPA-hankkeessa kehitetty vuosikello kokoaa yhteen jäsennellyn nivelvaiheyhteistyön rakenteen, jossa *yhteiset kohtaamiset ja vuoropuhelu* on mahdollista. Vuosikellon keskiöön asettuu opiskelijan motivointi ja sitouttaminen korkeakouluopintoihin, opiskelijan kanssa käytävät ohjauskeskustelut sekä HOKSin jatkuva päivittäminen. Organisaatiotasolla keskiössä ovat ajantasaiset opetussuunnitelmat, opintotarjonta ja ajantasaiset nettisivut ja esitteet, joiden avulla ohjaus ja tiedottaminen sekä ohjaushenkilöstön yhteistyö on mahdollista. Myös osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt ovat tärkeässä roolissa vahvistamassa opiskelijan sujuvaa siirtymää (ks. julkaisun artikkelit *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua* ja *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sujuvia siirtymiä vahvistamassa*).

Siirtymien nopeuttamiseksi korkeakoulut voivat tarjota *joustavia opiskelumahdollisuuksia ja -väyliä* muun muassa avoimien korkeakouluopintojen avulla. Ne ovat matalan kynnyksen mahdollisuuksia suorittaa yksittäisiä opintoja, tutustua korkeakouluopiskeluun, kehittää korkeakouluopiskelun valmiuksia ja testata samalla alavalintaa. Avoimia korkeakouluopintoja voidaan tarjota yksittäisinä opintojaksoina, väylä- ja polkuopintoina sekä perusopintokokonaisuuksina. EPPA-hankkeessa korkeakoulutuksen polun valinneet pilottiopiskelijat suorittivat korkeakouluopintoja osana ammatillista perustutkintoaan. Opiskelijoiden kokemukset valinnoista ja saadusta ohjauksesta hyödynnettiin yksilöllisten polkujen rakentamisessa osana Lapin ammattikorkeakoulun *väyläopintojen* kehittämistyötä. Väyläopinnot tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden tutustua ammattikorkeakouluopintoihin, kehittää ja syventää omaa osaamistaan sekä aloittaa tutkintotavoitteisen opiskelun. Väyläopinnot tarjoavat sujuvan väylän korkeakouluun (ks. julkaisun artikkelit *Avoimet korkeakouluopinnot sujuvien siirtymien mahdollistajana* ja *Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua*).

Eri kouluasteiden *asiantuntijaryhmien kokoontumiset yhteistyön foorumeilla* ovat tulevaisuuslähtöistä toimintaa, joka perustuu avoimuuteen, läpinäkyvyyteen, tavoitteellisuuteen ja konkreettisuuteen sekä sitoutumiseen yhdessä laadittuihin suosituksiin. Toiminnallisen yhteistyön kannalta relevanttien toimijoiden tunnistaminen ja yhteistyöryhmien luominen, kuten esimerkiksi eri kouluasteiden nivelvaiheeseen

liittyvää opinto- ja uraohjausta kehittävät työryhmät tukevat nivelvaiheyhteistyön vaikuttavuutta ja sujuvia siirtymiä kouluasteelta toiselle (ks. myös OKM 2019, 42–43).

LOPUKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019, 44) kehittämissyhmä kuvaa suosituksessaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen timanttina. Kyseisen timantin kuusi kulmaa ovat olleet myös EPPA-hankkeen oppaana lappilaista timanttia hiottaessa. Tässä artikkelissa kuvattu toiminnallisen yhteistyön timantti on hiottu EPPA-hankkeen aikaisella yhteistyöllä. Kumppanuus on ollut eri kouluasteiden jaettua asiantuntijuutta ja vahvaa yhteistyötä niin koulutuksen järjestäjien sisällä kuin niiden välillä. Käsillä oleva julkaisu tekee näkyväksi myös laajaa, eri kouluasteiden toimijoiden osallisuutta, jota tarvitaan osaamisperustaisen koulutuksen kehittämiseksi. Se on myös osoitus eri kouluasteiden kumppanuudesta ja työstä Lapin maakunnan hyväksi.

Jokainen hanke tulee päätökseensä. Hanketyötä tehdessään ja hankkeen tuloksia kirjatessaan hanketoimijat toivovat työnsä tuloksen rikastuttavan ja edesauttavan tulevaa kehitystyötä. Vaikka hanke päättyykin, yhteinen kehittämistyö jatkuu. Käsissä oleva julkaisu on kuvaus yhteisestä kolmivuotisesta matkastamme ja johdattaa opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen ohjaustyöhön erilaisissa oppimisympäristöissä, oli opiskelijan matka sitten kohti työelämää tai korkeakouluopintoja. Toivomme, että tämä julkaisu luo uutta merkitystä osaamisperustaiseen opettajuuteen ja opiskelijoiden ohjaustyöhön sekä tarjoaa käytännön työkaluja arjen työhön. Tämän teoksen rinnalle rakennettuun *Ohjauksen portaaliin* (www.redu.fi/eppa) on koottu paljon hyvää materiaalia ja työkaluja, jotka yhdessä tämän julkaisun kanssa muodostavat kokonaisuuden. Tavoitteenamme on jatkossakin tarjota opiskelijoillemme yksilöllisiä opiskelumahdollisuuksia, tukea vahvuuksissa ja vahvistaa valintoja sekä tehdä sujuvaa nivelvaiheyhteistyötä – jatkaa hyvää yhdessä tekemistä.

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hanke johdatti tekijöitensä tutkimaan asiakaslähtöisyyttä ja osaamisperusteisuutta – ”*Rakenna oma reittisi tulevaisuuteen – askel kerrallaan, yhdessä eteenpäin*”. Kyseessä oli ajatus siitä, että ammattiin oppiminen on aidosti osaamisperustaista ja opiskelijan yksilöllisiä valintoja tukevaa. Yksilöllinen polku erilaisissa oppimisympäristöissä ei kuitenkaan ole yksin tekemistä – se on yhdessä tekemistä ja yhdessä kulkemista kohti tulevaa. Nyt kun hanketyö on saatu päätökseen, voi edelleenkin olla samaa mieltä.

LÄHTEET

Karvi 2016. Liikettä niveliin. Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2016:2. Haettu 29.1.2020 osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_o216.pdf.

OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 24.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.

Kirjoittajien esittely

Aho, Helena
YTM
Koulutussuunnittelija
Lapin yliopisto

Holopainen, Päivi
YTM
Suunnittelija
Lapin yliopisto

Iivari, Maarit
TtM, AEO, Sh (AMK), TH (AMK)
Hoitotyön lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Jumisko, Oula
Insinööri (YAMK)
Tuntiopettaja
Lapin koulutuskeskus REDU

Juotasniemi, Sanna
KM
Opintosuunnittelija
Lapin ammattikorkeakoulu

Järvi Taina
KT
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Kaaretkoski, Riitta
KM
Päätoiminen tuntiopettaja
Lapin koulutuskeskus REDU

Kangastie, Helena
TtM
Erityisasiantuntija
Lapin ammattikorkeakoulu

Karisaari, Tiina
Insinööri (YAMK)
Turvallisuuspäällikkö
Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
REDU

Karusaari, Riitta
KT
Pedagoginen päällikkö
Lapin koulutuskeskus REDU

Koivumaa, Jari
YTT
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Koivuranta, Jaana
FM
Lehtori, opinto-ohjaaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Konttaniemi, Juhamatti
Tradenomi (AMK)
Yrittäjyyskoordinaattori
Ammattiopisto Lappia

Korteniemi, Nelly
TaM
Päätoiminen tuntiopettaja, yritysvalmentaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Koski, Antti
HTM
Koulutus- ja kehitysohjaaja
Lapin yliopisto

Kuusela, Katri
KM
Koulutuspäällikkö
Lapin yliopisto

Kylämäki, Inkeri
Taiteen MA opiskelija
Lapin yliopisto

Kylmänen, Anu
Taiteen MA, vaatetusala
Yliopisto-opettaja
Lapin yliopisto

Kähkönen, Sari
KM
Lehtori, Opinto-ohjaaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Liedes, Anne
KTM
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Lähteinen, Sanna
KM, YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä
Suunnittelija
Lapin yliopisto

Löf, Jonna
KM
Erityisasiantuntija, opinto-ohjaaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Mielikäinen, Maisa
Diplomi-insinööri
Lehtori
Lapin ammattikorkeakoulu

Molkoselkä, Ismo
Maalarimestari
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Niskanen, Jyrki
HTM, Tietotekniikan insinööri
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Oinas, Tuomas
Insinööri (YAMK)
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Putansuu, Mari
YTM
Kansainvälisten asioiden päällikkö
Lapin ammattikorkeakoulu

Rautiainen, Tanja
KM, aikuiskasvatus
Erityisasiantuntija
Lapin ammattikorkeakoulu

Riskilä Johanna
FM, Insinööri (AMK)
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Romakkaniemi, Ari
Insinööri (YAMK)
Tuntiopettaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Suomalainen, Juha
Insinööri (AMK)
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Syväjärvi, Tuija
FM
Lehtori, opinto-ohjaaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Tolppi, Janette
KM
Opintopäällikkö
Lapin yliopisto

Torvinen, Sirpa
FM
Lehtori, opinto-ohjaaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Upola, Solja
FT, TaM
Lehtori
Lapin koulutuskeskus REDU

Vartiainen, Ritva
TtM
Projektipäällikkö
Lapin koulutuskeskus REDU

Miten ohjata ammatillista opiskelijaa kohti työelämää tai jatko-opintoja? Tämä artikkelijulkaisu kokoaa yhteen Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen aikana toteutettuja kehittämistyön tuloksia, joita on rakennettu eri kouluasteiden vahvassa kumppanuudessa Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hanketoimijoiden kesken.

Julkaisu on opas, joka johdattelee opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen ohjaustyöhön erilaisissa oppimisympäristöissä. Teos sisältää yli neljäkymmentä artikkelia, joissa tarkastellaan moniammatillisesti opiskelijan ohjauksen prosesseja käytännön pedagogisista ratkaisuista teoreettisiin viitekehyksiin.

Artikkeleita ovat kirjoittaneet ohjauksen ammattilaiset, eri kouluasteiden asiantuntijat, opettajat ja tutkijat, opiskelijat yksin ja yhdessä ohjaajansa kanssa sekä johdon edustajat. Artikkelien aiheet ovat syntyneet yhteisessä ja eri osapuolia kunnioittavassa, moniäänisessä vuoropuhelussa.

Onnistunut opiskelijan yksilöllinen opintopolku kohti tulevaa työelämää edellyttää yhteistyötä moniammatilliselta ohjaushenkilöstöltä. Tämä teos herättää ajatuksia ja tarjoaa käytännön työkaluja tuolle yhteiselle matkalle.

ERILAISIA
POLKUJA PITKIN
AMMATTIIN

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

LAPIN AMK⁷

Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-350-8